

W I D O K

KROLESTWA POLSKIEGO

Ze wszystkimi WOIEWODZTWAMI,
KIESTWY y ZIEMIAMI,
MONARCHAMI y MONARCHINIAMI,
iako też

MONARCHOW tychże, y MONARCHIN
Prawami,

RZECZYPOSPOLITEY STANAMI
y tychże STANOW

Urzędami, y uroczystemi, Seymikow, Sey-
mow, Senatu rad, Związkow, Okazywań,
Pospolitego ruszenia, Sądow, skarbu,
Woyłk, w pokoju, y wojnie zabawami.

W krotkim zgoła, a rzeczywistym Du-
chownego y Swieckiego rządu Opisie,
Rodowitym ięzykiem Polskim
Szkolney Polskiej Szlachetney Młodzi

WYSTAWIONY.

Przez X. IANA BIELSKIEGO S. J.

TOM I. KSIĘGA II.

*W Drukarni J. K. M. Ci. Collegium Poznań-
skiego Societatis JESU. Roku od Naro-
dzenia CHRYSOSTUSA PANA. 1763.*

T O M U PIERWSZEGO K S I Ę G A W T O R A O KROLU KROLOWY y JCH POTOMSTWIE.

K Sięga ta z czterech części składać się będzie: Pierwsza o Monarchach Polskich w powszechności najprzód, a potem w szczególności opowie. Druga o Krolewskiej wakancyi, (interregnum zowiemy) y o Seymach pod nie składanych. Przedwybiernym, (czyli Convocationis) wybiernym, czyli Electionis, uwieńczenia Krola, czyli Coronationis, ugodnym czyli pacificationis, tak też o Namieśniku Krolewskim, czyli Interreiu nauczy. Trzecia, Krola tytuły, Dwor, Herb, Intraty, Prawa, wytłomaczy. Czwarta o Krolow y Krolow potomstwie, iako też y o ich prawach, rzecząmi tyląż uwiadomi.

K S I Ę G I

W T O R E Y

C Z Ę Ś C

P I E R W S Z A

Część ta dwiema się zawiera rozdziałami.
*W pierwszym z tych, pytania się niektóre
o Monarchach Polskich w powszechności ro-
zwiążę. Drugi, Monarchom ndm Polskich
liczbę, następowania po sobie, dzieie ichże prze-
dnieysze, krotko zawrze.*

ROZDZIAŁ I.

Pytań cztery odpowiedziami tyląż ułatwiał.

§. I.

Jak dawny Przodkowie nasi rządu y
sprawowania swego przez Monarchy
początek ukazują? *Odpowiadam.* Lubo
nazwisko y Polakow y Polski, nie zdaie
się być dawnieysze od Lecha, zdaniem
prawie powszechnym Dzieiopisarzy, iakoż
też y Blondus u Sarnickiego (a) na rok
Chrystusa 594. pod Maurycego Cesarza
czasy, Sławow naznacza podział, na Pola-
kow

kow y Boiemow, czyli Czechow, Narody. Atoli Przodkowie nasi, czyli to pod nazwiskiem Sławow, którym Jornand siedlisko po nad Wisłą naznacza, y między Wini- dy ie zalicza; czyli pod imieniem Go- tow, Wandalow, Wislogotow, y innych, dzielnicy Sarmackiey y ięzyka Słowackie- go Rodaków, uważani będą, zdawnia swo- ie Xiążęta, Monarchy y Krole mieli.

Sarnicki Krolow Gockich (b) tych liczy: I. Syrmusa, który z Alexandrem Wielkim wojnę toczył: II. Dromicheta, Lyzymacha Alexandrowego Następcy wo- łownika: III. Waresta, Rzymskich woysk pod Flakkusem wodzem zwycięzcę. IV. Kotysona ktoremu August Oktawian Ju- lią corkę zaślubił, a Sam wzajemnie Ko- tysona siostrę w Małżeństwo pojął. V. Dziurpana, inrli go Ducebalem zowią, mę- żnego y w potyczkach z Rzymianami długo szczęśliwego, aż też odmianie szczę- ścia podległ w bitwie z Traianem. VI. Kanaba od Rzymian zwyciężonego. VII. Atanarycha, domową ten wojnę z Fryty- gerem Bratem osłabiony utracił wraz z nimże Oyczyste Kraie, otrzymawszy dla

A 2

ofady

ofady swym ludem od Walensa Cesarza
 Miza y Tracya. VIII. Alarycha, który
 Rzym po dwuletnim oblężeniu wziął, ro-
 ku Chrystusa 410. odiegoż założenia 1166;
 y Gockiego panowania we Włoszech za-
 łożył początki, szeroko po Europie ro-
 znioŹszy swe zwycięstwa. IX. Ataulfa;
 ktoremu się Placyda Arkadyusza y Ho-
 noryusza Cesarzy Siostra, wraz z Rzymem
 w niewolę wzięta, w Małżeństwo dostała:
 Ten z Wandalami iednoplemiennikami
 swoimi woyny wiodł w Hiszpanii, aż na
 koniec zabity, y Zonę Placydya, y Państwo
 Konstańcyuszowi Walentyniana 3. Oycu
 zostawił. X: Teodorycha Gockiego ro-
 du, Domu Amalozunthow, to jest złote-
 go runa Jazona Następcow. XI. Theo-
 data ktorego y krotkie panowanie było,
 y swawolne. XII: Witygesa ktorego Bel-
 lizary Hetman Rzymski zwyciężył. XIII
 Totylę, który upadając we Włoszech pa-
 nowanie Gotow meŹstwem swoim dzwi-
 gnął. XIV: Teiasa który przez Narseta zwy-
 ciężony władzy Gockiey uczynił koniec
 we Włoszech.

Tenże Sarnicki Wandalskich Mo-
 narchow

narchow, (c) to jest tych ktorzy z Gota-
mi, Wiflygotami, część fzlachetnieyszą
zkladali Narodu naszego Przodkow; po-
rządkiem następnym liczy: I. Gandary-
cha, ktory z Modygilem Oycem z na-
szych Kraiów wyciągnawfzy, około ro-
ku Chryftusa 412. Trewir opanował, y
wkrotce zwycięztwa Wandalskie rozsze-
rzył daley. II. Genseryka, albo Gąsiorka,
ktory zwycięztw y chwałę, y korzyść
przeniofi aż do Afryki, y rozszerzył. III.
Honoryka: IV. Gundabunda, Gonzagow
Domu w Hiszpanii Przodka. V, Trazy-
munda. VI. Jlderyka. VII. Gilimera kto-
rego panowanie krefem było Wandal-
skiej władzy w Afryce. Czasy zaś upa-
dłych Gockiego w Rzymie, Wandalskie-
go w Kartaginie, Słowiańskich Narodow,
ukazują kolebkę odrodzonego w fwyich
fiedliskach pierwfzych Narodu Sarma-
ckiego, á to, iak niektorzy Dzieiopisarze
twierdzą, za przyzwaniem Lecha do rzą-
du Sarmatow dawnych gniazdowych, y
ichże obrony naprzeciw potędze Rzy-
mian, gdy tych fiłą, Gotow w Rzymie, á
Wandalow w Afryce, obalona moc, Rzy-

miany uczyniła śmielszemi: I zaiste na ten sam czas wypadają początki wezwania do rządów naszych Lecha, pod które, lub tym bliskie Wandalowie y Gotowie rzady swoje we Włoszech y w Afryce zakończyli. (d) Nazwiska dawne Gockie ieszcze teraz kwitnące u nas, następowania naszego z Gotckiego y Wandalckiego rodu czynią dowody.

Bal, Barzy, Dembrodes, Derśniak, Ciołek, Firley, Fredro, Frykacz, Farurey, Gammrath, Gutthowie, Garnisz, Harynek, Hinek, Herborth, Jaxa, Jordan, Klofas, Kula, Niemsta, Ozuryło, Plaza, Rożen, Szary, Szafraniec, Swidwa, Smoliń, Strzała, Tarło, Talaphus, Zaręba, Wyssogota.

Jakie też Litewskich starożytnych imion zachodzi podobieństwo, z dawnemi Wandalckich Królów nazwiskami. W Litewskich dawnych Xiążąt (ktorzy też Sarmatami byli) porządku, znajdujemy: *Weydewuta, Zywibunda, Gelimunda, Romunda, Narymunda, Giligina*, które to nazwiska iako y inne, które czytamy u Niesieckiego, iako też w podpisach złączenia Litwy z Polską; wielkie podobieństwo ukazują:

z Gun-

z Gundabunda, Trazymunda, Lewigilda, Her-
menegilda, Wandalskich Krolow nazwi-
skami.

(a) Lib. 4. c. 23. f. 1015. (b) Ibid.
c. 5. f. 964. (c) Ibid. c. 7. f. 989. (d) Ibid.
à f. 956. ad f. 994?

§. II.

Jak dawno Monarchowie Polscy, Krolami
się zwać potzeli?

Odp. Różne są w tey mierze Dzieiopi-
sow zdania: Długosz y inni Pisarze
Polscy, y z Cudzoziemcow niektorzy (a)
twierdzą, że Otto Cesarz, nawiedzając
grob S. Woyciecha w Gnieźnie, od Bo-
lesława Chrobrego ze czcią przylety, od-
wdzięczając gościnę, koroną skronie lego
uwieńczył w roku 1001. O czym nadgro-
bek tegoż Krola w Poznaniu położony
świadczy. Atoli według tychże zdania
Bolesław Smiały dla zaboystwa Stanisła-
wa S. Biskupa Krakowskiego wyklęty
przez Papieża, sobie y Następcom godność
tę utracił: Lubo niektorzy dowodzą, że
dopiero po śmierci Bolesława Krywou-
stego.

tego ustało Krolow nazwisko; gdy Kra-
ie Polskie na podział poszły między Syny
Krywoustowe, ci podług Ziem różności,
które im się dostały, Xiążętami pisać się
zaczęli: Jakoż na dowod tego, Wincenty
Kadłubek przywodzi list Władysława Her-
manna Następcy po Bolesławie Smiałym,
do Oycow Kłasztoru S. Jdziego we Fran-
cyi, w którym Władysław tenże Krolew
się pisze. (b) Baroniusz, a z niego X. Skar-
ga w rocznych dzieiach Kościelnych pod
rokiem 1000, dowodzi: że Bolesław Chro-
bry wziął koronę nie od Ottona Cesarza,
ani za jego czasow, ale od Papieża Bene-
dykta VIII. za panowania Henryka Cesa-
rza, który też Bolesławowi do otrzymania
korony przeszkadzał, y na Posły iego
straż miał: y dla tego Mnicha iednego poi-
mał, który od SS. Pustelnikow y Męczen-
nikow w Polsce pod Kazimierzem na pu-
szczy mieżkających do Rzymu posłany
był; dla duchownych nieiakich potrzeb:
Co wszystko X. tenże Skarga świadectwem
S. Piotra Damiani Kardynała wspiera, wy-
pisanym w żywocie S. Romualda. Hel-
mold Bolesława (albo iak Damiani go zo-
wie

wie Buskława) Chrobrego Krolem najprawowiernieyszym nazywa. (c) Statecznie iednak Monarchowie Polscy Krolami się zwać y pisać zaczęli od Przemyśława drugiego roku 1295 w Gnieźnie uwieńczzonego koroną: Sarnicki twierdzi, (d) że Władysław Herman przez Brata utraconą Krolewską dostojność odzyskał od Grzegorza siódmego: Co też przyczyną było niesnasek między Cesarzami Niemieckimi y Polskimi Krolami.

(a) *Hartnoch L. 1 c. 2. de Pol. Eor. reb. ges. à f. 37. edit. 1698.* (b) *Lib. 2. Epist. c. 23.* (c) *L. 1. Chr. Slav. c. 1.* (d) *L. 6. c. 11. f. 1062.*

§ III.

Czyli kiedy Krolowie Polscy, Cesarzy Rzymskich dannikami byli?

Odp. I. Niemieccy Dzieciopisłowie, których przywodzi Hartnoch, jeszcze od czasów Karola Wielkiego hołdownikami Cesarzy Rzywskich Polskie Monarchy czynią: Co iak być może, gdy tenże Karol ubespieczając swoje Kraie od naziadzów Słowiańskich Sorabow, nad rzekami Zulawą

ławą y Elbą mocne położył strażę; Poka-
zuie się ztąd albowiem, że zwycięztwa
Karolowe nie siągnęły z tey strony mia-
nowanych rzek: A też gdy Pifarze ci
zwycięztwa Karolowe wypisują, mianu-
ją wyraźnie, Welatow, Wilzow, Boiemow,
rodu Sławinskiego, zwoiowanych od nie-
goż, o Polakach wzmianki żadney nie
czynią. Eginharda także powieść, twier-
dzącego, że Narody leżące między Rhe-
nem a Wisłą, Karol wielki swej władzy
podbił, utrzymać się nie może, ponieważ
Kronikarz Belgicki u Hartnocha (a) wy-
raznie od rządów Karola wyłącza Polskę:
Późniyszemi zaś po Karolu czasami gra-
nic Polski, Zulawy y Elby siągających,
starożytność, słupami żelaznemi tam zabi-
temi przytwierdzał Chrobry. II. Ale ani
następne wieki, tego daniństwa y hołdu,
mogą ukazać gruntowny dowod: Bo to,
co niektorzy Niemieccy Kronikarze świad-
czą; iakoby Otto II. Cesarz zhołdował
Mieczysława, pierwszego z Monarchow
Polskich Chrześcianina, y że iego Następca
Konrad Mieczysława wtorego zwoio-
wał, y Brata iego Ottona na państwo wśa-
dził,

dził, daleko usunione od prawdy: Bo naj-
 przod Mieczysław drugi Brata żadnego
 nie miał: (albo jeżeli miał, tedy ten, iako
 świadczy Pistorius, śmiercią (*b*) swoją u-
 przedził Oyca, w dzieciństwie zszedłszy)
 (*c*) hołdu Cesarzowi żadnego nie płacił,
 y wojny z nim żadney nie ztoczył. Błąd
 to jest późniejszych pisarzy, którzy w da-
 wniejszych czytając, iako Słowiańskie
 niektóre Ziemie, podbili sobie Cesarze
 Niemleccy, (iakoż Konrad Cesarz Wilzow
 zhołdował) rozumieli, że tym samym Kro-
 le polskie sobie pod hołd puścili, nie chcąc
 w Słowiańskich Narodów rozliczności
 czynić ichże rozdziału: Sarnicki przywo-
 dzi list Heryka Cesarza (*d*) do Krywou-
 sta pisany, w którym upomina się daniny
 trzechset grzywien od niegoż, ale na kto-
 ry przywykła do oreża, nie do dani Kry-
 woustego ręka, taki czyni odpis: *Hery-
 kowi Cesarzowi, Bolesław Xięże Polskie:
 Pokoy wprawdzie przyjmuję, ale nie w na-
 dziei iegoż się dokupowania: W waszey to
 Cesarzskiej. M Ci woli położono, odciągnąć
 ztąd, albo się zatrzymać, ale u mnie każdy szę-
 łąg drogi, gdybym pod iego zakładem dla*
bojaźni

boiaźni wojny miał kupować pokoy. Raczey
 albowiem obieram Kray ten Ziemi, o którą
 się rozpieramy utracić, nie naruszysz wola-
 ności, á niżeli w pokoiu go zatrzymać z za-
 ciąganiem nieślawy. Bądź iednak, ażeby
 daninę iaką Polacy płacili, okupując po-
 koy, nie przeto hołdowniczemi się ich dan-
 nikami stawali, bo rownie Tatarom ciż
 Polacy płacili niekiedyś haracz, Anglyko-
 wie Duńczykom, Anglikom Francuzi da-
 wali daninę: y owszem Rzymianie (e)
 Markomanom, y ciż Rzymianie Gotom,
 Narodu naszego albo Przodkom, albo
 współplemiennikom, á nawet y grubym
 Scytom dań podobną przystawiali, gdy
 rząd y panowanie trzymali Swiata prawie
 całego. *A też iaka się Narodu naszego chwa-
 le uczyniłaby krzywda,* (Balbin mowi na
 obronę swego Cześkiego Narodu, ktorey
 obrony nasz nie potrzebuie) *żeśmy rzą-
 dom obcego Narodu podlegali. Na żaden
 Narod tak statecznie nigdy nie zpołgądało
 szczęście, żeby nie odwróciło od niegoż niekie-
 dy twarzy, albo nie nadmarszczyło czoła.*
Rzymianie iedynowładni Swiata Panowie,
nad głowami swoieml sobie grożących Sabi-
 now

now widzieli p (f) y Gallow: Krolowi Porse-
nie zakładnikow dać musieli; y iarzmo nie-
woli przyiąć: z Brencyusza ust, Biada zwy-
ciężonym, słyszeli, Oyczyzny klęskę okupu-
jąc pieniądzm.

(a) Hartnoch Lib. 1. c. 2. n. 9. & 10
à f. 42. ad 55. (b) Lib. de tredecim Regni mu-
tationibus (c) Cromer ust. 2. Lib. 3. tit. Mieczi-
slaus 2dus Rex (d) Lib. 6. c. II. f. 1663.
(e) Hartnoch. L. c. (f) Idem ibid. f. 55.

§ IV.

Krolowie Polscy czyli wolnym stanow
wybieraniem ? czyli następowaniem y spad-
kiem krwi wstępuią na państwo?

Odp: Rzecz nayprzod widoczna iest, że
ile kroć Familię w Polsce panuiące
ustawały, przez swoje lub swoich potom-
ków nieplodność, tyle kroć Monarchowie
Polscy wolnym Narodu wybieraniem
wstępowali na Państwo, tak po zeszyłym
Łecha rodzie, Krakus, po Wandzie y nie-
zgodnym 12 Woiewódów rządzie: Leszek
i: tak, że Leszków drugiego y trzeciego
pominę: Piast dzwigniony do tronu: Zda-

ie się zaś, że krwi spadkiem rządu Narodu Polskiego Piaśtowi potomkowie brali: Z tych mianowicie przyczyn : że Następcy krwi Piaśta Ziemie Polskie między Syny niekiedy dzielili: taki uczynił podział: z woli Władysława Oycy Bolesław Krywousty, Ziemię Mazowiecką, Łęczycką, Kujawską wypuszczając pod rząd Zbigniewowi Bratu: (a) tenże też Bolesław umierając, między Syny swoje podzielił Polskę. (b) Także gdy Kazimierz Syn Krywousty Syny swoje odumarał młodo, a niekrorzy Panowie dla dziecinnych lat niezdolności do rządu, od panowania ich przeto oddalić chcieli, Fulko czyli Peśka Biskup Krakowski odpowiedział: że lata młode na przeszkodzie są do tego, áżeby Mężom panowało dziecko, ale w ten czas, gdy Krola wybierają: nie kiedy zachodzi prawo następowania y dziedzictwa: Jakoż zdanie to pochwalone od całego zjazdu, (c) y Leszek młody, a nie Mieszko stary wstąpił na państwo. Ukazuje się jednak z Kronik świadectwa, że prawo to Następowania Synow po Rodzicach na rządy Królestwa

leństwa, ustawać zaczęło od Przemysława
 Króla, iakoż po śmierci Łokietka zgroma-
 dzonym Panom y Rycerstwu Karola Wę-
 gierskiego Króla. Posłowie zalecali Kazi-
 mierza Łokietkowego Syna, na co też ta-
 two przystały stany, w wybieraniach Kro-
 la zawsze wzgląd pierwszy mające na po-
 tomstwo Królów, iak czytać możesz u
 Kromera lib: 12. A bardziej ieszcze wol-
 ność wybierania ztwierdzoną, gdy Kazi-
 mierz Wielki bez potomka płci męskiej
 zchodził: którey też wybierania wolno-
 ści skutkiem, już Ludwik Węgierski, już
 po nim Jagellończykowie, pominawszy
 Piaśtydów, do Korony wezwali: Wol-
 ność ta wybierania Króla ztwierdzona, u-
 godami (*pacta conventa* zowieśmy) Hen-
 ryka Walezyusza, y po nim Następcy Kro-
 lów; także uchwałami w rokach 1607.
 1609. 1631. 1662. 1667. 1670. 1699.
 1736. stanowiącemi. W ugodzie (czyli
pactis conventis) Michała Króla, dodano,
 żeby się Królowi nie godziło, za życia
 Królestwa złożyć, ani nawet o tym do
 Stanów donosić, co też Uchwała Seymu
 1669 ztwierdza: (d) Wszakże to co się

o następowaniu do Krolestwa rządu krwi spadkiem mówiło, tym ograniczeniem być ma przyjęte, áżeby się nic nie uwle-
kło dawney w stanowieniu praw Stanow tego Krolestwa wolności. A też są Pi-
farze co świadczą, że prawo dziedzictwa do rządów Polski na zieżdzie owym Kra-
kowskim, Panowie niektorzy zgromadze-
ni tamże za niepewne osądzili, y że Pełki Biskupa Krakowskiego zdanie się utrzy-
mało, sprawiła raczeyiegoż y Brata razem Mikołaja Woiewody Krakowskiego, moc y powaga: (e) I iezcze, nawet mówić się może, że tę Ziem podziały zachodziły nie bez wiedzy y przyzwolenia Stanow: Wstępowanie także Synow po Rodzicach na tron, z osobnego szła Familyi panujących uszanowania, y Polaków do nich przy-
wiązania, ktorzy też tą dobrą ku swym Monarchom chęcią powabieni Kazimie-
rza iuż Mnicha y Dyakona wezwali do rządów, szukając dla niego uwolnienia od słubow w Rzymie; żeby go tylo mieć mo-
gli Krolem. Ani się temu nie żprzeciwia nazwisko Dziedzicow Polski, z którym się pisywali Piaśta Następcy, Władysław Her-
man,

man, y Władysław Łokietek (f) y inni. Ponieważ Jagellońskiey. krwi Krolowie; gdy iuż wolność Polska zmężniała, tegoż Dziedzicow Polski nazwiska używali, y pierwszy Zygmunt August zrzeczenie iegoż uczynił, lubo się y potym ieszcze Polski y Litwy dziedzicem pisał, (g) á dopiero w ugodzie Polaków z Wależym Henrykiem wybranym Krolew, to tytułu *heredis* zrzeczenie ztwierdzone (h)

(a) Kromer t. 2. Lib. 5. tit. Boleslaus 3. Cognomento Crivoustus f. 470. (b) Ibid. f. 490. (c) Kadłubek Lib. 4. t. 21. f. 805. (d) Vol. Leg. t. 5. f. 19. in Art. Pact. Conv. n. 64. y Vol. Leg. t. 6. (e) Kromer t. 2. lib. 17. tit. Lescus Albus cum Helena Matre f. 515. (f) Kromer, Długosz, Januszewski u Hattnocha Lib. 1. c. 2. f. 61 & 62. Vol. Leg. t. 1. f. 90. J. Omnia iura y indziey. (g) Vol. Leg. t. 2. f. 643. (h) Ibid. f. 897.

RÓZDZIAŁ II.

OMONARCHACH Polskich w szczególności

Monarchow Polskich ośmnaście się szeregów liczyć może, y uważać, á to

podług liczby *Famili* rożnych, z których *Monarchowie* y *Krolowie* nasi pochodzili; czyniąc tyleż *rzędu* *Polskiego* *odmian*; w tyluż u nas panujących *Familiach*. O których *rownym* *paragrafow* *wymiarem* *mowmy*: Z *przypomnieniem* *ich* *dział*.

§ I.

LECH y LECHOWE PLEMIĘ.

I. **P**ierwszego w porządku *Monarchow* *Polskich* kładziemy *Lecha*; nie żeby przed *Lechem* *Przodkowie* nasi *Monarchow* *swych* y *Xiążąt* nie mieli, których *władzą* *mądrą* *sprawowani* byli: (o czym nie dawno się mówiło) ale że po *wyciągnienu* z *Gandarychem* *Wandalow*; z *Alarychem* *Gotow*; *Wodzami*, *obiema* *rodu* *Słowackiego* *Sarmatow*; z *siedlisk* *swolich*: to jest *dawney* *Europeyskiej* *Sarmacyi*, *pozostali* w tym *Kraiu* *Sarmatow*, albo *Arystokratyczny* *rząd* mieli, y tylko *gdy* *woyny* *czas* *nadchodził*: *dawnym* *Lacedemończykow* *zwyczajem*, *pewnych* z *po między* *siebie*, lub *postronnych* *wybierali* *woyny* *Wodzow*, (ktory *rzędu* *tryb*

tryb (po zeszłym Lecha plemieniu dwa-
krótnie zawrocony) albo jeżeli Monar-
chicznym, to jest iedynowładnym rządom
podlegali, tedy do szabli, nie do pióra przy-
wykła ręka, pamięci ich żadney, na piśmie
nam nie zostawiła: I lubo Wandalickich w
Afryce, y Gotckich Krolow w Rzymie;
wypisy mamy: Czasow iednak tamtych
Pisarzy, albo brak y niedostatek, albo in-
na wada sprawuic, że wiedzieć nie może-
my których rządu Następcow mieli, Gah-
darych y Alarych, gdy ci z rodowitego
Kraiu wyciągali na woiowanie Rzym-
skich. Dopiero gdy panowanie Wanda-
low w Afryce z Gilimerem. zwoiowa-
nym przez Bellizarego upadło: a Godzkie
w Rzymie pod Witygesem ku upadkowi
się nachyliło: y z Teiasem Totyli Naste-
pcą, przez Narleta Hetmana Justyniano-
wego zwycięzonym; y zabitym koniem
wzięto, w lat dzieścię po obalinach Wanda-
lalskiego Państwa w Afryce, y gdy reszta
pozostałych Wandalow y Gotow, do pier-
wszych wracała dziedzin, duzo w męstwie
odrodzona od swoich pierwiastkow, (co
sprawowała chwały tryumfow y dostac

tku w zawoiowanych Kraiach sytość) Sarmatowie gniazdowi, áżeby dawnych sobie przez Ziomki swoje wyrządzonych krzywd, nie mścili się nad nimi Rzymianie w samym Gotow y Wandalow Siedliſku dawnym, á tym samym żeby ubezpieczyli granice ſwoie, Meżow Meſtw. m ſławnieyſzych Lecha y Czecha Sławinſkiego rodu do ſprawowania Pańſtwa przyzwali: z ktorych, Czeſkiemu Kroleſtwu Czech dał początki, á zaś Polſkiemu Lech.

II. Lech dopiero mianowany, z Dalmacyi, czy z Iliryku, lub Sklawonii pochodził, pytania nie wznawiam: doſyć mi na tym że Przodkowie naſi, to ieſt Sarmackiego rodu, częśćka iedna y nayznakomitsza y naymożnieyſza, godnym go y zdolnym być oſądzili, ktoremuby obronę Ziem ſwoich polecili. Jakóż mądrze y ſpokoynie rząd Polſki ſprawował: Gniezno założył, niby iedno ſwoiego Narodu gniazdowe Miasto: ktore też przez kilka wiekow, Monarchow y Królów Polſkich Stolicą zoſtawało: Panowania Lecha początki kładą poſpoliciey Piſarze na rok Chryſtuſa 550, á zaś y życiu y panowaniu kres wyzna-

wyznaczaia na rok blisko sześćsetny. Klemens Janicki życia Krolow wypis krotki, wierszem Łacinskim nam poďał, ktorego teŝ smaku y chwały ŝebyś iakoŝkolwiek dochodził, przyłączam iegoŝ wierszy wykład, y tym teŝ Krolom y Xiążętom Polskim, ktorych albo pominął, albo ktorych czasu nie dośiągł Janicki, (iakoŝ na Zygmuncie pierwszym stanął, a pominął kilku,) rodowitym rytmem pracy Janickiego dopełniam, y ostrzegam iako pierwszy Opis Lecha przeciwi się powszechnieyszemu Dzieiopisarzy zdaniu.

*Pustym Kraiem to było, Sarmacka co strona
Zawiera, po powodzi Deukaliona.*

*Lech pierioszy wtę wygnaniec lud zprowadził
Kraie,*

*Gdy nań w Oyczyźnie włajnych Ziomkow bunt
powstaie.*

Z Dalmacyi początek Męza rod wysoki.

Bierze, gdzie bystry krupa pędzi swe potoki.

Na ślicznego pagorku wierzchu zbudowane.

*Chciał on od gniazda Gnieznem miasto mieć na-
zwane.*

*Wroŝką wzruszon: albowiem gay leżący blisko
Rozrodzonych tam ortow był iedno siedlisko.*

Początek dał Krolestwu wygnaniec, ciŝ dali

Źnnym: Rzym złego łoża Bracia zbudowali.

III. Po Lechu wstąpił na Państwo
Wyzimir Wnuk czyli Syn Lecha, nie pe-

wna. Ten Sywarda Duńskiego Krola zwyciężywszy hołdownikiem swym uczynił, y Syna iego w zakładzie do Polski wziął, a gdy mocne woysko zebrawszy Syward chciał się z pod hołdu wybić, zwyciężony, utracił wiele Duńskiego Kraiu, y w krotce życie, ktore Jemuż żal ciężki wydarł: Na wieczną zwycięztwa tego pamięć, Miasta dwa Wizimir założył: iedno Wizymiryą czyli Wismarem od imienia swoiego nazwał, Gdańskiem drugie, dla Duńczykow tam zwoiowanych: umarł bezpotomnie około roku Chrystusa 700. Pierwszy on wodney bitwy dał przykład: wielki y na morzu, y na ziemi Woioownik y Zwycięzca.

W I Z I M I R

Wizimir Syn był Lecha czy Wnik, wicki dawne Ukryty, bronią w boiu, a nie piorem sławne.

Acz Wismarg Miasto, pamięć walecznego Meża Zachowanie, zaś chwałę bitnego oręża.

Gdańsk wskrzzesza, y zwycięztwa nad bliskimi Dany,

Ktorych Krol Syward natym placu zwoiowany. Pierwszy on z Przodkow naszych zostawił przykłady

Wodney bitwy: patrz iako meštwa iego ślady.

I woda zatrzymuje: Lecha on rodowi

Swą śmiercią koniec, ale nie chwałę stanowi,

Dane

Dane Imię Narodom, iak Czcskiemu Czecha
Tak polskiemu, czy Lachow, wiecznym czyni Le-
cha.

§ II.

WOIEWODOWIE.

PO zeszłym Lecha rodzie rząd y spra-
wowanie Polski na dwunastu prze-
dnieyszych Panow przeniesione, ktorých
też Woiewodami, to jest woyny Wodzami,
nazwano: teraz w Łacińskim ięzyku
Palatinos zowiemy. Woiewodowie ci
iak długo rządili Polską, pewności nie
masz. Urząd ich, zdale się być podobnym
urzędowi dzieściaciu Mężow Rzymskich,
Decemviratum go oni nazywali: gdyż y
tych panowania u nas początki szczęśli-
wsze nim koniec, y prawami iak tamci,
Rzym, tak ci lud sobie podległy ograni-
czyli rownie: ktore nie na tablicach wy-
pisane, ale wyobrażone w pamięć, y w
obyczaiach ustawom tym posuszne go
Narodu, wyczytane być mogły: Wszakże
Woiewodowie ci gdy pięknymi prawami
ozdobili państwo, ledwie go swarliwą wza-
łem wyniosłością nie zgubili: gdy się Je-
dynowładztwa albowiem dobiłaią wszy-

scy: domowe zamieszki uzbroiły nieprzy-
 iaznych Sąsiadów, y ichże uczyniły fil-
 nieyszemi. Do niajazdów y ku pustosze-
 niu Kraiów naszych, dobrą ci upatrzyli
 pogodę w tych iego zawieruchach.

*Po śmierci Wizimira tron ofierocony
 Dwunastu Woiewodom do rządu zlecony.*

*Pod temi szczęście Polski w tej władzy dzielnicy
 Równie było iak Rzymu, gdy w nim Dziesiętnicy
 Rząd trzymali: początek rządów ich był wdzię-
 czny.*

Czas krotki panowania, á koniec niezręczny.

Pravami tak iak tamci ni mocnemi waly

Mądrze ograniczyli y ludy kray cały.

Ale gdy pysze żaden granicy nie kładzie,

*Ledwie Polska nie ginie w pysznych Rządców
 ziwadzie.*

Gdy się kłocą, ich władza zgaszona: tak właśnie.

Węgiel wzajem od Węgla oddzielony gaśnie.

§ III.

KRAK y Jego POTOMSTWO.

I. **S**Mutnym doświadczeniem ostrzeże-
 ni Polacy, iako iedney Rzeczypo-
 spolitey ciało, iednym powinno być oży-
 wione duchem, y iedną rządzone głową:
 rząd państwa dwunastu Woiewodom od-
 ięli, á Krakusa, możnego y przezornego,
 Pana do Xiążęcey całego Narodu wynie-

śli godności. Krakus, czyli iak goniektory nazywaią, Gracchus, ktorzy też rod iego, od Rzymskich Gracchow prowadzą (inni go czynią Xiążęciem wraz Czeskim, z domysłu y bez gruntu iak ukazuię Krómer.) (a) nieprzyiacioły polskie, iednę orężem do pokoju przymusił, á baczniefze drugie, oręża polskiego postrachem zwyciężone przed bitwą, w pożyteczne Narodowi zprzągł sióusze: domowym zaś rozterkom ludzkość y powaga, dzieląca mądrze między siebie Krakusa, uczyniła koniec. Chcąc zaś imienia swoiego pamięć uczynić wiekopomną, wystawił zamek na gorze Wawel, y pod nim Miasto, od swego imienia Krakow nazwane, w kształt takowy, ktoryby ułożeniem zamku, miasta, y przedmieści, wizerunek czynił, orła z rozciągnionemi skrzydłami zkładającego herb Polski. Monarcha ten y z nieprzyacioł zwoiowanych szablą, y z smoka ludzi y bydłeta pożerającego sztuką, sławny zwycięzca, umarł w Krakowie, pochowany za Wisłą, na gorze gdzie się widzieć po dziś dzień daie Mogiła iegoż grzebiąca ciało, ale też razem

widokiem swoim zwycięstw y dzieł chwal-
 lebných Krakusa zatrzymująca pamięć
 nieśmiertelną.

*Zluzowana od iarżma złych rządow; y zgonu
 Szczęścia, Polska przyzywa Krakusa do tronu.
 Rząd bierze: Gallow ktorzy mieczem ogniem
 śmieje.*

*Zpustoszyli Pańnony, swym orężem ściele.
 Rząd z musu nad Czechami przyjął sobie dany,
 Dwu Państw Rządca, obydwom rownie ukochany.
 W ten czas mówią, drapieżny że Wawellu skały
 Smok posiadał w łup okrutny Kray biorący cały.
 Bydle, siatkę, żywicą wytyka, tak prawie
 Gdy Smok bydle pożera śmierć bierze w potrawie
 Krakow. Miasto zakłada: już Rzymie Gracchusa
 Zamilcz, on iedną baykę względem dzieł Kra-
 kusa.*

II. Rząd państwa po Krakusie, ie-
 go Syn, Lech tym imieniem drugi, odzier-
 żył: Ten ieszcze za życia Rodzica swego,
 zazdrością panowania natchniony, Krakusa
 starszego Brata zdradliwie na łowach
 zabił, nieszczęśliwym tym dla siebie sku-
 tkiem, że gdy się być stara w tak okrutny
 sposob Następcą tronu po Oycu, iego zaś
 cnot naśladownika Bratoboycą, razem
 tron traci, y życie w smutnego wygnania
 cieniu: Niegodny rządow po Oycu, ob-
 mierzły od cnot, Oyca odrodek, Siostrze
 ustąpił panowania. (a) *Cromerus Lib. 2 tit.
 Cracus. Lech*

*Lech drugi po Krakusie Oycu rządy bierze
 Syn odrodny w skromności, w cnocie w manierze.
 Ale Nieba zkrocily Jego panowanie
 Na zbrodni ukaranie tron mieniąc w wygnanie,
 Miał on Brata: którego, cnota, umysł stały
 I przy tym lat starszeństwo do tronu dzwigały
 Tego on panowania chucią podżegniony
 W poświęcone Dyanie wywabiwszy strony.
 Uganiającego, Sarny, Łosie, Daniele,
 Niespodzianie oszczepem Bratoboyca ściele.
 Ale gdy się odkryła zbrodnia, tej pocziwary
 Nie wypuścili Nasi Przodkowie bez kary.
 Krwią się Braterską mury, Krakową oblały,
 Takż się też twoie niegdys Rzymie rumieniały.*

III. Wanda po Bracie wyfadzona
 do rządów Polskiej, nad płci niewieściey
 słabość mężnieysza Panna. Tę gdy Ry-
 tygier Niemieckie Xiążę do odstępu czy-
 stości swym Bogom ślubney, y do zame-
 stwa z sobą przymuszał woyną: do pa-
 nieństwa tryumfow przywykła Krolewna,
 łatwo naieznika państw swoich zwoiowa-
 ła orężem, którego nierządną napaść od-
 parła od serca. Dwoiakł tryumf y państwa
 y panieństwa obronionych, gdy do Kra-
 kowa wnosi, ozdobiła trzecim, życia
 swojego Bogom ofiarę czyniąc, y ukazu-
 iąc, że iey miłsza życia, niż czystości utra-
 ta: Obawiając się albowiem równych na-
 tarczywości, y panieństwu, swojemu y Pol-

ſce ruiną grożących, z moſtu ſię zrzuciła w wiſłę. Monarchini nad ſwoie Bogi nieczyſte ſzlachetnieyſza. Ciało iey milę od Krakowa znalezione, y tamże na przylegley gorze pochowane, nad którym wyſypa Mogiła wſi przylegley y założonemu tam potym WW. XX. Cyſterſow Kłaſztorowi nazwiſko daie: przykłał dziwny, zamiłowaney bardziey czyſtości, niżeli życia, żał ſię Boże że w niedowiarſtwie położony, zawſtydza wierne, á nie poprawia.

*Zameſciem gdy pogardza Wanda Ritygiera,
Gniew ſwoy woyny wydaniem Rytygier popiera.
Bitwę ſtacza, zwycięża Panna, á tak ſzpada.
Podnieſiona nieſuſznie Xiąże w grobie zkłada.
Dobyte ten, na Wandę y woysk licznych Mężę,
Zawſtydzony zatapia w ſwoych pierſiach orężę.
Wszakże ktorych obronę czyſtość zachowana
Jeſt Bogow, teyż czyſtości niech będzie oddana
Ofiara tymże Bogom: rzekła: á te żale
Razem zkracając, życie rzuciła na fale.
Niech Baktr Semiramidę, niech Tamirę wſławia
Tatarzyn, na czci celu Poſka Wandę ſławia.
Bądź że tamtych ieſtrowne Pańſtwo, władza ſiła,
Lecz ie Wanda zaſzczytem ſmierci uprzedziła*

§ IV.

WOIEWODOWIE znowu.

W Andy czyſtość poſwięcona Bogom,
chwa-

chwalebnieysza Polakom, niż pożyte-
cznieysza była: śmiercią Jey ofierocony
rząd polski, powtornie na dwunastu Wo-
iewodow przeniesiony y podzielony, kro-
tki był y zamieszania pełen: Pannonowie
y Morawcy Kray Polski pustoszyli; gdy
tym czasem Woiewodowie szczegulne
swoie opatrywali pożytki, puszczając po-
wŹzechne Oyczyzny dobro w zaniedba-
nie: Co też do piątey rządow polskich
odmiany uczyniło pohob.

*Znowu Polska po Wandzie w rząd ofierociła.
Woiewodow do niegoż dwunastu wezwiała.
Ale iak łatwo łamiesz pojedyncze strzały,
Ktorych żadne, gdy w związku siły nie złamały;
Tak rząd Polski na różne gdy się dzieli Pany
W swej mocy osłabiony y prawie złamany.
Każdy swoje powiększa pożytki, a żdanie.
Powiększania powszechnych puszcza w zanie-
dbanie.*

*Takci Rzymie twe klęski rozpościerasz wszędy,
Gdy odmieniasz, przerabiasz władnące urzędy.*

§ V.

LESZEK I.

GDy łakomstwo y niezgoda Woiewo-
dow nieprzyacielskim najazdom
wrota otwiera, y łupow Narodu bezpie-
czeń-

czeństwo czyni, Przemyśław, Lefzkien
 potym pierwszym nazwany. Rycerz y
 mądry y mężny (lubb go niektorzy zło-
 tnikiem mieć mienia;) zebrałszy nieco
 bitnego y odważnego ludu, á iako Sarni-
 cki świadczy, ód Woiewódbw naprzeciw
 Pannonóm y Morawcom Kraiu naiezni-
 kom wyprawiony z woyskiem, pod gorą
 łysą (teraz S. Krzyża zwaną.) Nieprzyja-
 ciela sztuką y bronią zwyciężył: Nawie-
 szał albowiem zbroi y szyszaków w lesie
 przyległym na pniakach w nocy do tego
 zgótowanych naprzeciw wschodowi słoń-
 ca: Co zaiste, za uderzeniem promieni, gdy
 się woyska nasze przybliżały do bitwy, u-
 czyniło im widok niby nadeszłych no-
 wych posiłków, w lesie dla zdrady zafa-
 dzonych, y tak mocno przelstrażyło, że
 ci bez rzędu y wodza pierzchneli nagle,
 goniącemu ie Przemyśławowi, y mocnym
 ie szabli razem, iak ktorych dogonić
 mógł, walącemu, zostawili wolne do
 zwycięztwa pole, y bogate w opuszczo-
 nym obozie łupy. W nadgródę tak szczę-
 śliwej y zwycięskiej zdrady: Monarchą
 ogłoszony Przemyśław, ile godzin rzą-
 dow

Now tego Narodu, który zachował. Ubezpieczywszy Leszek (to przy swoim wybraniu do rządów nazwisko on wziął) granice polskie, spokojnie sprawował państwo: tym tyło jednym mniej Narodowi swojemu zasłużony, że żadnego któryby w Oycowskiego Męstwa wstępował strzeżenie, nie zostawił potomka. Zwycięztwa sposob inży kładzie Janicki.

*Dzwignął z ruin Oycyznę Leszek do swej rady
W dzieńney, pośród dziwney przyżywiając zdrady.
Pod gajem nieprzyjaciół miał oboz: tam swoje.
W nocy Leszek rozwiesza szyszaki y zbroie.
Słońce wschodzi, na zbroie błask rzuca: do broni
Zwiedziony nieprzyjaciół bierze się y koni.
Rozumując że Leszek szykuje do bitwy
Wojsko, uprzedza chciwy pierwszeństwa goni-
twy.*

*Nikogo nie znajduie: piech był każdy goły,
Mniemał, że Leszek umknął zwyciężon na pory.
Wesołość brzmi w obozie: pija jak po wojnie.
Nagle spadłszy, tnie Leszek uraczone hojnie.
Wszystkie wiecznie usypia: tak szczęśliwą w lesie
Zdradą: postronnym boiażń, Polsce pokory niesie.*

§ VI.

LESZEK zdradliwy.

PRzemysława albo Leszka I. śmierć, nowego Xiążęcia wybieraniu uczyniła miejsce. Zgromadzone do Krakowa Rysersstwo

•erstwo Polskie zazdrośnym o tron staraniom zabiegając, nowy wybierania Monarchy przedsięwzięło sposob: áżeby ten rządy odbierał Państwa, któryby na placu do gonitw naznaczonym, pierwszy do kresu dobiegł: Leszek, ktoremu zdradliwego nazwisko przywłaśczyła, przymieszana do biegu zdrada, pole zawodnikom wynierzone, ostremi gwoździami nabiła całe, y przysypuie piaskiem, dla siebie pewną ubespeczywszy drogę: Jakoż się zdradliwy przemyśl udał, wyznaczoną drogą gdy konia w zawody Leszek puszcza, pierwszy dobiega mety, Monarchą zatym obwieszczony, rządy Narodu objął. Ale zdradą nabytym panowaniem nie długo się cieszył: trefunek tę odkrył, Przodkowie zaś nasi, szczeroci Miłośnicy, á zawsze w obrzydzeniu mający chytróść, y z tronu wyzuli Leszka, y z życia: oboyma tego niegodnym być sądząc Męża, który podeysciu y zdradzie u nas przetorował gościniec.

*Polska do rządów Kraiu tych zawsze wzywała
Których męstwa y zwycięstw zalecała chwala.
Pierwszy Leszek, od dzieła nazwany, zdradliwy
Mniemał, że inną ścieżką być może szczęśliwy.*

Plac

Plac był; na którym kresu kto pierwszy w zawo-
dzie

Dopędziłby, miał Polskie rzędy brać w nadgro-
dzie.

Ten gwoździemi nabiła, d' sobie do kręgu
Zostawia ścieżkę: tak gdy stanieli w szeregu.

Panowie: pierwszy mety dobiegł: i wykrzykniony

Monarcha, ale zdradą nabytey korony

Nie dzierżył długo: wkrótce odkryła się zdrada

A tak z tronu y z życia zgromądzona rada

Wyzwała Leszka: zbrodnie być musząc: tę ale

Zawsze karać należy ku Narodu chwale.

§ VII.

LESZEK II.

I. **D**Nia następującego po podwyższo-
nym na tron Leszku zdradliwym.
Rzemieślniczekowie dway wybrali sobie
plac tenże do pieśzey gonitwy pod zakła-
dem miary pewney napoiu, którąby obo-
wiązany był przystawić współ zawodni-
kowi swemu ubieżony przez niegoż: Z
tych ieden szczęśliwie w umowionym
biegu na Leszkową trafił ścieżkę, y kre-
su zawodniczego pierwszy dobiegł; drugi,
trafiwszy na ostre żelaza, zkaliczył nogi.
Trefunek ten nie był tak zakopany w po-
spolstwa gminie, żeby do wiadomości Pa-

now nie przyszedł, ostrzeżeni ci o Leszka zdradzie, końmi go rozszarpac kazali, ile tego, który iedynym koni szwankiem dochodził swego wyniesienia. Ponieważ zaś w Rzemieślniczku owym, który tę zdradę y odkrył, y o niey doniósł, niezwyuczayne się z twarzy okazywały przymioty, zaczym osądzili u siebie Panowie, że szczęście,ktore iegoż doprowadziło do kresu, toż w państwa sprawowaniu iemu hołdować będzie. Zgodnie go zatym swoim ogłosili Monarchą, y nazwali Leszkiem. Jakoż, wątpiłbyś, czyli większym on szczęściem otrzymał Państwo, czyli męstwem y radą większą toż sprawował. Poddane swoje dobrodzieystwy, nieprzyłacioły zwyciężał mieczem: y który mu szlachetności umkneła rodu niżkość, cnoty korzyścią nadgrodził. Skromność dawną przy odmianie szczęścia zachował, y áżeby iey nie złożył kiedy, suknie podłe ktoremi był przyodziany, w ten czas gdy go szczęście dzwignęło do tronu, zawieszzone w pałacu chował, á tak dawnego stanu przypominaniem trzymał się w obrębie cnoty, ani się panowania wyśokością

kością unosił: Zyciu chwalebnie prowadzonemu śmierć wyrownała chwałą, z Długosza się bowiem ukazuje, że Słowaki y Hunny posilkuiąc naprzeciw Karolowi, gdy się mężnie potyka, na placu pada: Lubo się temu zprzeciwia Sarnicki, (a) y raczey twierdzi, że gdy Karol Wielki Syna swojego Karola także z mocnym woyskiem wysłał naprzeciw Polakom, Karol ten, widząc szykowne y mocne Lefzkowe woyska, potyczki uniknął, y bez chwały tryumfu, spustoszywszy niektóre mieysca, w swe Kraie powrocił. (a) Lib. 5.c.1.

*Koni wyścig Lefzkowi państwo dał szerokie
I szczęście dobrze widne a nie ślepokie.*

Lubokrew brał z wieśniaka, godzin Krolow szarzy

*Na roli szczupley dzierżąc chwałę gospodarzy
Był sławny y orężem y dziełem pokoiu:*

Z tąd, że oręża nie znał, dziwnieyszy mąż w boiu:

Zatrzymał gunią wieyską, którą zastarzata

Dawnego mu uboſtwa pamięć ponawiała.

A przecię on czytaniem ani ſiagnął śladu

Godnego wiekowania Rymotworcy zkładu.

Niechay szczęście ſzanuie, y nad nim niech czuwa,

Kogo toż z niższych ſzczebli, wyżey nagle ſuwa.

II. W Lefzku trzecim walecznego Oyca walecznym Synie y na tron Na-

Rępcy, znalazła Polska, co utraciła w dru-
 gim: Monarcha ten posilkował nayprzód
 Pannonow na przeciw Karolowi Wielkie-
 mu z chwałą zwycięztwa odniesionego
 nad Karolowym woyskiem. Potym na
 pomoc przybył Sorabom gdy z niemi nad
 rzeką Elbą y Zuławą Syn Wielkiego Ka-
 rola, także Karol, prowadził wojnę: Woy-
 na ta iuż do Slawinskiich, iuż do Karolo-
 wych woysk, nakłaniającym się szcze-
 ściem, nie zaraz zakończona. Potrzebie
 złączył siły swole przeciwko Niceforowi
 Cesarzowi wschodniemu z Bulgarami, kto-
 ra też wyprawa Mizyi zwoiowaniem y za-
 biciem Cesarza wykonana, wschod cały
 postrachem Slawinskiego oręza napełniła;
 y chwałą. Miał Leszek Syna Popielą z
 prawego, a zaś z nierządnego łoża, dwu-
 dziestu, między ktorych, ziem Polskich u-
 czynił następujący podział: Pomorze Bo-
 lestawowi, Barwinowi y Bogdałowi: Ka-
 zimierzowi y Władysławowi Kafzuby. Ja-
 xie y Semianowi Sorabia, Wratisławowi
 Rugia, Przybysławowi, Kazimierzowi y
 Otce Luzacya, Przemyśłowi, Ziemowito-
 wi y Ziemomyśłowi Zgorzelec, teraz Bran-
 deburgią

deburgią zowiemy: Wislawowi Mierzy-
borz, teraz Magdeburg: Sobeślawowi Da-
le, taraz Dalemburg zwane, Wizmarowi
Mizmarg: innym inne Kraie dostały się. Na
wszystkie te jednak Xiążęta obowiązek
włożył Ociec, posłuszeństwa, któreby od-
dawali wszyscy, Synowi prawemu Popielo-
wi. Umarł około roku 810. tym jednym nie-
zasłużony Oyczyźnie, czyli bardziey nie-
szczęśliwy, że w tey Synów gromadzie-
nie zrodził naśladownika męstwa.

*Takie się w sercu Leszka zarzyły pragnienia-
Woyny, mierz, zwykłeś mierzyc jak bieg słońca
z cienia.*

*Za tego bowiem czasow, spokojney Lemiesza
Pracy, gdy żadną zprzecznych woysk burza nie
miesza.*

*Tych od woyny proznowań Leszek niecierpliwy.
Na Rzymiany y Greki miecz bierze krzywd
mściwy.*

*Zwycięzca: Lecz mu Synow złe łożę gdy daie,
Tych krzewiną zatlumia palm zwyciężkich gaie.
Czytasz iednak, że z Bogow, nie ieden gdy bie-
rze.*

*Zmyćieczy honor. Sprosney hołduie Wenerze.
Alexandra, Achilla, Masz masza przykłady,
W też wstąpił Białochwalca Białochwalcow
ślady.*

III. Popiel I. inaczey Offeryk zwa-
ny, od męstwa Oycowskiego odrodny Syn
na

naśladowca występku, wstąpił na państwo po Oycu: Ten Stolicę z Krakowa do Kruszwicy przeniósł, áżeby umkniony od publicznych zabaw, y od sąsiedztwa Pannonow, y Niemcow Polski naieznikow, bezpieczniey się wydawał na rokoszy y zbytki. Ale odmianą tą mieszkania próżno szukał y rokoszy y życia bezpieczeństwa: nagle w młodości umarł, wieku sędziwego nie godzien: zostawił gorszego Syna zły Ociec.

*Czyż tylo, tożę miękkie Monarcho wszeteczny,
Nie broń, nie zbroie, Ociec zostawił waleczny?
Do służby cię Wenerę nie raczy Gradywa
Swego, ofiutnim Ociec rozkazaniem wżywaj?
Ponieważ ty sam z łoża, w licznym Braci gro-*
nie,

*Prawego urodzony miałeś sieć na tronie,
Nie słusznaś byś był Oyca Następcą pochwały?
Nie same na cię zbrodnie z rządami spadają?
Ale w tey części dobra, y Oyca y wielu,
Nad nie szczęśliwszy nader, zwyciężasz Popielu,
Sądząc że się odradzać grzecholce nie godzi.
Od grzecholki, Syn w zbrodniach rowny gdyć
się rodzi.*

IV. Popiel drugi młodo od Oyca odumarły, pięknie przez Stryie wychowany, z Niemiecką Xiężniczką w Małżeństwie postanowiony, poki opieką Stryiow, y radą rządzony był, wrodzone ze
krwią

krwią złe namiętności iakożkolwiek się do czasu utaiły, ale gdy im ten cugiel odjęty, na wszystkie się roskołze y wszeteczności wylał, panowania szczęścia nie używając, tylko ku swawoli: Gnuśnością Oycza zaszpecony tron, nowemi zbrodniami nieślawniejszy uczynił: Stryiow pod pięknym pozorem uczynienia ostatnich woli rozporządzeń, y zlecenia opiece ichże niedorośliwych Synow, Lecha y Popiela, zaprosił do siebie, y gdy ci zmyśloną przez niegoż chorobą oszukani przybyli do Kruzwicy, zaproszonych do siebie zniósł wszystkich, daną im w napoiu trucizną. Jak inne występki karmiła w Mężu zła y chciwa panowania żona, tak y do tego przywiodła okrucieństwa. Rozumiała frogą niewiaśta y chytra, że tronu dla Synow inaczej nie ubespeczy, chyba śmiercią Stryiow: osobliwie gdy iey utratą panowania ustawicznie zagrażało sumienie, szkardnemi zbrodniami przeświadczone. Wszak że Stryioboystwa tego sprawiedliwe Nieba nie puściły bez kary, ale iako powszechne Kronikarzy Polskich świadectwo twierdzi, z ciał Stryiowskich wynikły my-

fzy, y Popiela, y Zonę, y potomstwo iego
pożarły: Ukazała się niewieścia ferca, ie-
go gnusność, w zwoiowaniu swoim przez
myszy: y wypełniła się na Synie tym, Oy-
cu iego zwykłe przeklęstwo: Boday mi-
(tak Popiel starszy Ociec tego wyrzekał)
myszy zjadły. Dzieła tego prawdy Nie-
mieccy Dzieiopisarze zaplerają, ale fi-
to y wieków podaniem wspiera, y ukazui-
się też podobne przykłady w tylu Narodach,
zafzczycone wielkich świadkow powaga,
y nad to obstawą za zdaniem Dzieiopisa-
rzy naszych surowość wyroków Boskich
przyprowadzona do skutku w Osobie Fa-
raona: fzkaraadne Bog występki, przez o-
kropne kary rodzaie karze.

*Gdy się zgubi ten leka, niezdolny, do rady,
Na pomoc wzywa Zonę przywykłą do zdrady.
Zmyśla choroba: Stryiow dwudziestu zaprasza
Gdy piia, gubi wszystkie iadu pełna czasza.
Wynikła z ciał zabitych Stryiow, mysz gromada
Na Męża, Zonę, dzieci, mściwym zębem spada.
Darmo ognia stosami otacza się cały,
Darmo życie na bystre Gopla rzuca waty.
Nauczcie się wy, którym dla zysku y złota,
Na fzkaraadne y fzych niecnót wdzięczna jest ro-
boła.*

*Ze Bog mściwy, że kara czuwa przed złych
wroty,*

Ani zgadniesz zkąd spadnie na zemstę niecnoty.

❧ 41 ❧
§ VIII.

PIAST y Jęgo Rod.

I: **Z**Guba Popiela, y całego z nim iegoż plemienia, zawieruch y długiego niepokoju początkiem była: Popiela Stryieczni Bracia, frogim przez niegoż swych Rodziców zaboim roziuszeni mięszali wżysztko, ofobliwie gdy zrozumieli, że ich od włępu na tron po okrutnym Bracie odrzucaią Polacy: Już drugi Sejm Monarchy wybierniczy, na szkodliwych Qyczyźnie swarach rozchodził się: Aż przecię bez Pana być niechcąc, zgodzili się na Piaśta, miastą Kruszwicy Qywatela, Męża Rzepichy, á Syna Koszyczkowego, (Kossyskonem go niektorzy zowią: Co się nie bez ofobnego Nieba daru stać miało, á to w nadgrode uczynności Piaśtowey, gdy ten nieprzyiętych do zamku nie znaiomych Mężow dwu, w dom swoy przyimuie z ochotą, napawa y nakarmia. (Długosz, Kromer, Miechowita, y inni piszą, (a) że Goście ci albo Aniołowie byli, albo Jan y Paweł Męczennicy Chryśtułowi, ktorych Święto 26 Czerwca obchodzi

Ko-

Kościół: cudowne albowiem, za błogosławieństwem tychże, stał się żywności y napoiu w Domu Piaśtowym pomużenie, którą, Piaśt ogłodzonych przez dwuletnie Szymowanie Panow, opatruiąc hoynie, obwieńczony za Monarchę: Ani się albo zesłanie Aniołow, lub Męczennikow, w dom Piaśta y Rzepichy, Mieszczan hoynością na ubogie y innemi cnotami zaleconych, albo cud mięsa y miodu nadraſtających, niepodobną komu rzeczą zdać winien, gdyż wiemy z piſma, iak do Abimelecha, do Kornelego, Anioły ſwe y do innych tylekroć wyſyłał Bog, y iako Eliaſa w Sarepcie Sydończykow, á Elizeuſz w Samaryi dziwnym dziełem, tam ten oleiu y mąki, ten oleiu, nieuſtanne ſprawili nadraſtanie, á teſz podobne dzieje wſpominaią Dzieiopiſarze poſtronni, przez cudowne rownie wieśniakow do tronow ſwoich dzwignienie, o czym u Długoſza czytay.

(b) Jakoſz, Piaśta y długi wiek, y ſpokoyny rząd, y zwoiowani bez oręſza nieprzyjaźni Polſce ſąſiedzi, y w Domu Piaśta przez kilka wiekow zatrzymana Krolewſka godnoſć, rozpoſcieraiąca ſwe ozdoby

by po całej Europie, ukazują: że dzieło Piaśtowego do tronu wyniesienia, nie mogło być, tylko Boskie, y cudowney jego opatrzności pełne. Monarcha ten Stolicę zmazaną szkaradnym Popiela okrucieństwem z Kruszwicy przeniósł do Gniezna, y pełen, lat równie iak chwały wdzięcznego ludowi panowania; umarł tamże roku życia swóiego setnego dwudziestego, od Chrystusa 861, panowania 19. (a) *Cromerus t. 2. l. 2. f. 428. Długosz lib. 1. f. 80. (b) Ibid. ff. 80. 83. 84.*

*Starożytnie zwyczajne, od pychy prostota
Daleka! miłości! dziwna dawnych Mężów cnota
Panowie y Xiążęta dźwigają do Tronu.
Rolnika pod Kruszwicą małego zagonu.
Dla samego dostatku cnoty, którą w thacie
Kwitnął znaczną, na Królów siada maieście.
Z tego zrzodził wynikłych y Xiążąt potęga
I Królów, nasz Auguste Krwi twoiej dosięga.
Miasto dawne Kruszwica: Polskich Ziem ro-
winy.*

*Wasze dwu Xiążąt dzieła, szlachcą obaliny.
Kto o Królu z Wieśniaka, o Królu przez myśzy
Ziedzonym słyszy, rzeczy równie dziwne słyszy.*

II. Piaśta mądrze spokojnego, Seymowit, albo iak inni Ziemowit, (tak nazwany, że się narodził pod czas Seymu, w Kruszwicy, iak gdyby, rzeczono, Seym-

mo-

mowi, albo też, Ziemjanie mówią) Syn
 mądrze waleczny, ktorego mu godna Mę-
 ża Rzepicha Zona, godnego rządow po
 Oycu Następcę wydała na świat, Monar-
 chą przywitany: Wątpiłbyś, czyli za cza-
 sów Oycy pokoju miłośnika większego,
 czyli po tego śmierci, Wołownika nie-
 przyjaciół y zwycięzcę: oderwane od Pol-
 ski nie tak oręża mocą, iak domowych ro-
 zterkow skutkiem, y powiększanym przez
 dwu Popielow rządu gnuśnego nieszczę-
 ściem, Kraie, (Niemce, Morawy, Węgry,
 zwyciężkim ustraszysz y orężem) do da-
 wney zwrocił Monarchow Polskich osia-
 dłości. (a) O w szem fzerzey nad dawne gra-
 nice Polski, swoje rozprzestrzenił pano-
 wanie: Gdy on albowiem rządzi swym
 narodem, y Hetmani woyskom, Węgtow
 część znamienita, y Morawców Kray ca-
 ły, podbite Polśce: I znagła znowu prze-
 niesioną zwyciężką bronią ku pułnocy,
 oderwane Ziemie od Polski, przez Lefzko-
 wego nierządneho rodu Następcow, á na
 zemstę swojego od tronu Polski wydzie-
 dziczenia, zaczynające przywykać do rzą-
 du sąsiedzkich Niemiec, woioowniczą tych
 Kra-

Kraiow szablą odzyskał, y w iedno słodkie
dawney Monarchii, czyli Jedynowładztwa,
znowu zprzagnał iarzmo: Pod czasy pa-
nowania Ziemowita wspomnionego, Sla-
wow Pannonow panowanie, koniec wzię-
ło, ktorych (o czym Sarnicki) (b) o-
statki, ichże zwycięzca Konstantyn Mo-
nomach do Boznii przeniośł: Wandalow
część także, y Serbowie pod hołd puszczeni
przez Niemcow: Sami Przodkowie nasi,
ktorzy też Słowiańskiego Narodu prze-
dnieyszą część zkładali, związkową całe-
go Słowiańskiego Narodu chwałę, aż do
naszych czasów, ślicznym ustawicznych
tryumfow pomnażaniem, nienaruszoną
zachowali, lubo nieco ścieśnioną, przez o-
derwanie od Polski, różnemi czasy, ro-
żnych Sławiańskich osiadłości. Monarchy
tego śmierć zbyt wczesną, nim dalszych
tego zwycięstw y nadzieia tuszyla, y wy-
ciągała potrzeba, zkładają pospoliciey, na
rok Chryśtusa 892 panowania 31. Ciż
Dzieiopisowie twierdzą, że Woyskom Qy-
ca, w starości iegoż hetmanił, y dodają nie-
ktorzy, że zwykownieyszy woysk Pol-
skich porządek ustanowił pierwszy. Śmierć
tego

tego Monarchy dała wojnami znużonym
 sąsiadom odpoczynek, y nieiakię od wojen
 Kraiowi zacisze. Śmierć iego ztąd żało-
 śnieysza naybardziej była, że lat Oyca nie-
 dosiagli, ktorego chwałę dostąpioną poko-
 iu zaszczytem, walecznego oręża sławą u-
 biegł daleko. Sarnicki śmierć Zie-
 mowita zklada na (c) rok 902, a Oyca ie-
 go na rok 897 na tym fundamencie Jani-
 cki. (a) *Dłudosz l. i. f. 85.* (b) *L. 5. c.*
WII. ff. 1029 & 1030 (c) *Id: Ibid:*

*Takci Alexandrowi swa młodość śmierć niesie.
 Gdy sława w lat przysionku, widzi się w ich kresie.
 Jak giniesz Ziemowicie, tży ciśniesz w żal zy-
 znę.*

*Wcześnię ofieracając śmiercią twą Oyczyżnę.
 Za Karpackie y daley gory, twych oręży
 Zwycięzką moc niechętnych nam sięgnęła Mężzy,
 Całe tobie dań płaci podbite Pomorze,
 I Kray'wzysstek, przyległe który liżę morze.
 Lat czterech są tę dzieła: przedłużona siła!
 W lata dłuższe iakichby zwycięztw nie sprawiła?
 Wszakże ktorego życie cnot licznosc przeplata,
 Dosięgl sędziwych, młode rachuje choć lata.*

III. Bitnego Oyca Syn Leszek,
 tym imieniem czwarty, przychylone bar-
 dziej ku pokoiowi wyczerpnął przyro-
 dzenie Dziada: od cnoty iegoż niewyro-
 dny tronu Następcy. Ale z ktorego chwa-
 ly

lynie pomału to zciera, że Zgorzelec (Brandenburgią zowiemy teraz, y Ziemie niektóre nadmorskich bliskie, pod rząd Niemiecki, za iego panowania przeszły, zwątpiwszy bowiem sprawiedliwie, żeby łoża nierządnego Następcy mieli kiedy przyść do rządów tego państwa, którego sprawowanie, Boska Opatrzność zleciła Piaśtowi w nadgrode cnot y niewinney życia starożytnego prostoty, Xiążęta tych Kraiów, trzeciego Leszka Wnukowie, y Prawnukowie, u sąsiad Niemców bezpieczeństwa swych dzierżaw, im się poddając, szukali. Umarł roku od Chrystusa 913 a zatym wedle pospolitszego Pisarzy zdania panowania 21.

*Ktorą Kraiom Sarmackim przynosi siewita
Chwała szabli y zwycięstw Ojca Ziemiowita.
W tej się Syn dzienne kocha, poki życia kroki
W biegu nie są ztrzymane przez śmierci wyroki.
Był Monarchą, w którego nagane ten hojny
Jeden, któtemu miłe otrąbienie wojny.
Ale za coż masz bitwy ztać? gdyś w pokoju
Chlebać gdy z głę: za co potok toczyć znoju?
Chwały chuć zbytńia iedne wyżywa do bitwy,
Nadzieia zysku inne xprzaga do gonitwy.
Nieśluszną wojna która z przyczyn tych po-
wstaie:*

Ta iedna sprawiedliwa, która pokoy daie.

IV. Ziemo-

IV. Ziemomyśl Oycu w cnotach podobny Syn, y równie iak on miłośnik wielki pokoju, nastąpił po Oycu: Ani łagodności iego y spokoyności życia niech nie poczytywa kto, za gnusność: sposobami pokoju ukazał, co bez woyny śliczne dowcipy dokazać mogą. A też zdaie się, że Bog sposobiąc Narod Polski do poddania się prawu łaski y słodkiemu Chrystusa iarzmui, w wnętrznościach Monarchow Polskich miększe nieiako utwarzał serca, y do cichości Chrześciańskiej ukształcone dawał przyrodzenie. Umarł Ziemomyśl roku pańskiego 964 panowania 51. Zostawiwszy Mieczysława Syna, swoię naywiększą chwałę, y zaszczyt Domu nieśmiertelny.

*Pan ten między naszymi był ostatni Pany,
Ktorzy czcili w ślepocie za Bogi Białwani.
Temu żona nieplodna gdy potomka rodzi,
Na wzroku państw obfzernych Dziedzicowi
zchodzi.*

*Był zwyczaj, że dziecina gdy w lata powstaie,
Los rzucano, iakie mu Ociec imię daie:
Czas ten gdy nadszedł, ludu nie bez podziwienią
Wzrok bierze, y ślepoty zrzuca dziecie cienia.
Ze Polska, pod nim Boskie oznaczały dary,
Po'noy białwochwalsiwa, światło przyimie,
wiary.*

Jakoż

*Jakoż, żeśmy przeyrzeli któż oszczędza wiaryę
Patrząc, iak Bog darami swe uprzedza dary?*

V. Mieczyſław Oyca śmiercią ofie-
rocone obiał Narodu rządy: Monarcha
ten w kalectwie ślepoty wydany na świat,
y dla tego nazwany Mieſzkciem od Oyca,
iakoby miał zamieſzać Polſkę: gdy iednak
wzrok potym cudownie bierze, imię Mie-
ſzka zamienione w Mieczyſława, iż Wro-
żkowie bałwochwalczy rokowali Oyca,
że ten Syn iego, mieczem ſobie na ſławę
zarabiać będzie, á tak zwycięztwami ſwe-
mi ſwietnieyſzą uczyni Polſkę: Przywy-
kły do pieſzczot Matki ięzyk Mieczkiem
też go nazywał: Atoli inaczey o Mieczy-
ſławie rozporządzał Bog: Dopuſcił nay-
przod na zawſtydzenie wrożkow, y wie-
ſzczbiarſkich kłamſtw hańbę, że Monar-
cha ten podroſzły w lata, nie chwały o-
ręża ſzukał w żołnierskich gonitwach,
ale zwoiowany gnuſnością y wſzeteczno-
ścią, żon ſiedm ſobie w małżeńſtvo przy-
brał: Wielożeńſtvo to gdy Bog niepło-
dnością wſzytkim tym niewiaſtom po-
wſzechną karze, Monarſze, o Naſtępcę tro-
ſkliwemu, z Chreſćcian niektorzy w Do-

mu tego, Dworzanie, czy Goście, rzecz przed wiadomością ukryta, radę zbawien-
ną poddawaia, ażeby swoiego przez
Chrześć Święty szukał nayprzod odrodze-
nia, a potym był pełen nadziei, że mu o-
brządkiem prawowiernym zaślubiona
Małżonka, da Potomka, Państwa y sławy
Następcę y Dziedzica: Mądrą y Świętą ra-
dę, ani zwłoka, wykonał. Zony nierzą-
dnie zpręężone odprawił daleko, Bolesła-
wa y Bereny Xiążąt Czeskich Corę. Da-
browkę zrękowawszy sobie; wiary świa-
tło wraz przyjął do serca y do państwa,
tym szczęśliwym żniwa Ewangelyi zebrani-
niem, na ktore tym obfitsze coraz, zapa-
trywać się dotąd godzi, z tą iedną wzro-
stu nowego przeszkodą, że w prześliczne
Polki pola, swoy wśiały kękol kacerstwa.
Mieczyśławowi temu Pan Zastępow nad
Rusią y Czechami dał zwycięztwo, z kto-
rych chwały lubo zciera wiele Przemyśl-
niaſto, y przyległe Przemyśłowu Kraie,
przez Włodzimirza Ruskie Xiąże od-
jęte Polsce; ale iednak mnieyby do-
kazał Mieczyśław, podbiwszy szablą pod
panowanie Polski świat cały; iak gdy bał-
wochwal-

wochwalską Polskę, oddał pod panowanie Chrystusa, y Narody te nasze do wybicia się z niewoli piekła swym przykładem zachęcił. Postanowił Mieczysław Arcybiskupstwa dwa: Gnieźnieńskie, y Krakowskie, Biskupstw siedm: W Kruszwicy Kuiawskie, (teraz do Wrocławka Stolica iego przeniesiona) Smogorzewskie, teraz Wrocławskie, Poznańskie, Płockie, Chełmińskie, Lubuskie y Kamieńskie. O czym indziej: wszakże wniesiona do Polski wiary światłość zafiagnęła daley. Mieczysław nasz Adleide Siostrę swoją wydał w Małżeństwo za Geyzę Krola Węgierskiego, czy Xiążęcia, ktorych Syn Krol także Węgierski, Stefan, między Święte Boże policzony od Kościoła, iak wysoko Dom Piaśtowy wyniosł, widzimy, y w nim, y w tyłu Piaśta Rodakach: I tym Siostry postanowieniem całe Węgry pozyskał Chrystusowi. Od czasow Monarchy tego wypłacanie dzieścińcin początek bierze: Za jegoż czasow zakwitnął zwyczaj dobywania szabel do w puł pochew, pod czas Ewangelii, na oświadczenie, że każdy Polak ma oręż na obronę wiary zgotowany,

żeby ją utrzymując albo ginął, albo zwyciężał. Wyprawił tenże do Rzymu poselstwo, Lamberta Arcy-Biskupa Krakowskiego, prosząc Namieśtnika Chrystusowego, áżeby ten, któremu powierzone klucze do wiecznych Krolestw, Jego na ziemi, przysłał z Rzymu Koronę uwieńczył. Ale inaczey przepisały Nieba. A czyliż nie dosyć szczęśliwa Polska, gdy prawo bierze do wiecznych koron, choć go razem do doczesnych nie wzięła. Umarł Mieczyław roku Chrystusa 999. panowania 35. są którzy twierdzą, iż Rzym umknął w ten czas Mieczyławowi honoru korony, nie dufając iego przy Wierze S. statkowi, ale gorliwość Monarchy tego przy wierze kto ma w podeyrzeniu, niechay się obeyrzy na dobyte pod czytana Ewangelią Polakow szable, á swoiey się w posądzaniu bezpieczeństwa ulęknie. Miał Mieczyław pierwszym związkiem za żonę Dąbrowkę, y z niey Syna Bolesława Chrobrego: Drugim związkiem Ode, nierządnie poiętą, y z Synami trzema z państwa potym wygnaną. *Pist. in Gen. Reg. Pol.*

Gdy

Gdy ten naywyższe trzyma w Polsce panowanie
Litościw, do nas Jęńcow piekła, zszedłeś Panie.
Ustąpiły twej władzy, Ladona, Marzany,
Nii, Ziewiany, Jęssa, Zyzylly, Batwany.
Niewiaśta nam cię pierwsza Chryste ukazała,
Z Krwi Czeskiej, pierwsza ucząc, iaka Krzyżo
chwała.

A tak wy Nieba pierwszym zbawienia jesteście
Początkiem, a powrotny winniśmy Niewieście.
Mąż Mieczysław z zbawienney Chrześc bierze
Ję rady,

Poddani zaś, wstąpili w swego Pana ślady,
I tak znou iak niegdys nawróciwszy Męża,
Niewiaśta piekielnego depce głowę węza.
Dziewięć Katedr, Kościołow wiele tobie stawia,
Boże; z których część piękną Kacierz zmarnoa
trawia.

VI. Bolesław Chrobry, to jest mo-
cny, imieniowi wyrownał: wstąpiwszy
bowiem po Qycu na Państwo, zwycięztwa
swoie, a z nimi oręza polskiego y chwałę
y postrach szeroko rozniósł: A nayprzod,
gdy Krol Czeski także Bolesław naieżdza
Kray Polski, przez Hetmana swoiego Kraf-
sotę, y upomniony szkod poczynionych
nadgródy nie czyni, wojnę nań Bolesław
nasz podniósł, y Czechy całe z Morawą
Polsce uczynił hołdownicze; lubo za
wstawieniem się Henryka Cesarza, spu-
ścił toż Krolestwo Bolesław Oldrzychowi.

Synowi złożonego z tronu Bolesława, odebrawszy od niego przyśięgę, że Królom Polskim posłuszen będzie z swoimi potomkami, y włożoną daninę corocznie płacić. (a) Z Czech wojnę do Rusi przemieścił, już wygnanego, przez Jarosława Xiążę, Swiatopelka Brata jegoż, chcąc na państwo wrócić, już odzyskać utracone za Miecysława Kraie, iakoż zwyciężył Jarosława, Kijowa dobył, y gdy osadzony na Państwie Swiatopelk uchodzi z Kijowa, przyciśniony boiaźnią kary, zdradom nad Polakami knowanym, należytey, Ruś całą pod hołd y posłuszeństwo Królom Polskim Bolesław puścił, y zabiwszy trzy wielkie żelazne słupy w rzece Nieprze, granice polskie niemiż wymierzał: kilkakrotnie Ruś z hołdu się wybiła, ale zwyciężona zawsze postąpiła dań. (b) Zwycięztwa swoje do Saxonii przemieścił z Rusi Bolesław, y Kraie te, które Leszek IV między Syny nierządnego łóża podzielił, y które, po ich przez Popieła morderstwie do Niemców z czasem odpadły, nazad do Polski przyłączył, y ich obywatele przyśięgą obowiązane pod posłuszeństwo przyjął

iał: y także zabitemi w Elbie y Sali słupami żelaznemi, granice polskie oznaczył, rozciągnął y przez Maydeburg, Miśfą, albo Myśzno, Mekielburg, Holfztyn, aż do wyspu Cymbryki, gdzie dziś Duńskie Krolestwo (c) y wypędziwszy z tamtąd, na trzydzieści tysięcy Niemców, których osadził na Podgorzu y Spiżu, y ile lud gruby a nie waleczny obrocil do roli, do Krow y przędzy, z kąd też płotna dobre z Podgorza y Spiża dotąd pochodzą. Do Pruss się jeszcze z wojskiem swoim puścił Bolesław, na zemstę śmierci Woyciecha S. Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, y zwoiowane samym oręża swego postrachem, gdy mu postąpili dani, poddałość y posłuszeństwo przyrzekli, w pokoju zostawił: A w rzece, którą zowią Qssa, słup żelazny postawił, na znak granic, mila od Rogoźna Miałteczka: Pamiątkę dzieła tego zachowuje wieś dotąd słupy zwana, ponad rzeką tą y słupami w niey położona. (d) Od zwoiowanych Prussaków, przody nim wojnę jeszcze na nie podniósł, wykupił Monarcha ten Ciało S. Woyciecha, które na wagę złożone przez nichże,

tyle się złota dopominających, ile zaważy
 ciało, tylko zaważyło czerwony złoty, y
 nayprzod ie w Trzemesznie złożył, potym
 do Gniezna przeniósł: A zaś, iak gdyby na-
 bożeństwo y wiara wypłacały się Bolesła-
 wowi, Otto Cesarz gdy grob nawiedza
 Woyciecha S: koronę w zawdzięczeniu
 gościny, y bogatych darow sobie od Bo-
 lesława ofiarowanych, iemuż daie, y przez
 Gaudencyusza Arcy-Biskupa niaż uwień-
 cza: ale o tym obszerniey wyżej. Kadłubek
 twierdzi że Monarsze temu Anioł miecz
 z Nieba przyniośł, y oddał w ręce, y ieszcze
 miecz ten ma się znaydować w skarbie,
 szczerbicem ztąd nazwany, że się trochę
 nadszczerbił, gdy przy zwyciężkim swym
 do Kiiowa wiezdzie, ciął nim w złotą bra-
 mę, y iey połowicę przeciął. (e) Gwoźdź
 też Chrystusa Pana, y włócznią Mauryce-
 go S. odebrał od Ottona Bolesław. A zaś
 procz naczynia stołowego ze srebra y ze
 złota, y bogatych szat. Ramię S: Woycie-
 cha podarował Cesarzowi Krol: Przed
 tryumfami orężem otrzymanemi, nie dając
 się zwyciężyć podarunkow szacunkiem.
 Co zaś Bielski wspomina iakoby w ten

czas Otto od posłuszeństwa uwolnił Polskę, to inaczej przyjmowane być nie ma, tylko że Cesarze Rzymscy prawo hołdownicze płonnie sobie rozścili do Polski, a nigdy go nie mieli. Monarcha ten uspokoiwszy swój Narod od wojen, chwałę nabytą w boju, w pokoju powiększył: Sądy y Sędziów dwunastu postanowił, którzy podług zdania swóiego, gdyż ieszcze prawa pisanego nie miała Polska, sprawiedliwie, nikomu ani Krolowi nie folgując, rozśądzali sprawy. Miał także Rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili, bez żadnego datku, bo ie sam Krol opatrywał, y czterdzieści stołów pospolitych zastawiał, do których każdy który chciał, stołownikiem zasiadał. Woiewody tenże Krol postanowił, aby każdy czasu potrzeby, lud swóiego Kraiu wiodł do wojny. Starostów, dla rządu dobr Krolewskich y dla karania złoczyńców; Urzędników ziemskich po Woiewodztwach dla usługi miast nadwornych, gdy tam przyjeżdża: Podwod od Miast przystawianych, gdy ich wyciągała prętsza iazda z listami Komorników Krolewskich, wzmiankę czynią, tych

ezasow Kronikarze. Sieciechowski, Świętokrzyszki Kłasztory, iego szczodrośliwości pamiątką są wieczną: Umarł Bolesław zaślug y chwały pełen, nie lat: roku Chrystusa Pana 1025. panowania 26. opatrzonny Świętymi Sakramenty, przy pięknym y Świętym Syna napominaniu, z wielkim ludu płaczem: Zeby się albo nigdy był nie rodził, albo nie umierał nigdy, wolałającym: w osobie swej rzadko widziany natchwałebnieyszego krolowania przykład zostawiwszy. Był Bolesław wzrostu szredniego, włosów gęstych, kędzierzawych, oblicza cudnego, szczodrośliwy, datny, mężny, szczęśliwy, w życiu wstrzemięźliwy y mierny. Nadgrobek mu w Poznaniu, gdzie dzieł nieśmiertelnych pełny, dług wypłacił śmiertelności, takowy, Gocka starożytność położyła.

(a) *Cromerns Lib. 3. tit. Bolesl. i. f. 438 & seq.* (b) *Jd. Ib. f. 440. & seq.* (c) *Bielski w Kronice f. 60.* (d) *Jd. Ibid.* (e) *Jd. f. 62.*

*Hac jacet in tumba Princeps, gloriosa columba.
Chrobri tu es dictus, sis in ærum ben dictus
Fonte sacro lotus, servus Domini puta totus.
Pracidens comam septenni tempore Romam*

Resztę u Hartnocha czytaj L. I. c. 2. ff. 36.

*Puszczzone pod hold, mego panowania czasy.
 Czechy z Krolem widziały, Morawce y Sasy.
 Kaszuby y osada, ktorey Baltyd siega
 Mnie hold y posłuszeństwo, Zwycięzcy przysiega,
 Stupy z miedzi, zakochać chcąc graniczne zaga-
 dy,
 Państwo, gdy kładę, wstępnie w Herkulesa, ślady.
 Me o Kościół starania, wojskowym zrownały;
 Ubieźnionym być niechcąc krokiem Ojca chwalały.
 Gościem w Gnieźnie gdy bawi Otto, moje skronie
 Jego darem widziane świetniejsze w Koronie.
 Ktoryżkolwiek podobne ukazujesz czyny,
 Z tey, tegoż zdaniem, godzien korony; przy-
 czyni.*

VII. Polaków fzy, ktore patrząc na
 śmierć Bolesława, wylewali rzewne, nie
 sama zdami się wytrącała z oczu szkody
 wielkość, w stracie Monarchy tego uważa-
 nana: Serce ich przeczuwało podobno, że
 się szczęście Narodu odmieni z rządem
 ktore się też zwykło z człowiekiem mie-
 nić: Jakoż Mieczysław drugi, dużo od
 Męstwa Oycowskiego odrodzony Syn,
 nastąpił na państwo. Prawda że świeża
 pamięć zwycięstw Oycowskich sprawiła
 w tym Krolu, że Ruś, ktorey Xiążęta, Ja-
 rośław y Mieczysław, wojować pier- si
 zaczęli dzierżawy Krolewskie, do posłu-
 szeństwa y holdu orężem zwyciężkim
 przyci-

przycisnął: I że Pomorzany zrzucające powolności iarzmo zwoiował przez Bełę Króla Węgierskiego Stefana Wnuka, który naszym wojskom w tej wyprawie hetmanił, y który też po zabiciu w boiu Xiążęcia Pomorskiego, rządy Xięstwa tego objął, wraz z Córką Miecysława sobie za Żonę daną. Wszakże Monarchę tego zawoiowanego przez Żonę, Niewiaścę y pyszną y chytrą, y Narodowi polskiemu nieżyczliwą, gnuśność y wygod pilność zwyciężyły. Z tego leniwości nałogu ocućony niby ze snu; wyciągnął z wojskiem w nieposłusznych Polsce Morawców Kray; ale wyciągnięcie to, raczey Morawskiego Kraiu łupieztwem było, a niżeli woyną y zwycięztwem. Umarł Miecysław roku Chrystusa 1034. panowania 9. życia 40. Z Ryxą Żoną zostawiwszy Syna: W Monarcho tym widziany przykład, podanie starożytne ztwierdzający: Ze przyrodzenie, po zacnych Mężow na świat wydaniu, iak gdyby w płodności ichże oślabiało, ustawa: I że najmężnieyszych Woioownikow potomkowie, z Oyco-wskiego Męstwa; najmniey dziedziczą.

Odro-

Odrodny ten od Ojca Następca Korony
Nie tak Krol, iak występku, iak niewolnik Zony.
Zona wszystkim rządziła: bardziey niżli węża,
Rodowitego z Polski nie lubiąca męża.

Na swe tyło Niewiasta względem Tentony miała
O Narodzie zupełnie Polskim zapomniła.

W ten czas nam Bolesławie prąd twych korzyść
zpada.

W ten czas Kray zwoiowany iarzmo holdu
zklada.

A też tego gdy wczesna śmierć zabiera Pana,
Matka z Synem złożona z tronu y wygnana.

Mąż z Zoną płacą karę zbrodni, żal Miecz-
sława,

Z życia wyzwia: Ryxę srogości niesława.

VIII. Po śmierci Miecysława gdy
Syn jego Kazimierz dla lat niedoyrzałych
pory, nieposobny był ieszcze do rządów,
Matka Rixa sprawowała Krolestwo łako-
mie, y przez wysadzanie Niemców na u-
rzędy z uciemieniem Polaków. Dla cze-
go widząc się na celu położoną powsze-
chney naródu całego nienawiści, zabra-
wszy skarby Krolewskie umknęła z Pol-
ski do Niemiec: Kazimierz też nayprzód
udał się do Węgier, a z tamtąd do Matki,
która go na nauki do Paryża wysłała.
Gdzie szczęścia świeckiego niestatęczność
zważając głębiey, pogardził światem, y
Mnichem Benedyktynem został w Kluni-
aku

aku. W Polsce tym czasem pełnó rozruchów było: Jarosław z iedney strony Xiążę Ruskie: Brzetyśław z drugiey, Syn Ol-drzycha Czeskiego Krola, woiowali Kray Polski, Wrocław, Poznań, Brzetyśław wziął y wszystko okrutnie łupił, nie przepuszczając nawet Kościołom: Gnieźnieńskiemu, mianowicie; gdzie wiele srebra, złota, y kleynotow kosztownych nabrali: Nie przepuścili SS. Bożych Ciałom: Ciała SS. pobitych Pustelnikow wzięli: A Ciała S. Woyciecha gdy szukają, w ukazanym Gaudencyusza Arcybiskupa grobie, Jegoż z sobą wzięli Święte zwłoki, miało Woyciecha: Maślaus także Podczaszy Mie-czyśława, Mazury, dawnych Maślagnetow plemię, oderwał od Polski, y Xiążęciem się ich uczynił: Pomorzanie także odpadli od posłuszeństwa, y Kuławy niszczyli mieczem: Całe sześć lat nie miała Polska odpocznienia od nieprzyjaciół. • W tylu nieszczęśliwościach widząc się Polacy położonemi, Seym złożyli w Gnieźnie, y tam (z kąd też przysłowie to początek wzięło: Polak po szkodzie mądry) iednostaynym głosem zezwolili na to, á żeby
wyślali

Wyśłali Posły do Kazimierza: Co też y
nieodwłocznie uczynili: Posłów dwu
Duchownego y Świeckiego wysłali: do
Papieża najprzód, żeby uwolnionym być
mógł Kazimierz od obowiązku ślubow,
y do Kazimierza: potym, żeby uwolnio-
nym być chciał. Pozwolił Papież pod za-
kładem, á żeby Polska na lampę S. Piotra
corocznie z kaźdey głowy grosz płaciła:
ktora to dań Święto-Pietrzem nazwana:
Potym żeby Polacy na wzor Mnichow
golili okragło głowy: Nakoniec á żeby w
dni uroczyste białą chustę, ktorey używa-
ią Dyakoni, (iuż też bowiem Dyakonem
był Kazimierz) gdy Świętą przy Ołtarzu
posługę sprawują, zawieszali na szyi. Ka-
zimierz też proźbą Posłów y Oyczyzny
zgubą zwyciężony, zezwolił na swóie od
ślubow przez Papieża rozwiązanie. Pro-
wadzony zatym z weselem do Polski, o-
kazale przyięty w Krakowie, á w Gnie-
źnie namaszczoney na Krolestwo y ozdo-
biony koroną, roku 1041. Cały się za-
raz wydał do ratunku Oyczyzny; y mą-
drym, iuż dobroci, iuż sprawiedliwości sza-
funkiem, pokoy domowy najprzód przy-
wrocil.

wrócił, a myśląc obrocić szablę przeciwko nieprzyjaciołom, na zemstę krzywd Pol-
sce poczynionych, z Jarosławem Xiążęciem
Ruskim przymierze nayprzod zawarł: po-
tym powinowactwo, poiąwszy w przyjaźń
dożywotnią Maryą (prziąwszy ta Rzym-
skiego Kościoła obrządku Dobrogniewą
nazwaną) Siostrę Jarosławia, Włodzimie-
rza y Anny, Cesarzy wschodnich Bazyle-
go y Konstantyna Siostry, Corę: Pierwszą
Onuczynił wojenną wyprawę na Maślau-
sa: y gdy ten z mocnym woyskiem Kro-
lowi drogę zaszedł, ztoczona bitwa, tą
żwawością y męstwem, do iakiego Maśla-
usowych pobudzała wiadomość zbrodni,
y rozpacz odpuszczenia, a zaś Krole-
wskich sprawiedliwość wojny y słuszną
nad buntownikami zemstą, aż też szczę-
ście do!strony sprawiedliwzey przychy-
lone zwycięztwo Kazimierzowi dało.
Uszedł Maślauś w ten czas: Jadzwingow
z Prusakami, ukazując, że nieszczęście ie-
go szwankiem podobnym nieochybnie im-
że grozi, do spolney niby obrony namo-
wiał, y otrzymał co radził. Liczne ci ze-
brawszy woysko ztoczyli bitwę z Kazi-
mierzem,

mierzem, ale porażeni y placu y zwycię-
 zstwa ułtapili Kazimierzowi: Chcąc zaś
 gniew zwycięzcy zwyciężeni zatrzymać,
 Maślauśa Autora wojny, błagalną niby
 ofiarę, zawieśli na szubienicy, y pnącego
 się do tronu haniebnie podwyższyli: O-
 detchnęło w ten czas od wojen y prze-
 dłużonych kłósek Krolestwo: W pokoju
 miłym lat resztę panowania Monarcha
 ten pędząc, założył y bogato uposażył
 Klasztory dwa: Tyniecki nad Wisłą, sto-
 wfi y zamkow cztery iemu nadawszy: y
 w Lubasz nad rzeką Odrą, zakonu, w kto-
 rym sam był w Kluniaku. Biskupią także
 Stolicę z Smogorzewa, (Byczyną to mia-
 sto teraz zowiemy) przeniósł do Wrocław-
 wia. [Wiele innych rzeczy ustanowił
 Kazimierz ku chwale Bożej, y ku zaszczy-
 towi Narodu: Aż też dług śmiertelności
 wypłacił roku 1058. Miesiąca Grudnia, po-
 chowan w Poznaniu. Król, iako o nim
 Bielski, wzrośtu młodego, urody dostatniej,
 włosów gęstych, twarzy cudnej, trzeźwy,
 mierny, bogoboyny, uczony iako on wiel-
 nioś: A ten naypierwszy Król w Polsce
 czytać umiał. Zostawił z Dobrogniewy

Xiążęcia Ruskiego Corki Bolesława Smiałego Władysława Hermanna, o których niżej Mieszka y Ottona młodo zmarłych y Świętochnę Corę, Zonę Wratysława Czeskiego Xiążęcia.

*Kazmierz z Matką wrzaz, dobre y niewinne Pana
Na zemstę zbrodni Matki idzie na wygnanie.*

*Wzgardzając służbę świata: do Chrystusa znał
Zaciągnął się Młodzieniec Święty w Kluniaku.
Tym czasem Ziemia Polska zostaje bez Pana
Nieszczęściom, ktoż ie zliczy? bezmiernym pod
dana.*

*Zbiedzona Polska, Krol na wygnaniu szuka,
Nie Oycu lecz Dziadowi podobnego Wnuka.*

*Maślansa ten nayprzod wstępnyim gromi boiem
Lat resztę panowania zaszczycia pokoiem.*

*Niewinnych Bog obrania: y widzisz iak ładnie,
Pobława, gdy niewinny w szczęściu podupadnie.*

IX. Bolesław Smiały nazwany tron Polski po Oycu osiadł. Lata ten młode, doyrzała Rycerskiego rzemieśła umiętnością, ubiegł. Izdaie się, że go szczęście samo, rządow Narodu osądziłobyć godnym, gdy mudo okazania męstwa, pole szerokie otworzyło w samych panowania początkach: Jąromir Czeski, Bela Węgierski, Krolewlcowie Jzawław Syn Jarosławów Xiąże Kiiowskie, przybiegli do niego razem, znaczni z trzech mieysc Zbiegowie, pomocy y obrony szukając: Czechy nayprzod naiezniki Polski

poskromił y przymusił Wratysława ich
 Króla że Jaromirowi Bratu Praskie y Ołomunieckie Biskupstwa spuścił y że Świętochnę swoją Siostrę za Zonę pojął. Prusłakow potym, ktorzy Pomorze y Krainę najeżdżali, uskromił y poraził. Po Pruskiej wojnie zwyciężkie woyska przeprowadził Bolesław do Węgier, ztoczył z woyskami Jędrzeia Węgierskiego Króla bitwę, y iegoż nad Cisłą rzeką zwyciężył. Wratysław Xiążę Czeskie w ten czas poimany. Jędrzy Król, w ucieczce zamordowany od swoich: Zniesione Henryka Cesarza z Niemcow y Czechow zebrane woysk posiłki. Bela Brat Jędrzeia przez niegoż wygnany z Węgier, natoż Krolestwo uwieńczony w Biłagrodzie Krolewskim: Nieprzyiacioł łupami z bogaczone woysko, pełen zwycięztwa chwały Bolesław do Rusi przeniósł; y bieg zwycięztw nad nią, przerwawszy do czasu, znowu ku Węgróm ciągnął z zwyciężkim woyskiem, y tam Belowe Syny: Geyzę, Władysława, y Lamperta, z Synem Jędrzeia Króla Salomonem pogodziwszy, znowu do Rusi broń wszędzie zwyciężką zwrocił: którą wojuiąc: woyska Wsewolda zniósł: Ki-

łow, Łuck odebrał, y całą Ruś zhold
 wał sobie Zwycięzca: Ale w Kiliowie go
 bawi, przy wielkim dostatku swoim, y Ry
 cerstwa swego, to się Jemu y woyskom
 iego przydało, co niegdyś Hannibelowi
 woyskom iego w Kampanii, że znikcz
 mnieli z zbytku y rokoszy. Wrocil do
 Polski Bolesław, y zwycięstw chwałę po
 Węgrach, Prussach, Czechach, Morawie
 Pomorzanach, Rusi, roznieśioną szeroko
 występkami wielkimi, a nakoniec, gdy
 go o też zbrodnie strofuie Stanisław. Szcze
 panowski Krakowski Biskup, tegoż Świę
 tego Biskupa frogim podczas Mszy zaboy
 stwem zeszpecił y ztarł. Złożony za to przez
 Grzegorza VII, Papieża z trónu, widząc się
 być w pogardzie y nienawiści Narodu, po
 szedł do Karynty, gdzie, iako u Sarnickiego
 Maci Strykowski dowodzi, w Klasztorze
 Osiyak nazwanym, nie daleko od Miasta
 Feltkirchen rzonego, u WW. OO. Bene
 dyktynow resztę życia na pokucie y uslu
 gach kuchennych nieznałomy, aż dopiero
 przed śmiercią, przepędził, pochowany tam
 ze z nadgrobkim; *Boleslaus Rex Poloniae oc
 tor S. Stanislaw Episcopi Cracoviensis.* Pa
 nował

nował lat 28. zostawił z Wizeławy, Sy-
na Mieczysława, który od Stryia z wygna-
nia do Oycyzny wrocony, umarł bez-
dzietnie roku 1089 w ośm lat po Oycu, a
roku jednego z Matką: Bolesława, tego
koniec inny, nieco okropnieyszy, Pisarze
niektorzy być mienia: Ale iakiżkolwiek
ten był, godzien też wiek iego doyrzalszy,
odrodzony od swych początkow: a też o
płomności człowieka upominający na-
razem, ktoremu sama mocno upragniona
szczęśliwość niebepiecznością grozi.

*Jak wielką zwycięstw chwałą pozaszczycał
woyny*

*Bolesław, tak był niemniej w krwi szafunku hoynę
Morawcow, Węgrow, Czechow, y Ruskie Narody
Zplądrował, swemu rowne uczyniwszy szkody.
Lubieżnością, łupieztw, Kray napelniał cały,
Krwia, postrachem, ohydą nieśmiertelną chwałę.
Biskupa, gdy ten zbrodnie Krola gani śmieje,
Przytykłym do zaboju Mieczem śmiały ściele!
O zbrodniu! o straszydło! o Polski nieślawni!
Nie schnie ręka w Biskupa gdy uderza żywioł!
Gdzie? y iak legł? ciekawy nie baday Polaku,
Lethe, w ktorej pograżon, nie zostawia znaku.*

X. Władysław Herman, Brat Bo-
lesława od Polaków Ruską uciśnionych
woyną, a nie znaydujących obrony przez
swego tronu sieroćtwo, poniewolnie na

państwo władzony, sławnieyszy gdyb
 mniey Sieciecha słuchał. Woyny miał
 Pomorzany, y z Prusłakami, ktorych te
 zwycięztwa swego bieg długo zatrzyma
 łących, upokorzył nakoniec, y do dani da
 wney a posłuszeństwa zwycięzca przy
 wiodł: Wratysława także Czeskiego Kro
 la, gdy ten bezprawną Henryka 4 darowi
 zną, prawo sobie do Polski rości, y w gra
 nice jegoż z woyskami wciąga, przez Sie
 ciecha Woiewodę Krakowskiego zniósł.
 Znaydował się w Sieciecha zwycięztw to
 warzystwie dziewięcioletni Bolesław, Her
 manna Syn lata ubiegaiący meństwem nie
 ustraszonym. Z Synem też Zbigniewem
 Sieciecha zbytney władzy nie cierpiącym
 krwawą nie daleko Kruszwicy bitwą
 Władysław ztoczył, y wygrał. Wszakże
 Syn nieprzyjaciół po przegranej znalazł
 litościwego sobie Oycę w Zwycięzcy.
 Miał ten Monarcha pierwszą Zonę Judy
 tę Corkę Władysława y Adelheidy Kro
 łów Czeskich, y z niey długo nieplodney
 za modlitwą Mnichow Opactwa S. Jdzie
 go we Francyi, do ktorych Posły z darami
 wysłał, Syna Bolesława Krywonostego
 zosta-

zostawił. Drugą Zofią Corkę Henryka
trzeciego Cesarza, a czwartego Siostrę, po
Salomonie Węgierskim Krolu, albo iak
Sarnicki twierdzi, po Jędrzeiu Wdowę,
ktora mu corki trzy powiła: Umarł Her-
man roku Chrystusa Pana 1102 panowa-
nia dwudziestego. Szczęśliwszy ztąd czy
nieśczęśliwszy nie wiem, że podniesio-
ney naprzeciw sobie bronił, z przyczyny
Sieciecha przez Syna Bolesława, szczęśli-
wym na Ruś y Pomorzany przeniesie-
niem, y domowy przez odprawę y odbo-
ku y od rady swej Sieciecha, y zewnę-
trzny przez Ruś y Pomorzany pogromio-
ne, ubespieczony widział pokoy.

*Okrutnego ten Brata poznosił wyroki,
W cnot Numy Łacinnika wstępniący kroki:
Syn łoża nierządneho, na Oycę powstaie,
Lecz iego nabożeństwu zwycięztwo Bog daie.
Na bliskiey Goptu zbrodzień zwyciężony roli.
Z broni wyrzutą rękę składa do niewoli.
Ty który wiele czytasz, powiedz, wieluż chwalił
Godnych, łoża Rodziców nierządne wydały?
Ulissa rod, co Oycę gubi w-ryb potrawie,
Corce, nierządnicy podlega nieślawie.
Eneasze swych zdrayca, nieśłuchay Marona,
I Romul Bratoboyca z złego wyszli tona.*

XI. Bolesław 3. Krywousty od
krzywych ust nazwany, obiał rządy Pań-

stwa po Oycu. Polskiego tronu, godzien,
choćby też do niego prawa z krwią był
nie wziął. Mężny y wojenny Monarcha,
y który życia roku dziewiątego uprosi-
wszy sobie u Oycy, áżeby Sieciechowi
Hetmanowi woysk przydany był za to-
warzyza woyny naprzeciw Czechom,
swoie nad nieprzyaciółmi zwycięztwa
arcywcześnie zapoczął, wszakże nader
szczęśliwie y z równym zawsze męstwa
okazaniem. Po zakończoney Czeskiej
wyprawie, na ktorey dziewięcioletni Bo-
lesław wszystkie żołnierza urzędy pełnił,
jeszcze za życia Oycy roku dwunastego,
naprzeciw Pomorzanom wyprawiony z
tymże Sieciechem, do mocnego iednego
zamku poddania (gdy o wzięciu iego Sie-
ciech już był zwątpił), nieprzyacióły
przymusił. Lat licząc 18. roku 1103 ofie-
rocone po Oycu, odebrawszy, rządy, na-
przeciw Czechom, ktorych Xiążęcia Bo-
rzywoia Zbigniew Syn Hermannow zle-
go łóza, naprzeciw Bratu pobudzał, wy-
ciągnął z woyskiem, y gdy opuszczony
od Czechow, niesprawiedliwością woyny
brzydzących się, Borzywoy, wrocil do
Czech

Czech, na zemstę zamyślow iego złych, przez Zelisława Wodza, Morawy zplądrował, y złupił, poraziwszy przody Swiatopełka Morawskie Xiążę: Pomorzany potym, przeniesioną na nie z Morawy wyprawą, pogromił. Wszakże y ci, y Czechowie, pokoy, do ktorego zawarcia mieczem polskim przyciśnieni byli, zerwali: Nowe na nich czynił znowu wyprawy Bolesław: Czechowie nayprzod porażeni: korzyścią y łupami zwyciężkie woysko z bogacili: Nie były mniej szczęśliwe z Pomorzanami potyczki, ktore wszędzie Bolesław gromił, miasta im y zamki odbierając: I takowe naprzeciw Morawcom y Czechom z iedney, z drugiey zaś naprzeciw Pomorzanom y Prussakom wyprawy powtarzane często, dla częstego poniewolnych Soiuszow przez nieprzyjaciół targania, zawsze y korzyść wielką, y zwycięztwa chwałę przynosiły Polakom, im hańbę: w roku 1113 w porażce pod Nakłem Pomorzany y Prussakow 27000 trupem od miecza legło. Białogrod, Kolberg, Kamin, Wolin, y wiele innych miast, wzięte. Równym nieszczęściem Czechow

chow podnoszone przez nich woyny, zakończał Bolesław. Wiodł woynę Krol ten z Henrykiem 5 Cesarzem: Naiechał Cesarz z woyskiem Kraie polskie szukał przez Posła pokoju Bolesław: którego chcąc ustraszyc Henryk, przywiodł go do skrzyni złota pełney: *Mamia czym, mowiąc, Pana twego ustraszyc: na co Posel, nazwiskiem Skarbek, zdięty z palca złoty sygnet wrzucając do skarbu: Idź złoto. odpowiedział, do złota: Ni nacz to u nas, gdyż więcey my się w ostrym żelezie kochamy, niż w złocie.* Czym zadziwiony Cesarz, *Habdank*, rzekł, to iest dziękuie, y ztąd herb Domu tego Habdankiem zowie-my. Gdy tedy Bolesław od Posła wiadomość bierze, że trudny do pokoiu Cesarz, chyba że mu Krol daninę płacić przyrzecze, (takowy bowiem przez Cesarza zakład pokoiu dany) y nad to, do swych dzierzaw Zbigniewa wroci, (był ten z Polski dla zdrad y zbrodni wygnany) Obie-rając raczey woynę, niżeli szpetnie okupiony pokoy, woyska w pole wywiodł: ztoczona w polach Wroclawskich bitwa krwawa, na ktorey przywykłą do zwy-
cięztw

zwycięstw Bolesława szablą y meśtwem po-
 gromieni Niemcy, trupami z obydwu
 stron poległych żołnierzy zasypane pola,
 których gdy nie grzebią, moc wielką płow
 zwabili: z kąd też mieyscu *Hunds feld* to jest
 psie pole, nazwisko dane: nastąpił pokoy
 roku 1110 zawarty: Krol Cesarzowi Ry-
 cerze jegoż, które miał w niewoli, obiecał
 wypuścić: Cesarz zaś, który od Bolesława
 daniny się przed woyną dopominał, Je-
 muż dał za Zonę Adleide swą Siostrę, gdy
 nieco przed tym Zbiśława Małżonka jego
 pier. sza umarła: Synowi zaś Bolesławowe-
 mu, Władysławowi Krystynę swą Corkę
 ięszcze w ten czas niedoroślą zaślubił. Ta
 po bitwie do zawarcia powinowactw z
 Bolesławem, Henryka Cesarza łatwość, y
 wyżej wspomniona przed bitwą do po-
 koju szukanego od Bolesława trudność, u-
 kazuje, iako Dzieiopisowie Polscy, naprze-
 ciw Niemieckim słusznie Bolesławowi
 przypisują zwycięstwo: Monarcha tenże
 Włodzimierza Przemyślskie Xiążę pogro-
 mił, y do posłuszeństwa przywiódł: I oko-
 ło roku 1124 zwycięstwa swe z Rusi, aż
 do Danii przeniósł, a postrachem samym
 swey

swęj broni do ustąpienia z Państwa, które bratoboystwem Henryka zmazał był, Abła Brata jegoż, przymusiwszy, y nowo danego Duńczykom zmocniwszy na tronie Krola, z wielkimi skarbami, y z Piotra Dunina, (ktory się nieco przedtym do Polski przeniosł był, y tu już osiadłym będąc, do zemszczczenia się Bratoboystwa tego nad Bratoboycą, poradnikiem Krolowi był) rodem całym wrocił do Polski: chwaliły wiekopomność w Danii zadziedziczoną zostawiwszy. Piotr ten Dunin Graff na Skrzynnie, wielkich dobr w Polsce zakupionych Dziedzic, Kościołow 77 swym nakładem wystawił: Piszą niektorzy, że mu przez Władysława Bolesławowego Syna oślepienemu, wzrok był cudownie przywrocony. Miał tu inne Bolesława zwycięztwa, licząc znaczniejszych Pisarzy nasi powszechnie, pięćdziesiąt. Ostatnia Jego potyczka była z Ruskiemi Xiążęty pod Haliczem, gdzie od nieprzyjacielskich woysk licznych, w małym swych ludzi poczcie obkoczony, (iż bowiem część większą woyska odprawił był od siebie, zaszłym z Rusią przymierzem ubespieczony

ny) y od Wissebora nad to Krakowskiego
 Woiewody odstąpiony, z małą swoich gar-
 szką, wielkiego iednak męstwa pełnym
 boiem, przez Nieprzyaciela się przebił, nie
 zostawiając na placu przez siebie opuszczo-
 nym, inney dla nieprzyaciela zwycięstwa
 chwały, tylko że nie on z niego zwycię-
 zę zchodził. Są, którzy świadczą Pisa-
 nce, że wrociwszy do Polski, Wisseborowi
 Woiewodzie Krakowskiemu kądziel y za-
 ięczę skorkę posłał, y miejsce w Senacie
 Woiewodom Krakowskim pierwsze ode-
 brał, Kasztelanom ie Krakowskim dając.
 Bolesław, przyjmując trefunek za napo-
 mnienie Boskie, żeby resztę życiałożyła na
 ubezpieczenie dla siebie wiecznych Kro-
 lestw, różniłszy tak szeroko swego imie-
 nia y oręzą chwałę; wydał się cały na po-
 bożne uczynki, na Święte dobremi uczyn-
 kami Nieba się dobijanie. Jakoż S. Jdzie-
 go we Francyi w Narbonie, (ktorego fa-
 ską, swey Matki Judyty odwrócona nie-
 płodność) S. Stefana w Węgrzech: S. Woy-
 ciecha w Gnieźnie, z nabożeństwem na-
 wiedził groby. Pościł o wodzie y chle-
 bie, w włosiennicy chodził: a w swoim
 piel-

pielgrzymowaniu Kościoła żadnego nie
 minął bez upominku, ani ubogiego bez
 jałmużny. Na trunnę S. Woyciecha SS.
 kości wyłożył 80 grzywien srebra, y dro-
 gich pereł, y kamieni niemało. Umarł
 Sakramentami SS. opatrzony, roku Chry-
 stusa Pana 1139. Zycia 54 panowania 37.
 Boga y Narodu chwały Miłośnik wielki.
 Miał Krywousty pierwszym związkiem
 Zwiśławę Xiążęcia Kiiłowskiego Corkę y
 z niey Judytę y Świętosławę Corki, y Sy-
 na Władysława. Drugim Adelheidę Cor-
 kę Henryka IV. Cesarza V. a Siostrę, y z niey
 Kazimierza młodo zmarłego w roku 1132
 Bolesława Kędzierzawego: Mieczysława
 starego. Henryka w Syrii wojownika bez-
 zennego: y Kazimierza sprawiedliwego.
 Przed śmiercią między Syny takowy
 Polski uczynił podział: Władysławowi
 naystarszemu. Krakowskie, Sieradzkie, Łę-
 czyckie Woiewodztwa, Śląsk y Pomo-
 rze, y naywyższy rząd całej Polski:
 Mazury, Kuiawy, Dobrzyńską y Cheł-
 mińską Ziemię, Bolesławowi Kędzierza-
 wemu: Poznańskie, Kaliskie, czy iak w
 ten czas zwano Gnieźnieńskie, Woie-
 wodztwa

wodztwa, Miecysławowi: Sendomirskie
y Lubelskie Ziemie Henrykowi: A zaś
piątemu naznaczył mieysce, iakie ma mieć
dzy czterema kołami na wozie siedzący,
w Boskiej, y w Braci opatrności. Jakoż
gdy Bracia częściami dzierżyli Polskę, po
ich śmierci, na trzymanych przez nie
czterech częściach ośiadł, iako na wozie.
Pogrzebiony w Płocku z wielkim a całe-
mu Narodowi powszechnym płaczem.
Był Bolesław miernego wzrostu, serca na-
zbyt wielkiego, miłośnierny, czuyny, szczę-
śliwy y nader waleczny, nowy Hektor, y
Annibal Polski, wyiawszy, że Naszego ni-
gdy nie zwoiowały rokosze y pieśczoty.

*Pięćdziesiąt walnych, szczęściem, procz mniey-
szych gonitew,*

Zawsze równym, odprawił Krywousty bitew.

*Jle woien, liczy tyleż zwycięstw: któraż Księga
Zawrze Narody, których oręż iego siega.*

Zbite kufce Henryka, rzeczy by zbywały

Jmne, do Jego wielkiej wystarczają chwały.

Gdy całe bezbronnego tamący przymierze

Rusin zdradą zwycięża, żal mu życie bierze.

Zwycięstwa wielkie Rzymie liczy Pompeiusza,

Do ustąpienia chwały Bolesław przymusza.

*Tam ten w bitwie z Cezarem wstępnym boiem
pada,*

*Naszego, sama zwycięstw bieg, zatrzymała
zdrada.*

XII: Stany do Krakowa na Sejm zgromadzone, podział Polski na Syny przez Bolesława uczyniony, pochwaliły, y najwyższy Państwa rząd zleciły naystarzemu Władysławowi. Woien zagranicznych żadnych ten nie prowadził, zaczęta przez Sobiesława Xiąże, Czeskie, śmierć iegoż zakończyła: Ale domowych zamięszek początkiem się stała Krystyna Władysława zona, rządziłocha wielka. Za iey natchnieniem wyniosłości y łakomstwa pełnym, nalegał u Panow Władysław, ażeby wszystkie po Oycu posiadał państwa: W czym lubo Senat przeciwny znalazł, atoli wezwawszy Xiążęta Ruskie z sobą zpokrewnione na pomoc; podatki na Xięstwa Braterskie włożył, y niektóre im poodbierał zamki y miasta. Udali się Bracia z dobr złupieni, nayprzód do proźby, ta gdy odrzucona, y gdy większa Panow część na stronę możniejszego Władysława przeszła, iuż tracili nadzieię utrzymania się na państwach: Henryk y Bolesław wyzucili z swych Xięstw, aż do Poznania zapędzeni; dla spolney z Międzyśławem obrony: Gdzie oblężeni od Brata Ruskiemi posiłkami

kami zmocnionego, postanowili wycieczkę uczynić, y albo zginąć, albo się mocą nieprzyjacielowi wybić: Zamyśłom ich, Bog, który niewinnym na pomocy bywa, poszczęścił; y nagłą rzeczy uczynił odmianę. Bo gdy bezpieczny Braci y całej Polski zwycięzca Władysław, z Xiążętą Ruskimi biesiaduje, y całe woysko bez porządku się tu y ówdzie błaka: y iedni piją, śpią drudzy, ci grają, tańcuią owi: Obłężeni Bracia wycieczkę z zamku uczyniwszy, na niegotowe napadli, zapalili oboz, y iedne pobili, powiązali drugich: Władysław z przednieyszemi Xiążętami ledwie w kilka koni do Krakowa uszedł; Zwycięzcy Bracia gdy się łaskawie z posłanymi obchodzą, więcey dowodzą dobrocią, niż mieczem, wkrótce cała się do nich obrocila Polska. Władysław, nie widząc się być bezpiecznym w Krakowie od Braci nadciągających z woyskami, uszedł do Niemiec do Konrada Cesarza, pomocy u niego y bezpieczeństwa szukając: Dokąd mu też, po wziętym Krakowie, Żona z dziećmi odesłana: wyrok wygnania na wszystkie dany. Tak swoje

dzierżawy utracił Władysław, gdy wy-
dziera cudze. Konrad Cezarz, a po nim Fry-
deryk Barbarossa starali się o przywroce-
nie Władysława, ale ci nie otrzymali wię-
cey, tylko że Śląsk Władysławowi wypu-
szczony, którego jednak odziorzenia nie
doszedł, w drodze z Niemiec ku Śląskowi
dług śmiertelności wypłaciwszy, roku
pańskiego 1156. panował lat 6. do roku
1145: resztę na wygnaniu przepędził.
Szczęśliwszy, gdyby żony nie słuchał, po-
chowany w Aldenburgu w Holsacyi.
Trzem Synom iego Śląsk się dostał; na
trzy Xięstwa podzielony: Bolesławowi,
Wyfokiemu nazwiskiem, Wrocław się do-
stał: Konradowi Głogow y Krosno: Mie-
czyławowi, Raciborz, Tęszyn y Opol.
Po ich zaś śmierci nastąpił Śląska na li-
czneyfze Xięstwa podział, przez rozrodzo-
ne Władysława wygnanego Wnuki y Pra-
wnuki, których rodu tablicę u Pistoryusza
czytay: Ostatni rodu Piaślowego we Ślą-
sku, był Xiążę Lignicy y Brzegu Jerzy Wil-
helm, który też roku 1674. Władysława
tego, swą śmiercią zakończył Familiją.

*Na cztery części, równym działem podzielona,
Polska, czterem jest Synom do rządu zlecona.*

Tobie Się Władysławie Krakowska dostała,
Ziemia, z lat, z dzierżaw, pierwszeństwem, lecz
nie Marsa chwala.

Bracia gdy lupisz z ich dobr, zapomniawszy
sławy,

Pomiatrkowania, własne utracasz dzierżawy.

Po wygnanym rodzicu nieszczęście Rayczyzny,

Zony równe, zprzagnęto, do równego Syny.

Gry kości, czyliż nie znał? z tey wieśz pospolici

Ze się pędzi, spokojne przy własności życie:

Gracz pieniężny, dla zysku gdy gry nie unika,

Często smutny do domu wraca bez Fenika.

XIII. Bolesław IV. tym imieniem,

Syn wtory Krywousta, z działu Oycy,
Mazowieckie y Kulawskie Xiążę, od wło-
sow przyrodzonego utrefienia w Kędzio-
ry, Kędzierzawym rzeczony, po wygna-
nym Władysławie do rządów państwa
przyzwany od Stanów, y do opieki Brata
najmłodszego Kazimierza: Monarcha ten
miał zatargi długie, z Konradem y Fryde-
rykiem Barbarosą, Cesarzami, którzy wy-
gnanego Władysława do tronu Polskiego
przywrocić chcieli: już, przez wyprawio-
ne umyślnie poselstwa, wyprawy swoley
nigdy nie biorące zamierzonego skutku:
już przez powtarzane wojny postrachy:
Woyska ich y liczne y mocne, podiażdza-

ni, y przy zwiłczaniu bitwy, niewygodami niſzczył Bolesław, á teſz niekiedy do brodzieyſtwy zwyciężał. Aż na koniec pokoy z Barbaroſſą ſtanął, w ten zakład. Ażeby Śląsk Władysławowi był powrocony: y żeby Ceſarzowi pomoc Polacy dali, woyną Medyolańską zarzuconemu. Jakoż Bolesław Wrocławſkie Xiążę, Władysław Syn, z wyborną polską, iazdą poſiłkował Fryderyka, y cudnego meſtwa. W rożnych potyczkach dał dowody; oſobliwie gdy olbrzymiego prawie wzroſtu męża, Fryderykowe Rycerze nie bez urągania wyzywającego do pojedynczey bitwy, mocą zwycięſkiego oręża zwali wſzy z konia, y zabiwſzy, pełen chwały meſtwa z pola powrócił do obozu: Strzył tegoż Bolesława Henryk Sendomirſkie y Lubelskie Xiążę z Konradem III. Ceſarzem przyiąwſzy krzyż na woiowanie pogan w ziemi świętey, uczestnikiem był chwały zwycięſtw, tamże przez Konrada odnieſionych. Bolesław Kędzierzawy Pruſſakow odpadłych od Polski po śmierci Krywoſtego do poſłuſzeńſtwa, y do Wiary Świętey przyięcia ze chrztem, zwycięſką przy-

siſnął

zbrał bronią. Ale ci, iak się tylo od po-
strachu szabli polskiey dalekiem być oba-
czyli: Nayprzod Kapłany Katolickie z
państwa wypędzili, a potym zostawiono
polskich żołnierzy osady z zamkow rugo-
wali: przyległe Mazosze naiechawszy,
złupili. Zebrał Bolesław woysko, ale to
przez zdradę Prussakow czterech, którzy
w Polsce żołąd zdawna wiedli, niby wia-
domszych położenia mieysc, na błota y ie-
ziora naprowadzone, y od Prussakow na
zasadzie czuwających obskoczone, prawie
całe poległo z Wodzem swoim Henry-
kiem Xiążęciem Sendomirskim y Lubel-
skim, Bolesława Bratem, po ktorego śmier-
ci Xięstwa iego dostały się Synowi nay-
młodszemu Krywoustu Kazimierzowi. Już
śmierć Henryka, już porażka Polaków
przez Prussaki, zamięszek domowych po-
czątkiem była. Xiążęta Śląskie dopomina-
li się cząstki w podziale dobr po Strylu:
ale nakłonieni do pokoju, gdy im Bolesław
zamki niektóre dotąd dzierżone w Śląsku,
folgując zgodzie, pod rząd wypuścił: Ja-
za też y Świętosław Panowie możni y ro-
dowici, Kazimierza wynieść zamysłali do

naywyższych rządów, odebrawszy ie Bra-
 tu iegoż, ile takowemu Panu, ktorego o-
 ni mniej być walecznym osądziłi u siebie
 a bardziey do pokoju skłonnym. Ale Kr-
 ziemierz tey samey Panow tych ku sobie
 przychylności użył, na utrzymanie y Bra-
 ta przy rządzie, y Poliki przy pokoju. Z
 panowania Monarchy tego, Werner Ro-
 życ Kujawski Biskup zabity, z naprawy
 Bolesty Kasztelana Wiskiego przez Bieni-
 sza tegoż Kasztelana Brata: za co, z wy-
 roku Bolesława, żywo w Gnieźnie spala-
 ny: Niefnasek między Biskupem a Bole-
 słą przyczyną była, wieś Krasko, nieslu-
 sznie od Bolesty Kościołowi wydarta,
 przez Biskupa odzyskana prawem. Bi-
 skup ten chwałę życia swiętobliwość
 za życia, a cudow po śmierci sławny.
 Umarł Bolesław Kędzierzawy roku Pań-
 skiego 1173. życia lat licząc 46 panowa-
 nia 27. Pogrzebion w Krakowie, na Zam-
 ku. O czym Bielski a f. 118 ad 126.
 Miał Bolesław pierwszym związkiem za
 Zonę Anastazyą, Corkę Wsie-Włodzimie-
 rza Halickiego Xiążęcia, y z niey Bole-
 sława przed Oycem zmarłego, y Leszka
 który

ktory Mazowieckie y Kuiawskie Xięstwa
sobie od Oycy dane umierając bezzennie
spuścił dziedzictwem Kazimierzowi Stry-
łowi. Umarła Anastazyja roku 1172. Po
ley śmierci złączył się powtornie z He-
leną Córka Rościława Przemyślskiego
Xiążęcia, z którą nie długo żyjąc, Wdo-
wę zostawił.

*Mieczem gdy nagli Prussow do wiary: dostatk
Traci, y woyska na rzeż wydaie y iatki.
Zdrayca prowadził woyska, ten zaś chciwy złota,
Na przyległe ie Ossie zaprowadził błota.
Przed oczyma zieloność pokrywała kępy,
Swe zaś za woyskiem czynił nieprzyjaciel wstepy.
Napada na walczące z samym ziemi gnoiem,
I zdradą samą naszych zwycięza, nie boiem.
Tak jest Narodow od zrad, usuniętych wada,
Ze ie często podchodzi oszukane, zdrada.
A iż miarkuią wszystkie swoiey sznurem cnoty,
W pełne sami nieszczęścia wpadają obroty.*

XIV. Naywyższy rząd Polski po
Bolesławie Kędzierzawym na Brata Jego
Mieczysława przeniesiony. Temu w dzie-
ciństwie odziedziczona statku dziwnego
chwała starego przywoiła nazwisko. Ale
on, gdy nowemi podatkami obciąża Pol-
skę, y odmienioną pierwiastkowey state-
czności zaletą, na inne się wylewa zbro-
dnie; gdy dostojenstwa Narodu nie zasłu-

gom o sob daie, ale pieniądzom: Łakom nad to Urzędniki stawia, ktorzy wybiera niem dani, y monarchy y swoje nasycal łakomstwo, w nienawiść powszechną wpadł: Upominał Miecysława Gedeon Krakowski Biskup, ale się napominaniem nie poprawiał. Za powodem zatym Gedeona wspomnionego, y Stefana Woiewody Krakowskiego, y za radą a pomocą innych Panow złożony z Państwa, y przymuszony do ięgoż ustąpienia godnieyszemu rządow Kazimierzowi. Trzykrotnie małżeńskie śluby odnawiał Miecysław: z Eudoxyą Xiążęcia Halickiego Corą, Siostrą Zony Bolesława Kędzierzawego bezdzietny, Z Alheidy Beli ślepego Króla Węgierskiego Cory, Giezy Brata, zostawił między innemi Władysława Łaskonogiego, o którym niżej, y Ottona z którego krwi pochodzący Przemyśław roku 1295 26 Czerwca honor Korony przywrócił Polsce: O czym także niżej.

*Bądź niegdy dzień się śmieie wschodząc, wszakże
chmury,*

*Nagle spadł tenże sam przerobił w ponury.
Z niebo uderza gradem: W strząsa świat grzmotami,*

Brzewa, lasy, budynki łamie piorunami.

Tak nasz stary Mieczysław, gdy rząd Państwa bierze,

W łagodney, był obrazem Brata, manierze,
Ale mnostwem potomstwa, zięciów szczęściem,
złota,

Dostatkiem, z domu jego wyruszoną cnota.

Zbrodniami, okrucieństwem, srogością oręża,
(Wylącz śmiałego) wszystkie Monarchy zwycię-
cieża.

Wszakże złożony: nigdy srogości poczwary;
Nie bywają u Sarmat puszczane bez kary.

XV. Kazimierz tym imieniem drugi, sprawiedliwym, iakoż w rzeczy był, nazwany, na mieysce złożonego Mieczysława wysadzony do rządcw Narodu: Sama Monarchy tego skromność daleka od ubiegnięcia Brata do naywyższej władzy, przywiodła Panow, że go jednomyślnie dzwignęli na tron: Osądzili u siebie, że unikający przed władzą, sprawować ją naychwałebniey będzie: Ani ich nadziei oszukał Kazimierz. Naypierwsze on przedsięwziął staranie, ugaiać domową niezgodą głęboko zadane Oyczyźnie rany: Mieczysława Brata do Oyczystych Państw przypuścił, który przecię w nadzieię pomocy młocnych Zięciow, nie zaniedbał tajemnych o tron starań, y zasadzek na Brata: Jakoż gdy się Kazimierz wojną z Ru-

fią y Węgrami bawił, Krakow, krom Zamku, Mieczyśław ubiegł, z ktorego za powrotem Kazimierza z Rusi Ociec postrachem, Syn Mieczyśława Otto orężem naprzód, w niewolą z swoiemi żołnierzmi zagarniony w Krakowie, ludzkością potym y dobrodzieystwy, (gdy wszyscy wolno wypuszczą, przody obdarzone zwyciężeni wszyscy, ustąpili, y tą Kazimierza łaskawością zadumieni, spokojne jemu nad całą Polską zostawili rządy. Do mowe zamieszki uspokoiwszy Kazmierz, woyskiem na Ruś ciągnął, Mściśława Halickiego Xięstwa przez Bracią wygnanego, chcąc na państwo wrocić: iako bitwę z nimi pod Haliczem wygrał: y Mściśława w Haliczu osadził: który gdy wkrótce umarł, otruty: Bela Krol Węgierski Syna swego Andrzeia na Haliczu przełożył. Zkąd nowa Kazmierzowi z Węgrami urosła woyna, gdy z więzienia z Węgier uszedłszy Włodzimir, pomocy u niego naprzeciw Andrzeiowi szuka, y otrzymuie, wczesnie, nayprzod trzyletnim, a potym w Spiżu zawartym wiecznym przymierzem zakończona: Pisze Długosz:

Le Kazmierz około roku 1183 Brzeście Li-
 tewskie, Drohiczyn, Włodzimierz y Prze-
 myski Kray przyłączył pod swoje rządy.
 I uspokoiwszy rzeczy wszystkie na Rusi y
 w domu, na zemstę Krwi Brata Henryka,
 zabitego przez Prussakow, do Prus we-
 zbrał się z woyskiem, y przycisnął do pod-
 dania się y ugody, y dani zatrzymaney
 wypłacenia. Monarcha ten nād Pomo-
 rzem, gdy to odstawiwszy od Miecysławá,
 pod rząd się jego udałó, przełożył Sambo-
 rą Zyrę Grabię, á nād Stolpeńskim Kra-
 iem Bogusławá z domu Gryfow, ktorzy
 obydwá potym nie Namiestnikami Krola,
 ale Panami tam z czasem być chcieli. Mo-
 narcha ten duchowne dobrá od dawania
 podwód uwolnił, Biskupich dobr z wykłe-
 go przez Szlachtę łupieztwá, po Biskupow
 śmierci, zábronił, y toż na Seymie w Łę-
 czycy złożonym utwierdził. Wystawił
 w Suleiowie y w Pokrzywnicy Klaszto-
 ry: Ciało S. Floryana uprosił z Rzymu, y
 do Krakowa zprówadził: W ktorego też
 uroczystość, gdy po odprawionym nabo-
 żeństwie obiadaue, (Bielski dzień S. Gotar-
 da kładzie) omdlewa nagle, y umiera, roku
 pan-

pańskiego 1194. w wielkim Kościele
zamku w Krakowie pochowany. Pán
weyrzeniu wzdzięczny, przy szredniey u
rodzie: Narodu naszego II. Oktawiusz Au
gust, ktorego też w osobę swoię zebrał, y
ca á umysłu wrodzone do pokoiu y łaska
wości przychylenie, y na woynach szcze
ście. On, mowi Sarnicki, po odebranych na
nieprzyiaciołmi zwycięztwach: y po zawa
tych z Sąsiadami pokoiu przymierzach, Ko
ściół Janusow zamknął. Godząc Monarcha
ten Śląskie Xiążęta, Mieczsława y Bolesła
wa, darem Mieczsławowi dał Xięstwo O
święcimskie: y od tego dopiero czasu Oświe
cim przyłączon do Śląska, y nierychło do
nas ztamtąd się nawrocil. Miał Kázimierz
za Zonę Helenę, Córkę Wszewolda Xiążę
cia Bełzkiego, y z niey zostawił: Bolesława
młodo zmarłego: Leszka, o którym niżej,
białego, y Konrada, który zapoczął rod
Xiążąt Mazowieckich.

*Do rządu Polski, proźba, łzami zniewolony.
Skarb wadły podzwignął zwycięzkimi plony,
Zkaral zbrodni braterskich slug; zaś Kapłany,
Uwolnil od ciężarów, y lud, im poddany. (cami,
Ktorzy dotąd w sztych włościach, nie tak Dziedzi
Jać raczy był: woyskom podwod Szafarzami
Wyprowadzone z Raymu Floryana ciolo,
Nam się ku szczy, Polakom, za niego dostato*

*Trucizny to uroczysty dzień dać się nie leka;
I Panu wraz y zaradzie służebnicza ręka;
Ale z kalem powszechnym ztrąca go do grobu
I Oyczyźnie Monarchę miłego, y Bogu.*

XVI. Leszek biały, Kazimierza Sprawiedliwego Syn starszy, na państwo wstąpił, w młodym wieku, któremu za Opiekunów y radnych przydani są, króm Heleny Matki, Fulko, albo Pełka Biskup, y Mikołaj Brat iego Woiewoda, Krakowscy: Młodszemu Leszka Bratu Konradowi, Mazowieckie y Kulawskie Xięstwa dżiałem się dostały, y Opiekun mu dany, Krystyn, herbu Gozdawa, Woiewoda Płocki. Miał woyny Leszek: Domową z Miecysławem starym, na ktorey Syn iegoż Bolestaw poległ, y sam Ociec raniony, y placu zwyciężkiego y tronu ustąpił Leszkowi: Drugą, z Rusią y Litwą, wraz złączonemi naieżnikami Polski, ktorych przez Sulisława Sendomirskiego Kasztelana znamienicie pogromił, y Haliczany przymusił, do przyięcia Romana za Pana, gdy ten posłuszeństwo Monarchom Polskim przysięgą ztwierdził, á Haliczanom przyrzekł łaskawze się z nim obchodzenie: Leszek ten, za radą Matki, obietnicami wielkimi

Mieczyſława ſtarego oſzukaney, Jemu uſtępował Polſki naywyżſzych rządów dwakrotnie: Po rządów tych, odzierżeniu przez niego pierwſzym, gdy ſię Niewiaſta z Synem oſzukanąbyć widzi, za radą y pomocą Mikołaiia Woiewody Krakowskiego tron odzyskał Leſzek z Matką. Ale gdy Matka taż dżugi raz ſię zwodzi Mieczyſławowi dale, y przytym za iego radą Mikołaiia Woiewodę, niby podeyrzanego w podchodzeniu Leſzka do tronu złożyć z urzędu zamyſła. Za tegoż Mikołaiia ſprawą, (ktory nie znaydując obrony niewinności u ſądu Heleny, ſatwo ią znalazł u ieyże Nieprzyiaciela,) mocą y radą, którą tylekroć pnącego ſię do rządów Państwa odrzucił Mieczyſława, znowu tenże do tychże rządów przywrocony, ktore jednak prętka śmierć trzykroć zawracane zkrociła: Dokonał roku pańskiego 1202 życia 73 pogrzebiony w Kalifzu w Kościele S. Pawła, krorego tylko w Xięgach pamiętka: zoſtawił państwo, nie Leſzkowi białemu, ktoremu odiał ie ſztucznie, ale ſzczęſciu y Panow na nie wybieraiących, moźnieyſzey w obieraniu nowego Monar-

[ohy

chy potędze. Jakoż oświadczać się zwykł
był Helenie Leszka Matce Miecysława: Ze
Synowi Jęj państwa nigdy nie spuści, kto-
re nie iey winien, ale Krakowskiemu Wo-
jewództwie. Dla różnicy Miecysława sta-
rego potomstwa, od Potomstwa Kazimie-
rza sprawiedliwego, przez Syna iegoż Kon-
rada, masz dwie tablice, iedną Xiążąt Ma-
zowieckich po Konradzie, a drugą Wiel-
koPolskich po Miecysławie: u Pistory-
usza.

XVII. Po śmierci Miecysława rząd
naywyższy Polski iednostaynie wszyscy
ofiarowali Leszkowi Białemu, gdyż mu
też zdradą odebrał go był Miecysław:
Mikołay Woiewoda Krakowski y Brat
iego Fulko Biskup, przydali ten zakład, a-
żeby Goworka Woiewodę Sendomirskie-
go od siebie wygnał: Ale Leszek wolał Kro-
lestwa odstąpić, nim sobie zaśluzonego slu-
gi. Wyfadzony zatym na państwo Wła-
dyław, tym imieniem trzeci, od cienkich
nog Laskorogi nazwany, Miecysława
starego Syn, tym godnieyszy panowania,
że go godnieyszemu Leszkowi, dobrowol-
nie w trzy lata ustąpił: Gdy bowiem Krzy-
woprzy-

woprzyściezca Roman Halicki y Włod-
miercki Xiążę, nie tylo przysięgą utwie-
dzone posłuszeństwo y wierność Pol-
sztagał, ale też, Xiążęta, Ruskie, wy-
traciwszy iednę, przymusiwszy inne do
ucieczki, wtargnął w Kray polski z wo-
yskiem, y Lubelską ziemię pustoszył, Lef-
z z Bratem Konradem zebrał lud, y gdy W-
słę Roman, z woyskami swemi przebył,
derzył nań tak walecznie, że po dwu-
dzinney bitwie, w ktorey Roman lud
wielością, męstwem celowali Polacy, za-
stawił zwycięzcy Lefzkowi plac trupami
zastawiony, y bogate w obozie opuszczone
łupy. Roman też w ucieczce zabity. Sła-
wa zwycięztwa tego gdy się po Polsce ro-
zeszła, skutek ten sprawiła, że Polacy zło-
żywszy Seym, z wolą dobrą y chętną La-
skonoga, do naywyższych Narodu rządów
wynieśli Lefzka. Ustąpiwszy dobrowol-
nie Laskonog! Władysław państwa, roku
1206, iachał do Poznania, y tam Xięstw
swemi różnym szczęściem władał. Wy-
gnany na koniec przez Władysława Piwa-
cza, Syna Ottona, swego Synowca, w Ra-
ciborzu bawiąc lat cztery, zebrał nie tak
woysko

woysko, iák raczey ludzi swawolnych kupę, y wciągnął do Wielkiej-Polski, obległ Gniezno, ale gdy usłyszał, że przeciwko niemu Swatopełk Pomorskie Xiążę ciągnie, odstąpił od oblężenia, y wkrótce z smutku umarł w Szrodzie, pochowany w Lubin-
skim Klasztorze: drudzy piszą że w Raci-
borzu, za panowania wstydliwego Bole-
sława; wszetecznik wielki roku pańskiego
1232, bezdzietny.

*Cnotą brata zostałeś na państwo wsadzony
Władysławie, nad samą cnotą wyższą trony.
Zostawał mąż przy Leszku, y radą w pokoiu,
Wierną stałwiy, y mężną walecznością w boiu.
Ten ażeby był wygnan: z Pełkowi Braci rady,
Chcieli rządzić, Leszkowi dane są zakłady.
Państwem ten gardzi takię podległym nieślawie,
Ty go zatym przyzywany bierziesz Władysławie,
I uczynność wypłacasz: Wkrótce uzbroiony,
Srogi łupieżca Roman w nasze wkroczył strony
Zwycięzca Leszek: takty Państwo przez ugodę
Leszkowi spuszczaasz, słuszną zwycięstwa nad-
grode.*

XVIII. Leszek Biąły zawrotem trze-
cim do rządów Polski wezwany, nieprę-
dzej ie obiał, aż się dowiedział, że mu do-
browolnie Laskonok ichże ustąpił. Woy-
ny miał: z Ruskiemi Xiążęty pierwszą:
Dał był Państwo Halickie, po zwyciężo-

nym Romanie Kolomanowi z Corą swą
 ią Salomeą, iemu za Zonę daną, w posąg
 (iakoż Kadłubek Biskup Krakówski z Jw
 nem Odrowążem Kanclerzem Koronnym
 posellstwo tam od Lefzka sprawował, y
 maścił na nie Kolomana y z Salomeą, y
 fali się Ci, Krolami Halickimi y Lodom
 ryi, to jest Włodzimierskimi:) Ruskie Xi
 żęta lud niemały z Rusi y Połowcow z
 brawszy rugowali Kolomana, z Halicz
 tego posilkował Lefzek, y, wziąwszy Ha
 licz, bitwę nasi złączeni wraz z Węgrami
 Ruskim Woyskom wydali, y poraziwszy
 prawe skrzydło, gdy się zagonili za ucie
 kającymi, od tych co lewe skrzydło zło
 żone z Węgrow przełamali, zwyciężeni
 y pole y Halicz zwycięzcom zostawili
 Acz się nie długo wygrana swą cieszyli
 Wyprawił na nich mocne woysko Lefzek
 pod sprawą Sulisława Hetmana y Sendo
 mierskiego Kasztelana, który wydawszy
 Ruskim woyskom bitwę, znacznie je po
 gromił, y przednieysze Xiążęta wziął w
 niewolą, z wielką w febrze y zlocie ko
 rzyścią roku 1211. Za panowania Lefzka
 tego Tatarowie, od wschodu słońca lud

tu przychodni, ztoczywszy bitwę z Połowcami y Rusią, która posiłkowała Połowców, y znaczne otrzymawszy zwycięztwo, ich mieysca osiedli, to jest Przekop: Krym, Mankop, Azow, Kierkiel, y inne. Za tegoż panowania, na czasy Bolesława wstydliwego przyzwanie to Krzyżaków zkladaia inni na rok 1227. Konrad Mazowieckie Xiążę nie mogąc się oprzec Prussakow mocy, y łupom przez nie swojego Kraiu. zabieżeć, przyzwał na ich wołowanie Kawalerow Teutońskich, czyli Krzyżaków, w ten czas z Ziemi Świętęy przez Saraceńy rugowanych: Ziemię im Chełminską do czasu w osiadłość dając, y obiecuiąc; że z Ziemi zawoioowanych równyż z niemi uczyni podział: Co długich y krwawych na potym wojen początkiem y niby nasiennikiem było, gdy pomocnicy ci zwyciężką nad Prussakami broń na swoje Dobrodzieie podnieśli, zwykłym państw nieszczęściem, którym strasznieyszemi się stawaia ci, których oni dla posiłkowania przyzwali, niżeli nieprzyiaciele ci sami, na których wołowanie onych przyzywano. Leszek tenże, Swiátopełka, herbu Gryff nad

Pomorską Ziemią przełożył, z obowiązkiem coroczniedani tyśiąca srebra grzywien: Ale dobrodzieystwo to świadczącemu ie, smutnie wyszło: Wiarołomny Swatopełk przysięgę złamał, y rząd nād Pomorzany naywyższy sobie przywłaszczył. Przeciwnko ktoremu, na iegoż sądowe ukáranie gdy Seym w Gąsawie, wsi Trzemeszyńskiego Opata, Leszek składa, Swiatopełk przez Władysława Plwacza Zięcia swego ostrzegany o wszystkim, co się w Gąsawie dzieie, z niemałym ludu zbroynego poczem, nagle na Pany nic się takowego niespodziewaiące napada, biie, siecze, y samego Leszka, który (iak pisze Bielski w swej Kronice) wypadłszy z łąźni, konia był dopadł, po mocney y żwáwey obronie, zabija, u wsi Marcinowa: Henryk brodaty Xiąże Wrocławskie, gdy go po ciężkich iemuż zadanych razach, za zabitego odchódzą, ocalony przy życiu. Ciało Leszkowe do Krakowa wiezione, y na zamku w Krakowie pochowane, z płaczem powszechnym Narodu: roku pańskiego 1227. rok inni u Hartnocha przeciw Bielskiemu 1226 naznaczają, zostawił z Grzymisławą

miławy, Córki Jarosława Xiążęcia Ru-
skiego, Syna Bolesława, o którym zaraz, y
Córę Salomeą, od Kościoła Bożego mię-
dzy Święte uroczyście zaliczoną; która z
Kolomanem, Halickim y Ludomirskim
Krolem w małżeństwie postanowiona, za
spólnym zezwoleniem, panieństwa niena-
rufzonego do śmierci dochowała.

*Z Stryem wojnę toczyłem: to, kto zbrodnią
zowie.*

*Czy bładzi, sprawiedliwi: osądzcie Mężowie.
O rząd Polski najwyższy walka zachodziła,
Te zaś iedyna miłość Ojczyzny sprawiła,
Cierpićże miałem wilka w Państwie? który przody
Od nich z państw wygnan groził rzyszarpania
trzody?*

*Gdy siękapis Pomorczyk, mnie z moimi w łaźni,
Bezbronnego poddawa śmiertelności kaźni.
Jak nad te, co na pańskim siedzą miastacie,
Rzekł ktoś wiek pędzi wieśniak bezpieczniejszy
w ckacie.*

*Ktoreż miejsce? czas który? możniejszym be-
spieczny?*

*Jch życie: niebezpieczność, boiaźń, kłopot wie-
czny.*

XIX. Początki panowania Bolesła-
wa po Oycu, (ktoremu dochowane w
małżeństwie z Kunegundą S., Krola Wę-
glerskiego Bely Córką, panieństwo, wsty-
dliwego potym przywoiło imię) były

domowych zamieszkań pełne: Henryk brodaty Wrocławski, y Konrad Mazowiecki, Xiążęta, niedorośłego Bolesława Opickiego, a z nią państwa rządów, dochodziła, bronią, wzajemnie na przeciw sobie poniesioną: Szczęście za Konradem, dwiema potyczkami zwyciężonym, zkażało: Henryk ten zdradą w Spytkowicach na Śląsku poimał, y tak, nie przychodząc do krwi dalszego rozlania, za mądrą Jadwigę Świętą, Henryka żonę, radą, dostał się pod opiekę Konrada Bolesław, przez niego wraz z Matką, nie iak Synowiec, ale raczy iak więzień, długo w Czersku trzymany: a ztamtąd do Sieciechowa przeniesiony. Aż też z laty wzrastająca dojrzałość rady, y więzienia smutek, podały Grzymisławie y Bolesławowi sposob, umknienia z pod straży Konradowych, y szukania u Henryka obrony: Ale y tam, nie tak panowanie swe zmocnił, iak na innego Bolesław przeniosł. Henryk ten albowiem, nie Opiekunem się Bolesława pisał, ale Rządcą y Monarchą Polski. Śmierć dopiero Henrykowa na rok 1238 przypadająca, Bolesławowe utwierdziła panowanie,

nie, y to, Woiwodztw dwu; Krakow-
wskiego, y Sandomierskiego, zszczuplone
granicami. Ale gdy przed potęgą Tata-
row, mieczem y ogniem Polskę pustoszą-
cych, przymuszony został Bolesław do u-
cieczki z Polski: Nayprzod Bolesław Ły-
sy, Syn Henryka pobożnego do rządów
był przyzwany: a potym zwycięzca ie-
goż Konrad Mazowieckie Xiążę wdarł się
na państwo mocą: y lubo wkrótce przez
Włtydliwego Bolesława został pogromio-
ny, atoli zamieszani nie prędzey uczynił
koniec, aż y życia. W roku 1247 w Pło-
cku pochowany. Pod tę panowania
Bolesława Opiekunow wyniosłością za-
mieszane czasy, Tatarzy wpadszy w Lu-
belską Ziemię, swoje aż do Zawichostu ro-
zeiągneli łupieztwa, y złożywwszy łupy,
wtorem zawrotem do Polski wpadli; za-
trzymać, nie tak zwycięztwa, iako frogie
Kraiu spustoszenia y zaboie, chciało, zebra-
ne Krakowskiego y Sandomierskiego, Wo-
jewodztw, Rycerstwo, ale po ich porażce
pod Szydłowcem, swoje Tatarzy powię-
kzyli okrucieństwa, y Krakow spaliwszy,
aż do Śląska frogość miecza przenieśli:

Henryk pobożny, z Polki, z Prus, z Niemiec, mocne zebrał woysko, które iednak czwartey woysk Tatarskich części liczbą żołnierza nie dosiugało, zwiedziona z nami, na polu dobrym, rzeczonym, między Lignicą a Nissą bitwa, ale nieszczęśliwe było, mocno nacieraających na liczniejszy nieprzyaciela przymierzonych woysk naszych meśtwo: Henryk pobożny: Bolesław Syn Xiążęcia Morawy, Pompo Mistrz Krzyżacki, Klimunt Woiwoda Głogowski, y wielu z Panow, y Rycerzy w tey potyczce legło, y tak znaczna poniesiona klęska, że uchami, po iednym od głowy odciętemi, dziewięć worow napełnili Tatarzy, którzy też do szutki woiowania użyć mieli czarołstwa: Wszak że iednak zwycięztwo to, wiele Tatarow kosztowało, y liczbą tylo a Czarami przemogli roku 1243. Woyny Monarcha tenże prowadził, po zakończonych Tatarskich: Z Konradem nayprzod, którego liczniejszy woyska u suchego dołu wsi poraził: Wzaiem od niegoż, innego roku pod Jaruszowem wsią porazony: Z Prusakami powtore, których zwyciężką bro-

nią

nią uskromił roku 1246. Z Jadzwingami daley, ktore w roku 1264 tak pogromił, że pamiątka ich tylo u Dzieiopisow zostala: Z Rusią ieszcze, wraz z Tatarami, ktorych przez Piotra Woiewodę Krakowskiego zniósł, y rozproszył w dzień SS. Gerwazego y Protazego roku 1265. y Wodza ich Swarnowa z resztą niedobitków przy musiał do ucieczki: Dokonał życia Bolesław roku Chrystusa 1279. Pan życia wstrzemięźliwego, cichego umysłu: á przytym nieszczęśliwy; panowania 52: pochowany w Krakowie, u WW.XX. Franciszkanów, ktorych on Kościół y Klasztor wymurował: Panowanie Monarchy tego klęskami Polski pamiętne: gdyż, nie zagraniczne tylo, ále y domowe wojny na iey zniszczenie, zdały się iákoby powszechnie zprzymierzyć: Litwa, Ruś, Tatarzy, Jadzwingowie, Prussacy, Pomorzanie, Brandeburczycy wołowali naprzeciw nam: á też Xiążęta Polskie y Śląskie krwi Piaśtowej, miasto spólney Kraiu obrony, bronią naprzeciw sobie wzajem podniesioną swoje wzajem osłabiali siły, y uczynili do niażdów Polski mocniejszy ieyże nieprzy-

nieprzyjaciół: Za niego, Wrocławianie pomocy u Ottokara Czeskiego Króla szukając, naprzeciw Bolesławowi Łyfemu, który ich Xiążęcia Henryka zdradą był poimał, Głackie Hrabstwo iemuż pod rządy do czasu wypuścili. Wszakże panowanie Bolesława wstydliwego, nie samemi Polski nieszczęściami pamiętne: Pod jego czas: Zupy solne Wielickie, otworzone, za modlitwą Kunegundy S. Bolesława nienaruszonej Małżonki: Stanisław Szczepanowski Biskup Krakowski. Chrystusow Męczennik uroczyście w poczet SS. Bożych zaliczony: Kunegunda y Jey Siostra Jolenta, ta Bolesława Kaliskiego Xiążęcia, tamta Wstydliwego, Zony, Jadwiga Henryka pobożnego małżonka, Salomea Królowa Halická Kolomana Zona świętobliwości chwałą ozdobiły Polskę, y tryumfami czystości, które też wszystkie owdowiawszy, Bogu się na służbę wieczną poświęciły, różnych Klasztorow fczodroblive Fundatorki: Kunegunda w Sączu: Jolenta w Gnieźnie: Jadwiga w Trzebnicy: Salomea nayprzód w Zawichocie, potym w Skale, y u S. Jędrzeja w Kra-

Krakowie, gdzie pochowana. Za tegoż Monarchy czasow Jacek S. Odrowążow rodu, Zakonu S. Dominika, świątobliwośćią życia y cudami słynął. Za niegoż Sędomierz Męczennikow krwią przez Tary wylaną, a między wielą Zakonnikow S. Dominika 40. zplawiony. Za niegoż, Litewska, Halińska, Połocka, y Kiiowska, Prowincye, (jako Sarnicki świadczy w opisie dzieiow tegoż Monarchy) Krolow godnością zaszczycone były: z kąd, gdyby starożytnych Krolestw dziedzictwem chęć się Polakom przyšlo, Krol Polski, pięciu Krolestw teraz władzą y rządy trzyma, ponieważ Kráie te wszystkie, w iedno teraz Rzeczypospolitey Polskiey zpoione ciało: Z kłęk Polski, a też miánowicie Krákowá, zciera y to, że Bolesław, Krá ow prawem Mágdeburskim obwátował, a Kościół Krakowski wielkimi wolnościami nádál: Biskupa też Kráковского wypuścił z powinności wszystkich, krom dávánía raz w rok podwody, kiedy mu się trafiło iechać przez Biskupie imienie. S. Marká w Kráowie, y inny w Krzyżanowie Kláźtor założył, w tych Polski obalinach hoyny Fundator.

Tata-

*Tatarow, gdy rząd trzyma Boleśław wstydlivy,
Polskę w popiele pogrzebł miecz niesprawiedliwy,
Kraków spustoszon ogniem: y co siega Odry,
Z ziemią zrownał Tatarzyn w krwi szafunku
szczodry.*

*Uszedł Monarcha w Węgrow zagraniczne stro-
ny.*

Nie znajdując sił tyle znagła do obrony.

*Dzwignął z ziemi Stanisławie zwłoki twego
cięża,*

*Sprawił że cię moc Rzymska, w poezt Świętych
wpisła.*

Zachował przy panieństwie nieskażone wiano,

Zonę miłośnik łowów twych czysta Dyano.

Otworzył w Bochni solne y w Wieliczce Zupy,

Gdzie, które czynił Tatar, dotąd płaci łupy.

XX. Leszek, przezwiskiem, Czar-
ny, obrany Xiążęciem Polskim po zeyściu
Bolesława wstydliwego, którego też On,
jeszcze za żywota swego przybrał był so-
bie za Następcę, do Narodu rządów náy-
wyższych, iako Synowcá swego po Bracie
swym Stryiecznym Kázimierzu, dzielnicy
Konrada Mazowieckiego. Leszek ten po-
czątki panowania swiego zaszczycił zwy-
cięztwem nad Rusią y Tatarami odebrá-
nym przy Sendomierzu w roku 1280, przez
Warsza herbu Rawicz Kasztelana Krako-
wskiego, Piotra, herbu Szreniawá Krako-
wskiego, y Janusza herbu Janina, Sendo-
mirskiego

mierskiego, Woiewodow: gdzie na placu
ośm tysięcy legło, 2000 poimano nieprzy-
jacioł: y aż pod Lwow ścigano: Henryka
także Wrocławskie Xiążę przymuszał, o-
rężem do uwolnienia z więzienia Prze-
mysława Xiążęcia Wielkopolskiego, y dwu
Henrykow: Lignickiego y Głogowskie-
go, Xiążąt: Ale Henryk wolał widzieć swe
Xięstwo w pożarze, niż Xiążęta na wol-
ności, którą iednak otrzymali w pewne
potym zakłady. W roku także 1282 Litwę
ostatki Jadzwingow od Wiary S. odpadłych,
z łupami wracających do swego Kráiu, za
Lublinem zniósł, położywszy na placu
15000, y zagarnąwszy tyleż w niewolę:
przy pomoey S. Michała Archanioła, kto-
ry Leszkowi przez sen zwycięztwo prze-
powiedział: ktorego też, zawdzięczając
dobrodzieystwo, postawiony w Lublinie
Kościół, zašczycił imieniem y obroną.
Też tryumfy ponowił Leszek nád Litwą,
gdy w roku 1283 znowu Polskę naiechali:
Miiam domowe iego z Konrádem Xiążę-
ciem Mazowieckim potyczki, gdy tego
Pánowie niektorzy, wypowiedájący Le-
szkowi posłuszeństwo do rządow Polski
wezwa-

wez wali. Umarł Leszek roku 1289. dnia
30. Września, z smutku dla różnych nie-
szczęść, które się nań y na Polskę, niby
przez nagłą grobli przerwę, razem wylały:
Gołtyńska przez Kazimierza, Płocká y
Sochaczewska Ziemie, przez Władysława,
Xiążęta krwi iedneyż Piąstowey, iemu
wydarte; Dobrzyń przez Prussaki spálony;
Sierádzanie y Mázury łupiący się wzaiem,
y złupieni: Tatarzy znówu plądrujący Pol-
skę z plonem samych Pánien 21000, á nay-
bárdziey wkorzenione głęboko Leszká z
Konrądem Mazowieckim niesnáski, zesłży
się razem na umártwienie tego Paná, zostá-
wuiącego w osobie swoiey dwoiaki do-
wod, że, y nieszczęścia pojedynczá nie cho-
dzą nigdy, y że z pámieci szczęścia poprze-
dzaiącego, koniec nieszczęśliwy dużo zcie-
ra: Pochowany w Kościele S. Troycy u
WW.XX. Dominikánów: szczęśliwy Mo-
nárcha, gdyby były ostátki pánowania
wyrownály początkom. Za czasów Xią-
żęcia tego, Swiátopelkowie Xiążętá Po-
morskie, prawa do ziem Pomorskich bez-
práwnie sobie przy swoionego ustapili
Krzyżákóm: które prawa, przez nie na
Krzy-

Krzyżaki zlanie, Posel Papiezki Filip (iako w Księdze 6. Rozdziale 21 Sarnicki świadczy) za nieważne osądził, iako iest, dziedzictwa cudzego, darrowanie.

*Jak liczne, gdy to piszę, gromady y zgraie,
Szarańczy wiatr napędził w nasze Polskie Kraie.
Tak gromadne za Leszka Tatarskich woyskkupy,
Do nas wtargnęły dawne w dwoy zwiększając
tupy.*

*Tym On ustąpił raz ten ieden, zaś zwycięstwa,
Bierze z innych, Wodz pełen y szczęścia y me-
stwa.*

*Rus wyniosła z woysk mnostwa, y z Wodza Le-
ona,*

Od małej ludu iego garsztki porażona.

Tak, Litwy y Jadzwingow ukrocił potęgi,

Ze poślednich chowcią tylko pamięć Księgi.

Wiodł różne z Chrześciany, dalekie od chwaty

Woyny, nad tę, że iego woyska zwyciężały.

XXI. Leszka Czarnego bezpoto-
mność, y śmierć, nowych w Polsce zamie-
szek przyczyniły. Bolesław Płockie Xią-
żę wezwany náyprzod do rządow, ale
przez Henryka tym imieniem czwartego
Wrocławskiego Xiążęcia rugowany: Ten
znowu przez Władysława Łokietka Brá-
tarodzonego Leszka czarnego, zwyciężę
nad Henrykiem w Siewierzu, ruszony z
Państwa, y mocą do niego przywrocony
wkrotce. Ale mocą nábytym pánowá-
niem

niem nie długo się cieszył, śmierć mu
wczesna z życiem wydarła: Przed którą
ostatniey swey woli zapisem Przemyśława
Wielkopolskiego Xiążęcia Xięstwa Kr
kowskiego uczynił Dziedzicem: Temu
też Przemyśławowi, Mszczuy Syn Sw
topelkow, ostatni y bezpotomny, Pomor
ską Ziemię spuścił.

*Miało, które dzierżący, rząd brali Narodu;
Oddał był Leszek Mężom Tętońskiego rodu.
Ci nocą zdradę tając, pod moc miasto dali,
Henrykowi, któremu tajemnie xprzysiali.
Zprzecznym był Stan Rycerski, zprzecznym Sena
cały,*

*Gdyż znajdował Dziedzica tron ofierociały,
Wiartotomni wygrali: rząd bierze: Atoż,
Nie trwał dan za Henrykiem wyrok zdradney
woli.*

*Jak wieść: truciznę dać mu Słszakowie śmieli,
Ze imię pobożnego, nie dziela w nim mieli.
Tak, który lubił zdradę, y z iey, Tron wziął rady,
Teyż samey słusznie zginął wynalazkiem zdrady*

XXII. Przemyśława Xiążę Wiel
kopolskie, y Henryka Wrocławskiego, y
Mszczugiusza Pomorskiego, Xiążąt, osta
tnie woli zápisy, któremi państwa swoje
jemu zpuszczali, y krwi zpádek, do náy
wyższych Polski wyznaczały rządow: Ja
koż iednostaynym głosem, z pospolitą lu
du

du radością w roku 1295 namaszczoney na
Krolestwo Polskie, pod czas Seymu w
Gnieźnie złożonego przez Jakoba Swin-
kę Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, y w o-
becności, Poznańskiego, Wrocławskiego,
Płockiego, Lubeckiego, Biskupów, uwień-
czony koroną: Wraz z Zoną Ryflą, Kro-
la Szwedzkiego Corą. Monarcha ten pie-
częci wielkiej Krolewskiej używał, na
ktorey z iedney strony orzeł był wyrze-
zany, na drugiej Osoba Krolewska na ma-
iestacie siedząca, dzierzżąca w prawey ręce
berło; w lewey jabłko z krzyżykiem: Na-
pisy, iedna strona następuiący miała; *Si-
gillum Præmisłai Regis, Ducis Pomeraniæ*,
druga takowy: *Reddidit ipse suis victricia
signa Polonis*. Tenże, niby wieszczym du-
chem przeczuwając następujące przez
Krzyżaków niewdzięcznych Kraiu Pol-
skiego niaizdy y łupy, Gdańsk zmocnił,
Chwalebnym dalszym zamyśłom śmierć
przeszkodziła, którą mu zadali (swoią czy-
li przenaieżtą ręką, wątpliwosć dzieiopisa-
rze czynią) Siostrzeńcy iegoż własni, Mar-
grabiowie Brandeburscy, w siodmym po
obięciu państwa miesiącu, w dzień ostatni

Mieśopuſtu, nic ſię takowego nie ſpódzie-
wającemu, lubo dłuſgo z małą ludu ſwoie-
go garſztką mężny dającemu odpor: Po-
chowany w Poznaniu. Piſzą niektorzy, że
zaboy ten iego, skutkiem był zemſty Bo-
żey, karzącey w nim nielitościwy uczy-
nek, żonie ſwey pierwſzey Ludgierdzie,
krwi Xiążąt Serbskich, wyrządzony, kto-
rą potajemnie Pannom ieyże udawić kazał:
Zoſtawił z Ryſſy ośmletnią Coreczkę, Zo-
nę potym Wacława Czeſkiego Króla: Go-
dzien lat życia dłuſzſzych, gdyby ich był
nie zkrocił ſwey małżonce.

*Koronę, którą zniósł zbrodnia Bołestawa,
Wrocil Przemyſław ſwiatło Narodu y ſława.
Wielkim był, który godność otrzymał tę, Chrobry,
Który wrocil, był rownie wielmożny y dobry.
Starożytnych Rycerzy w ſwey zmieſcił oſobie,
Cnoty, które zbior czynią ku Mężow ozdobie,
Śmierć mu w mieſopuſt ręce zdraſdzieckie zadały
Zazdrość y śmierć tak ſama ſprawia wielkoſć
chwaty.*

*Oſtrożnie bieſiadować Pan ma y z boiaźnią,
Dzien bieſiadny nie ieden życia koſezy kaźnią.
Ten Filippa: ten Cyra, z Macedonem ſciele,
Ten Troie Greckim ogniem pogrzebał w popiele.*

XXII. Władyſław, dla niſkiego
wzroſtu Łokietek nazwany, na Seymie w
Poznaniu mianym roku 1296. zgodnie
wybra-

wybrany, ile że uważali wszyscy, iako z rozszarpanego na różne Xięstwa państwa, korzyści żadney nie mając, wybraniem jego, mogli toż państwo połączyć w iedność: ponieważ Kulawskie, Łęczyckie, Sieradzkie, y Sandomierskie Xięstwa do niego należały: Wszakże dziedzica nazwisko sobie przybrał, nie Krola, z iakiey przyczyny, nie wiadomo; podobno w przeyrzeniach Boskich rzecz ta okazywała, łatwieysze jegoż z Państwa wyzucie. Pomorzany ten y Słężaki, Czeskiemu Krolowi przychylnieysze niż sobie, mocą do posłuszeństwa przywiodł. Ale wrociwszy zamtąd, na rokoszy się cały y swawolą wylał, y publicznego dobra cale zaniedbał starań: Złożony zatym z państwa roku Chrystusa 1300, do panowania, osmey w Polsce Familyi utworzył wrota: Nieszczęśliwością tą swoią do szczęśliwszego potym rządów Polski sprawowania wyćwiczony, y ocucony z gnusności.

§ VIII.

W Aclaw Krol Czeski przyzwany do Tronu, z Państwem wziął razem

Zonę Ryfłę, albo Helżbietę, Corkę Przemyśława Krola, koronowany w Gnieźnie lata pańskiego 1300: Ten poofadzawsz odebrane Łokietkowi zamki y Ziemie Czechami swemi y Słazakami, wrocil do Czech, gdzie w roku 1305 dług śmiertelności wypłacił, y uczynił miejsce dziewiętej rządcow Polskich odmianie, przez zawrocenie tronu Polskiego w dom rodziny męskiej Piaśta: Za panowania Monarchy tego, pod iegoż w Polsce niebytność, Ruś z Litwą y Tatary, która wracającym z plonem na pomoc przyciągnęła, pod Lublinem Sandomierzanie Krakowianie zebrani razem, porazili, y resztę ich z miastem Lublinem, w którym się po porażce uchodząc zamknęli, do poddania się przymusili, y do powrocenia Polsce Lublina, który lat 50 w swej dzieliły mocy. Bielski (y z niego podobno Janicki) pisze, że, za Wacława grosze najpierwey do Polski wniesione, y że przed tym skorek popielczych, albo gronoftaj, miało pieniędzy używano. Ale się błąd ten iego ukaże, y zbie indziej.

*Inney monety Przodkom nad pieniądż skorzany,
 Za czasow był Wacława szacunek nie znany.*

Skorę za pieniądź miały Sauromackie Kraie,
Zdartą z Zwierząt nazwanych, przez nas,
głonoście.

Co ia gdy mówię skępcy: Co złoto ukrywa.
W skrzyniach, zawsze ubogi, z tym się on odzywa
Tożby w ten czas botwiały pieniądze? Zła dola,
Złe czasy! w nich się rodzić byłaby niewola.
Dziękć Boże że w czasie tym się zrodził, który,
Szczyci się złotem, srebrem, Świec sam chowa
skory.

Co ieżli Bog zawroci wiek tak zły, tak tani,
Życzyłbym sobie w ten czas być w postawie kani.

§ IX.

I. **W**ładysław Łokietek nieszczęścia-
mi y potępieniem w cudzych
Ziemiach upomniony, y w dawnych po-
prawiony gnusnościami, ieszcze przed Wa-
cława śmiercią, w Krakowskim y Sendo-
merskim Xięstwach, niektóre już był od-
zyskał zamki: Śmierć Wacławowa ziem
więcey, bez użycia broni, iemu przyczyni-
ła: Przyimowano go tym chętniey wszę-
dzie, im się rządy Narodu przez obce Cze-
chy Rodakom prawym być ohydliwsze
zdawały: Mało-Polska najpierwsza iemu
się poddała: Poznanianie y Kaliszanie dłu-
go się zbraniali przyiąć go za Pana, czyli
że ie od niego odrażała, dawnych iegoż

występkuow pamięć: Czyli że się lękał, żeby władzy nie użył na zemstę y karę tych, co go przedtym złożyli z Państwa, Henryka sobie Głogoskie Xiąże Konradowego Syna, a Przemysławowego Siostrzeńca, przybrali do rządów: Wszakże Rycerstwo Wielko-Polskie widząc szkody swoje, y praw swych przez Henryka gwałty na Seymie w Gnieźnie złożonym, poddało się Łokietkowi, y bitwę z Bibersteynem Hetmanem Henryka, który Mieśczaną zdradą odebrał był Poznań, ztoczywszy zwycięstwem nad nimże otrzymanym, y pokaraniem zdraycow, Łokietkowieztwodziło panowanie, którego też czasu, (iako gdyby nieszczęście z szczęściem panowania Łokietkowego fzałą przeważały wzajem) Woyt Krakowski z swoią radą przyzwał do Krakowa Bolesława Opolskiego Xiążęcia, z którego ustąpił tenże, za nadciąganiem Władysława woysk: Aż też domowym zamieřzkom uczyniło koniec, w roku 1320 wraz z Jadwigą Krolową Łokietka żoną, uroczyście jegoż koroną uwieńczenie, w Krakowie przez Janisława Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, za fzałowni-
czym

czym tej godności (w czym powzię-
chnieysza Kronikarzy zachodzi powieść)
Jana XXII. Rzymskiego Biskupa zezwoleniem: Miał woyny Monarcha ten, tym
swoim do rządów zawrotem, w prawdzie-
jak gdyby trzecim, (że zamilczę wypra-
wy jego naprzeciw Henrykowi Głogo-
skiemu Xiążęciu, mieysc niektorych spu-
stoszeniem zakończoney) z Margrabiami
Brandeburskiemi najpierwszą: Margra-
biowie ci, za zdradą Piotra Szwańcy sie-
dmu Pomorskich zamkow Starosty, Po-
morze (ktore do posłuszeństwa przywro-
cone wypuścił był Łokietek pod rząd
Przemysławowi y Kazimierzowi Syno-
wcom swym, Zemomyśla Synom) nale-
chali, y sobie mocą przy swoili całe, krom
Gdańskiego zamku. Na ktorego obronę,
po wziętym mieście, Bogusz Starosta,
Mąż waleczny, y Panu wierny, z przyzwo-
leniem Łokietka, na pomoc przyzwał
Krzyżaków, do dania tej chętnego tylą
dobrodzieystwy obowiązanych Polśce:
Jakoż posilkował naszych Henryk, rodem
Sas, Krzyżacki Mistrz, pod obietnicą wo-
jennych wydatków nadgrody: Ale Krzy-

żacy wpuszczeni do zamku, tak się tam
zmocnili, że ich potędze, rugowany z
fwoych Pomorzan małym poczem Starosta
ustąpić musiał; zostawując w nim już nie-
przyacioły Polski, których za pomocni-
ki wpuścił do zamku, ku jegoż obronie
spolney. I ten ci początek iest długich
Krzyżakami wojen. Na zieżdzie w Kra-
łowicach blisko Radzieiowa miánym, ográ-
dżając swoy postępek Mistrz Krzyżacki
Henryk, obiecał Gdańsk oddać pod zakła-
dem nadgrody kosztów wojennych: Za-
łożył zaś sto tysięcy grzywien groszy Cze-
skich, których pieniędzy, nad możność
większych, gdy nie płaci Łokietek; iako
nie dawno wiarołomcy ci panowania chci-
wi, Michałowską odzierżyli Ziemię, zapo-
życzeniem przez ieyże zastaw trzechset
grzywien Pruskich, Leszko wi Xiążáciu Ku-
iáwskiemu, poimánemu w Węgrzech przez
Wacławá Czeskiego, (lubo ten wcześniej
podług uczynioney umowy, kładł na wy-
kupno pieniądze) tak teraz, gdy Łokietek
woynami domowemi z Henrykiem Gło-
gowskim był zatrudniony, w tey niewy-
pláconey, niespráwiedliwie zaś razem ná-
łożo-

Łożoney summie: Gdańsk, Swiecie, Tczow
w dzierżawę wzięli: á gdy na zieżdzie
w Brześciu Kuiawskim, Pomorskich Ziem
zprzedzać się im Łokietek y Polska Rada
zbrania: Łatwo Mistrzowie ich kupili ie
ze dzieście tysięcy grzywien groszy fzero-
kich od Margrabiow Brandeburskich, do
których zprzedania prawa y za grosz nie
mieli. Wytoczona do sądu Papiezkiego
Polakow z Krzyżakami sprawa, ále tam
wygrawszy Polacy, prawa swojego do Po-
morza przeciw Krzyżakom, przymuszeni
byli dochodzić mieczem: Jakoż sprawie-
dliwością zaszczyconey stronie, y ich
broni poszczęściły Nieba: Łokietek procz
Polakow, z Rusi, z Litwy, z Połowcow, po-
silkami wsparty, znaczne nad nimi pod
Dobrzynem w roku 1326. w Kuiawach
roku 1328. odebrał zwycięztwa, á miano-
wicie pod Radzieiowem, gdzie Krzyża-
kow według świadectwa Miechowskiego
40000 legło na placu, á według Długosza
20000. Zwycięztwa tę, á miánowicie o-
statnie, iak były Łokietkowi chwalebne,
takby zakończone podobno były mocy
Krzyżackiey obáleniem, ále korzyść tych
woien

woien całą, Czechowie y Słeczacy wy-
darli, y nowych zamieszek początkiem,
czas dali Krzyżakom, do dzwignienia
swych ruin, y zmocnienia się na przeciw
Polsce: Brzeście ci y Gniew wydarli Ło-
kietkowi, gdy ten na odpadające od Pol-
ski, a Czeskiemu Krolowi Janowi podda-
jące się Xiążęta Śląskie, od Pruff ku Śląsko-
wi wyciągnął z woyskiem. Gdzie też
zamki niektóre odebrawszy Czechom, a
niektóre zpaliwszy, gdy do Polski wrocil,
dokonał życia: roku pańskiego 1333. pa-
nowania 28, pochowany w Krakowie. Mo-
narcha ten umysłu wspaniałego, ludzko-
ścią w domu, męstwem na woynach, śla-
wny. Szczęśliwym rzeczy swych powo-
dzeniem nayprzod zdradzony, umieiający
dobrze użyć nieszczęścia, chwałą zwy-
cięztw, szczupłość wzrostu, sownie nad-
grodził.

*Ciała wzrostem, y kształtem mało nad Łokietkowy,
Ubiegł męstwem olbrzymi umysł Łokietkowy.
Prusów y Czechów kleskę, moja mowa minie,
Opuszczy y porażkę twoją Gedyminie.*

*Szczęście samo zwałęczyłem, z którym długie
swary,*

*Wiodłem, po składzie Leszka na śmiertelne mury:
Trzykroć mnie z tronu Nemez zkładata, a żwawsze
Wracam do rządów myśli przynosiłcm zawsze.*

*Sercem wielkim Mężowie szczyć się nie chcą,
Maia: nie zwałczył Dawid Goliataż maty?
Olbrzyma złamał Uliff, w męstwa, nie w zroś
hoyny.*

Człkiem ten był, wygrałem z Boginią woyny

II. Kazimierz wielki tym imieniem
trzeci, Syn Łokietka na osierociały po
Oycu tron iednostayną zgodą wyniesiony:
Koronowany wraz z żoną, imieniem An-
ną, Cerką Gedymina Xiążęcia Litewskie-
go, przez Janisława Arcy-Biskupa Gnie-
źnieńskiego roku pańskiego 1333. Mo-
narchą ten pokoiu bardziey niż wojen
miłośnik, zawarł z Krzyżakami ugodę
imie Polskie mnie zdobiącą: którey, prze-
to Panowie polscy nie póchwalili, á ra-
czey spor z nimi o Ziemie sobie wydarte
na Sąd Rzymskiej Stolicy zdali, w dłu-
gich á ustawicznych utęschniwszy woj-
nach: Wyznaczeni do tey sprawy z Rzy-
mu Sędziowie: Pomorze, Micháłow, Kuia-
wy, Dobrzyń, żeby Krzyżacy oddáli Pol-
sce, wyrok dali, pod zagrożeniem klątwy:
nad to, żeby w nádgrode szkod Krolowi
poczynionych wyliczyli 190000 y puł-
piętey grzywny, przekazali, zaś za nakład
prawny 1600 grzywien. Ale Krzyżakow
uporu

uporu, ani wyroku, Papieskiego powaga: ani klątwy pogroźka nie złamały: Nieprawiedliwie Polakom odjęte dzierżyli Ziemie: Wszakże gdy z iedney strony dawnych Polski granic utrzymywać zaniebdał Kazimierz, rozprzestrzenił ie z drugiej: gdy Tatary y Litwę rugowawszy z Ziem Ruskich, nayprzod Lwow, Włodzimierz, Halicz, Sanok, Bełz, Chełm, Lubaczow, Trębowłą, a potym Wołyń y Polesie, y resztę Rusi czerwoney do Polski przyłączył. W Śląsku także nad Czechami zwycięztwa odniósł, y oderwaną od Woiewodztwa Poznańskiego przez Henryka Zagańskie Xiążę, Wnukowi iego także Henrykowi odebrał Wschowską Ziemie, y pod dawny Narodu Polskiego rząd zwrocił: Xiążęta też Mazowieckie Piaśtowej krwi Kazimierzowi się poddały w Maństwo, z przyrzeczeniem wzajemnym: że ie, y Kazimierz przy wszystkich dawnych dzierżawach z daru swego zatrzyma: y oni posłuszeństwo y spólną Narodu obronę naprzeciw nieprzyaciołom zachowywać będą, y ani wojen nie podnosić żadnych, ani zawierać ugod, krom

wiedzy

wiedzy Krola. Maństwo to zaszło w Kaliszu: roku 1355. przez Zemowita Mazowieckiego Xiążęcia ztwierdzone przysięgą: y przez Jego Radne Pany. Monarcha ten pierwszy prawami zaszczycił Polskę. (o czym indziey) Twierdzami y zamkami ozdobił także, y zmocnił. Bielski na karcie 239 liczy blisko sześćdziesiąt albo obwiedzionych murami miast, y twierdz, albo na nowo wystawionych. Kościołów także y Klasztorów kładzie wiele, Jego szcudroblivosti y darow pamiątkę nieśmiertelną, a razem y pokuty za grzechy: Zgoła cokolwiek Polska ma zdawna murowanego, to wszystko większą swą połowicą, Kazimierza W. dziełem jest. Wnuczce też swoiey Elżbiecie Corze Bogusława y Elżbiety swey Córki wyprawił wesele z Karolem Cesarzem; tą wspólnością, która y Krola Gospodarza, y Małżonków Cesarzy, y w dziewostaby a gościny przyzwanych, Ludwika Węgierskiego, Zygmunta Duńskiego, Piotra Cypryjskiego, Krolow: Ottona Bawarskiego, Semowita Mazowieckiego, Bolesława Swidnickiego, Władysława Opolskiego Xiążąt,

Xiążąt, y innych wiele Hrabiow y Pańow,
godności y zacności wystarczała: Pomno-
żył wesela tego uroczystą okazałość, Oby-
watel ieden Krakowski, który Gości tych
wszystkich w gościnę do siebie zaprosił,
y godnemi tak znamienitych Pánow upo-
minkami obdárzył. Ofiarować miał Panu
swemu náypřed czerwonych złotych sto
tyfięcy. Obywatel ten Krakowski Domu
Wierzyńkow był, herbu Lágodá: Wielkie-
go Monárchy chwále hołdujący poddá-
ny. Powodzenia Kázimierzowe przeplá-
táne bywały: iuż porażką woysk nášzych
w lesie, Płonina, názwanym przez Woło-
szą, ktorzy na zwálczenie nášzych zdrady
użyli, nie męstwa: Ustępując álbowiem
przed natarczywością nášzych lasa pomie-
nionego drzewa, ponádrzynali na puł, á
tak drzewo ledno walące się na drugie żoł-
nierze Polskie za nieprzyjacielem w Po-
goni zapędzone, álbo w obálinách swoich
pogrzebło, álbo ku poimánłu przez nie-
przyjaciela zatrzymało. Już odpádnie-
niem ód Polski ostatka Śląska. Bolesław ál-
bowiem Swidnickie Xiążę, Karolowi Ce-
sarzowi y Krolowi razem Czeskiemu, pań-
stwo

Two to umierając odkazał. Umarł Ká-
zimierz ten przyiawszy Święte Sakramen-
ta na zamku Krakowskiem Roku pańskie-
go 1370. Życiá 60, pánowania 37. Mál-
żeńskie śluby trzykrotnie powtarzał: Pier-
wszą miał żonę: Annę Corkę Gedymina
Xiążęcia Litewskiego, y z nią Corę El-
żbietę Xiążęcia Szczecińskiego Bogusława
Zonę, Matkę Elżbiety zaślubionej Karo-
łowi Cesarzowi, y Kázimierzá Xiążęcia po
Oycu Szczecińskiego, z którym też iáko
y z Brácią jegoż Barwinem y Wracisławem
naprzeciw káżdemu nieprzyiációłowi, miá-
nowicie náprzeciw Krzyżákóm wieczne
zawarł w ten czas przymierze. Drugim zrę-
kowaniem przybrał sobie za zonę Adleidę,
Corkę Landgráffa Hassyi, z którą nie długo
żył w zgodzie, odraziło go od niey życie
bárdziej nierządne, niż urody niekkształt. Z
trzeciá, po śmierci Adleidy, Jádwigá Xiężni-
czką Głogowską zostawił Cory 2. Annę y
Jádwigę: A zaś z nierządnego z żydówką
Iozá, Synów dwu: Niemirza y Pełkę: Pan-
teń, ieżeli wyłączyysz życia na rokosze
wylanego swawolą, y zawarte z Krzyża-
kám, nie z chwałą y bez pożytku; ugody,
wyro-

wyrownął znakomitego Monarchy do-
 stoieństwu. Był wzrostu nie małego, wło-
 sów gęstych, kędzierzawych, brody dłu-
 giey, szeplenił trochę. W domu okazały,
 u postronnych sławny, szczęśliwy słowem,
 Kázimierz ten ostatnim woli zápisem Wnu-
 kowi swemu Szczecińskiemu Xiążęciu Ká-
 zimierzowi odkázal: Sierádzką, Łęczy-
 cką, Dobrzyńską Ziemię, y cztery Zámki:
 Bidgoski, Kruszwicki, Włotow, y Wałecz,
 którą dárowizną pod Ludwikiem zá nie-
 ważną uznana, y insza z nim zaszła ugoda:
 Bielski f: 243.

*Nad wszystkie Kroten jeden świetny y wspaniały,
 Wszystkie sprawy gdy zważysz y życia bieg
 cały.*

*Prawem uzbroił Polskę: y miła wesoła,
 Wolność za iego czasów swe podniosła czoło.
 Murami ztwierdził miasta, które pod wzrok oka
 Baczność podpadać, iak Polska szeroka.*

*Trzech Królów, Duńskie, Węgrows, y Cypru Na-
 rody,*

*Zesłały, gdyć Karolu z Wnuczką sprawia gody.
 Pobożny y bogaty y w potyczkach żywawy,
 Sama mu wiele z piękney Wenus zciera sławy,
 Zwać go wielkim dla Polski jest 'krzywda nie
 mała,*

Jego cnota, największych, nazwiskom zrownana.

§ X.

LUDWIK.

K Azimierz Wielki, widząc się ieszcze za życia, bez nadziei płci męskiej prawego Łoża, a śmiercią swoją ofieroczyć tron Polski zostawić w zamieszaniu nie chcąc, z przyzwoleniem Rady polskiej y Panów, nayprzod Karola Węgierskiego Krola, a gdy ten dług śmiertelności wypłacił wkrótce, Syna iego Ludwika; tam tego Siostrzeńca, tego po Siostrze Wnuka, wyznaczył był na państwo po sobie: pominawszy Xiążęta Mazowieckie y Śląskie, tamte już Polsce hołdujące, a te do Czechow rządu od niey odpadłe.

Ludwik tedy (ktory do Krolestwa Polskiego, prawa zlanie odebrał za życia Kazimierza w roku 1339. Krol Węgierski, wyniesiony jest do Polskiego tronu roku 1370. w Listopadzie, (Bielski w Kronice(a) rok 1371 kładzie) y przez Jarosława Gnieźnieńskiego Arcy-Biskupa Koronowany w Krakowie, gdy przody od Kazimierza Szczecińskiego Xiążęcia, Kazimierzowego Wnuka, posłuszeństwa y wierności odebrał przy sięgę, pod pewnym ustąpionych

I

sobie

Tobie ziem zakładem: O czym Bielski w Kronice na karcie 243. Król ten, po swoim w Krakowie na Krolestwo uwien-
 czeniu, Gniezno y Poznań odwiedziwszy, rząd Polski Matce Elżbiecie zlecił, y z Kra-
 kowa, zabrawszy koronę y berło, do Wę-
 gier ziechał: Jego odiądz różnych zamie-
 szek Polski był przyczyną: Wielko-Polá-
 nie nayprzód; gdy im Krolowa, ruszywszy
 Przecisława Gołuchowskiego, Woiewodę
 Kaliskiego) z Starostwa Wielkiey-Polski;
 wladziła na toż Starostwo Pileckiego, nie
 mającego osiadłości w Wielkiey-Polsce, (co
 było przeciw prawu) przyzwali do rządów
 z Dywionu Władysława Mnicha, Łokietko-
 wego Synowca, ale też, po nie ktorych
 Zamków opanowaniu w Kuliawách; zwy-
 ciężony, ustąpił z rządów, y nie prawnie
 przyiętych, y nie umiętnie sprawowa-
 nych, a potym od Krola Ludwika Opactwo
 wziął bogate w Węgrzech, zdawszy swe prá-
 wá do Kuliaw ná niegoż: Litwá też, pod nie-
 bytność Ludwikową Polskę náiechała, y
 różne pobrała zamki y miásta: Na ktorych
 poskromienie wyprawił się Ludwik z
 Węgier, iedno z Poláków, drugie z Wę-
 grow

grows, dość mocne mając woyska. Jakoż wyprawa ta szczęśliwie zakończona podobieraniem; Chelma, Bełżu, y mieysc innych. Ale gdy Krále te Węgrami Krol osadza, á nad to Władysławowi Opolskiemu Xiążęciu, wiele zamków y Krain dzierżącemu na Rusi, Dobrzyńską, Bidgoską, Ziemię: Jnowrocław, Gniewkow, Złotoryą, w zamiany ziem Ruskich daie, różne ztąd, iuż podeyrzenia na Krola wynikły: iakoby Ruś przyłączyć do Węgier zamysłał, iuż zamieszkania ztąd pochodzące y rozruchy. Na Seymach, w Wiślicy, y Gnieźnie mianych, uradzono, áżeby nie był przypuszczony Władysław Opolski ani do Krain Kuiawskich, ani do namiestniczych za Krola Polski rządów: ktore, na Seymie w Budzie, czyli Budzynie, mianym, trzem Senatorow polecil Krol: Zawiszy Krakowskiemu Biskupowi: Dobiesławowi Krakowskiemu Kasztelanowi, y Sędziwojowi Kaliskiemu Woiewodzie: Ale y tych rząd ku uskromieniu domowych zamieszek nie dopomogl. Koniec im przyniosła śmierć Ludwika. Dokonał on roku pańskiego 1382. 11. Września: życia 56. pa-

nowania w Węgrzech 14, a iak Pistorius pi-
fze 40. (b) w Polsce na 12, pochowany w Bi-
łagrodzie Królewskim. Pan ten urody był
szredniey, oczu wesołych, ludzi uczonych
miłośnik: Niebytność iego potrzebami
dziedzicznego Narodu, y obroną wymu-
szona, przyczyną była ruin Królestwa,
przez los powinowactwa otrzymanego.

Atoli winien Jemu stan Rycerski
swych (c) wolności y swobod pomnożenie:
Umnieszenie podatku, Poradlnę nazwane-
go; przed iego bowiem czas, z łanu każdego
szlachta y duchowni płacili groszy Prá-
skich 12, y żyta, a owśa po korcu: którą
on dań zmniejszył do groszy dwu: A to
uczynił w nadzieję, y pod zakładem tym,
żeby, z dwu Corek, Polskie iedna, Wę-
gierskie drugą, odzierżyła państwo: to iest
żeby się dostały Gwilhelmowi Arcy-Xią-
żęciu Rakuskiemu z młodszą Corą swą Ja-
dwigą Węgry, a zaś z starszą swą Corą
Maryą Zygmuntowi Brandeburskiemu
Margrabi, iegoż Margrabstwu przyległa
Polska. Ale inaczey zameściła te, y z nimi
osiadłość państw, rozrządziły Nieba, nim
ustanowiono na ziemi. Marya Zygmun-
towi

towi się za życia ieszcze Oyca dostała, a
 po nim y Węgry. Jadwigą Gwilmelmowi
 obiecana, y od niego w przyjaźń dożywo-
 tnią szukana była; Ale ten znalazłszy przy-
 chyłość ku sobie Królewny, nie zna-
 lażł równego ku sobie ferc Panow Pol-
 skich przychylenia: Semowitowi ci na
 Seymie w Sieradzu zgromadzonym Mą-
 zowieckiemu Xiążęciu, y Królewne za
 Małżonkę dać chcieli, y Krolestwo Pol-
 skie, ale y tych żądania nie wzięły skutku,
 bo lubo Arcybiskup Gnieźnieński Bodzę-
 ta, na Seymie w Sieradzu miąnym Semo-
 wita Krolem Polskim obwołał, ale Pánów
 część większa z Krolową Elżbietą, y iey
 Corą Jadwigą temu się zprzeciwiła: Aż
 też z Węgier do Polski zprowadzona Kro-
 lewna, y na szczęście dania Polsce Kroła, (d)
 sobie Męża, koronowana w Krakowie w
 dzień S. Jadwigi roku 1384. y tam za Stá-
 now Polskich zgodą; wydana za Władys-
 ława Jagellona Xiążęcia Litewskiego, ie-
 denastej z panujących w Polsce Familyi,
 swym zameściem początek dała, z połą-
 czeniem w iedno ciało, nie tylo domow:
 Piastowego y Jagellonów, ale y dwu Ná-
 rodow, Polskiego z Litwą.

(a) Bielski w Kronice f. 244 (b) Ten
Ref. 256. In Gen: Reg: Pol: (c) Vol. Leg. t. 1. f. 55

Nie iak gdyby Niewieściuch lub był zbyt okrutny,
Rządów jego dla Polski cały ciąg był smutny.
Lecz gdy nad miar rodaki swe lubi Pannony,
Owczarnią Polską puścił wilkom bez obrony.
Kto wie, to czynić na dal lud zwykły pospolity,
Mianowicie gdy w dobroć Pan, nie w gniew sowyty.
Ten widzi, iakie krzywdy Pasterza twarz miła,
Od nas umkniona naszym Kraiom uczyniła.
Pod jego rządem, polskich praw władza wzma-
gała:

Za jegoż panowania obalona cała.

Gdy prawa nikt nie broni, na przeciw złyof
walce,

Nie są silniejszy nad przedzę pięćzą na balce.

§ XL.

KROLOWIE JAGELLONOW RODU

I. Jagello, Wielkie Litewskie Xiążę,
Władysławem na Chrzcie S. na-
zwany, Jadwigę Ludwikę Polskiego y
Węgierskiego Króla Corę, już drogiemi
podarunkami; już obietnicą złączenia Li-
twy z Polską w iedno Rzeczypospolitey
ciało, już mianowicie uczynioną nadzieią
zprzągnięcia Narodu tego, w ten czas ie-
szcze w ciemnościach niedowiarstwa za-
błąkanego, w iedno z Polską, Chrystuso-
we iarzmo, szczęśliwie uieczę, za Zonę po-
iąwszy

ławszy, obwieszczony za Krola, y koronowany roku Chrystusa 1386. dnia 12. Lutego przez Bodzantę Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego. Monarcha ten po swoim na tron wyniesieniu, Narod swoy ziednoczył z Polskim, y wkrótce nayprzod do Wielkiej-Polski iachał, y tam uspokoiwszy rozruchy wszystkie, wraz z żoną, w towarzystwie Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, y Kaptanów wielu dla Chrzczenia Litwy, iako też w gronie Panow niektorych Polakich, iachał do Wilna, y tam przyzważył na Seym Xiążąt y Panow Litewskich, iatwo wszystkie, nie tylko iako Krol przykladem, ale prawie iako Narodu swego Apostoł wymową gorliwą, Chrystusowi pozyskał: Wyuczeni prawideł wiary, chrzest Panowie przyieli: a za tych przykladem lud pospolity tym chętniey lubiegał się do przyięcia chrztu Świętego, że káżdemu z pospolstwa suknię białe sukienne Krol szczerodroblivy rozdawać kazał: I żeby im umknął powąby wszystkie. zawrotu do Białwochwálistwa, zborzyszcza ich popálił, lasy powycinał, węże ktore czcili pobił, ogień święty, niezágaszany zálal. I na tym

mieyscu gdzie go pogánstwo chowało Kościół S. Stanisława postawił: Biskupá Wileńskiego postanowił, czterech Práłatów, y ośmiu Xieży ná prebendzie, Plebani siedm, y wiele innych Kościołów.

Miał woyny domowe: z Witoldem Stryiecznym, y (a) Skirgellonem rodzonym Brátem, ktorzy tylekroć przeiednáni Krowi, tyleżkroć w rózne náprzeciw niemu wchodzili spiski. Witold náypřed uráżonym się być rozumiał, gdy z Litwy odieżdżając Władysław, Xieśtwá rząd Skirgiellonowi zlecał: ktoremu gdy rząd tenże Litwy odebrał Jagello, y ná Witolda go przeniósł, władzy tey przeniesienie, nie mniey uráżliwym iák przedtym Witold, przyiął Skirgello Sercem, y do Krzyżaków się udawszy, mocy ich do klęski Narodu użył. Krom tych z domowemi zatarg: Prowadził pierwszą z Xiążęciem Opolskim postronną wojnę Władysław: Woyny tey przyczyną była, iákó niepráwnie nábyta, tak z tymże niepráwem Dobrzyńska Ziemia wypuszczona w zastáv Krzyżákom zá złotych 40000, zakończona ta wyprawa woienna: Wieluńskiey Ziemi, Olsztynu, Krzepic, Bobolic,

lic, Brzezniczy, (b) Ostrzeszowa, Grabowa, Czełstochowy, zawroceciem do rządu Polskiego dawnych Panow y współ-Rodakow. Gwałtownieysza była, którą zapoczęli Krzyżacy, y większem Polsce zagrażająca niebezpieczeństwami, woyna: Królodawcow Ci swoich Panami być chcieli, zaczęli się też pisać, nie Krzyżakami, ale Panami Krzyża: Znosił natarczywość ich długo Jagiełło, y swoją dobrocią arcycierpliwą chciał mieć ich upomnionych w zapędach swojei hardości: Ale z powiększaniem łaskowości Krola, ich zuchwałość wzrost brała. Przyszło do tego, że, nie tak krzywd swoich nadgrody, iak raczey ocalenia reszty y ubezpieczenia, Narod Polski z Litewskim ziednoczony, spólną naprzeciw spólnemu nieprzyjacielowi broń podniosł. Potężnieyszemi w lud y zbroją Krzyżacy byli, naszych sprawiedliwość sprawy broniła, y przyrodzone Narodom tym męstwo uczyniło silnieyszich, uszykowane pod Grunwaldem woyska nasze w obecności Krola Jagiełła y Brata Jego Witolda, ktorym Mistrz Krzyżacki dwamiecze posłał, na wzgardę iak on rozumiał,

niał, a iak rozporządzały Nieba, na szczę-
śliwą wieńczącą zwycięztwa zgotowane-
go Jagellowi nad Krzyżakami: Jakoż za-
datek ten woyny z piękney odwagi oświad-
czeniem Władysław przyjął: Ze mu wię-
cey, oświadczając się, przybyło mieczow
na karki nieprzyiacielskie. Tym czasem
gdy Krol nasz Mfzy S. słucha, woyska
Krzyżackie zaczepiły naszych, o czym
przestrzeżony Władysław, nie przody wy-
iachał do boiu y na plac, aż do słuchawszy
Mfzy S. Bitwę tę w początkach swoich
długo wątpliwą zakończył zwycięztwem
znakomitym Władysław Krol: Legło tru-
pem na placu około 50000 nieprzyaciel-
skiego żołnierza z Konradem a Tungingen
Mistrzem, y nayprzednieyszemi Wodzami
y Xiążętami Niemieckimi, z reszty niedo-
bitkow, y ktorzy życia ocálenia w ucieczce
nie znaleźli, iedni, z Pifarzy, niewolnika li-
czą, na 40000 osob, na 14000, inni. (c) Zga-
dzaia się zaś wszyscy, że gdyby nie Wi-
told, Państwa obietnicami przerobiony
na Krzyżacką stronę, y obłudnie czynio-
ne przez Krzyżaków w obietnicach wspa-
niałych ugody; Krzyżacka moc, iużby by-
ła

ła w ten czas do szczeru obálona: (d) Ale upokorzonemi zostali tylko w ten czas, ná ukáranie wyniosłości swey zbytniey: Nie z gruntu wyniszczeni, żeby mieli pole dalsze Polacy do okazania meštwa, y w szczęściu oreża swego nie zasypiali. Upokorzeni tą swą przegraną Krzyżacy zawierali wielokrotnie z Władysławem ugody, y też wielekrotnie targali. Ponowione przez naszych nad nimi tryumfy pod Koronowem nayprzód, gdzie nasi około 10000 Krzyżaków trupem położyli. Pod Tucholą potym, gdzie posiłki Niemieckie zniesione; ieszcze y pod Golubem: Gdy iednak Cesarz Zygmunt Scibora z wojskiem z Siedmigrodzan, Słowaków, Czechow, Rakuzanow zebrany, naprzeciw Polakom wysłał, zawarta z Krzyżakami ugoda roku 1411, przez którą Prussacy utrzymali się przy Prussach, Witoldowi Zmudz dana, a Polsce Dobrzyńska Ziemia: y 200000 złotych groszy Praskich: (e) ktory iednak pokoy nie długo trwał, ale często zrywany bywał, y gdy znowu broń polskiej nagliła boiaźń, z prozbami porawiany. Zygmunt też Cesarz pogodził się z Krolew Władysławem, y Ziemię Spi-

ską z Miast trzynastu złożoną, Krolowi temuż przez zastaw puścił za 80000 kop prażkich, iako Bielski świadczy, (Sarnicki, iakem wyżej napisał 40000 kładzie) Wrocił także wywiezione niegdyś z Polski Krolewskie znamiona: to jest koronę, berło, iabłko złote y miecz Bolesława Chrobrego. (f) Mieli Polacy za tegoż Krola spór z Witoldem, ktoremu Cesarz koronę przyobiecął, z obwieśzczeniem iegoż za Krola Litewskiego, y przeięte są Zygmuntowe do Witolda listy, w ktorych się zawierało: Węgrów, Prusów, Inflantów, y Litwy ziednoczenie. Ale się temu mocno zprzeciwili Polacy, y Krolowi dużo na stronę Witolda nakłoniłemu przekładali przed oczy, że rzecz ta nie tylko by ozdoby im nie przyniosła, ale Polsce wraz z Litwą y hańbę y zgubę. gdyż Cesarz y Krzyżacy nie mieli innego w swych żądaniach zamierzenia, tylko áżeby dwa te Narody powadziwszy, mocniejszy się stali na obydwu Narodów klęskę. Śmierć Witoldowa sporom tym uczyniła koniec w roku 1430. Po śmierci tego, Swidrygello uczyniony Xiążęciem wielkim Litewskim

włkim, wichrzył w Narodzie, á Krola z niektoremi Polskiem Pany prawie w árefzcie mając, domagał się Podola y Kámieńca: Zebrali się na obronę y Krola y Podola Polacy, y poraziwszy kilkakrotnie woyska Swidrygellowe, przywiedli Władysława, że złożył z Xięstwa Litewskiego Swidrygella, á Wielkim Xiążęciem na mieyscu iego uczynił wiernego y Jemu y Polsce, Zygmunta Witoldowego Brata. Za panowania Monarchy tego: Smoleńsk, Mścislaw, Połock y całą prawie Ruś biała podbita, y do Litwy przyłączona: Tatarzy kilkakrotnie porażeni, y iedna ich Orda z żonami y dziećmi osadzona w Litwie, y dane im w dzierżawę Ziemie około Waki rzeki, takiak niegdyś Niemcow Kazimierz Wielki, czyli iak Bielski w Kronice pisze, Bolesław Chrobry zprowadził y osadził na Podgorzu. Woiewoda też Wołoski Władus, poddał się pod moc y obronę Władysławowi Krolowi roku 1390: (g) Jákoż y iego Następcy, Alexander w roku 1415. á po nim Syn iego Stefan roku 1333. Zastawił Monarcha ten Sniatyn, Kołomyią, y całą Pokucie

cie Alexandrowi: Ale ie Stefan wrocil:
 Na co są listy w skarbie: Wszakże pu-
 ścił potym Krol Stefanowi Alexandra Sy-
 nowi Chocim, Ciekany y Chmielow: Ode-
 brawszy od niego przysięgę wierności.
 Oskarżona Krolowi temuż przez Husly-
 ty Czechy Czeska korona, iako też y Wi-
 toldowi, ale prawowierni Panowie, Pana-
 mi tych nie chcieli być, ktorzy Bogu y Ko-
 ściółowi wypowiedzieli posłuszeństwo.
 Akademią w Krakowie wystawił tenże
 Monarcha, nie tylo wojennych dzieł, ale
 y pokoiowych chwały Miłośnik. Zacza-
 sow też Jego, pierwszy raz Seymiki po
 Woiewodztwach złożone, y z nich Po-
 słowie wysłani do ułożenia podatkow na
 wykupno Dobrzyńskiej Ziemi. Płaciła
 dawniey Szlachta z łanu Krolowi 12. gro-
 szy Prąskich: Dań tę Ludwik darował Szla-
 chcie, y do groszy dwu zmniejszył: Dla
 potrzeby Oyczyzny postąpiono na ten raz
 w ten czas, na Seymie w Korczynie mi-
 nym do groszy 10. y złożono wszystkich
 pieniędzy 100000 grzywien roku 1404.
 (h) Umart Władysław Jagello w Gro-
 dku, Syn Olgerda, Wnuk Gedymina roku
 Chry-

Chrystusa Pána 1434. 29. Maia, panowania 48. pochowany w Krákovie z wielkim wszytłkich žalem. Małżeńskie związki cztery rázy ponáwiál: Pierwszy raz z Jadwigą Corką młodszą Ludwika; Z tey miał Elźbletę Bonifacyą Corę, która odrodzona ze Chrztu S. żyć przešla roku 1399. á po niey Mátká we trzy dni. Drugi raz z Anną Gwilhelma Cylii Hrabi Corą, Wnuczką Kazimierza W. którą poiał w roku 1401 uwieńczył 1402, á utrácił przez śmierć 1416. Tey Anny Corka Jadwiga zaślubiła Fryderykowi Brandeburskiemu, przed zawarciem ślubu umarla: 3ci raz z Elźbietą Pilecką, Wdowę po Granowskim Nakielskim Kasztelanie, Ottona z Pilcy Woiewody Sendomirskiego Corę: z którą iuż podeszła lat trzy tylo żył bezpótomnie: Czwarty raz z Maryą corką Xiążęcia Kiiowskiego, Witoldową Siostrzenicą roku 1422, uwieńczoną roku 1424, zesła roku 1461. Z ktorey miał Elźbietę Zonę Henryka Szczecińskiego na Pomorzu Xiążęcia. Władysława Polskiego po Oycu Krola. Narodził się ten roku 1424. 29 Października y ieszcze za życia Oycá

Oycá ná Seymie w Sieradzu na Krolestwo po Oycu zgodnie naznaczony roku 1432 (i) Kazimierza który narodzony 1426. Maia. Umarł 1427. 2 Marca, Kazimierza nar: 1427. 27 Listopada, który po Bracie Władysławie Jagellończyku nastąpił ná Krolestwo Polskie. Władysław Jagello był Pan urody mierney, twarzy fczupley, długiey, iáko téż y głowy, y szyi, uszu wielkich, głosu miáższego, oczu czarnych á niespokoynych: przywykły do niewczáfow, do wojen nieśk wápliwý, ále fczęśliwy na nich, miłosierny, hoyny, fczodrobliwy, wstrzemięźliwy w napoiu i iedzy, skromny wfzat używaniu, Miłośnik fwey Litwy y ich wiáry Rodzic.

(a) Bielski w Kronice f. 257. 258. (b) f. 280. (c) f. 298. (d) f. 305. (e) f. 310. (f) f. 313. (g) ff: 316. 311. 316. 345. (h) f. 286. (i) f. 340.

*Ten z Litwy nam zaiásniał, z batwochwalsstwa
nocy,*

Mąż pełen przy doślatku, y cnoty y mocy.

*Ten pierwszy w Chrzcie Świętego wodzie odro-
dzony,*

Niebu daie swych Ziomkow niezliczone plony.

A tak Krolestwo polskie w ślicznym wianie bierze,

I zawiera swych ozdób z polskimi przymierze.

Pamiętną tenże bitwą poskromił Krzyżaki,

Częstemi téż tryumfy dał się Getom w znaki.

*Jak wiele dzieł położył nieśmiertelney chwały,
Krakowska szkoła powię, by inne milczały.
Ateż innych nad Litwę domieszczoną Nieba,
Nad Wnuka Kazimierza świadkow nam nie
trzeba.*

II. Władysław, tym imieniem
trzeci, Jagellończyk, po Oycu, przez
Stany polskie wysadzony do tronu, y w
dzień S. Jakoba, przez Woyciecha Jastrzę-
bca Gnieźnieńskiego Arcy-Biskupa koro-
nowany roku Pańskiego 1424. Dopiero
jednak roku 1438, á to z przyczyny nie-
doyrzałości lat, zachowanie praw y wol-
ności polskich przyśięgą ztwierdził: Do
ktorego też roku, pod rządem Dozorcow,
dobra Krolewskie zostawały. Roku 1439
do Krolestwa Węgierskiego rządow we-
zwany, objął ie, y uwieńczon był Wę-
gierską koroną w następnym roku 1440.

Otrzymał Monarcha ten, lat młodość,
nadgradzający męstwem, zwycięztwa: Pier-
wsze; nietak w przywodzeniu woysk swą
osobą do potyczki, iák rączey, pod swoie-
go y imienia y szczęścia zaszczystem, y
wiefzczbą, nad Skirgiellonem Stryiem z
Krzyżakami, y Inflantami razem, których
potęga całą obálona: Mistrz ich naywyż-

tzy poległ, y Komendorow wielu, tak, i
 Inflandzkie zamki długo zostawały puste,
 bez żołnierza. w roku 1435. W Prussach
 doświadczoną swej broni szczęśliwość,
 przeniósł Jagellończyk ten, iuż w swej
 własney osobie, woysk swoich Wodz, do
 Macedonii, gdzie złączony z Janem Hun-
 niadem Xiążęciem Siedmigrodzkim, roku
 1440 znacznie korzytał, y tryumfy swo-
 ie rozprzestrzenił nad Amuratem Ture-
 ckim Cesarzem, y osiągnął, krom Woło-
 szczyzny, Bulgaryą, Bośnią, Serbią y Dal-
 macyą. Ale w lat potym cztery, gdy
 Woioownik tenże, z tymże zwoiowanym
 przez siebie Amuratem, pokoy na lat 10
 zawarty targa: y batalyą przegrywa pod
 Warną, y nabyte państwa, y życie traci.
 Swiadczą Dzieciopisarze, że Amuratowa
 strona iuż bliższa przegranej była, kiedy
 wspomniawszy sobie na ugode poprzyfię-
 głą przez Władysława: O Boże Chrześci-
 ański, zawołał Amurat, ieżeliś iest Bog
 prawdziwy (iakoż ia ledwie nierozumiem
 tego o Tobie) zemści że się dziś nad
 Chrześciany swemi, tego, coć wiarę swą
 złamali, y imię two święte nadaremno
 wzięli

wzięli. Wszakże wygrana ta Amurata,
leżoż wiele kosztowała, utracił swoich o-
koło 30000, gdy z strony Władysława nie
więcej nad 9000 legło. Śmierć tego Pa-
na zasmuciła Europę, tym ciężey, im dłuż-
szego dla niey szczęścia niośł wieńczbę;
wiek Jagellończyka młody, tryumfować
wcześnie przywykły. Wszakże upomnień
się tu Xiążęta y Panowie mają, żeby, daney
bądź niewiernemu: dochowywali wiary:
Stało się to roku 1444.

*Dla Oycy zaślug Ciebie na tron Władysławie,
Dzwignęła Polska, wrożąc, że wyrownasz sławie.
Walecznego Rodzica: Ciebie Węgrzy razem,
Przyzywali, tuszając że ich krzywd nie puścisz pla-*
zem.

*Ktore Turczyn powiększał; iakoż znaczne plony,
Dał Węgrom, twoim meśtwem Turczyn zwy-*
ciężony.

*I, iak Ociec zwycięztwa bierał nad Krzyżaki,
Nieprzyjaciółom Krzyża dał się on we znaki.
Wszakże zawarte z tymże gdy łamie przymie-*
rza,

Śmierć weń oszczep na zemstę wiarotomstwa
zmierza.

Tak zaprzętniony chucią czci zwycięztwa mar-
na,

Uczynił koniec życiu y woynom pod Warną.

III. Kazimierz, tym imieniem czwar-
ty, młodszy Jagellończyka Brat, na Cze-

Kie Krolestwo wybrany w roku 1437, a
 gdy niebezpiecznych w iego osiągnięciu
 odstępuje przedsięwziąć, Litwie w roku
 1440 za Wielkiego Xiążęcia dany, długo
 się, po rozeszłej wieści o zgubie Włady-
 sława y porażce pod Warną, zgromadzo-
 nym w Sieradzu na Seym opierał stanom,
 dopiero gdy w roku 1446, Bolesława Mą-
 zowieckiego Xiążęcia Stany w Piotrko-
 wie na Seymie zebrane, wezwały do rzą-
 dow Polski; złożył się na żądania Pola-
 kow, y zagnał do Krakowa zbiegł, tamże
 przez Wincentego Arcy-Biskupa Gnie-
 źnieńskiego uwieniczony koroną, roku
 1447. 26 Czerwca. Monarcha ten naj-
 przod Multanow y Wołochow posłuszeń-
 stwo y wierność wypowiadających Pol-
 sce, pod Soczową roku 1450 zwyciężył.
 Tatarow potym, koło Łucka y Oleska
 kray Polski pustoszących przez Hetmana
 swych woysk Pana Łaskiego czy Łaszcza,
 na głowę zniósł. I tychże znowu, Ruś y
 Podole naieżdżających, o dzieście tysięcy
 trupem na placu położył. Gdy zaś Prus-
 sacy przez swe Posły poddając się Kazi-
 mierzowi, prosili iegoż, a żeby ich od ia-
 rzmą

rzma Krzyżackiego wyzwolił, dzieło to, wojnę przed lat czternaście wiedzioną, w pierwiastkach, szczęściem obojętnym, tryumfami w iey końcu zaszczyconą, dokonane w roku 1466. Kiedy z Krzyżakami ugoda pod tym zakładem stanęła, którą czytaśz *in Volumine Legum t. I. à fol. 172.* Chełmińska, Pomorska, Malborska, Michałowska, Dobrzyńska, Ziemie, Toruń, Elbląg, Gdańsk, w iedno Rzeczypospolitey Polskiej zpoione ciało, przy zatrzymanych sobie praw, y dawnych wolności zaszczytach. Reszta Pruss, które dotąd Xiążęcemi zowiemy, Krzyżakom pod hołdem Polsce y maństwem, zostawiona. Monarcha tenże Oświęcimskie, Zatorskie, Xięstwa roku 1457. Ziemię Bałzką roku 1462 przyłączył wiecznie do Polski: Od Biskupa Warmińskiego roku 1478 wierności przesięgę odebrał: Jako też w roku 1485. od Multańskiego y Wołoskiego Woiewodow, o czym czytay obszerniey *tomo I. Voluminis Legum.* Za panowania tego Krola, miánowanie na Biskupstwa odietę Kapitułom, á na Krola przeniesione. O czym Łubieński pod tymże Krolew. Umarł Kazi-

mierz roku Chrystusa Pana 1492. 7 Czer-
wca; życia 64. panowania 45. Miał Zo-
nę Elżbietę, Corkę Alberta Austryi Xiążę-
cia, Rzymskiego Węgierskiego y Cze-
skiego Krola, poiętą w roku 1454, zabra-
ną z światá 1505, z ktorey zostawił potom-
stwo liczne: I. Władysława narodzonego
roku 1456. 1. dnia Marca, wybranego na
Krolestwo Czeskie 25 Maia, roku 1471. y
tegoż roku w miesiącu Sierpniu korono-
wanego. A zaś ogłoszonego Krolew Wę-
gierskim roku 1490, y po chwalebny
dwóch tych Krolestw sprawowaniu wy-
dartego obydwom, śmiercią roku 1516. 13
dnia Márcá, życia roku 61 zaśzłą: ktorego
potomstwo: Anna Corka, dana Ferdynan-
dowi Cesarzowi, y Syn Ludwik Mąż Ma-
ryi Filippa z Austryakow Hiszpańskiego
Krola Cory, w Dom Austryacki Krolestwa
te wniosło. II. Jadwigę narodzoną 1451, zo-
nę Jerzego Bawarskiego Xiążęcia. III Ka-
zimierza, między Święte od Kościoła Bo-
żego uroczyście zaliczonego Wyznawcę.
IV. Alberta. V. Alexandra: VI. Zygmun-
ta o których będzie niżej zaraz, w dal-
szym tym Krolow polskich wypisze. VII.
Zofią

Zofią narodzoną roku 1454 Zonę Fryderyka Margrabi Brandeburskiego. VIII. Elżbietę narodzoną 1465 we dwa lata zabraną z świata. IX. Fryderyka narodzonego 1468. Kardynała tytułu S. Lucyi Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, y Krakowskiego Biskupa, zabranego 1503. X. Elżbietę wtorą, ktorey śmierć równie niewczesna, iako y pierwszey. XI. Annę narodzoną roku 1476 Zonę Bogusława Xiążęcia Szczecińskiego. XII. Barbarę narodzoną 1478. Zonę Jerzego Xiążęcia Saskiego y Margrabi Miznii. XIII. Elżbietę Xieźnę Lignicką. Był Kazimierz wzrostu wysokiego, młęgo, długiey á fuchey twarzy, łysy, szeplunł trochę, trzeźwy, pracy, zimna y słońca nader cierpliwy, Qycu Jagellowi podobien.

*Kazimierz, po Bracie który od Turczyzna pada,
Mężny Mściciel krzywd naszych tron polski osiada.
Osiadł przez Krzyżaki Jemu się poddały,
Miasta, strasznym zkazaniem który Nieba dały.
Za niego na duchownych przeciwnie wyroki,
Wypadły, tam gdzie Wisła swe pędził potoki.
Malborka ten darami dostaie nie walnym,
Szturmem, zamkiem ten Mistrzów Krzyża był
mieszkalnym.*

*Tegoż się mocy nie bez swych straty, dostaie,
Głównica, y te które w okół leżą Kraie.*

*Resztę życia gdy pędzi w szczęściu, śmierci siła,
Przyćmięszemu nam Panu, życia ukrociła.*

IV. Jan Olbracht Syn Kazimierza y Elżbiety Austryackiej narodzony 1460 27 Grudnia, zwycięztwy nad Tatarami dwakroć otrzymanemi, zalecony, wybrany, naprzeciw Bratu Władysławowi Węgierskim Krolew roku 1490, ale do niego niedopuszczony, Saganu y Głogowa Xiąże, podniesiony na państwo Polskie roku 1492, w Sierpniu, a w Wrześniu dnia 20 ozdobiony koroną przez Zbigniewa Oleśnickiego Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego y Kardynała Kościoła Rzymskiego (Sarnicki na rok 1493. Krolatego uwieńczenie zklada.) Za czasow Monarchy tego, po Janusz Xiążęciu Płockim toż Xięstwo do Polski przywroczone, gdy Konrad ieszcze Mazowieckie dzierzył: Woynę ten podniesioną na Turki, zagnęła naprzeciw Stefanowi Wołoskiemu Woiewodzie obrocił, nie dotrzymującemu uczynionego przymerza w szafunku żywności dla woyska: Mężnie ta zapoczęta: Ale gdy po nowey z Stefanem, Jana Alberta ugodzie, woysko do Kraiu wraca, w lesie zdawna Gozdziec

dziec, teraz Bukowina nazwanym, gdy go nasi przebywają, uderzył na nie wiarolomny Stefan, y niemając w woysku y w wieżarach uczynił szkodę, gdy iednak nasi do sprawy przyzli, większą swą klęską odparty Wołoszyn. Turcy też naiechali Polskę: Ale nieba za nią wołowały, srogie zimna y mrozy ludu Tureckiego o 40000 wyniszczyły. Resztę zaś, (swoie w polskie suknie przestroiwszy, żeby potym nienawiści od Turkow uszedł) poraził Woiewoda Wołoski Stefan: Monarcha tenże w roku 1501 na Seymie w Piotrkowie do pięciu lat przymierze uczynił z Turkiem: Zawarł też zprzyśiężenie z Carem Zawołgskim Sachmatą náprzeciw Moskwie y Ordzie Przekopskiej; którą też Sachmata ten poraził. Umarł Jan Olbracht roku 1501, życia 41, panowania 9. pochowany w Krakowie: Pán urody wyfokiey, płci czárniawey; dowcipny, wymowny, śmiały, wielkomyślny, w początkach panowania mniej szczęśliwy, acz przed śmiercią szczęście mu wierniey służyć zaczęło.

Jana

*Jana ten y Olbrychta zaszczycon Imiony,
Polskie wraz y Węgierskie miał zasiadać trony
Ten na zemstę krwi Stryia zwiedziony przez
Daki,*

*Wyprowadził na Turka znaczne woysk swych
znaki,*

*Ale y Wołoszyn zdradny nie dotrzymał wiary,
I żeby sprawiedliwej uszedł Krola kary.*

*Zdradę zdradą potwierdził: lesie Bukowina,
Nazwany, nie tuś pierwsza kłesk naszych nowina.
Tamże też Daki w czasiech niegdyś Kazimierza,
Z naszą kłeską xtargali zawarte przymierza.
Nieszczęśliwy Polskiemu Narodowi ganiu,
Godzien iestś siekiery na zemstę zdrad Kraiu.*

V. Alexander, Jána Olbrachta Brat,
narodzony 1462. 5. Sierpniá: zaraz od
śmierci Oycá, Wielki Litewski Xiążę, na
Seymie zgromadzonym w Piotrkowie o-
brány za Krola, y w Krakowie przez Fry-
deryka Brata Arcy-Biskupa Gnieźnień-
skiego namaszczony na państwo, y koro-
nowany: Zonie iego honor korony nie
pozwolony dla tego, że się wyrzec od-
szczepieństwa Greckiego nie chciała. Mo-
narcha ten miał woyny z Stefanem Wo-
iewodą Multańskim, Pokucie sobie przy-
właszczającym, á po iego śmierci z Bo-
gdanem Synem, y rządow Wołoskich y
woyny Następcą, ktorzy z Pokucia zwy-
cięzkiem

ciężkim orężem rugowani: Tatarzy za
iegoż panowania naiechali Litwę: Ale
tych, Polaków y Litwy zebrane woyska
poskromiły swawolą, y plon zagarnionego
w niewolą ludu odebrały. Glinikiem,
ktory w tey wyprawie był Wodzem, na
wielkiey był pomocy do otrzymania zwy-
cięstwa Sędziwoy Czarnkowski Syn Wo-
jewody Poznańskiego: Poległych bitwą Ta-
tarów liczbę do dwudziestu tysięcy wy-
noszą nasi Pisarze. O szczęśliwym tym
Tatarów pogromieniu, co tylo Krolowi
doniesiono, wniósłszy ten y oczy y ręce w
Niebo, dokonał życia, roku Pańskiego 1506
19 Sierpnia, życia 45, panowania 5. pocho-
wany w Wilnie: Z Heleny Zony Corki
Janusza Moskiewskiego Xiążęcia, żadne-
go nie zostawiwszy potomstwa. Był Ale-
xander szredniego wzrostu, twarzy przy-
dłuższey, włosów śniadych, kościsty, rą-
mion szerokich, silnieyszy, niż dowcipniey-
szy, ludzi Rycerskich, y w muzyce bie-
głych miłośnik, w szafunku darow-
poczytany od wszystkich za utratnego
raczey, a niżeli za szczodrego.

*Temu różne y woien y zwycięztwo pochwały,
Różne Dzieio-Pisarzy świadectwa dawały.*

*Nieprzyjaciela mściwą On /zabłą gdy siega,
Nie była mu do bitew ani Zima tego.
Ani upał przeszkoda: poskromił Multany,
Jegoż mocą zwyciężką Tatar zwoidowany.
Podniesioną też wojną przeciw nam Moskalę,
Jego zwycięstwom, iegoż zchołdowani chwale,
I nie tylko zwycięstwów zaszczycił Ojczyznę,
Prawami dość powiększył Jey pożytki zyczne,
I dopełnił wyniaru tego Krolow chwały,
Ze z iego maiestatem cnoty też zrownały.*

V. Zygmunt, tym imieniem pierwszy,
Syn Kazimierza Jagellończyka najmłod-
szy, narodzony roku Chrystusa Pana 1647
dnia 1 Stycznia Xiążęciem Głogowskim y
Opawskim z łaski Jáná Alberta Brata u-
czyniony roku 1500: Wielkim zaś Lite-
wskim Xiążęciem po śmierci Alexandra,
y w krotce, to jest roku 1506. 8. Grudnia,
jednostaynie przez Stány na Seym w Piotri-
kowie zgromadzone Krolom polskim wy-
krzykniony: Następującego roku 1507. 25
Stycznia odebrał koronę w Krakowie z
rąk Jędrzeia Roży Arcy-Biskupa Gnie-
źnieńskiego: Pod ktore to Krola uwień-
czenie koroną, spor zaszedł między Lwo-
wskim Arcy-Biskupem y Biskupem Krá-
kowskim, o prowadzenie Krola po prawey
ręce do Kościoła, który rozstrzygniony
od

od Króla dającego prawą rękę Biskupowi Krakowskiemu, iako Pasterzowi w swym Kościele.

Monarcha ten po objęciu rządów Polski, najpierwsze przedsięwziął starania goić wewnętrznie ciała Rzeczypospolitej rany, y rozszafowaniem dóbr Królewskich, wycieńczony Królestwa skarb do swojej zawrócić pory: Dlaczego uchwalony pobór, 12 groszy z łanu, tak na Szlacheckie poddane, iako na duchowne. Miał wojny Monarcha ten, z Tatarami pierwszą, ktorych Jan Kamieniecki Pilawczyk z płonem wracających poraził u Woromowa, y więźnie z łupami szablą zwycięzką odbił. Za tegoż Zygmunta panowania Michał Gliniński, y dzieł wojennych za Aleksandra powodzeniem, y Bazylego Moskiewskiego Cara pomocą, y Zamkow w Litwie obfzernym dzierżeniem hardy, a domowym zayściem z Janem Zabrzezińskim obrażony, nowe w Litwie zapoczął rozruchy. Posłuszeństwo ten Królowi wypowiedział: y w pewną z Bazylym naprzeciw Polsce ugodę, zamki, ktorych wiele dzierżył, Bazylemu w moc po-

podał, z Smoleńskiem y innemi miastami. Za przywodem Mikołaja Firleja Lubelskiego Woiewody y Woysk Polskich Hetmana y Stańsława Kiszki, ponowione nad Moskalami zwycięztwa, y ugoda do czasu zawarta z nimiż, im nieco udzieliła pokoju, naszey zaś broni utarczki przeniosła do Wołoch.

Bogdan Woiewoda Wołoski Kraie nasze naiechał z Woyskiem, ale szczęśliwie odparty, łupieztw y ruin tych w swym Kraiu doznał od Polskich woysk, ktore w Kraiach naszych poczynił. Zawarta z Bogdanem ugoda w dosyć łaskawy zakład: Ale lud ten wiarołomny nieślusznie podniesionej wojny, y łupieztw Kraiu naszego, przypłacił, stawszy się ofiarą iedną Miecza woiowniczego Tatarow. Moskwą, Wołoszą, Tatarzy, odwrocone zwyciężkim orężem odnowili Kraiow naszych naiazdy: Ale że Monarchy tego zwycięztwa krotko zawrę: Ponowione nad Moskwą zwycięztwa: pod Orszą, gdzie w bitwie roku 1514 zwiedzionej, pod przywodem Konstantyna Xiążęcia, legło blisko 40000 nieprzyjaciół: y klęska taż ich,
powto-

powtorzona pod Starodubem. Rozszerzone Monarchy tegoż tryumfy na wschod, gdzie Jan Tarnowski pod Obertynem na Pokuciu, Wołoszy z Turkami y Węgrami złączonych około 60000 na placu położył. W tym że samym czasie zaszły znaeczne Tatarow porażki, pod Buskiem, Kamieńcem, Trębowlą, Podhaycami, Międzyborzem. Albert też Brandeburski, Mistrz Wielki Krzyżacki, chorągiew Maństwa Pruss od tegoż Krola odebrał. Za tegoż panowania Xięstwo Mazowieckie zawrocone do Polski, roku 1526. Zdradą zaś Glinickiego, Smoleńsk y Nowogrodek y wiele Kraiu Litwie podległego dostało się pod Moskiewskie iarzmo. Umarł Zygmunt lat y chwały pełen roku pańskiego 1548. życia 81 y miesięcy trzy, panowania 41 y miesięcy 3. pochowany w Krákovie na zamku z takowym nadgrobkim: *Divus Sigismundus Jagellonius Poloniae Rex, Lithvaniae Magnus Dux, Scythicus, Valachicus, Moschoviticus, Prussicus Victor ac Triumphator, Patrie Pater, in hoc monumentum à se magnificentissime erectum illatus requiescit.* Krol ten pierwszym związkiem, miał

za sobą Barbarę Corkę Stefana Hrabi Spł-
 zu Woiewody Siedmigródzkiego poiętą
 w małżeństwo 1512, wniesioną do grobu
 1515, y z niey miał Corki dwie: Jadwigę na-
 rodzoną w Poznaniu roku 1513. 25 Marca,
 Zonę potym Brandeburskiego Margrabi,
 y Annę narodzoną 1515. 2. Lipca. Wto-
 rym związku roku 1518, złączył się z Bo-
 ną Janą Gáleacyusza Xiążęcia Medyolań-
 skiego y Jzabelly Arágońskiej Corką, z
 niey zostawił Jzabelle, Zonę Jana Woie-
 wody Siedmigródzkiego, potym Węgier-
 skiego Krola: Drugą Zosią, żonę Henryka
 młodszego Xiążęcia Brunszwickiego. Trze-
 cią Katarzynę, Zonę Jana Xiążęcia Fil-
 landyi Szwedzkiego potym Krola. Czwar-
 tą Annę, która po śmierci Brata, dana w
 małżeństwo Stefanowi Batoremu wraz z
 Krolestwem: y Syna Zygmunta Augusta, o
 którym niżej. Zygmunt urody był kra-
 sney, siły wielkiey, w mowie baczny, nie-
 co gniewliwy, ále umięjący gniew táć,
 trzeźwy, mierny, do wojen nie skwapli-
 wy, y chyba na zemstę krzywdy wielkiey,
 á zátym teź na nich z Bożego daru fzcze-
 śliwy.

Moskiewska, gdy przez naszych zwyciężona po-
tęga,

I gdy wierność Ojczyźnie Glinśki poprzyśiega.
W ten czas po śmierci Brata Alexandra, cała
Polska Zygmunta zgodnie do tronu przyzywała.
Jakoż Jemu rownego w liczbie Panów Męża,
Nie było którego by i chwałą oręża,
I rady i pokoiu nie zwyciężał: w gronie,
Cnot, sprawiedliwość, kitość z nim siedły na tronie.

On ieden był z Jagella Władysława Domu
Nie uступiający zwycięztwo zaszczytem nikomu.
Zwoiował Moskwę boiem, y zwyciężką bronią,
Inne strachem; dobrocią inne y cnot wonią.
Tak się go nieprzyjaźne Narody lękały,
Tak Krolowie postronni, tak lud kochał cały.

VII. Zygmunt August narodził się
roku 1520. w Sierpniu, ieszcze za życia Oj-
ca przybrany za towarzysza na państwo, y
za zgodą stanów koronowany w Krako-
wie w roku 1530, przez Jana Łaskiego Ar-
cy-Biskupa Gnieźnieńskiego, pod zakła-
dem, aby im, do lat przyszedzcy, prawa po-
przyściągł, rządy zupełne Polski po Ojcu
objął. Miał wojny Monarcha ten; z Fur-
sztembergiuszem Mistrzem Inflantskim,
który samym szabli polskiej postrachem
zwoiowany, o pokoy prosił, y tenże od Ła-
skawego Monarchy otrzymał w roku
1557. która Krola Łaskawość powodem by-
ła

ła Inflantczykom y ich Mistrzowi Ketle-
rowi, że ci, y przez Moskwę, y przez
Szwedy woiovani, pomocy y obrony na-
przeciw nieprzyaciółom iuż dużo zmo-
cnionym, (gdyż Derpt y Narwę Moskale
im wzięli) u Krola szukaiąc, Inflanty mu
poddali: Ketlerowi Kurlandya prawem
maństwa zostawiona, reszta Kraiu Inflan-
skiego przyłączona do Polski, a potym na
trzy Woiewództwa podzielona. To In-
flant do Polski przyłączenie w roku 1559
y poddanie się ichże pod obronę Polaką y
rząd: Mistrz Inflantski Ketler, Arcy-Bi-
skup Rygski, Brat rodzony Olbrychta Xią-
żęcia Pruskiego, Zygmunta Augusta Krola
Cioteczny, a na Biskupstwo Rygkie Co-
adjutor Krysztof Xiąże Mekleburckie, y
Stany Inflantkie zgromadzone ztwierdzi-
ły. Co wojen długich z Szwedem y Mo-
skwą rzodłem było: Szwedow Rewla-
nie przyzwali, y miasto imże w moc dali
ktorzy też Miast wiele innych wzięli w ofia-
dłość: Atoli Krysztofa Mekleburczyka Na-
stępcy na Arcy-Biskupstwo Rygkie, który
do Szweda przeszedł, poimaniem, y Szw-
dow pod Memlem porażką, dzwignio-
ny

ny stan rzeczy Polskich w Inflanciech. Nad to Parnawy odzyskaniem: Moskwa należnicza y Litwy y Infant, Radziwiłła, Chodkiewicza, Sienkiewskiego, Sanguszka y Paca meśtwem zbita, z kilkakrotnym nad nimiż tryumfow ponawianiem, ktore iednak zwycięztwa ugodami pokoju bywały przerywane. Monarcha tenże dwie rzeczy naypamiętnieysze uczynił. Pierwszą, że złączenia Litwy z Polską zapoczęte dzieło przez Władysława Jagellę, utrzymywane przez Kazimierza, Alberta, Alexandra, y Zygmunta pierwszego, zupełnie staraniem Jego zostało dokonane na Seymie Lubelskim. Gdzie: Wołyń, Podole, Podlasie, Kiiow, za Prowincye Polskie uznane. Seymowych obrad, monety, ugod, posiłkow, spólność umowiona, Senatorom y Posłom Litewskim między Polskimi naznaczone mieysce. Rowne na tymże Seymie Pruss Krolewskich z Polską zaszło ziednoczenie, y Narody te, w iedno Rzeczypospolitey ciało spoione, z tą różnicą: że Prussy uczynione częścią Prowincyi Wielko-Polskiej, Litwa zaś trzecią Krolestwa tego zklada Prowincyą. Pa-

Wzięte wtore pod Monarchą tym dzieło
ustanowionego woyska kwarcianego,
tey przyczyny tak nazwanego, że płaca
woysku temu postanowiona, była wybie-
rana z czwartey części dochodów z Kro-
lewskich dobr, do czego umiarkowania
wyfadeni Komissarze 1553. Umarł Mo-
narcha ten roku 1572 23 Lipca, życia 52
panowania liczył lat 24, miesiące 6, y dni
23. Miał Zonę pierwszym związkiem El-
żbietę Corkę Ferdynanda pierwszego Ce-
sarza, umarła ta 1545. 15 Czerwca. Wto-
rym związkiem Barbarę, Corkę Jerzego
Radziwiła Kasztelana Wileńskiego, umar-
ła ta 12 Maia roku 1551. Trzecim zwią-
zkiem rodzoną Siostrę Elżbiety pierwszej
żony, umarła 28 Lutego 1572, ze wży-
tkiem bezdzietny, z ostatnią mnię zgo-
dnie, a to niby na zemstę przez Dom Au-
stryacki Barńskiego Xięstwa odietego sobie
ktore na niego po Matce Bonie spadało
wraz y z skarbami wielą. Monarze temu
z wielumiar zaleconemu przyganią ztąd
drudzy, że dobrocią zbytnią y przegłady-
waniem zbrodni, uczynił wstęp do Polskiej
Kacerstwom, Luterskiemu, Kalwińskiemu
y Ary-

y Aryańskiemu. Przyczynę rozszerzenia błędów tych, zkładają niektórzy na Studentów Akademii Krakowskiej Uczniów, którzy sądząc, że jednemu z nich ranionemu uczyniona krzywda, nie była przez sąd zupełnie nadgrodzona, Szkoły porzuciwszy po różnych Prowincyach Niemieckich rozblegli się, a tam różnych się napiwszy błędów, do Polski wrocili, y nimiż Rodaki swoje zarazili: Był Zygmunt August mądry, rozsądny, trzeźwy, ludzki, narowem młodości przy Matce ztrawioney, do pokoiu y wygod, niż do prac wojennych skłonnieyszy, ale y w tym rzemiośle biegły, y szczęśliwy.

*Monarcha ten Inflanty Miecznikow zabior,
Holdownikami czyni y Polski y tronu.*

*Wypowiedzieli oni posłuszeństwo wierze,
Chrystusa, ty ie daiesz w moc Krola Ketlerze.*

*I tak słodkie y lekkie gdy im iarzmo cięży,
Na podział, Polskich, Szwedzkich, Moskiewskich
oręży.*

*Idą: za iegoż rządow ziednoczenie Litwy,
Zaszło, y zbior kwarcianych żołnierzy do bitwy
Był trzeźwy, ludzki, w darow szafunka zbyt
hojny,*

*Z wychowania pokoiu miłośnik, nie wojny:
Skarb Krolewski za niego darami zniszczony
Był skąpy w iednym daniu Dziedzica Korony.*

§ XII.

HENRYK WALEZY.

Smierć Zygmunta bezpotomna dwu-
 ſtey Familii do trzymywania rządów Pol-
 skich otworzyła wrota. Lubo razem ro-
 żne wprowadziła zamieszki, którym chę-
 Polacy zabiec, po umowie mianey w mia-
 ſteczku, Kaſka, Woiewodztwa Rawskie-
 go w dzień ſzoſty Stycznia roku 1573. w
 Warſzawie Seymowi *Convocationis* nazna-
 czyli mieyſce, na którym Powaga Pry-
 maſowska pod *interregnum* ztwierdzona
 Poſłowi Xiążęcia Brandeburſkiego do-
 mawiającemu ſię *suffragium* dania w wy-
 bieraniu Krola, odmowiono, proſbę Jego
 do woli przyſzłego Krola odkładając.
 Dzień 5. Kwietnia pod Kamienną wybra-
 niu Krola przyſzłego naznaczony, od dą-
 wania *suffragium* odrzucony Kurlandczyk.
 Trzech było wſpół ſię dopraſzających Ko-
 rony: Erneſt Arcy-Xiáže Auſtryi, Syn
 Maxymiliana: Henryk Xiáže Andegaweń-
 ſkie, Brat Karola dziewiątego Francyi Kro-
 la: Jan Krol Szwedzki z Synem Zygmun-
 tem: Obrany Xiáže Andegaweńskie w
 Maiu; ugody, *pacta Conventa* nazwane. w

ten czas, albo iak drudzy mowia *Articuli*
Henriciani, przez Posly Jego poprzy siezone,
 atorem sie Krol obowiazyl cztery tyfja
 e Waskonow, swoim kosztem na Moskwe
 przymac, y na utrzymanie zeglugi y wła-
 dzy morza, okręt woienny, y Port, we
 Francyi dla Kupcow Polskich: dług przez
 Augusta zaciagniony wypłacić, y corocznie
 do skárpu Rzeczypospolitey 450000 zło-
 tych wnosic. Adam Konarski Poznański
 Biskup, y z nim inni do Francyi do Kro-
 la wyslani, 19 Sierpnia tam staneli, przy-
 siegę od Henryka y Brata Jego Karola na *pa-*
lla conventa odebrali, wyrok, czyli iak mo-
 wiemy, *Electiois diptoma* 13. Września, w
 parlamencie oddali: Na poczatku Grudnia
 Henryk z Francyi ruszył, w Miedrzyrzycu
 stanal 15 Stycznia, w Krakowie 18 Lute-
 go, koronowany 21 Lutego: Poczatki
 fzczeńliwe panowania znagla zostaly po-
 mieszane: W Czerwcu odebral Krol listy
 o śmierci Brata Karola; zaczym 18 tegoż
 miesiaca, sześciu tylo drogi Towarzyszow
 przybrawszy, á zostawiwszy listy do Sena-
 tu w powszechności, y niektorych Senató-
 row w fzczegulności, wymawiające, swoy

Kryty odjazd, y Posłow za sobą oho yga Sta-
now proszące, uiechał z Polski. Wyflani za
nim Jan Tęczyński Kasztelan Woynicki,
y Mikołay Zebrzydowski: ale Henryk nie-
wzruszony do powrotu namową Tęczyń-
skiego, y listami Senatorow, w Paryżu sta-
nał: Prymas Uchański na dzień 24. Sier-
pnia Seym w Warszawie złożył, na którym
12 dzień Maia roku 1575 Krolowi do po-
wrotu naznaczony, pod zagrożeniem u-
traty Tronu, y Posłowie do niego z listem
od wszystkich Stánow wysłani. Ale Krol
na czas naznaczony nie stanął. W polu
zatym pod Stężycą, gdzie się Polacy ziecha-
li, 25 Maia Henryk od Korony odsądzony,
lubo w przychylonych ku sobie fercach
zdanie to zprzeciwienie znalazło: trudno-
ści iednak w powrocie Henryka zasze, w
rządow Polski od niego przeniesieniu na
osobę inną, przemogły.

*Gdy nam ostatni snopek Jagellow zabrala,
Smierć, z nim pol Polskich cała zabrana nam
chwala.*

*Sam się kłakol kacerski rozkrzewiał, y kary,
Nie czując: prawowierney wzrost zatlomiał
wiary.*

*W ten czas nas Walezyjskich lilyi woń słiezna,
Daszła y twych Henryku dzieł y cnot wieść liczna.*

*I rzekliśmy nie będzie nasza lepsza dola,
 Jak, gdy tę przyozdobią kwiaty, polskie pola.
 Jakoż ozdóbnie swoje zakazała skronie,
 Polska, w witey z tychże lili Koronie.
 Ale iak bywać Kwiatow zwykła krótka pora,
 Rano te wschodzą, często więdną z wieczora.
 Tak krótkie zostawały y rządy Henryka,
 Gdy y z tronu y z granic, krydmo umyka.*

§ XIII.

STEFAN BATORY.

WYzuty z Państwa Henryk, w niepodobności Jegoż dzierżenia wraz z Francuskim, na trzynastą Familią przeniość rządy Polskiego Państwa. Po niejakim bowiem oczekiwaniu na powrót swego Monarchy, gdy ten bez nadziei tegoż powrotu upłynął, miány iest Sejm Convocationis w Warszawie 3. dnia Pazdziernika, na nim dzień 9 Listopada Seymowi wybierniczemu Krola naznaczony. Tengdy nadszedł, część iedna z Arcy-Biskupem dnia 12 Grudnia Maximiliana za Krola ogłosiła: Druga, która przody na obranie Piasta, to iest Polskiego Rodaka zprzymierzyła się, y dwóch Woiewodow, Jana Koskę Sandomierskiego, y Jędrzeiá Tęczyńskiego

skiego Bełzkiego, godnych korony byź
 sądziła, odmieniwszy zdanie, na Annę Kro-
 lewnę Polską, swoje do tronu żada-
 nia przenieśli: za Męża Jey Stefana Siedmi-
 grodzkiego Woiewodę naczaiąc. Dnia
 tedy 14 Grudnia, od Sienńskiego, który
 potym był Arcy-Biskupem Lwowskim,
 (gdyż wszyscy Biskupi na stronie przeci-
 wney byli) Stefan Batory y Anna za polskie
 Krole obwieśczeni. Napisane ugody, na
 ktoreby, iako y na zakłady dane Henry-
 kowi (*Henricianos articulos* zowiemy)
 Krol przyśiągł. Naznaczony dzień 10
 Stycznia, y mieysce pod Jędrzeiowem zia-
 zdowi na ztwierdzenie wybrania Krola.
 Posłowie do Batorego wysłani, z zaprasz-
 niem iegoż do Korony. Jakoż Batory, wy-
 pełniwszy przyśięgę w mieście Meggyes,
 22. Kwietnia w Krakowie stanął. 1 Maia
 koronowany z Anną, od Biskupa Kuia-
 wskiego Stanisława Karnkowskiego, kto-
 ry ieszcze na Jędrzeiowskim ziezdzie do
 ich strony przystąpił 1576. Maximiliana
 wybranie Uchański *Primas* nakazany
 dwoiakiem ziazdem, w Łowiczu iednym,
 na dzień ostatni Lutego: Drugim, na dzień
 9 Kwie-

9 Kwietnia w Warszawie, obiema bez skutku, chciał wesprzeć, ale sam nakoniec zwątpiwszy o powodzie zamysłów swej strony, do Warszawy, do Stefana z uznaniem iegoż za Pana przyjechał: gdzie też procz Senatorów Polskich wielu, Litwa przez Posły, Stefana za Króla uznała, Prussy w Toruniu wierności przyśięgę oddały, krom Gdańszczanów, na których Król wojnę iak na nieprzyjaciół podniósł, y zniósłszy ich kilka tysięcy pod Tczewem, miasto obległ. Które się też mocy y łasce Króla poddało, pod pewnemi zakładami w Malborku, za włożeniem się w to Niemieckich Xiążąt, którego miasta, y początek zamieszkania wynikły z rozdwoiego przez Kacerstwa urzędu y ludu, y skutek wypowiedzenia posłuszeństwa Zwierzchności y Panom, y koniec pełny w ten czas upokorzenia iegoż, daie przykład owych, które kacerstwo gdziekolwiek zafzczeplone rodzi. Miasto to bowiem w ten czas mocą do dawney powolności zawrócone: Wszakże Zwycięzca Król surowością ie oręza zwyciężywszy, zwyciężył y dobrocią. Spor o koronę z Maximilianem

miłłanem, śmierć tegoż Maximiliana w roku 1577. zakończyła. Roku 1578. Jerzego Fryderyka który Opiekunem był Alberta Fryderyka, chorego, na Pruskie Maństwo podniósł Batory na Seymie, gdzie gdy Posłowie Elektora Brandeburskiego chorągwi się dotykali, iakgdyby y do nich prawo wyzwolenia na toż maństwo należało, Stan się Rycerski temu sprzeciwił: Za Monarchy tego rządow: Trybunał Koronny nayprzód postanowiony, w Litwie zaś dopiero później: Woyna przeciwko Moskwie uchwalona y podniesiona, na ktorej 1579 Połocko, Turowla, Sokala, Suia; 1580 Uświata, Wieliz, Wielkoludzki, Nowela, Jezierzyska, Zawolocz, Moślewie, odebrane, y znaczne nad nimi otrzymane zwycięztwa; Woynę tę zakończyła ugoda za wstawieniem się Grzegorza XIII Papieża, przez X/Poslewina S.J. przez którą Krol Moskwie wrocil zamki w Moskwie zawoioowane. Car rownie, co przedtym w Inflantach trzymał, Krolowi oddał, Połock y inne osiadłości w Litwie nabyte, temuż Xięstwu powrocone. Sliczna woynę y zwycięztwo korzyść, gdy by rownym Następcow Me-
stwen

Wiem zatrzymaną była, iak odebrałą od
Przodkow. Pokoy na lat 10 zawarty. U-
marł Monarcha ten roku Chrystusa Pana
1586. 12 Grudnia życia 54. panowania II.
z Anny Zony, Siostry Zygmunta Augusta,
żadnego nie zostawiwszy potomstwa.
Stefan ten Batory był Synem Stefana
y Katarzyny Telegdyi Woiewodow
Siedmigródzkich: Braci miał dwu ro-
dzonych Jędrzeia y Krzysztofa, Następce
po sobie na Woiewodztwo Siedmigródz-
kie: Rycerski Mąż, mądry, między ludźmi
zrosły, Łacińskiego ięzyka umiętny:
Szczęściá y nieszczęścia doświadczenie
mający, y oboygá umiętacy użyć, wiel-
kich замыsłow pełen: Urody wysokiey y
krasney, twarzy posięgley, pęci rumiano
czarney, czarnego też włosa, á zębów na
podziw biáłych, nosa w zakrzywieniu At-
tyli (iak tam tego z Prokopiusza malują
pospolicie,) podobnego: Godzien zgoła á-
żeby był dla chwały imienia polskiego, y
iegoż Krolestwa, iuż ubezpieczenia, iuż roz-
szerzenia granic, cale nieśmiertelnym.

*Tego nam dał Siedmigród, walecznego Pana,
Ktorego dziwnym meśtwem Moskwa xwoiwana.*

Z Gdań.

*Z Gdańszczanow, gdy to miasto posłuszeństwo
złacia;*

*O czterdzieści tysięcy w boiu trupem pada
Szczęściem Krola zwalczonych: na miejscu gdzie
potym,*

Na krzyżu z drzewa kazal charakterem złotym.

Krol wyryć: tey wygraney cala chwala Panie

Niechay się Imieniowi twoiemu dostanie.

Zakończył mądrze z Turkiem y Włoszą swary,

Poskromił swoiey broni postrachem Tatarzy.

*Do większych dzieł y zwycięztw gdy zbiera Zol-
nierze,*

Godnego wieków Krola śmierć ci Polsko bierze

§ XIV.

ZYGMUNT III y JEHO FAMILIA.

PAnowanie czternastej w Polsce Fami-
li zapoczął Zygmunt, tym imie-
niem trzeci. Syn Jana Xiążęcia nayprzod
Finlandyi, Szwedzkiego potym Krola, y
Katarzyhy Corki Zygmunta i. Rodu Já-
gellonow. Obrany ten roku 1587. 19 Sier-
pnia, y na Seymie w Warszawie mianym
przez Stanisława Karnkowskiego Arcy-
Biskupa Gnieźnieńskiego obwieszczony
za Krola, naprzeciw Maximilyanowi Ar-
cy-Xiążęciu Austryi, Rudolfa drugiego
Bratu, ktorego z Panow Polskich niekto-
rzy wyładzali do tronu, y przez Woronie-
ckiego

ckiego Kiiowskiego Biskupa ogłaszali: Ale
możnieysza Panow przy Zygmuncie ob-
stawiających strona, Maxymilyanową prze-
mógł: Zniesiony ten pod Byczyną, y w
Zamku Krasnostawskim zatrzymany, y po
swoim ztamtąd oswobodzeniu na Cęsar-
stwo wyniesiony, dał przykład w Osobie
swoiey, iak dziwnie Krol Nieba, koronami
Ziemskimi rozporządza. Zsadza z tronow,
y na wyższe podług upodobania władza.

Roku 1587 Zygmunt wykonał przy-
sięgę dochowania wiernie ugody y zakła-
dów pod ktoremi warowane mu państwo
9. Grudnia, a 27 tegoż Miesiąca nama-
szczony y uwieńczony koroną w Krako-
wie przez ręce Arcy-Biskupa tegoż Gnie-
źnińskiego; poźniey zaś Maxymilyan, to
jest roku 1589 wszelkiego się do korony
zrzekł prawa, y do nazwiska polskiego
Krola.

Monarcha ten, po śmierci Jana Oj-
ca swóiego, na dziedziczne Szwedzkie Kro-
lestwo wezwany, y w Sztokolinie na nież
namaszczony y uwieńczony Koroną, Pań-
stwa tegoż rządu pod niebytność swoię
spuścił na Stryla swóiego Karola, ale ten
zgwał-

zgwałciwszy wiarę winną Bogu y Kościołowi, przez przyjęte Lutra kacerstwo, nie dochował wierności Synowcowi poprzyjęzoney: Rząd sobie naywyższy przywłaszczył, y na Seymie za Krola się obwieścił, y koronować kazał: z wydziedziczeniem od niego Zygmuntowym. Woyny ztąd nowey wynikło źródło. Wyniosłość Karolowey powinowactwo y kacerstwa z Infantczykami uczyniło powáb, do Królu tego swoiemu rządowi przywłaszczenia. Zapoczęta przez Karola w Inflanciech wojna w roku 1600 Finnii y Estonii zawoіowaniem, krom Rewla, ale wkrótce Zamoyfskiego zwyciężką bronią rugowany Szwed, ponowiane nad nimże przez Chodkiewicza tryumfy, y iakoby się szczęście oręża polskiego z Szwedzkim pasowało, iuż Karol niekiedy pod moc swoię niektóre Infantckie odbierał zamki, iuż z nich zaraz od polskich woysk rugowany zostawał: Aż też Gustaw Szwedzki Krol upatrzywszy pogodę woіowania Infant, gdy Polacy z Turczyнем dość zabawy mieli, w roku 1621 Rygę odebrał, a gdy obrońcy Infant zdali się zasypiać Polacy, Me-
mel,

El, Elbląg, Malborg wziął, nie tak bro-
nią, iak raczey obywatelów zdradą, kto-
rzy radzi się widzieć chcieli w towarzy-
stwie rządu Szwedzkiego, widząc się być
towarzyszami ichże kacerstwa: Spiknio-
ne na zgubę Polski nieszczęścia, wojny,
głodu, y moru, sprawiły, że ugodą do sze-
ściu lat z Szwedami zawartą w roku 1629,
Elbląg, Brunsberga, Inflanty, przy Szwec-
dzie się w ten czas zostały:

Krom Szwedzkich, miał y inne, ro-
żnym szczęściem wiedzione Monarcha
ten wojny: Z Moskwą, potyczki w roku
1605 zapoczęte z tey przyczyny: Zjawił
się w Polsce Demetriusz czyniący się tronu
Moskiewskiego Następcą, ten wsparty
znacznym ludu poczem od Woiewody
Sandomierskiego Mniszcha sobie danym, w
nadzieję, że wyniesiony do tronu Deme-
tryusz, zaślubi sobie tegoż Woiewody Co-
rę, po śmierci Borysa Cara uznany
za dziedzica tronu, rząd Moskwy obiał, y
z Polski zrękowąą sobie Oblubienicę o-
kazałością dziwną sprowadził, y przyjął na
Stolicy, roku 1605. 16 Maia: Ale iak zwy-
czajnie złe nabyte szczęście nie bywa

trwał, wesołe panowania Demetryusza
 wego początki, iegoż zabiciem zakończono.
 Wszakże wznowił się inny znowu
 pierwszemu podobny Demetryusz, od Mni-
 szkowny za Męża, y od Polaków za pra-
 wego Moskiewskiego tronu Dziedzica u-
 znany. Wojna ztąd uchwalona na Mo-
 skwę, y tym szczęściem prowadzona, że
 wojskom Polskim zwyciężkim pod Zo-
 kiewskiego rządem, Stolica się Moskiew-
 ska z całą Radą y Pany poddała, a Szuy-
 skiego z Bracią y z Jwanem, Kniazie naj-
 bliższe tronu, za niewolniki oddawszy, (po-
 nieważ już zabity był powtórny Demetry-
 usz od Tatara) profili, żeby im Syn Zygmunt
 ow Władysław za Cara był dany: Jakoż
 pod rząd Krolewica Polskiego tak obfzer-
 ne Narody dostałyby się w ten czas: Ale
 gdy się Zygmunt na dobywaniu Smoleń-
 ska (którego też po dwu latach oblężenia
 dobył) bawi, gdy przyjazd swoy na Sto-
 licę Moskiewską odwłacza Władysław
 odmieniła się pogoda tak możnego pań-
 stwa nabycia: Przymuszeni nasi ustąpić
 Moskwy, igdy się posiłkow doczekać nie
 mogą, dali sposob Moskwie y czas do wy-
 brania

rania innego Cara, y zmocnienia legoż
 Michała Federowicza. Namyslił się pra-
 wda do przyięcia rządów Moskiewskich
 Władysław, ale nie umiającemu szanować
 częścią, toż umknione: Chce fortuna
 albowiem gdy wielkie rzeczy ofiaruje, a-
 żeby iej dary przyimowano z chęcią: a
 tych co się ociągają, niby wzgardzona na
 czyż zemstę wzgardy, odrzuca. Zakoń-
 czona wyprawa Władysława do Moskwy
 pokojem z niemiż do lat 14 zawartym, bo-
 lubo już pod Stolicę Krolewic z Woyska-
 mi był przyciągnął; ale woysk tych obro-
 ny, naprzeciw Tatarom y Turkom potrze-
 bującá Oyczyzna, w samym zapędzie zwy-
 cięztw, naprzeciw tymże zwycięzką broń
 orznięć przymuszoną została: Ugoda tą:
 Siewierz, Nowogrod, Smoleńsk, Czerni-
 how, przy Polsce zostawione.

Roku 1620 rozniewany Turczyn, o da-
 ne przez Polaków posiłki Ferdynandowi
 Cesarzowi naprzeciw Betleńowi Siedmi-
 rodzkiemu Woiewodzie; Skinderbaszę, z
 znaczniemi z Turkow y Tatarow woyska-
 mi do Multan posłał, ktoremu Żółkiewski
 Hetman mocny z początku dał odpor, ale
 — M2 — gdy się

gdy się w woysku niezgody wszczęły, przymuszony uchodzić, od pogoni Tureckiej obfokoczony, a od swoich po części opuszczony, mężnie się potykając, poległ. Początek woyny mniej szczęśliwy, weselszy miał koniec: Gdy bowiem Osman Cesarz nadciągnął z trzemać sto tysięcy Turkow, 80000 Tatarow, y 12000 Janczarow, żebyśmy wiedzieli, że nie w liczbie żołnierza zwycięztwa zaległy, ale w mocy Zastępów Pana. Woyska Polskie nie licząc Mężow więcey do boiu nad 35000 pod sprawą Chodkiewicza, y innych 16000 które z sobą przyprowadził Władysław Krolewic, y Kozakow Zaporowickich 30000, tak się Turczynowi we znaki dały, że ten utraciwszy przeszło 60000 Mężow od polskiej szabli, a nierównie więcey przez choroby, wrocił do swojego Kralu. Uczyniwszy pokoy, ktorego mocą Wołosza y Multany ustąpione Jemuż. I nie same tylo postronne woyny toczyła pod Zygmuntem Polska. Cięższe te były, które wewnątrz dolegały: Niespokójni hlektorzy Qbywatele, wziawszy na pozor niedochowanie przez Króla *pastorum*

konwentorami (w rzeczy, Spisek ten ich kar-
niły kacerstwa) rokosz nań podnieśli, y
złże łatwo wzmaga, liczne zebrali wo-
dą, ale wierney Krolowi stronie Nieba da-
y zwycięztwo w kilkakrotnie zwiedzio-
nych bitwach: a też krom oręża, z Roko-
zanow wielu Krol zwykłą tryumfował
skawością. Miałam mnieysze z Tata-
row, z Kozakow, z Siedmigrodzan, z Mul-
tan, y Wołoszy odniesione zwycięztwa.
Jako też, frogi y godny wiecznego zbrzy-
żenia y niepamięci, Piekarzkiego naprze-
ciw Krolowi postępek, podniesionego na
Krola czekanu. Za panowania Monarchy
tego Sądy Seymowe (a) roku 1588. Try-
bunały skarbowe roku 1613: Ordynacya
Ofrogska, y Ołycka roku 1589. Pincze-
wka 1601. (o czym w prawie pod temiż
rokami,) postanowione. Summa Neapoli-
tańska, y zysk z bicia monety, darowane
Rzeczypospolitey: O czym niżej na swo-
ich mieyscach. Umarł Zygmunt 3 roku
1632 dnia 30 Kwietnia, życia 66. pano-
wania 45. Miał pierwszą Żonę Annę, Cor-
nę Karola Arcy-Xiążęcia Austryi, połą-
ż. Małżeństwo roku 1592. Koronowaną

na Krolestwo Polskie w Krakowie przez
Biskupa Kuiawskiego, dla choroby Arcy-
Biskupa roku tegoż dnia 30. Maia: a z
na Szwedzkie wraz z Mężem, zabrana
Świata 1598. dnia 10 Lutego, y z nią miał
Syna Władysława, tym imieniem czwar-
tego Polskiego Krola. Drugą żonę po
śmierci Anny pojął Konstancyą pierwszą
Siostrę roku 1605, y ukoronował roku te-
goż przez Tylickiego Biskupa Kuiawskie-
go dnia 2 Grudnia, ponieważ Maciejowski
dopiero był na Arcy-Biskupstwo miano-
wany, a jeszcze z Rzymu. potwierdzenia
nie otrzymał. Z nią zostawił Jana Kazi-
mierza, o ktorym będzie niżej. Jana Woy-
ciecha Biskupa Krakowskiego: Karola Fer-
dynanda Biskupa Wroclawskiego: Ale-
xandra Karola młodo zabranego z świata
w roku 1635, y Corkę Annę Katarynę w
roku 1642 wydaną w Małżeństwo za Fi-
lippa Wilhelma Syna Wojewody Renu.
Monarchy tego. pamięć nieśmiertelną,
krom wielkich innych czynow zatrzymu-
je Kościół S. Piotra w Krakowie, Krole-
wskiej wspaniałości y hojności dzieło, Za-
konowi Soc: Jesu. przez niego wystawio-
ny.

Pomnożyło Monarchy tegoż chwale,
 wojsko, Lisowczykami nazwane, które
 on, pod rządem Lisowskiego, Ferdynan-
 dowi Cesarzowi wysłał przeciw Betlemo-
 wi Siedmigródzkiemu Woiewodzie: któ-
 re przywykłe do zwycięstw nad Moskwą,
 wiele w Węgrzech dokazało przeciw to-
 muż Betlemowi i Rakoczemu, i w Czechach
 naprzeciw Czechom odpadłym od wiary:
 i sławne znacznemi zwycięstwami uczyni-
 ło Lisowczyków imię.

*Tego, Matka Szwedzkiego Króla Jana Zona,
 Pochodząca z Zygmunta, ze krwi Jagellona.
 Wychowała w tej wierze pobożna Niewiasta,
 którą przyjął do Polski Mieczysław prawnik Pió-
 sta.*

*A to w nadzieję tronu który wierzy wierze,
 Chrystusa, a nie Kacerza Polaków bierze.
 Jakoż państwo gdy Stefan śmiercią ofieraca,
 Zał On ludu swym na tron wyniesieniem akkraca.
 Wszakże Szwed posłuszeństwa odmówił Królowi,
 Wypowiedziawszy najprzód służbę Chrystusowi.
 Szczęśliwsza jednak Matka została z swej strony
 Choć mu Szwedzkiej dla wieczney umknęła ko-
 rony.*

II. Po śmierci Zygmunta III. Sejm
 Convocationis, naznaczony przez Wężyka
 Arcybiskupa Gnieźnieńskiego na dzień
 4 Czerwca. Z tego zaś Sejmu rozporzą-
 dzenia

dzenia, innemu do wybierania Krola prze-
 pisaný dzień 27 Września, y mieysce mie-
 dzy Wolą y Warzawą: Zgodną Stanow wo-
 lą wybrány na Krolestwo Władysław, tym
 imieniem czwarty Krol Polski: (lubo zali-
 czając w Krolow Polskich poczet Włady-
 sławá Hermánna, piątym by liczony być
 miał) *Paſta conventa* poprzyſiął przez swe
 Poſty roku 1632, á zaś po odprawionym
 Zygmuntá Oyca pogrzebie w mieſiącu
 Styczniu roku 1633. koronowany w Lu-
 tym przez Arcy-Biskupa Gnieźnieńskie-
 go. Seym, zwykle mianowany *Coronatio-*
nis Krola, aż do Marca odłożony dla woj-
 ny Moskiewskiej. Wojnę tę z Moskwą
 ſprawnie zaczetą, mężnie prowadzo-
 ną, zakończył Władysław, y zwycięstw
 chwałą, y ziem znamienitych korzyſcią:
 Ugodą álbowiem z Cárém Moskiewskim
 zawartą, Smoleńskie, Siewierskie, Czer-
 niechowskie, Xięstwa, tak ſą zoſtawione
 Polſce, że też wieczne ich ſię zrzeczenie
 od Moskwy zaſzło: Od Moskwy do woło-
 wania Turkow broń zwycięzką Włady-
 sław przeniósł, na zemſtę poſiłkowanej
 przez nich Moskwy, ále ci, mając przed o-
 czymá

szyma porażki tych swoich posiłkowych
woysk, y reszty ich fromotną ucieczkę, po-
koy, ktorego się wcześniej doprąszali, zawar-
li z Polską, przez ofiarę Bałzy, wążącego się
w granice Polskie wkroczyć, bez wiedzy
Porty. Tryumfował Monarcha tenże nad
Tátarámi y Kozákami, ktorých znioższy
przez swe Hetmány, granice polskie aż do
czarnego morza rozszerzył roku 1637.
Tego też razem czasu z Szwedami na léc
26 zawarł ugodą, ktorey mocą, z całych
Pruss ustępowali Szwedzi: Inflanty zaś z
Dzwina rzeką zatrzymywali sobie.

Umiał Władysław roku Chrystusa
Pana 1648 dnia 20 Maja: życia 52, pano-
wania 17. Miał pierwszym związkiem z
Zoną Cecylią Renatę Ferdynanda drugie-
go Cesarza Corkę, poiętą w Mążństwo
1637, y tegoż roku przez uroczyste obrzą-
dki wyniesioną do dostojenstwa korony;
Zabraną y z tronu y z świata 1644. 10
Maja. Z iey społeczeństwa Syn Zygmunt
Kazimierz narodzony roku 1640: y Cor-
ką roku 1643 wydaną, na świat, w pier-
wszych latach wniesieni przed Oycem do
grobu. Bowtorzonym związkiem złączył
się

się Władysław z Ludwiką Maryą, Karo-
lę Xiążęcią Mantui Corą, roku 1646. 15
dnia Lipca, koronowaną roku tegoż. Mo-
narcha ten y wojny y pokoju chwale u-
czynił sobie właściwszą: Za iego panowa-
nia poczty publiczne i do listów przesyła-
nia ustanowione: Cło morskie ułożone
sześciu kroć sto tysięcy złotych, które
Gdańszczanie mieli, wypłacać do skarbu
Rzeczypospolitey, która iednak miała te-
go dań, częścią dla przeszkod od Duńczy-
k, częścią że się Polakom ten pieniędzy
wymiār zdał być szczupły, nie przypro-
wadzoną do skutku.

*Jeszcze za życia Ojca przez Moskwę wybrany
Za Króla. Nam po Ojcu za Monarchę dany.
I w tym tyło naganny że rządów nie bierze,
Ktoremu Polski z Moskwą dawano przymierze.
Wszakże chociaż muherła Moskiewskiego chwala
Umkniona, taż atoli rozkazów słuchała.
Szablę iego zwyciężkicy, przez co Władysław
Imieniowi tryumfów wyrównała sława,
Szwed, Moskal, Turczyn, Włoch już pieniądze
dani,*

*Postąpili, już Królow: Mieczem zholdowani,
Tak sławnej zwycięstwami polskiej postrach sza-
bli,*

Niech do wiecznych soiszw nieprzyjaźne nagli.

III. Jan Kazimierz Syn Zygmun-
ta III Władysława Brat, narodzony roku

1610, wybrány roku 1548. dnia 20 Listopada, w Wárszawie, a następuiącego 1649 dnia 17 Stycznia koronowany w Krakowie przez Mácieia Lubieńskiego Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego. Pánowanie Kazimierza różnemi woynami y powszechnym prawie Sasiedzkich Narodow na zgubę Polski zprzymierzeniem pamiętne: Nayprzód zbuntowani pod Wodzem Chmielnickim Kozacy, ktorym też Tatarzy niekiedy przybywali na pomoc, wojnę zapoczęli. Prowadzona ta różnym szczęściem, y lubo znacznemi nad nimi Polaków zwycięztwami bywały porażki naszych przeplątane, y upokarzany Chmielnicki, wierność Krolowi y Rzeczypospolitey poprzyśięgał, atoli Wiąrołomcą ten nie dochował iey nigdy, y tym Polsce strasznieyszym był, im go siły naprzeciw Polakom złączone z Moskwą czyniły zuchwalszym. Moskwa Smoleńsk wzięła, Wilno y całą prawie w roku 1655 posiała Litwę: Chmielnicki aż ku Wiśle Kray zniszczył. Potok nieszczęśliwości ktorzy na Polskę zprowadził odpadły od posłuszeństwa Chmielnicki z Kozakami, śmierć

Śmierć jegoż przerwała w roku 1657. Obrany przez Kozaków za Wodza Wyhowski przychylny Polakom, z nimiż szczęśliwie zawarł pokoy pod Chadziakiem, roku 1658 dnia 16 Września, (a) na Seymie mianym w roku 1659 w Warszawie, ztwierdzony uroczyście: Jakoż wspomniony Zaporowski Kozaków Hetman, Woiewodą Kijowskim uczyniony, szczęśliwie z Tatarami Polsce czynił posługi, y Kray Moskiewski aż ku Stolicy zpułtoszył. Nim jeszcze ugoda z Kozakami zaszła, Krol Szwedzki, widząc, Moskiewską, y Kozacką woynami, zaprzętnioną Polskę, wtargnął do nieyże z woyskiem roku 1655. y nieznalazszy nigdzie odporu, miasta y zamki niby pożarem brał. Wielko-Polska mu się nayprzod poddała, a potym ledwie nie cała Polska mocą oręza jego zastraszona: Krol za granicą bezpieczeństwa dla siebie przymuszony szukać; Częstochowa, opieką bårdziej Matki Bożej, niż żołnierzem obroniona: pod ktorey też wielowładną moc y siebie y Państwo Kazimierz oddał, y skutek ukazał, że w pomocy Jey pokładana nadzieia, nie chybia. Jakoż, związek

żek Woiewodztwa Lubelskiego Tyfzowiecki, wkrotce y Wielko-Polanow zprzy-
mierzenie się do obrony Krola y Oyczy-
zny, Koniecpolskiego z woyskami kwar-
cianemi od Szweda odpadnienie, 16000
woyska Kazimierzowi przyflane od Cesa-
rza, wsparły upadający stan Krolestwa y
Krola. Zawarta przytym z Cesarzem, Kro-
lem Duńskim, y z Kurfirstem JM Cią Bran-
deburskim ugoda, (b) osłabiła potęgę Szwed-
dą; Czarnecki do Danii naprzeciw Szwed-
dowi posłany, pamiętne odwagi y męstwa
dał dowody: Aż też nakoniec zawarty z
Szwedami w Oliwie pokoy, którego mo-
cą Kazimierz Krol zrzekł się prawa do
Szwecyi, Estonii, Osselii, ustąpił Inflant
za Dzwina: ktorych iednak południowa
część przy Polsce zostawiona, Kurlandya
także y Semgallya, y te Kraie ktore w Prus-
siech y w Polsce trzymał Szwed; wroconę
(c) wiele innych ugoda ta zakładow ma.

Przed zawarciem, ugody tey z Szwed-
dami do powiększenia ruin Polski przy-
mieszal się Rakoczy Siedmigrodzkie Xiążę
w 50000 ludu, z Węgrow, Siedmigrodza-
now, y Wołoszy zebranego, ale niestur-
fznego

sznego niaizdu Kraiow cudzych, przy-
placił utratą swoich: Kráý iego spustoszo-
ny przez woyska Polskie pod Lubomir-
skim: On sam póty od Turka złożony
z Xięstwa Siedmigrodzkiego, á od Cesa-
rza z dziedzicznych dobr wyzuty: Woy-
ska też iego, gdy z Polski wraca, obkocz-
ne, y musiał złotem okupować Rakoczy
pokoy y wolność, które woiovac był
przyzedł: Wszakże posilkuiący Polakow
Tátarzy nie uważając na ugode, frogą w
woysku Jego uczynili rzeźnicę.

Naybárdziey przedłużona była z
Moskwą, od innych wcześniefy zaczęta
woyna: Zbuntowani przez Szeremeta Mo-
skiewskiego Wodza Kozácy w roku
1660, w stu tysięcy się ludu z Szereme-
tem złączyli pod Wodzami Chmielnickim
y Ciecziurą: Zwiedziona z nimi pod Ku-
dnowem bitwa, y zakończona zwycię-
ztwem przez naszych otrzymanym:
Chmielnicki pó Oycu także Chmielni-
ckim Hetman Kozacki poddał się, y poslu-
szeństwo poprzyśiął: Moskwa od Tata-
row do szczeru wycięta, y ieden z nich
nie zostawiony do opowiedzenia klęski.

I byłaby

byłaby w ten czas zakończona z korzy-
ścią dla Polski Moskiewska woyna, o-
bliwie gdy pod Połockiem nad Moskwą,
ktorey 20000 Chowański prowadził, po-
nowione zwycięztwo, z polegnięciem na
placu Moskwę 17000. Ale oboygą Na-
rodow woyska związek uczyniły, y po-
słuszeństwa się Królowi y Hetmánom zrze-
kły, y w tey naprzeciw Oyczyźnie zacie-
tości dwa lata trwały. Odnowiony zwią-
zek tenże w roku 1665 y zaszła z Krolem
waśnią Jerzego Lubomirskiego Marszałka
W. K. powiększone Qyczyzny nieszczę-
ścia. I przyszło pod Montwami w Kuia-
wach do potyczki: Ale dalszym Narodu
ruinom zabiegł Trzebicki Biskup, y przy-
wiodł obydwie strony do ugody pod Ła-
gonicami nad Pilicą zawartey, którą też
Seym pótym ztwierdził: (d)

Do nieszczęśliwości Narodu ieszcze
przypadło y to, że y Tatarzy, y odpadli
znowu od posłuszeństwa Kózacy, bron
twoią na Polikę podnieśli. Wyprawio-
ny przeciwko nim Machowski z 6000 Mę-
żow, y zniesiony pod nieszczęśliwym dla
Polaków Batowem, gdzie przed lat 16 po-
legł

legł Kalinowski Hetmán, y woysko ztracił: Z ktoremi iednak w roku 1667. Jan Sobieſki Hetman Wielki Koronny ſzczęśliwiey pod Podhaycami bitwę ztoczył, porażką ich woysk, á potym y pokoiem zakończoną: (e) Roku tegoż 1667. W Andruszowie z Moskwą zawarty, á roku potym 1686. dnia 6 Mieſiáca Máia odnowiony pokoy w Czártoiuſzczym Wielkim Grodzie: (f) którego mocą, Smoleńsk, Siewierz, Czerniechow, Kiiow, y inne Ziemie uſtąpione Moskwie: Połockie zaś y Witepſkie Woiewodztwa, y Inflanty południowe zatrzymane przy Polſce.

Tak pełne nieſnáſek y zamięſzania rządy pańſtwa zprzykrzyły ſię Jánowi Kazimierzowi, dla czego ná Seymie roku 1668 dnia 27 Sierpnia zaczęty, tronu y Kroleſtwa uroczyſte uczynił zrzeczenie ſię, w dniu 16 Wrzeſnia. (g) Naznaczono mu do ſmierci dochodu rocznego 350000 złotych. Ten był koniec żalu y łez pełen panowania Jana Kazimierza, ktory w ſwym życiu, y w ſwey oſobie, uczynił znamienitych odmián wizerunek: Syn Krola, Więzień we Francyi, Jezuita, Kardynał,

nał, Krol, prywatny daley, a na koniec S.
Germana Opat we Francyi: Panował lat.
20: Umarł w Niwernie 1672 życia 63.
Ciało do Polski przeniesione, pochowane
w Krakowie w grobie przez siebie zgoto-
wanym: Serce w Kościele Opactwa S.
Germana, gdzie wspaniały widzieć się daie
nadgrobek: Miał żonę Ludwikę Maryą,
Wdowę po Władysławie Bracie, która
przed Mężem roku 1667 10 Maia umarła:
dla starań, przez ktore dla Kondeuszów
Krolestwa po mężu zpadek przerobić chcia-
ła, mnieysze swej osoby śmiercią zabrán-
ney zostawiwszy pragnienie.

(a) Vol. Leg. t. 4. à f. 637. ad 658.

(b) Jbid. ff. 515; 516. (c) Vol. Leg. t. 4.
à f. 735. ad 761. (d) Jbib. f. 914. (e) Łu-
biński w Xiędze, Swiąt cały: f. 321. (f) Vol.
Leg. f. 1039. J. Ponieważ Vol. leg. t. 6. à f.
145 ad 169. (g) Vol. Leg. t. 4. à f. 1016.

*Jakim gwałtem siwe nurty po zerwaney tamie,
Pędzi Neptun: zalewą pola, drzewa tamie.*

*Temu rowny za rządów Jana Kazimierza,
Mars wywarł, dawne z Polską ztargawszy przy-
mierza.*

*Czernia ludu na ten czas zhardziałe Kozaki,
Dały się Narodowi pod Chmielnickim w znaki.*

N

Swzed

*Szwed y Moskal, y zgola wszystkie od putnicy,
Na nasze się zpiknęły zgubę, nieszczęść mocy.
Z nieprzyjaciółmi też się naszego Narodu,
Na jegoż kłeskę złączył Xiąże Siedmigrodu.
Ale iak Ociec karze dziecie ku poprawie,
Bog miłościu za grzechy tak nas karat prawie.
Gdy się Krol w Częstochowie korzy, modli, prosi,
Koniec powodzi wojen Oliwa przynosi.*

§ XV.

MICHAŁ KORYBUT.

1. **P**O zrzeczeniu się Krolestwa przez Kazimierza, Seym przedwybierny Krola, czyli *Convocationis* zaczęty dnia 5. Listopada roku 1668. y na nim dzień 2gi Maia roku następnego wybieraniu Krola. naznaczony: Ten gdy nadszedł, rozdwoione stany, czas sześcioniedzielny Seymu, zmarnotrawiły na kłotniach: Gdy jedni, Filippa Wilhelma Neoburskiego Xiążęcia: Drudzy Karola Xiąże Lotaryńskiego wybierali, Kondeusza inni, aż też, rozroznionych tych żądań, zagnęła odmiana zaszła. Stańsław Krzycki Podkomorzy Kaliski Piąsta w swym Woiewództwie miał, y całe za nim Kaliskie Woiewództwo na Michała Wiśniowieckiego Xiąże, roku

rodu Korybuta rodzonego Brata Krola Jagiełły. Miánowanie to tak się wkrotce po Woiewodztwach rozefzło, że wszyscy Michała za Krola wykrzyneły, na pietnaftą Familią rząd Krolestwa przenofząc; czemu lubo się Arcy-Bifkup Gnieźnieński y Panowie niektorzy zprzeciwili, y do miasta z pod szopy poszli, widząc, że zprzeciwieniem fwoim naprzeciw Woiewództw powfzechney zgodzie nie przemogą, wrocili na swe mieyfcą; y podług zwyczaju, Arcy-Bifkup Michała Krolew ogłosił. *Pafta conventa* poprzyfiągł dnia 2. Lipca. Koronowany w dzień S. Michała roku 1669, przez Mikołaią Prażmowskiego Arcy-Bifkupa. Woynę za panowania Monarchy tego Turczyn na Polskę podniósł, z przyczyny Kozaków, ktorych część z Dorozem Wodzem na stronę Turczyńa, y pod tegoż opiekę przeszła. Polacy, miasto obrony Kraiu, wzaiem się kłocili, y dwa sobie przeciwne uczynione związki, czyli iák prawo mówi, konfedaracye, Gołębińska przy Krolu, Łowicka przy Prymasie naprzeciw Krolowi: ktore iednak niezgody na Seymie miányw w roku 1673. fzcze-

Wielkie umorzone: y dzieie á pisma wize-
 lskie z rozroznionych umyslow wydane
 ustawą Seymową zniesione (a) są. Woy-
 na naprzeciw Turkom uchwalona, y woysk
 powiększenie. Nim iednak, Seym ten
 zaszedł, Turcy Kámieniec wzięli, á Lwow
 po mężney obronie okupił się 100000 ta-
 lerow bitych; Wszakże Jan Sobieski He-
 tman zebrawszy woyska, pod Kámieniec
 ciągnął: A za nim Krol, sam pospolite ru-
 szenie prowadził: Ale go we Lwowie
 śmierć zaskoczyła, w który to sam, czas
 Krolewskiey śmierci, woyska się najze-
 nieprzyjacielem potykały, y położyły z
 Turkow trupem o 60000: y byłby ku
 Konstantynopolowi Turki uchodzące So-
 bieski ścigał, ale wieść śmierci Krola zwy-
 cięztwa iego zatrzymała: Zaszła ta dnia 19
 Listopada w roku 1673. życia Michała 35
 panowania 5. Był Michał Synem Jeremi-
 asza Woiewody Ruskiego walecznego Ry-
 cerza, y który dla dobra Oyczyzny uczy-
 nił swych dobr ofiarę, przez ich, znaczne
 w przyśługach Oyczyźnie czynionych
 naruszenie. Miał Krol ten żonę Eleono-
 rę Leopolda Cesarza Siostrę, zaślubioną
 w Czę-

w Częstochowie roku 1670, koronowa-
ną w Warszawie tegoż roku dnia 9. Wrze-
śnia, na Seymie, na którym też. oprawa
Jeyże naznaczona. (b) Za tego Krola o-
trzymała Litwa, áżeby co trzeci Seym w
Grodnie zkładany bywał. (c)

(a) Vol. Leg. t. 5. f. 87 ad 91. (b)

Jbid. f. 50. y f. 56. (c) Jbid. f. 108. § Seym.

Ten z krwi idzie Jagella przez młodszego Brata
Pcnowania liczący kłopotliwe lata.

Kłopoty te naybardziej zazdrość sprawowała,

Ze się Jemu, nie innym godność ta dostała.

Pomnożył ią też Turczyn naieznik Podola,

Ktorego są tameczne łąby pełne pola.

Lupy odebrane przez Jego Hetmana,

Tromu potym Następcę Sobieskiego Jana.

Wszakże w czas tenże, w którym, Turczyn zwy-
cięzony,

Krol Michał między zwykłe zabran śmierci pło-
ny.

Pospolite ruszenie Szlachty ku pomocy,

Polski; Jey Krola, śmierci nie wydarło moc,

Potężniejsza nad Krole nad woyska iey siła,

Ktoregoż Bohatyr woysk moc obroniła?

§ XVI.

JAN SOBIESKI.

I. PO śmierci Michała Krola, Kazimierz
Floryan na Klewauiu Czartory-
ski, Biskup Kujawski y Domorski, á na
Na Arcy

Arcey Biskupstwo Gnieźnieńskie miánowány, Seye*m Convocationis*, na dzień 15 Stycznia roku 1674 wyznaczył, na którym po ustanowieniu rzeczy do obrony, rządu y sprawiedliwości domowey należących dzień Seymowi obierania nowego Krola do Miesiáca Kwietniá wyznaczony. Tem gdy nadszedł, lubo wielkich w Europie Xiążąt zachodziły do tronu zalecenia, ale potrzeba Rzeczypospolitey, widok niebezpieczeństw od Turczyna, świeża zwycięztwa nad nimi otrzymanego chwała, do dzieł rycerskich sprawność dobrze wiadoma wszystkim, sprawiły, że támtych poiminawszy, iednostaynemi wolnemi głosy obrany za Krola Jan Sobieski Márzáték W.K. y rázem Hetmán. Jakoż Zwycięzcy nad Turkami mieczem, przy pomocy tychże zwycięztw chwały, łatwo było w sercach swoich rodaków tryumfować cudnych przymiotów zaletą. Stańisław Jabłonowski Woiewoda Ruski y Maxymilian Fredro Kasztelan Przemyński wykrzykneli go Krolém pierwsim, przykładem tych Woiewodztwo Ruskie, za temi inne. A też obiszernych nie trzeba było ná mów, żeby

tey

ney ręce powierzyć berło, która powie-
zoney sobie na Turka szabli umiała użyć
ku tegoż berła ocaleniu. Jędrzy Trzebi-
ński Krakowski Biskup (gdyż Czartoryski
Arcy-Biskup śmiercią swą Arcy-Biskupią
godność już był ofiercił) a po nim obo-
ga Narodu Marzałkowie, ku chwale Jmie-
nia Bożkiego, ku sławie Narodu Polskie-
go Jegoż ogłosili za Krola. Przepisane so-
bie od Stánów zakładnicze ugody, czyli
Paſta conventa, przyſięgą ztwierdził, dnia
5. Czerwca w Kościele S. Jana w War-
szawie.

Koronacya Jana dla następującej
Tureckiej wojny odłożona: pozwoło-
na tym czasem Krolowi pokoiowa pieczęć,
ktoreyby zażywał w Wiciach na pospo-
lite ruszenie, w piśmach na Seymiki y Sey-
my przyzywających Stány, w poselstwach
do postronnych, procz Cara Moskiewskie-
go, do którego listy, pieczęcią Litewską,
miały być pieczętowane: Po swoim na-
państwo wybraniu udał się Jan, tym imie-
niem Krol trzeci, przeciw Turkom y Ta-
tarom, y częścią pod swoim, częścią pod
swoich Hetmanow przywodem, zniósł

Ich, pod Złoczowem, Podhaycami, Trębowłą, Soczawą, y indziej, do Krakowa wrocil, gdzie w roku 1676 dnia 2. Lutego koronowany przez Jędrzeia Olszowskiego Prymasa. Po Koronacyi ponowionez Turkiem wojny, y nad nimże zwycięztwa, wraz y nad Tatarami: Aż, też upokorzony Turczyn o pokoy prosil, y on w zakłady pewne otrzymal. Pokoy ten iednak Tatarow do Polski wtargnieniem przelamany, y harda Polkom polskim odpowiedz Bissurmaniska, gdy sie uskarzali na Tatary, dajaca na wola, zgode trzymac, lub odrzucać, przyczyna byla, że Jan III. ugode zawarl z Leopoldem Cesarzem, ku ziednoczeniu sil naprzeciw Turczynowi, y ku spolney obronie roku 1683: Mocą tey ugody, dlug za posilki Janowi Kazimierzowi naprzeciw Szwedom przyslane, umorzony: y pismo, ktorym sie obowięzywali Polacy Krola w Domu Austriackim szukac, zgaszzone: Jakoż zprzymierzenie Cesarza z Krolestwem Polskim w sam czas naypotrzebniejszy zaszlo: Wkrotce Wezyr Wielki Turecki z Agą Janczarskim pod Belgrad przybyl, y
potym

potym obległ Wiedeń: Przyśpieszył Wiedniowi na odsiecz Krol Jan z wybornym woyskiem, y złączywszy się z woyskami Xiążąt Rzeszy Niemieckiey, ztoczył z Turkami bitwę, tą walecznością y Męstwem, że lubo nierównie większe były Tureckie siły, (liczył bowiem nieprzyjaciel przeszło 300000 żołnierza) Obóz wziął, Namiot się Wezyrski ze skarbami Krolowi dostał, z Chorągwią Mahometa, którą Krol do Rzymu posłał: Legło na placu y w ucieczce trupa Tureckiego 70000, z strony zprzymierzonych sześć tysięcy kilkaset: Zdobycz niezmierna dostała się Chrześcianom: Namiotow 100000, Kartaunow y puł Kartaunow 126. Armat Splotowych 116. pomiiam wiele. Po uwolnieniu Wiedniá, dnia 5 Krol Ian ruszył z woyskiem do Węgier: I lubo pod Parkanamí zamkiem, gdy w małym poczcie nacierá na liczne nieprzyaciół woysko, utracił Krol 5000 mężnych żołnierzy: Ale się nazaiutrz tey stráty pod Strygonem zemścił: gdzie na placu położył trupem 34000 Turkow, procz tych ktorzy, po zruynowanym łarmátami moście, w pław Dunay

[przeby-

przebywając potoneli, taką liczbą, że po trupach na drugą stronę rzeki przechodzono. Strygoń potym, Parkan, Gran, Zecin, Preszow, Haczow, Eperuesz, Halman, fortecę wziął, y pod Temezwarem, uderzywszy na Tekielego, który tam obozował w 30000 Węgrow zbuntowanych na Cesarza, woyska jego rozproszył, y 16 tysięcy położył trupem: I tak mieysca te oddawszy w moc Austryakom, pełen zwycięstwa chwący y plonu do Krakowa wrócił, y tam Święta Bożego Narodzenia z wefelem obchodził.

I teć są laury które w Niemieckiey y Węgierskiey, ziemiach zakwitły Janowi: dzieła ubłogosławionego od Boga łanowego Męstwa. Ale nie ten był koniec walecznego Monarchy zwycięstw: Lata: 1685. 1688. 1689. 1691. 1692. 1693. 1696. Turkow, Wołoszy, y Tatarow porażkami sławne: Ale tych wielkość Wiedeńska gasi. Umarł Król Jan III. roku Chrystusa Paná 1696, 7. dnia Czerwca, panowania ieżeli od iegoż na tron wybrania liczyć lata będziemy 23, życia 72. Ta zaś osobliwzhey zdá się być rzecz godna uwagi,

si, że y życia początkowi, y dziełom tego chwały osobliwzey pełnym, y przeyściu z czasu do wieczności, albo dzień poprzedni, wigilyą zowiemy, albo sám dzień Troycy S. z wyrokow opátrznosci Boskiey, bárdziej niż z trefunku wyznaczony. Urodził się w Wigilyą S. Troycy roku 1624 dnia 2 Czerwca: Hetmánem został w dzień S. Troycy roku 1667. W tenże Turkow pod Chocimem zniósł, 60000 ich trupem na placu położywszy roku 1673. Tegoż zbił Tatarow pod Zwańcem: w Wigilyą S. Troycy przymierze z Cesarzem JMCią Leopoldem przeciwko Turkom, zawarł: y w tęż życia dokonał w Willanowie. Miał Ian III. za Żonę Kazimire Ludwikę, Margrabi de Arquien Core Wdowę po Zámoyfskim Woiewodzie Sandomierskim, koronowaną wraz z Mężem, y z niey zostawił trzech Synow, Jakóbá, Alexandra, y Konstantyna, y Corkę Teressę Kunegundę z którą w posagu dał Krol Elektorowi Bawárskiemu 500000 tálerow bitych y kleynoty znaczne. Umárła Máryá Kázimirá roku 1716 dnia 30 Stycznia we Francyi: Za pánowánia Monarchy

chy tego: z Moskwą zawarły pokój roku 1686: Za niegoż zaśedł pierwszy przykład zerwanego Seymu w Grodnie, ieszcze przed przytąpieniem do wybierania Miaroszałka: Kozacy za niegoż od opieki y obrony Turka, pod obronę y opiekę Polską przyięci: Wołosza także pod nie długotrwały hołd y rząd náywyższy Polski przymuszona mieczem. Był Jan III. okazały y cudnie wspaniałeły urody, ogromney twarzy, wielkiego y mężnego serca, nieustraszony, procz Oyczystego ięzyka, w Łacińskim y Francuskim biegły, nąwoynách waleczny, mądry, przytomny sobie zawfze, y szczęśliwy, Obrońca Europy, Zbawca Austryi y Węgier, wybawiciel zgoła (iakiemu Kárdynał de Estre w obecności y zgromádzieniu Kárdynałów przy Oycu S. dał nązwisko) Chrześciaństwa, Pogromiciel Turkow.

*Po Michale na Polski tron Jan wysadzony,
Ktorey bronit przed Turkiem godnieyszy korony.
Lubo tą aż w dwie lecie swe skronie ozdabia,
Zwalczonego gdy przody Turczyzna ostabia.
Woynę ten za Michala ieszcze na Polaki,
Podniosł zgromion Hetmana zwyciężkami znakiz
I odnowił po iegoż dzwignieniu do tronu.
Ale nieszczęśliwego, doznał bitew zgonu*

W teia

W ten czas Polska purpura piękniejszą się stała.
Gdy się krwią Bissurmańską cała zrumieniata,
Zwycięzca Turka w Polsce, y Rakuzę broni.
Przeniesieniem zwyciężkiew aż pod Wiedeń broni.
Tam potęgę gdy całą tamie Bissurmana.
Ukazał, że nikt większym nie powstał nad Jancza.

§ XVII.

Drugi y trzeci AUGUSTOWIE.

I. PO śmierci Jana III. nastąpił Seym
Convocationis dnia 28 Sierpnia ro-
ku 1696. Ale Seym ten pierwszym przy-
kładem zerwany przez Horodyńskiego
Czerniechowskiego Posła: Wszakże zwią-
zek, czyli, iak prawo mowi, *Konfederacya*
Generalna wżyskich Stanow Koronnych
y W. Xięstwa Litewskiego, ustanowiła
warunki niektóre przyszłego Krola wy-
bierania Seym ubespieczające, y wzajemną
obronę praw y wolności: Dzień 15 Maja
roku 1697 Seymowi *Electionis* wyznaczo-
ny, który iednak nim nadszedł, woyska jo-
boyga Narodow do związku poszły, z przy-
czyny zatrzymaney sobie zapłaty, a też
podobno z naprawy y natchnienia Krolo-
wy Maryi Kazimiry, y Krolewiczow. Gdy
dzień Obieraniu Krola wyznaczony nad-
szedł,

szedł, zaczęty Sejm, y po długich swarach do Laiki Marszałkowskiej wysadzony Kazimierz Ludwik Bieliński Podkomorzy Koronny. Dopraszali się tronu: Jakub Sobieski Krolewicz naystarszy, Xiążę Burboński de Conti, Xiążę Karol Neoburski, Odeschalski, Xiążę Badeński, Leopold Xiążę Lotaryński, Bawarski, y Xiążę *Elektor* Saski: Ale gdy ci, co Jakobowi Krolewicowi zprzyiali widzą, że naprzeciw powszechnieyszey Krolowey nienawiści od Narodu, takomą za życia Męża, iak niektórzy piszą, urzędow przedają obrażonego, nie przemogą ich zprzyiania Krola Jana Potomkom, za Augustem Saskim Xiążęciem, przeciwko Kondeusza wybiernikom oświadczyli się. Stańslaw zatym Dąbski Kuiawski Biskup Augusta tegoż ogłosił za Krola, y przyzłemu Jegoż koroną uwieńczeniu dzień 15 Września wyznaczył. Arcy-Biskup y Kardynał Radzeiowski mianował Xiążęcia Burbońskiego de Conty, y poparcie wybrania iegoż złożył na dzień 26 Sierpnia, ale wynikię ztąd niezgody y podniesione Rokofze, powrot Kondeusza do Francyi, z przyezyny porozumianych

We Gdańsku, gdzie był morzem stanął, swej strony sił słabych, y czas sam umorzył. Reszcie roztyrkow Seym ugodny w roku 1699 dnia 16 Czerwca złożony, uczynił pożądaný koniec.

August tym imieniem wtory koronę w Krakowie zaszczycony przez tegoż Kujawskiego Biskupa Dąbskiego w czasie Seymowi *Coronationis* wyznaczonym: Poprzedziła uroczystość tę, nayprzód przez Graffa Fleminga, a potym przez Samego Krola, we wsi Piekary nazwanej, przyśięga na *Pacta Conventa*, gdzie też iemu, przywilyi, *Diploma* zowiemy, swoiego dotronu wybrania, oddany, podpisami y pieczęciami Biskupa Kujawskiego y Kasztelana Krakowskiego Stanisława Jabłonowskiego utwierdzony: który też, na ugodnym Seymie Arcy-Biskup y Humiecki związku naprzeciw Augustowi uczynionego Marszałek, podpisali. Początki panowania Monarchy tego sławne są, zawartym z Turkami w Karłowicach, a Rzeczpospolitą Polską, wiecznym pokolem, którego oni mocą, Kamieńca, Podola, y uroszczonego do całej Ukrainy prawa ustępowa-

li w roku 1699. (a) W tych też Augusta
rządu zamieszanych pierwiastkach, Elbląg
się 1698 roku Prusakowi poddał, powro-
cony wkrótce przez niegoż, przy dány
kleynotow pewnych zastawie. (b) Ta-
tarow też, woyska Polskie, ktore Felix Po-
tockki Hetman polny y Woiewoda Krako-
wski przywoził, przed doysciem Karło-
wickiey ugody; poraziły znacznie, lubo
Potockki nie liczył więcey nad 6000 Mę-
żow do boiu, naprzeciw 60000 Ordy.
Tak wesole początki panowania Augusta
podniesiona przez niegoż naprzeciw Szwed-
dowi w Inflanciech wojna, nowych y
długich zamieszai Polski początkiem się
stała.

August Krol ugoda swego wybiera-
nia; obowiazał się był Polsce do odzyskania
Krałow od nieyże oderwanych. Z przy-
czyny tey, wojnę do Infant przenioś, na
ich wrocenie pod rząd Polski, y wojny
tey zapoczęciem z swych siedlisk, na Ziem
tych zatrzymanie wywabił Szweda: Sá-
som w początkach wojny marsowe przy-
iało szczęście, niektóre ich siły y męstwem
ustąpiły zamki, y pod moc Saską dostały
się.

fię. Ale powodzenia te nie były trwałe: Karol XII. Krol Szwedzki nadciągnawszy z wojskiem, Zámki pobrane przez Sasów, znowu imże odebrał, y część ich nad Dzwina poraził: Proszony o pokoy przez wysłane z Rady senatorskiej Posły, inaczey go nie ofiarował, tylko żeby Polacy Augusta złożywszy z tronu, innego sobie obrali Krola: ktorego nieślusznego caley prawu y przyśiędze wierności, y wybranym Krola ugodom przeciwnego zakładu (c) gdy nie przyimują Polacy: Z Inflant do Polski wojnę Krol Szwedzki przeniosł. Jákoż gdy temu Krola Szwedzkiego zamyślówi tajemnie Prymas z Pany niektórymi zprzyia, korony nadzieią uwiedzionemi, wyszły od Karola Szwedzkiego Krola upewnaiące listy że póty z Polski nieustąpi, poki ta nowego Krola nie wybierze, y nie uwieńczy. Za tym obwieszczeniem, gdy nastąpiły zwycięztwa przez Szwedow nad Sasami otrzymane, y nad Polakami razem, ktorzy związkiem w Korczynie uczynionym z swą się przy Krolu Auguście wiernością zakazali, iedno pod Kiszowem dnia 19. Lipea w roku 1702. pod Pułuskim drugie dnia 1. Maiá w roku

1703, po dobytciu przez Szwedów Elbląga y Torunia: Na zieżdzie przez Arcybiskupa Gnieźnieńskiego w Warszawie na rok 1704 dzień Stycznia 24 nakazanym, August złożony z Państwa: I gdy Jakub Sobieski, niby podeyrzany w staraniach o tron zachwycony był od Sasów, y w Kiejkiszteynie osadzony, tenże Prymas, ogłosił *interregnum* dnia drugiego Maia: y nowego Krola wybierniczemu Seymowi w Warszawie dzień 19 Czerwca naznaczył. Związkowi Korczyńscy, potym od mieysca do ktorego się przenieśli Sędomierscy, zprzeciwili się tym Prymasa stanowieniom: Jegoż z swemi wszystkiemi poplecznikami, za Oyczyzny nieprzyiacioły, y za winowayce obrażonego maiestatu obwieszczając. Atoż mocą Szwedzką wsparty przemógł Prymas: Zjazd nastąpił, y na nim przeciw Prymasa iednak woli, który Lubomirskiego Kasztelana Krakowskiego chciał do rządów Państwa wysadzić. Stanisław Leszczyński Woiewoda Poznański od Władysława Bronikowskiego, Posła z Woiewodztwa Poznańskiego mianowany, y gdy Woiewodztwa inne, które się

na

Na Seymie tym w Warszawie znaydowały, miánowanie to swą zgodą pochwaliły, dnia 12 Lipca roku tegoż 1704 ogłoszony za Krola Stanisław, y od Krola Szwedzkiego osobiście powitany. (które Stanisława wybranie związek Sandomierski za nieważne osądzał) Tamże y tegoż roku dnia 8 Września nowo wyrobione berło y koronę, y znamiona Krolestwa przez ręce Konstantyna Zielińskiego Arcy-Biskupa Lwowskiego odebrał Stanisław: I lubo Szwedów pod Kaliszem poraził August, y z nim zprzymierzoną Polaków część: Atoli gdy Karol Szwedzki Krol do Saxonii z woyskami wtargnął, y tam łupy niezmiernie czynił, uwalniając dziecizny Kray od nieznośnych zdzierstw y ruin, list siebie na krolestwo wybierny, czyli *diploma* oddał Krol August roku 1706. A tak roki 1707, 1708, 1709, przy potędze Szwea, łupami Saxonii zbogaconego, rządy Stanisława Krola przedłużyły: ktorych kresem był Pułtusk, Szwea Kánnny, gdzie całą moc Szwedzka zniszczona dnia 8 Lipca roku 1709. tak dalece, że Krol Szwedzki ledwie w 800 koni, do Qczaków

naayprzod, á z támtąd do Benderu úszedł. Przymuszony zatym Stanisław opuścić Polskę, znaydując w niey zprzymierzonych naprzeciw sobie, Cara Moskiewskiego y Augusta Króla, wchodzących w towarzystwo obrony spólney naprzeciw Szwedom z Królem Duńskim: zaczym z Generałem Szwedzkim Kraśaw, y z resztą woysk do Pomeranii Szwedowi podległej dnia 19 Września roku 1709: A ztamtąd wyciągnął daley, aż też Mária Córki iego zaślubienie w roku 1725 Królowi Francuskiemu Ludwikowi XV. Szczęście iego w pomyślnieysze zamieniło, z ktorego po lat kilkunaśtu, znowu go na tenże sam nieszczęśliwy widok wyprowadziło przeznaczenie Boskie, y też samę osobę ukazywać kazało.

August II po Pułtuskiej Karola przegrány, z woyskiem Saskim do Polski wrócił, Toruń y Elbląg wziął, na Wielkiej w Warszawie złożoney radzie roku 1710 zaczętej dnia 4 Lutego, dzieie Seymu pod łaską Piotra Jakuba Bronisza Starosty Pyzdrowskiego: wybranie y Koronowanie Stanisława, y inne dzieie, y ugody z Szwedem

dem zawarte osądzone za nieważne: Związek Sandomierski utwierdzony przeciwnie: (d) Ugody czyli *Paſta Conventa* między Augustem Krolem á Rzecząpospolitą odnowione: Zawarte z Moskwą Sojusze w roku 1686 y 1704 uroczyście pochwalone: których mocą Białocerkiew y cała Ukraina z Kozakami przed Nieprskiem i powrócona Polsce, y 200000 rubli wyliczone na polskie woyska, y fine zakłady poczynione. I iuż pokoju dosyć słodkiego zażywała Polska aż do roku 1715: kiedy Weiewodztwa y woyska koronne do związku poszły w Tarnogrodzie, y indziej przeciw Sason; który, gdy Sasi uścąpili z Polski, rozwiązany ugodą zasną, w Warszawie roku 1716 3. Listopada, á ztwierdzoną na ugodnym Seymie czyli *Pacificationis* w roku 1717 złożonym w Warszawie na zakończeniu Konfederacyi Tarnogrodzkiej. Od ktorego też czasu stały Narodowi przywrócon pokoy. Za panowania Augusta domowa w Litwie wojna była: Między Sapietami z iedney, á między Wiśniowieckimi y Ogińskimi z drugiey strony, porażką Sapietow náy-

przod, y przeciw danemu słowu Michała Sapielhy Koniuszego Litewskiego zabojem ręką rozbiuszonego żołnierza, zakończoną ugodą. Za niegoż pierwszy stanął przykład (c) Seymu 5 Kwietnia zaczętego w Warszawie roku 1712, że był odłożony na dzień 31 Grudnia roku tegoż, y pod tąż łaską, y temiż Posłami znowu odnowiony, lubo w dniu 14 miesiąca Lutego roku 1713 zerwany, którego przykładu naśladowały roki 1718 y 1726. Tumult za niegoż od Lutrow na Katoliki wzniecony w Toruniu roku 1724. 17 Lipca, w roku 1726 w Grudniu ukarany przykładnie. Dług śmiertelności wypłacił Król August w Warszawie roku 1733. dnia 1. Lutego pod czas Seymu, panowania 36. życia 63. Miał Żonę Chrystynę Eberhardynę Corkę Chrystyana Ernesta Margrabi Bareuth, która przed mężem zszedłszy roku 1727. 5. Września, zostawiła mu Syna iednego Fryderyka Augusta o którym zaraz. Był August w oboiey fortunie mężny y wielki, któremu co do obyczayności, łaskawości, wspaniałości umysłu męstwa, y przedziwney sily, y co do

Do innych cnot, wyłączywszy niektóre występki, które się z wysokiemi tronami zwykły niekiedy łączyć, nic równego wieki nasze nie widziały.

(a) Vol. Leg. t. 6. ff. 62. 66. tt. Micy. Jce, Relacya. (b) Vol. leg. t. 6. f. 56. (c) Pa-
ta Conv. Michaelis. Vol. Leg. t. 5. f. 13 tit. In
materia abdicationis. (d) Jbid. t. 6. à f. 137
ad 168. (e) Jbid. t. 6. ff. 223. (f) Jbid. ff.
394. 398.

Po walecznym y mężnym Woiowniku Janie,
Zkłoniła swoje chęci na tego wybranie.

Polski część większa: iakoż tron Polski 'gdę bie-
rze,

Kamieniec y Podole Turczyn przez przymierze
Powraca Polsce: Wszakże Krol ten gdy przy-
siegi,

Dochowując, woysk Saskich używa potęgi.

Na ziwrocenie do Polski Jnflant: wywabiony,

Do Jnflantzkiego Kraiu Szwed zbiega obrony.

I już Panow różnica, już moc woysk Karola.

Daie Polsce innego Stanisława Krola.

Wszakże iak prawo każe, by Krol od Korony,

Chyba śmierci wyrokiem nie był odsądzony.

Wrocon do tronu August: w tej szczęśliwymia-
rze,

Ze z dotczesnym, do wiecznych Krolstw prawo
bierze.

II. Śmierć Augusta drugiego do-
grywanych zamieszkań otworzyła wrota: In-

terregnum przez Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego Teodora Potockiego ogłoszone: Sejm *Convocationis* na dniu 27 Kwietnia roku tegoż zaczęty. Na którym, co ku publicznemu dobru y ubespieczeniu wolnego Króla wybierania ustanowiono czytaw w prawie. (a) Przyszłemu wybierania Króla Seymowi wyznaczony dzień 25 Sierpnia roku 1733. Ten gdy nadszedł, obrany Marzałkiem Franciszek Radzewski Podkomorzy Poznański: Ale zgoda ta nie była trwała; Część niejaką Senatorow, z niektórymi Woiewodztw y odłączyła się od pola wybierania Króla wyznaczonego, y obrady swoje na drugą stronę Wisły przeniósł. W tym stanow Rzeczypospolitey rozdwoieniu: Pozostała z Prymasem Senatorow y Woiewodztw część wybrała za Króla Stanisława Leszczyńskiego Teścia Króla Francuskiego; Dał się im widzieć w Kościele S. Krzyża; Miánowany przez Arcy-Biskupa dnia 17. Września, dnia 19. w Kościele na *Pałła Conventa* przyśiągł. Przeciwna tym częścią stroną na Pradze pod łaską Poniniego (ktory potym Woiewodą Poznańskim był)

był) nie nakłoniwszy się do zgody, do której ią tamta wzywała, okrzyknęła za Króla Fryderyka Augusta III: Ogłoszony ten przez Hozyusza Biskupa Poznańskiego dnia 5 Pazdziernika: ktoremu gdy wojska jegoż przetorowały do Krakowa drogę: I gdy Stanisław przed potęgą Moskiewską obstawiającą za Augustem, z Panami przednieyszymi ustąpił do Gdańska.

August tenże Fryderyk narodzony roku 1696 dnia 7 Pazdziernika Elektor Xiążę Saskie od dnia 4 Lutego w roku 1733. Kawaler Orderu złotego runa od roku 1722 dnia 10 Kwietnia: Koronowany w Krakowie dnia 17 Stycznia roku 1734. przez Jana Lipskiego Biskupa Krakowskiego, S. potym Rzymskiego Kościoła Kardynała: Strona dość mocna y liczna przy Stanisławie stojąca, po jegoż z Gdańska tajemnym umknieniu, nayprzed do Kwidzyny, a zamtąd na Szczecin do Francyi potym, dużo osłabiona, po wielokrotnych z swoiemi Konfederatami Dzikowskiemi z iedney, z Moskwą y z stroną Augusta z drugiey, utarczkach, nakoniec nakłoniona do pokoju. Jakoż łaskawość szczodrobliwość,

wość; wspaniałość Augusta III pomyślałaby, że cała Polska za Krola go swego uznala. Ugoda zaś między Cesarzem a Francją zafzla, za pośrednictwem Anglii y Hollandyi warowała dla Stanisława tytuł Krola Polskiego y Xiążęcia Litewskiego, y Jemuż Xięstwo Lotaryńskie w dzierżawę dożywotnią dane, y Xiążęca godność: A zaś Uchwałą Seymową wolne iemu dobroleżących w Polsce dane rozporządzenie, (b) Sporom domowym, y Kraiu, przez Polskie, Saskie, y Moskiewskie woyska y naiazdy spustoszeniu, koniec przyniosł Seym ugodny, czyli *Pacificationis* w roku 1736 dnia 25 Miesiaca Czerwca zaczęty w Warszawie, y szczęśliwie doszły: Gdzie się czytać daia dzieie *interregni: Pacta Conventa* Augusta III. *Diploma electionis, Literae Regis de prestito* juramento *Tarnomonti in Silesia*. (c)

Za panowania Monarchy tego publiczna w Warszawie otworzona Biblioteka czyli Księgarnia, staraniem y nakładem: Kanclerza W. K. a potym Biskup Krakowski, Sekretarza Koronnego W y Referendarza K. a teraz Biskupa Kiowski

Wskiego, Załuskich rodzonych Braci, dzie-
ło nieśmiertelney chwały pełne, roku 1746.
Za niegoż z Cesarzem, Moskwą y Turka-
mi roku 1737 zagałona ugoda spólna w
Niemirowie, lubo ta w ten czas rozeszła
się bez skutku. Za niego przykład wi-
dziany pierwszy Trybunału Koronnego
niedoszłego, á zerwanego w pierwszych
początkach przyśięgi, roku 1749. Liczy,
gdy to piszę Krol August III. życia lat 67.
panowania 29. Zona iego Marya Jozefa z
Domu Austriackiego, Jozefa i Cesarza
Corka n. d. 8. Grudnia roku 1699. Zaślu-
biona dnia 20 Sierpnia 1719. Zabrana z
Świata w Dreźnie dnia 17 Listopada roku
1757. Pełna cnot wielkich y zaślug przed
Bogiem y ludźmi Pani, ktore Jey pamięć
czynią nieśmiertelną. Z nią dane od Bo-
ga następujące Potomstwo. I. Fryderyk
Chrystyan Leopold, Krolewic naystarszy
Xiąże Elektor n. 5. Września 1722. Zona
iego Marya Antonina Corka Karola VII.
Cesarza n. 18. Lipca 1724. Zaślubiona dnia
13 Czerwca 1747. II. Xawier August n.
25 Sierpnia roku 1730 w Dreźnie. III. Ka-
rol Chrystyan Xiąże Kurlandzkie nar. 23
Lipca

Lipca 1733. IV. Albrycht Kazimierz n. 11
 Lipca roku 1738. V. Klemens Wacław n.
 28 Września 1739. VI. Marya Amelya
 Królowa Sycylijska a Hiszpańska potym
 n. 24 List. 1724. zaślubiona dnia 19. Czer-
 wca 1738, zażrana 27 Września roku 1760.
 VII. Marya Anna Elektorowa Bawarska
 n. 24 Sierpnia 1728. zaślubiona 13 Czer-
 1747. VIII. Marya Józefa Delfinowa n. 4.
 List. 1731. zaślubiona 10 Stycznia roku 1747.
 IX. Marya Chrystyna n. 12 Lutego 1735.
 X. Marya Elżbieta n. 6. Lut. r. 1739. XI.
 Marya Kunegunda n. 20. Listopada r. 1740.
 Miłościwy ten Pan niech iak nay-
 długoletniey nam panuje.

(a) Vol. Leg. t. 6. à f. 1736. (b) Vol.
 Leg. t. 6. f. 666. tit. Dobra Leszno y inne. (c)
 Ibid. pod rokiem 1736. à f. 620.

*Z krwi Jagellow Ten idzie potokiem Barbary,
 I z krwi Piasta, któremu Polsko twoie dary.
 Berto, Korone, dalaś: po Auguście drugim,
 Niech iak zaczął panuje lat szeregiem długim.
 August trzeci, drugiego Syn Następca chwały,
 Który się na Oyczyzny wydał dobro cały.
 I którego miłości ku nam, woien sła,
 W Saskim Kraiu wywarła nic nie osłabiła,
 Krew On którą z Cesarzy Królów Xiążąt bierze
 Przez zawarte z Hiszpanem z Francuzem przy-
 mierze.*

Małże.

*Malżeńskie, y z Bawarem, niech tak Koronami,
Dzieli z tamtemi, wiekowal żeby z Polakami.*

KRONIKA ZEBRANA MONARCHOW XIAZĄT y KROLOW POLSKICH

Zacz:		Pa-
Pano:		lat:
R. 550	Lech I. XIAZE. Wizimir, y inſi Lecha Potomkowie.	
700.	XII. Woiewodow. Krakus.	
750.	Lech II. Wanda Krolowa.	
760.	* XII. Woiew: powt: Przemysł: lub Leszek I.	
804.	Leszek II.	6.
810.	Leszek III.	5.
815.	Popiel I. - - -	15.
830.	Popiel II. - - -	10.
842.	Piaſt - - -	19
861.	Ziemowit - - -	31
892.	Leszek IV.	21.
913.	Ziemonysł, - -	51
954.	Mieczysław. I. przyiał Wiarę Chrzeſciańską.	35

999.	Bolesław Chrabry, I. Krol	26.
	Mieczysław II.	
1025.	Kazimierz I.	9.
1041	Bolesław II. Smiały,	17
1058	<i>stracił tytuł KROLA.</i>	
	Władysław I. Herman,	13:
1082.	XIAZE. czy KROL	
	rożnią pisarze.	20.
1102.	Bolesł: III Krzywousty.	27.
1140.	Władysław II.	6.
1147	Bolesł: IV. Kędzierza:	26.
1174	Mieczysław Stary.	4.
1178.	Kazim: II. Sprawied.	16.
1194	Leszek V. Biały:	6.
1200.	* Mieczysł. Stary, pow:	
	* Leszek Biały, powt:	
1202	* Mieczysł. Stary, po trz:	
1203	Władysł: III. Łaskono:	3.
1206.	* Leszek Biały, po trz:	21
1227.	Bolesław V. Wstydlipy	52
1279.	Leszek VI Czarny.	10
1295:	Przemysław, przywro-	ośm
	cił tytuł KROLA.	M.
1296.	Władysł I. Łokietek:	4.
1300.	Wacław Krol Czeski.	6.
1306:	Wład: Łokiet: powt:	27.
1333.	Kazim: III. Wielki,	37.
	<i>ostat: z Famil. Piasta.</i>	

1370.	Ludwik Krol Węgier:	12.
	Władyst. II. Jagello	
1386.	Wiel. Xiążę Litew:	
1434.	Wład. III. Syn Iego Krol Węgierski.	10.
1447.	Każ IV. 2 Syn Jagel.	45.
1493.	Ian Alb. Syn Kazim:	9.
1501.	Alexand: 2. Syn Kazim:	5.
1507.	Zygm: I. 3 Syn Kazim:	41.
1548.	Zyg: Aug. Syn Zyg. I.	24.
1574.	Henryk Walez: potym Krol Francuski.	pięć M.
1576.	Stefan Batory, Xiążę Siedmiogrogzki	10.
1587.	Zygm. III. Kr: Szw:	44.
1632.	Wład. IV. Syn Zyg. III.	17.
1648.	Ian Każ. 2 Syn Zyg. III.	21.
1669.	Michał Koryb: Wiśn:	4
1674.	Ian III. Sobieski.	22.
1697.	Fryd: August II. Xiążę Elektor Sakski.	35.
1733.	AUGUST III. fzcze- śliwie nam, day BOZE! w iak naydluższe lata panuiący.	

K S I E Ą I

DRUGIEY

T O M U

P-I E R W S Z E G O

CZĘŚC WTORA

Część ta: *O interregnum: O Interreiu: O Seymach przyzwania Stańow: czyli Convocationis: Obierania Krola, czyli Electionis: Uwieńczenia Krola, czyli Coronationis, rozdziałami tylż uwiadomi.*

ROZDZIAŁ I.

*Rozdział ten pytania następujące ułatwi:
I. O Interregnum. II. O Interreiu.*

§ I.

CO iest *interregnum*? ktore iego przy-
czyny? iak wielorakie? *Odpowiadam.*

I. Jmieniem *interregni* rozumie się czas zachodzący między śmiercią przeszłego, a następującego Krola uwieńczeniem: to iest: przerwanie, czyli zawieszenie do czasu Krol-
lewskich

lewskich rządów. II. *Interregni* przyczyny są trzy: Pierwszą, Śmierć Króla. Drugą: Złożenie Króla uroczyste przez Stany, iakiego przykład zaszedł dawniey w osobie Władysława Łokietka, na ukaranie dobr Kościelnych łupieztwa, y życia swawoli, w trzecim iegoż panowania roku. (a) Poźnieysze zaś czasy widziały toż w Henryku Walezyuszu, który piątego panowania miesiąca dowiedziawszy się o śmierci Brata swego Karola IX nagle bez opowiedzi Stanom uiachał z Polski, na odebranie Francuskiey Korony. Gdy bowiem długo á nadaremnie powrotu Jego do Polski oczekiwwały Stany Rzeczypospolitey, w roku 1574 złożenie iegoż nastąpiło, y *interregnum* ogłoszone (b) Trzecią: Zrzeczenie się dobrowolne Krolestwa, y prawa do iegoż rządu, (abdykacyą pospolicie zowiemy) ktorego, świeższy się przykład ukazuje, po dawnieyszych Leszka Białego y Władysława Łaskonogiego, w Janie Kazimierzu, który pracami znużony, y różnych wojen ciężarem, rządy złożył roku 1668. dnia 16 Września. III. *Interregna* dzielić się dwoiako mogą: Na

P   mniey-

mniejszy, y na większe: Imieniem mnieyszych rozumiemy te, które mniey czasu zabierały, y z mnieyszym Narodu zamieszaniem złączone były: Naprzykład gdy po Piaście Ziemowit; albo później, gdy po Zygmuncie pierwszym, Syn jego August I. odbierał rządy. Imieniem większych, przychodzą te, które y więcej czasu zabierały, y zawierały zamieszek więcej. I takowych 12 do czasow wybrania Króla Jana III. na państwo Hartnoch liczy: I. Po zeszlým Lecha rodzie. (d) II. Po Wandzie. III. Po Przemyśle czyli Leszku pierwszym. IV. Po Popielu drugim. V. Po Mieczysławie drugim. VI. Po Kazimierzu Wielkim. VII. Po Ludwiku Polskim y Węgierskim Królu: VIII. Po Zygmuncie Auguście. IX. Po Henryka Walezego ustąpieniu do Francyi. X. Po śmierci Stefana Batorego. XI. Po zrzeczeniu się Królestwa przez Jana Kazimierza: XII. Po Michale Korybucie Wiszniewieckim. IV. Nie widzę iednak przyczyny, czemu by w tym porządku następujących nie zawarł: Nayprzód które zaśzło po śmierci Leszka Czarnego. aż do Przemysława Króla

Krola, gdyż to lat wiele trwało; (e) A drugie potym ktore przyniosła Polsce porażka y śmierć Władysława Jagellończyka III. pod Warną, ktore przedłużone do lat blisko trzech, y ledwie nie było zakończone przeniesieniem, od Domu Jagellońskiego do Piaśtow Xiążąt Mazowieckich, Polskiego rządu. (f) Od czasow śmierci Krola Jana y po nim Następcy Fryderyka Augusta II. dwa *interregna* większe liczymy: Następne po tych, w późne lata, nazywamy Krolow Krolu Boże.

(a) *Cromerus l. II. tit. Vlad. Lett. f. 577.* (b) *Zalasowski L. I. tit. 7. à f. 195.* (c) *Vol. Leg. t. 4. à f. 1016.* (d) *Lib. I. c. 2. à f. 102.* (e) *Cromerns lib. 10 tit. Interregnum f. 671.* (f) *Id. Ib. Lib. 22. f. 718.*

§ II.

Co to jest *Interrey*? Który y co iego zdurząd?

Odp: I Imieniem ten *Interreid*, rozumie się Rządca Krolestwa, czyli w iegoż niektóre rzady Następcy po śmierci Krola. II. *Interreiem* tym Arcy-Biskup Gnieźnieński jest, Xiąże pierwsze Polskie

ztąd nazwany. (a) Gdyby zaś Arcy-Biskupia Stolica ofierocona była przez śmierć Pasterza, albo ten miánowany tylo był przez Krola na Arcy-Biskupstwo, á od Pápieża ieszcze utwierdzenia swóiego nie otrzymał, (b) albo teź od urzędu tego sprawowania zatrzymány był chorobą, tedy na Biskupa Kuiawskiego urząd ten spada. (c) Tak po śmierci Michała Krola, Floryan Kaźmierz Czartoryiski urząd Interreia sprawował, pod imieniem Kuiawskiego Biskupa, á miánowanego Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego: ponieważ od Michała Krola był tylo miánowany, á ieszcze nie potwierdzony od Papieża: (d) Gdy teź Uchański Arcy-Biskup stronę Maximiliana po Walezyuszu utrzymywał, Stefana Batorego uwieńczał Koroną Karnakowski Kuiawski Biskup. (e) Konstantcyą także Żygmunta III. Zonę koronował Piotr Tylicki Biskup Kuiawski, á nie Bernard Maciejewski Kardynał y Biskup Krakowski, y iuź miánowany Arcy-Biskup Gnieźnieński, ale ieszcze nie mający potwierdzenia z Rzymu. (f) Miánowanym albowiem, á ieszcze przez Papieża nie potwier-

twierdzonym Biskupom, urzędu tegoż zakazane sprawowanie pòty, pòki nieztwierdzi Papież mianowania Krolewskiego: Zkąd gdy wspomnionemu wzwyż Floryanowi Czartoryiskiemu nadszedł, list ztwierdzenia Jegoż na Arcy-Biskupstwo, tą dostojieństw pełnością uczczony od Stanow, na związku przyzwany czyli na *Convocationis* Seymie. Co ieżeliby Polsce pozaszley Krola śmierci y na Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, y na Kujawskiego Biskupa Prałatach zeszło, albo też tych prawne inne przyczyny od urzędu tego sprawowania wymawiały, tedy Interreia urząd na Biskupow Wielko-Polskich spada: o czym czytay Fredra y (g) Zawadzkiego (h) Może iednak Kujawski Biskup godności tey Interreia ustąpić innemu z Biskupow wyższych, á to, do uroczystego álbo obwieszczenia, albo namaszczenia Krola: Czego przykłady znaydziesz rozliczne (i). IV. Interreia urzędy są. Nayprzod, iak tylko, o śmierci Krola wiadomość odbierze pewną do Warszawy, ieżeli się tam nie znayduie pospieszyć, y tamże radę z przytomnemi Senatorami złoży-

wszy, Stany Polskie o śmierci Króla ob-
wieścić: Trybunały y Komisyje. Seymi-
ki przedprzyzywne, czyli *anteconvocatio-*
nis, nakazać, y dzień wyznaczyć Seymo-
wi *Convocationis*. (k) Maciey Lubieński po
śmierci Władysława IV. Radę miał w Ło-
wiczu. Floryan Kazimierz Czartory-
ski Radę w Warszawie złożył, a listy w
Smarzewicach wsi Biskupstwa Krako-
wskiego rozpisywał po śmierci Michała
Króla. (l) Do tegoż Interreia należy, w
radaach przodkować, listy od postronnych
przyimować,, mnieysze sprawy przez sie-
bie uspokajać, do Seymu odkładać większe.
Zgola należy do niego opatrywać wszy-
tko, co do bezpieczeństwa granic, do nie-
naruszzonego swobod y wolności zatrzy-
mania, do powszechnego Oyczyzny dobra
ciąga się opatrzenia. (m) V. Obwieszczenie
o śmierci Króla, (n) które też podpisanie
Senatorow y pieczęcią Arcy-Biskupią
ztwierdzone być ma, y które po śmierci
Zygmunta Augusta próżno do siebie prze-
ciągał Marszałek Koronny) sprawuje ten
skutek: że Ziemskie, Grodzkie, Trybu-
nalskie, Skarbowe, zadworne Affessorskie,
y Re-

y *Relationum* Sądy, uftawiają. Grody iednak y Ziemstwa otwarte do czynienia zapisow y spraw od sądzenia różnych. Sądy równie mieyskie nie zawieszają się, lubo wyzywania od nich aż do nowego Krola koronacyi bywają odkładane. (o) Zeby iednak *interregnum* niesprawiedliwościom nie otworzyło drogi, na mieysce Grodzkich, Ziemskich, Trybunałskich Sądow, Sąd Kapturowy ustanawiany bywa: O którym da Bog niżej w Księdze czwartey, gdy pisać będziemy o Sądach. Te zaś Sądy nie prędey uftawac maia, choćby zkąd inąd Sędziowie wiadomość mieli o śmierci Krola, aż od Interreia wiadomość Sędziowie wezmą. Czego widziany przykład w Lublinie po śmierci Zygmunta III. 1632 kiedy lubo dnia drugiego uwiadomiony był Trybunał o śmierci Krola, sądził iednak aż do dnia 8, w który listy Prymasowskie nadeszły. I owszem tych co nowinę tę rozfięwali wziąć kazano pod arefzt. (p)

(a) *Vol. Leg. t. 1. ff. III. 172. Vol. Leg. t. 2. f. 854. tit: Wtore oznaymienie Krola.* (b) *Korunkowski Lib. 3. Epist. 61.* (c) *Zalaszc*

owski Jur. Reg. Pot. L. I. tit. 19. f. 536. & 557.
 (d) Piaśnicki, Łubieński u Zalaszcowskiego l. c.
 (e) Karnkowski l. Epi. 3. Ep. 61. (f) Łubieński L. I. de motu Civili f. 39. (g) Hist. Henr. p. 15. (h) Diarii Eleēt. Mich. (i) Zalaszcowski L. c. f. 557. (k) Przytuński stat. p. 19, u Lengnichal. 2. c. 3. §. 2 & 3. ff. 66 67. (l) Vol. Leg. t. 4. f. 148. y t. 5 f. 199. (m) Lengnich. L. c. (n) Id. l. c. y Vol. Leg. tyłekroć (o) Id. Ib. ff. 9. (p) Hartnoch L. 2. c. 1. f. 259.

ROZDZIAŁ II.

O SEYMIE CONVOCATIONIS.

§ I.

KTory nazwiska Convocationis Seymu początek? mieysce? Osoby Seymuiające? Odp: Sejm Convocationis nazwisko swoje bierze, od łacinskiego słowa *Convoco* zwoływam, przyzywam, które lubo każdemu Seymowi właściwie służy, temu iednak Seymowi, który się po śmierci Krolewskiej odprawia, zwyczajie przywłażczył: iakich Seymow początek liczy się od roku 1573. Lubo w prawie Sejm w ten

ten czas złożony, nazwisko nie *Convocationis*, ale *Confederationis*, y zjazdu, zatrzymuie, (a) który mu iednak prawa późniejszy daia. (b) II. Mieysce Seymu tego Warszawa, ani w zkładaniu tam iego przemiana z Grodnem zachodzi. (c) III. Osoby Seymujące są: Prymas z Senatem Duchownym y Swieckim: y Posłowie z Woiewodztw y Ziem tych wszystkich, ktore też na inne Seymy wysyłaia Posłow, w teyże samey liczbie wysładeni.

(a) *Vol. Leg. t. 2. f. 841.* (b) *Ibid. ff. 1078. 1080.* (c) *Vol. Leg. t. 5. f. 108. tit. Seym trzeci.*

§ II.

Wiaki się sposób zaczyna Seym *Convocationis*? Odp: Początek tego Seymu bierze się, iak w innych od Nabożeństwa, Mszy S, Kazania, Pieśni: *Veni Creator Spiritus*. Interey w Senatorskiey z Senatem zasiada Izbie, ktoremu się w śródku ich wystawia krzesło. Radzieiowski Kardynał, baldachim sobie wystawić kazał, ale go za naleganiem Rycerstwa odiał: Lubo w Kościele zasiadał pod nim. (a) Posło-

Posłowie Ziemscy w swej Izbie zagaiają w zwykły sposób swe obrady. I te zaczyna od obierania Marszałka z Prowincyi, na którą porządku wybierania jegoż los pada. Roku 1573. (b) żaden nie obierany Marszałek, ale każdego dnia, głosów y władzy Marszałkowskiey szafunek trzymał ieden z Posłów, tym następowania po sobie porządkiem, który w pierwszeństwie mów y mieysc zachowują Woiewodztwa. Na Sejmie w roku 1696, gdy zachodziła niezgoda w obieraniu Marszałka, Szczuka Referendarz Koronny radził, ażeby albo Marszałek był obrany, nie zachowując zwyczajney kolei, która między Prowincyami trzema zachowywana bywa, albo żeby, nie przychodząc, do wybierania Marszałka, Izba się Poselska, z Senatorską złączyła. Odrzucone to zdanie, obrany Marszałkiem Stefan Humiecki Woiewoda potym Podolski, y na tymże Sejmie widziany pierwszy przykład, nie doszłego, *Convocationis* Seymu: Zerwał go Horodyński Czerniechowski Posel, y w tym Rzeczypospolitey sieroctwie y zostawieniu bez rady, obronę Kraju zgromadzona

dzione przedsięwzięły Stany, pod nazwiskiem, Konfederacyi Generalney pewne władzy obreby sobie kładącey (d) która czytana przez Prymasowskiego Kanclerza, od Posłów podpisana, krom Marszałka Humieckiego y Posłów Krakowskich: lubo niektorzy pod pewnemi zakładami podpisy kładli.

(a) *Lengnich Jur. publ. l. 2. c. 3. § 15*

(b) *Id. Ibid. c. 15.* (c) *Vol. Leg. t. 5. a f. 835.*

§ III.

Jaki dalszy powód, y tryb Seymu *Convocationis*? Odp: Po obraniu Marszałka, Stan Rycerski Posłów trzech, jednego z Prowincyi kaźdey, wysłał do Senatu, z obwieszczeniem szczęśliwego Marszałka wybrania. Posłowie ci do Senatu przypuszczeni, że w roku 1696 stojąc rzecz mieli, obraziło to Rycerski stan, w czym winę całą na Marszałka Wielkiego Koronnego, Senat wymawiając się złożył. Przez tyłuż Woiewodow, w tymż roku Stnowi Rycerskiemu złożył Senat powinzowanie Marszałka, y do złączenia Senator-
skiej

skiej Izby z Poselską, wzywał. II. Potym Seymtu zagaieniu, y pomyślnych początkach, następuje Senatorskiej y Poselskiej Izb złączenie. Wchodzących Posłów Marszałek Wielki Koronny, albo w niebytności jego Nadworny wprowadza. Mowę daley ma Marszałek Seymowy, na którą odpowiada Prymas: y tenże rzecz całą, o ktorey się Stany naradzać mają, wyklada: który Rzecznika do stanów urząd zastępował za Prymasa w roku 1648 Sekretarz Wielki Koronny: A w roku 1587. Prymas dla zdrowia słabości nieprzytomny, rzecz całą, do naradzania się o niey wyznaczoną, Stanom na piśmie podał. (a) III. Zwyczaj naradzania się y sposob tenże sam zachowywany bywa, który y na innych Seymach: W roku 1696. Senat proszony, mow prawa ustąpił, warowawszy sobie wolność przymowienia się do głosów Rycerskiego Stanu, jeżeli y gdzie? zdać im się będzie. (b) IV. Na tymże *Convocationis* Seymie, jeżeli się znajduią od przeszłego Krola wywyższeni do Senátu, a ieszcze nie przyśięgli, zwykłą przed Senátem wykonywają przyśięgę. (c) Tamże się

się dzień y mięysce przyśzłemu Krola wybieraniu wyznacza, y cokolwiek do ubezpieczenia wolności y dobrego rządu należy, stánowi tamże. Wyznaczani także bywaią z Senatu y z Rycerstwa niektorzy Interreiowi dla rady, iáko teź do strážyciała zmarłego Krola, (d) do przeyrzenia Skárbu y Księgarni Rzeczypośpolitey, do Krolewskich Ekonomiy y intrat, y do innych rzeczy. Liśty od Pánów postronnych czytaią, y na nie odpisuią:

(a) *Załuſki Ep. t. 2. ff. 77. 78.* (b) *Ib. f. 81.* (c) *Vol. Const: t. 6. f. 54.* (d) *Vol. Leg. t. 3. ff. 730. 731.*

§ IV.

Jakie są osobliwości y zwyczaje dokonczania Seymu *Convocationis*? Odp: Seym ten, iak y inne niedziel fześć zwyczajnie trwa, niekiedy zkracaną bywa do niedziel dwu: Po śmierci Zygmunta III. trzyniedzielny Seym złożony: dwuniedzielny po Władysławie: pięcniedzielny blisko po Janie Kazimierzu. II. Uchwały Seymu tego nazwiſko *Confederationis* mają, czyli związku, obowięzuią się tu albowiem Stány pod

pod wiarą, czcią y sumieniem naprzeciw
 buntownikom y Oyczyzny pokoy mię-
 szającym. Zowie się też Seym ten Kaptu-
 rem, czyli to na znak żalu powszechnego,
 iak rozmaite Piaśceki. (a) Czyli że iak
 Kaptur zaślania od deszczu y burzy, tak
 związek ten Stanów Rzeczypospolitey
 Ciało ubespiecha. (b) III. Podpisują Ka-
 ptur; Prymas, po nim Senatorowie inni,
 Marszałek potym Seymowcy, (c) a po Mar-
 szałku Posłowie wszyscy: Kaptur, po zrze-
 czeniu się Krolestwa przez Jana Kazimie-
 rza, podpisały Miasta: Kraków, Wilno,
 Lwów: Poznań, nakoniec Sekretarz J. K.
 M. Ci (d) IV. Ztwierdzony podpisami
 Kaptur do Grodu Warszawskiego podany
 bywa przez Marszałka, a potym do druku,
 y z niego na Seymiki *relationum* rozsyłany:
 Masz dzieie związków tych y uchwały w
 prawie: V. Po skończonym tym Seymie
 następują po Woiewództwach Seymiki,
relationum, ztąd nazwane, że na nich spra-
 wę Posłowie dają dzieiow Seymu *Convo-*
cationis. Na nich się też o przyszłym obie-
 raniu Krola, naradzają obierają Posłow, y
 pewne dla nich układają się przepisy. Dzień
 tych

tych Seymikow wyznacza się na Seymie:
ktory gdy był zerwany w roku 1696: te-
dy w podpisach związku uczynionego,
warowali sobie Posłowie czas tych Seymi-
kow, różni, różny: Niektorzy brali to do
woli Braci y rozporządzenia swych Wo-
iewodztw. (e)

(a) *Zalasz. Lib. 1. tit. 7. ff. 117. 118.*
(b) *Id. Ibia.* (c) *Vol. Leg. t. 3. a. f. 737.* (d)
Vol. Leg. t. 4. w roku 1568. (e) *Vol. Leg*
t. 5. f. 860.

ROZDZIAŁ III.

O SEYMIE Obierania KROLA.

§ I.

W taki się sposób Sejm obierania Kro-
la odprawia? iak długo? y na kto-
rym miejscu? *Odp.* I. Sposób Seymu te-
go nie tak prawem opisany iest, iak raczey
zwyczajem się miarkuie: Zamyślały wie-
lekroć Stány pewne Seymu tego obrządki
przepisać, ale tego nie dopuściła boiaźń,
ażeby obrębem praw nie była naruszona
pieszczona w Krolow obieraniu wolność:

(a) Znaydziesz iednak w prawie ustaw
wiele

wiele porządek obierania y bezpieczeństwa warujących, (b) y występkom różnym różne wymierzających kary. II. Czas Seymu obierania. Króla wyznaczają Stany na Sejmie *Convocationis*: między ktoremi Sejmami czasu przeciąg nie jest opisany prawem: Po śmierci Króla Jana III. skończył się Sejm *Convocationis* dnia 28 Września: a Sejm obierania Króla dnia 15 Maja zaczął y. (c) III. Sejmowi temu sześć niedziel wyznacza prawo; (d) iednakże czasu. (e) tego prawie zawsze przyczyniano. August III. dnia ostatniego Seymu obrany. W roku 1674. czas Seymu obierania Króla do niedziel trzech skrócony. (f) IV. Mieysce Seymu obierania Króla jest pole między Warszawą a Wolą: ktore się mieysce wyraża w zakładanych po Stefanie związkach. (g) Henryk Walezy y August III. obrani są za Wisłą w polu między Warszawą a Kamienną położonym: wszakże Sejm ugodny miący w roku 1736. obieraniu Króla warował mieysce między Warszawą a Wolą. (h) Mieysce to otoczone jest wałem y fossą: trzy do niego bramy wstęp otwierają: iedna od wscho-

du

du dla Wielkopolskiej: Druga od południa dla Małopolskiej: Trzecią od zachodu dla Prowincyi Litewskiej. Woiewodztwu każdemu mieysca Marszałkowie (i) wyznaczają, na ktore się pod namioty gromadzi Rycerstwo: Szopa zaś wystawiona bywa dla Senatorow osobnie: y blisko szopy okryślone przez nichże koło dla Posłów od Woiewodztw wysłanych, ktorzy samy Seymowe składają obrady z Senatem: Inni tylko należą do dania w obieraniu Krola swojego przyzwolenia czyli *Suffragium*. (k) Staranie bram y wałow do Marszałkow należy. (l)

(a) *Vol. Leg. t. 2. f. 884. y f. 1090.* (b) *Ib. à f. 843. y także Vol. Leg. t. 3. à f. 753. tit. Porządek na Seymie walnym Elekcyi y w rokach 1648. 1674.* (c) *Vol. Leg. t. 5.* (d) *Vol. Leg. t. 6. f. 728. n. 26. upatrując:* (e) *Vol. Leg. t. 5. f. 207 § upatrując.* (f) *Vol. Leg. t. 5. f. 728. n. 27.* (g) *Vol. Leg. 6. f. 659. tt. Prerogatywy.* (h) *Zalasowski l. 1. tit. 9. ff. 192: 193. y Vol. Leg. t. 3. L. supra c.* (i) *Vol. Leg. t. 9. w roku 1996.* (k) *Vol. Leg. t. 3. f. 728. n. 27. y indziej.*

§ II.

KTorzy należą y którzy nie należą do dania *Suffragium* w obieraniu Krola?

Odp. Obierają Krola Senatorowie y Szlachta z trzech Narodow zgromadzeni: z Wielko-Polski z Mało-Polski y Litwy. (a) Na Henryka Walezego dopiero po jego obwieśczeniu przez Polakow przyzwoliła Litwa, ktorey iednak warowano w ten czas y tylekroć, prawo wybierania Krola y (b) Zygmunt III. obrany bez Litwy, ktora go dopiero po jego uwieńczeniu za Krola uznala. (c) Michał y Jan III. przody od Polakow wybrani, tuż od Litwy: ale Kroleśm nie przody ogłoszeni (d) Zygmunt August na Krolestwo za życia Oycy wstąpił bez wiedzy Prussakow, ale tenże Zygmunt (e) iako y po nim Stefan bez nich równie wybrany. Prawo wybierania Krola nienaruszone dla nich warowali (f) II. Miasta też niektóre zaszczycone są dania *Suffragium* honorem: Krakow, Poznań, Wilno, (g) Lwow: Michała Krola ugódne zakłady czyli *pacta conventa* podpisywali wysadzeni na to od miasta

Wars

Wąrszawy: (h) y Uchwała Seymu ugodnego w roku 1636 zafzczycáiącego miásta przywileiu wolnego Krola wybierania, okazanie przywileiu wolnego Krola wybierania, okazanie przepisuie. (i) Wzywa ie takżę na to Krola wybieranie Związek miány w roku 1632. (k) Miasta Pruskie: Toruń, Elbląg, Gdańsk, iako zkládaia część Stanow Pruskich, tak z nimiż razem należą do obierania Krola. Jákoż obranie Jana Kazimierza pod Woiewodztwem Chełminskim, też miasta podpisały: (w druku omyłka zachodzi, gdzie się czyta, miało: *Civitates Prussie majores, sflowo minores.* (l) I tychże Miałt więkŝzych imieniem podpisał wybranie Krola Jana III. Stefan Wyżga Warminski Biskup. (m) III Xiążęta Pruskie, prawa tegoż domagały się na Seymach obierania Krolow : Zygmuntá III. Władysławá, nawet po swoim z praw Lenności uwolnieniu, Jana Kazimierza y Jána III. ále niedopuszczone nigdy od Stánow, áni się czyta y znayduie w zbiorze prawa (n). ofiarowane ná piśmie przez Posłow, iákie *Suffragium.* IV. Xiążęta Pomorskie y Kurlandzkie domagały

gały się na Seymie obierania Henryka za-
szczytu tegoż, ale im odmowiony (o) Ro-
ku 1632, zašczytu tegoż dla siebie szuka-
ło woysko ale nie otrzymało. (p) Może
jednak żołnierz każdy, Szlachcic, nie iák
Rzeczypospolitey sfluga, ale iák obywatel;
votum swoje na Krola dawać: ktorego, na
tymże Seymie domagający się Kozacy, od-
rzuceni. (q)

(a) *Vol. Leg. t. 5. y t. 6. upatrując*
Na związkach 1696. 1733. (b) *Lengnich. L. 2.*
c. 4. § 12. (c) *Id. l. c.* (d) *Id. L. c.* (e) *Id. l.*
c. [f) *Id. l. c.* (g) *Vol. Leg. t. 5. ff. 284, 285*
286, 300. (h) *Ibid. f. 36.* (i) *Vol. Leg. t. 6. f.*
584 n. upatrując. f. 583. (k) *Vol. Leg. t. 3. f.*
728. n. 26. (l) *Vol. Leg. t. 4. f. 250.* (m) *Vol.*
Leg. t. 5. f. 322. (n) *Lengnich l. 2. c. 4. §. 8.*
(o) *Bielski w Kronice na karcie 694. 695.*
(p) *Vol. Lig. t. 3. f. 733, n. 46.* (q) *Piaśe-*
cki u Lengnicha L. c.

§ III.

Jaki początek Seymu obierania Krola? y
nayprzod obrania na nim Marfzałka?
Odp. I. Za nadeysściem dnia, do zapoczęcia
Seymu obierania Krola wyznaczonego
idą

idą wszyscy do Kościoła S. Jana w Mieście: Tam Mszą o Duchu S. Posel Papie-
zki, albo z Arcy-Biskupow lub Biskupow
ktory, y Kazanie ma na to z wyfadzonych
jeden: II. Ztamtąd w pole wychodzą:
Woiewodztw Obywatele na wymierzone
sobie przez Marsezałkow stanowiska: Se-
natorowie pod Szopę: Poslowie z Woie-
wodztw y Ziem do określonego sobie
Koła. III. W kole Rycerskim Poslow,
następuje nayprzod obranie Marsezałka. Na
Seymie obierania Augusta II wszystko Ry-
cerstwo, nad dawny zwyczaj, a nie sami
Poslowie kreskowali się na Marsezałka kre-
sek tych zbieranie zabráło czasu dni 14.
I lubo prawa są dawne obierania Marsezał-
ka w dniu pierwszym Seymowania, (a)
átoli w roku 1669 dopiero dnia dwunaste-
go, a w roku 1697. aż w miesiąc Marsezał-
kowie obrani. Na Seymie obierania Hen-
ryka, Niesiecki Czarnkowskiego kładzie,
co w wątpliwosc podaie Lengnich. [b]
Na Seymach obierania Zygmunta III. y
Augusta III. dwu Marsezałkow było. Tam
Gaspar Dębinski y Pawel Orzechowski:
Tu Franciszek Radzewski y Antoni Po-
ninski.

niński, dla podzielonych na dwie części, Krola obierających Stanow. Ostatniego związku uchwala obieranie Marszałka Woiewodztwom, Ziemiom y Powiatom zlecała, z dokładem ułożenia sposobu tegoż obierania y z warunkiem przyspieszania czasu w tymże obieraniu (c) lubo ten siódmego dopiero dnia obrany. III. Marszałek po swoim wybraniu przyśiega: Zapocząty przyśiegania zwyczaj w roku 1669. a zaś przyśięgi kształtniejszy inny, warunek ułożony w roku 1678. (d) IV. Obranie Marszałka Rycerstwo donosi Senatowi przez trzech Posłów, z każdej Prowincyi po jednym wysłanych: I przez tyluż Senatorow od Senatu Stan Rycerski powiniszowanie odbiera; y zapraszanie do złączenia obrad swoich z Senatem. V. W roku 1697 przed obraniem Marszałka Biskupi dway mianowani od przeszłego Krola, wierności przyśięgę wykonali. (e)

(a) *Vol. Leg. t. 5. f. 546. tit. Jurament.* (b) *Lib. 2. c. 4. § 16. f. 104.* (c) *Vol. Leg. t. 6. f. 584. tit. obieranie* (d) *Vol. Leg. t. 5. f. 546. tit. Jurament.* (e) *Lengnich l. 2. c. 4. §. 18. f. 105.*

§ IV.

O czym się náyprzod zwykły naradzać Stány po złączeniu Posłow z Senátem? Odp. I. Sądy náyprzod Kapturowe ustanawiane bywaią: Q których niżej w Księdze 4. II. Następnie naprawa (prawa zowią, Exorbitancyami) tego wszystkiego, co z kluby praw wypadło. (a) III. Do ułożenia daley zakładow ugodnych czyli *Paſtorum Conventorum* z Krolem, ktorego ſtanowią wybierać, przyſtępuią ſeymuiące Stány. [b] IV. Zakłady te ugodne Krolow: *Paſta Conventa* zowiemy: Henrykowi przed wybraniem iegoż [c] Steſanowi y Michałowi, po ichże wybraniu (d) Zygmuntowi III. Władyſławowi IV. y Janowi Kaźmierzowi po ichże wybraniu, ale przed obwieſzczeniem ichże za Krolow piſane uchwały rokow 1668. 1696. wprawiáne do kluby praw tego, co z o- brębu prawá wypadło, łączyć káżą, ułożenia przcdugodne Krolow z Stanami, przed záyſciem uroczyſtego Krolow tychże obwieſzczenia.

(a) Vol. Leg. t. 2. f. 1058. n. 10. y indziej

[b] Lengnich f. c. à f. 176. (c) Id. l. c. (d) Ib. l. c.

§ V.

CO się znaczy imieniem, *Paſta Conven-*
ta Regum, w prawię nazwanych: kto-
ry ich początek? y zapisywania zwyczaj?
Odp. I. Paſta Conventa Królów. iak prawo
mówi, nieco innego ſą, tylko ugody nie-
które między Królem obieranych a Rzeczą-
poſpolitą, Króla wybierającą zaſzłe, y u-
roczyſtey przyſięgi przytwierdzone wá-
runkiem. II. Początek, takowych zakła-
dnych z Królami ugod, liczy ſię od roku
1573. od Seymu obierania Henryka Wale-
zyuſza, lubo y dawnieyſzemi czasy, ieżeli
nie imię, *Paſtorum Conventorum*, tedy rzecz
ſama tych ugod zachodziła w wyſádzaniu
Panów wybranych do trónu: Tak, że dá-
wnieyſze czasy pominę, gdy Władyſława
Jágella Litewſkie Xiążę Królem obierali
Polacy, nie przody to uczynili, aż niekto-
re na ſiebie obowiązk przyjął: iákże, z
przednieyſzych były, żeby Wiarę S. Kato-
licką przyjął, y do teyże wiary, ſwoy Na-
rod przywiodł: Zeby Jádwigę Królewne
Polską

Polską za Zonę pojął y żeby Litwę w iedno Rzeczypospolitey ciało, iak prawa mowią wcielił. Mamy w Kronikach w Ludwika Węgierskiego razem Krola obieraniu, zakładow, podobnych wyraźną pamięć: Nazwiska *Paſtorum Couventorum* nieznaydujemy, á teź, ugoda Stánow z Wálezym Krolem, o tron, ukazuje tytuł: *Articuli Paſtorum Conuentorum*: (a) Ugody te Krolow wybranych, z Rzeczapospolitą wybierającą zaczawszy od Henryka mową Łacinską wypisáno: Władysława IV. y następujących Krolow iezyka Polskiego rodowitość zaſzczyciła. (b)

(a) Vol. Leg. t. 2. à f. 859. (b) Vol. Leg. pod temiż Krolami.

§ VI.

KTorzy, swoiego do Korony obierania mają sobie pozwolony honor? y które są, o tey, ich obierania wolności prawa? Odp. Wybierani byc mogą do Korony y Narodu całego naywyższych rządow, znamienici, zdawná y rodowici Rycerze y Szlachta Polska: Lubo znaydują się niektorych Związkow warunki zakázujące

zuiące wybieranie Piaſta: tym bowiem imieniem (b) Ziomków do wybierania ichże za Krole oznacza prawo, wzgląd jednak w wybieraniu Krola na Synów Krolewſkich zawsze Polacy mieli, y że Jana III. Synow doſtoyność ta minęła, zoſtawuję to w taſemnicach woli w ten czas ſeymuiących. Ktore też nie zagradza Cudzoziemcom do Korony, y rządow państwa przyſtępu, ale iák tamtych, gdy przypuſzcza, tak tych w pewnym zakładow obrębie zátzymanych mieć chce: III. Odzywali ſię z prágnieniami wynieſienia ſwego na tron Polſki, rożnych Narodow Xiążęta, y ich nie ſą odrzucone żądze, lubo ſkutek żądz zanieſionych niektore tylko odebrały: Szukáli dla ſiebie honoru tego po Zygmuncie Auguſcie: Francuż, Siedmigrodzanin, Szwed, Piaſtowie, Sas, y otrzymáli: Szukało wielu innych, y albo odrzuceni, albo opuſzczeni od ſzczeſcia, dawali rożne odmiány Národu całego powodem. IV. Wszakże Krolew Polſkim niemoże nikt być, tylko Kátolik prawowierny, y Związkow niektorych uchwały dodaia (c) *Romanus Catholicus*. V. Ci
wſzyſcy

wszyscy ktorzy się starają o swoje do tronu wyniesienie, znaydować się nie powinni w polu do obierania Krola wymierzonym. Przytomność Władysława IV. w Warszawie obrazila Stany y prawu zakazującemu tey bytności pochob dała. (d) Michała y Jana przytomnych na Seymie obierania Krola przykład ma wymowkę, żaden bowiem z nich przynajmniey iawnie, nie zabiegał o tron. VI. Ponieważ tedy starający się o koronę przytomni być nie mogą sami na Seymie wybierniczym Krola, sprawę wybrania swiego przez Poslow utrzymują. Za Władysławem IV. y Janem Kazimierzem krom wstawiania się Cudzoziemskich Poslow, urząd poselski sprawowali niektorzy z Senatu y Rycerstwa uproszeni.

(a) Vol. Leg. t. 5. f. 8. tit. Oznaymienie: y f. 256. (b) Vol. Leg. t. 5. f. 837, tit. Więc iako. (c) Ibid. f. 836. tit. Pro fundamento tamże f. 13. tit. Rex Catholicus (d) Vol. Leg. t. 3. f. 775. tit. Candidatus.

§ VII.

KTore są prawa Cudzoziemskich Poslow

flow. tyczące się? ich zprowadzania czas? sposob? porządek? sprawowanie poselstwa? przyimowanie? miejsce? y Listow świade-
ctwo czyniących? ich poselstwa napisy? mowy? odpowiedzi? odprawa? y inne
nakoniec tyczące się teyże rzeczy zwy-
czaie? Odp. I. I zwyczaj dawny, y prą-
wa, nie tyło od pola wybieraniu Krola
wymierzonego, ale y od Warszawy dale-
kami mieć chcą Cudzoziemskich Po-
flow: (a) Ktore też Szlachcie na służbie
Cudzoziemskich Poslow zostaiącey, naką-
zuia, áżeby się od ich służby uwolnili ie-
żeli prawa *Suffragii* utracić niechcą. II.
Dzień y godzinę przyimowania Poslow,
nie sam tyło, iák dawniey był zwyczaj,
wyznacza Senat, ale dokłąd w tym zacho-
dzi Rycerskiego stanu: O czym się uwia-
domiaią Poslowie (b) III. W przyimowaniu
Poslow porządek się ten zatrzymuie: Nay-
pierwsze daie się miejsce Poslowi Papie-
skiemu, Cesarzkiemu potym, Francuskie-
mu daley: Na Seymie obierania Henryka,
Hiszpański Posel niechciał swojego posel-
stwa sprawować, że był od Francuskiego
uprzedzony. Szwedzki rownie na Sey-
mie

mie obierania Zygmunta III. urażliwie to przyjął, gdy go Moskiewski Posel w sprawowaniu Poselstwa dniami trzema uprzędził. Na Seymie obierania Michała po zakończonych od Cezarza y Krolow poselstwach: Brandeburskiemu nayprzod, po nim Woiewody Renu: y gdy się Lotaryńczyk opóźnił Xiążęcia Kurlandyi: daley Hana Tatarskiego, po tych Lotaryńczyka Posłowie słuchani. Może iednak Posel wyższego Monarchy, późniejszy sobie do sprawowania poselstwa czas z przyczyny iakiey warować: tak natymże Seymie Posłowie Krola Szwedzkiego dopiero po Lotaryńczyku rzecz mieli. Na Seymie wybierania Stefana gdy Posel iegoż Jerzy Blándrata zachorzał w drodze, towarzyszy jego Marcin Berzewicz poselstwo swoje przez list do Senatu posłany sprawował: Na Seymie też wybierania Zygmunta III. Cezárski, Hiszpański y Arcy-Xiążęcia Austryi Posłowie poselstwo swoje razem sprawowali. IV. Spósob przyimowania Posłow, nie zawsze y nie względem każdego Posła iednakowy. Ná Seymie obierania Walezego Biskupi trzy tyleż Swieckich Senato-

Senatorow y wielu z Rycerstwa Papięskiego Posła zapraszali y prowadzili. Na Seymie obierania Michała dway Biskupi: sześciu Woiewodow y tyluż Posłow urząd ten zprowadzania Papięskiego Posła sprawowali: Na Seymie obierania Augusta II. dwu Biskupów iednego Woiewodę y trzech z Rycerstwa na tegoż Posła Papięskiego przyęcie wyflyano. Do Cesarzkiego Posła przyęcia wyśadzani bywaią z Senatu tylo/Świeckiego, y z Rycerstwa y w ich wyśadzaniu zachowuie się Narodow trzech porządek: W zrowadzaniu innych Krolow y Xiążąt Posłow, nie iednakowa zachodzi uroczystość, miarkowana ta bywa uwagą godności Panow, od ktorych się poselstwo sprawuie: A niekiedy y osob sprawuiących; tak gdy od Władysława IV. poselstwo sprawowali Bracia iegoż, Krolewiczowie y Biskup Kuiański ie wprowadzał: y pierwsi oni słuchani od Stanow. V Posłowie Cudzoziemscy przyimowani bywaią od Marszałkow, Oboyg Narodu; Posła Xiążęcia Kurlandzkiego Marszałek Seymowy przyimował, na Seymie obierania Michała Krola.

Ia. Naprzeciw wchodzącym do koła poselskiego (gdzie teraz od Władysława IV. czasow słuchają Posłow, gdy ich przedtym w Szopie Senatorskiej przyimowano) Władysława IV Posłom, między ktoremi iegoż Bracia byli: Prymas z Senátem do Brámy koła tegoż drogę zaszedł. Naprzeciw Papieskiemu Posłowi, krokow kilka z mieysca swego wychodzi Prymas. VI. Mieysce w kole Papieskiemu Posłowi dające się między Gnieźnieńskim y Lwowiskim Arcy-Biskupami: Krolewicom od Władysława Posłow po lewey Prymasa stronie: Jnnych Monárchow Rzeczpospolitych y Xiążąt Posłowie między Marszałkami Koronnym y Litewskim zasiadają. Na Seymie wybierania Michała, Xiążęcia Kurlandzkiego Posłom dane mieysce za kołem w stanowisku Woiewodztw Pruskich: I na tymże Hana Tatarskiego Posłowi miało kobierca pozwolony stołek. VII. Zasiadłszy mieyscá swoje Posłowie listy świadectwa oddawają, od czasow Michała Krola dwa: Senátowi jeden, który Sekretarz albo Referendarz czyta. Drugi Rycerskiemu Stanowi; które czyta Mar-

Marzalek Seymowy. Pápieski list na Sey-
 mie wybierania Krola Michała, stojący, y
 odkrytą głową czytał Marzalek Seymo-
 wy: VIII. Na obieraniach Jáńa Kázimie-
 rza y Michała, dany tytuł Rzeczypo-
 litey Náyiasnieyfzey: Nawet y od Posła
 Cefarskiego w mowie, ktorego że list Ce-
 farski w nádpisie nie zawierał, nie jest od-
 dany tenże. IX. Po oddanym świadectwa li-
 ście Posłowie mowy mają po łacinie, z
 zaleceniem Osob, ktorých do tronu wy-
 niesienia staranie, imże polecone, y ięzyk
 ten według prawa Narodowi publiczny
 jest. Rozenberg Cefarski Posel na Sey-
 mie obierania Henryká Krola miał swoje
 po Czesku mowę: Jáń Kázimierz za Brá-
 tem Władysławem rodowitą Poliką mo-
 wą: Są przykłady podawanych Stánom
 już na piśmie już w druku, tłumáczeń,
 żądy Monárchow, ktorých przywiedze-
 nie do skutku, swym ciż sámi zlećali Po-
 słom: X. Posłom od czasow obierania
 Władysława Prymas, iako też y Márz-
 alek Seymowy po łacinie odpowiadá. Po
 odebraney odpowiedzi z Posłami rázem
 powstaie Senát, powitania wzájemne ná-
 stępują,

stępują, y po tych dokończeniu tąż samą uroczystością obrządkow zachowaną, powracają Posłowie. Bywa, że krom zalecania do tronu osob pewnych czynionego przez Posły, Senatorowie też sami, zalety do korony Panow tych czynią, ktorym zprzysięgają. (c)

(a) *Konfederacye 1668 § A iż supponimus 1674. 1696. § Mieysce Elekcyi 1633. §. O oddaleniu się (b) Lengnich Hartnoch tit. do Elect. Reg. (c) Ibid.*

§ VIII.

JAki się zachowuje porządek w samym wybieraniu Krola? tryb kreśkowania się? Obwieszczenie Krola wielokrotne? y od kogo? *Odp:* Dnia wyznaczonego obieraniu Krola, Senatorowie y Posłowie ziemscy w kole stawiają. Rycerstwo inne w polu na koniach pod chorągwiami na Woiewodztwa y Ziemie podzielone: Interrey po krotki przemowie, kładący zaczyna pienie: *Veni Creator Spiritus*, y za nim inni: Po prześpiewanym himnie dawszy błogosławieństwo, Senatorow y Posłow do Woiewodztw własnych rozpuszcza

szcza: Sam z Marszałkiem Seymowym
zostaie w kole. Woiewodztw też tych
Senatorowie y Posłowie, z których się
Szlachta na Seym obierania Krola nie zle-
chała, do koła y pod szopę się gromadzą:
Tak na Seymie obierania Michała Krola:
Litwa, Bełżkie, Wołyńskie, Ruskie, Woie-
wodztwa naradzały się w kole: Woie-
wodztwo Malborskie w szopie. (a) II.
Kreskowanie od czasow obierania Wła-
dyслава IV, (gdyż przedtym inny iego był
obyczay) w ten się odprawia sposob: nay-
pierwey w każdym Woiewodztwie Sena-
tór głos zabiera: y tego, ktoremu krolo-
wania honoru życzy, zaleca, y wśzystkich
do iednomyślności y zgody zachęca, kto-
ra gdy zachodzi, (a prawa ią (b) nakazu-
ia) Senatorowie y Posłowie kreski zbie-
raią od Szlachty swoiego Woiewodztwa y
Ziem: zebrane potym zanofzą do koła, y
za namienieniem Woiewodztwa przez
Seymowego Marszałka porządkiem czy-
taią. III. Po przeczytaniu kresiek, Inter-
rey na koniu obleżdza koło, y trzykro-
tnie pyta, czyli iednostayna wśzystkich;
na osobę, którą do tronu mianuie, zacho-
dzi

dzi zgoda, (c) y gdy żaden nie przeczy, obwieszcza Krola: Prawo to obwieszczenia Krola Prymasowi wawuła różne Seymow ustawy: (d) Wszakże Michała obwieszczał Poznański Biskup, gdy Biskupi, Kuiawski y Krakowski z Prymasem bawili w Mieście, a Rycerstwo do iego obwieszczenia nagliło. Jáná IV obwieszczał Krakowski Biskup w przytomności Poznańskiego, gdyż Prymasa śmierć zabrała, a Kuiawski jeszcze był z Rzymu nie odebrał swóiego potwierdzenia, za rozporządzeniem Stanów: Stefana obwieszczał Jan Sieninski jeszcze na ten czas, nie wyniesiony na godność Arcy-Biskupią Lwowską, którą dopiero ozdobiony poźniey, gdyż na stronie wybierających iegoż, żaden z Biskupow nie był. Augusta II. Kuiawski: a Augusta III. Poznański, Biskupi obwieszczaali, ponieważ Arcy-Biskupi utrzymywali y ogłaszali innych. (e) IV. Marszałek W. K. a w niebytności iego z Marszałkow inny, obwieszczenie toż Krola powtarza przy trzech koła bramach. (f) Urząd ten dla niebytności Marszałkow na Seymie obierania Zygmunta III. sprawował

Zamoyſki Kanclerz W.K. V. Po obwieſzczeniu Krola: Hymn *Te Deum laudamus*, przy trąb, kotłów, armat, y ręczney ſtrzelby ogłoſach, z Prymaſem klęczący wyſpięwuia wſzyſcy. VI. Niekiedy Stány na dwie części podzielone, miaſto iednego dwu obierają. Czego przykłady widziały Seymy obierania: Stefana y Maxymiliana. Zygmunta III. y także Maxymiliana. Augusta II y Kondeuſza: Augusta III. y Stauiſława Leſzczyńſkiego: Po zrzeczeniu ſię Kroleſtwa przez Jana Kazimierza, gdy niezgodne były wybierających głoſy, Krzycki Podkomorzy Kaſki wykrzyknął w ſwym kole Michała Wiſniowieckiego, który głoſ tą zgodą inne przyeły, że teſz od wſzyſtkich powitany za Krola: Taż w obieraniu niezgodą, gdy iedni Neoburgu Woiewody Syna, Xiążęcia Lotaryńſkiego utrzymują drudzy, zgodnych za Janem Sobieſkim głoſow, początkiem była.

(a) *Lengnich* L. 2. c. 4: §. 42. (b) *Vol. Leg. w Konfederacyach*: 1587. §. *My ra*
dy 1632 §. *A między temi*: 1648. §. *Aktoby*
1668. §. *Nayprzod* 1624. §. *I nie pierwey* 1696
§. *Pro*

§. Pro fundamento. 1733. §. Iako zawsze.
(c) Vol. Leg. t. 4. f. 1026. §. Nayprzod.
(d) Vol. Leg. t. 6. f. 659. tit. Prerogatywy
Prymacyatne. (e) Załuski, Piaśnicki, u Len-
gnichą L. c.. (f) Ibid. f. 150.

§ IX.

JAki porządek dalszy Seymu obierania
 Krola po jego obwieśczeniu? *Odpo:*
 I. Nayprzod z obranym Krolew iezeli w
 Warszawie przytomny, a w niebytności
 iego, z iegoż Posłami, idą Stany do Kościo-
 ła S. Jana: Michał Krol dla opóźnionego
 czasu prosto na zamek prowadzony: Jan
 III. że iezcze daleko było do wieczora do
 Kościoła szedł przody: Tam himn: *Te*
Deum laudamus, bywa śpiewany. Przed
 Krolew, gdy ten przytomny, Marszałko-
 wie laski niosą, ale nachylone: Przed Micha-
 łem wybranym Krolew laskę niośł Kan-
 clerz. (a) II. Od czasow Michała Krola, u-
 gody między Krolew obranym a Rzecz-
 pospolitą, pisywane bywają iuż po obraniu
 Krola; gdy przedtym w trzecim Seymo-
 wania tygodniu układać ie nakazywało
 prawo. (b) Do pisania tych ugód, wysła-
 dzanych

dzanych bywa przez Prymasa Senatorow
6. y przez Marszałka Posłow 12, z kaźdey
Prowincyi czterech; Ci zaś układają ie
w przytomności Ministrow oboygą Naro-
du na zamku w Warszawie: (c) Augusta
II. układane w kole, iako ich podpis uka-
zuie. [d] Wyśadzeni z Senatu y z koła do
układania tych ugod, przyśięgę nienaru-
szania praw y wolności czynią. [e]. Uło-
żona ugodą Stánom okazana bywa, ku iej
pochwaleniu lub poprawie, y podpisami
ztwierdzana, nie tych tylo co ją układa-
li, ale y innych; Między temi podpisanami
znaydują się y Miast: Krakowa, Wilna,
Poznania, Lwowa, Warszawy, podpisy;
iako się daie czytać w konfederacyach od
czasów Michała Krola, y co osobliwość
czyni, *Pacta Conventa* Augusta II. Krakow
y Lwowa podpisali Posłowie tychże Miast,
iako *Deputati ad Pacta Conventa*, (f). III.
Na zakłady te ugodne przyśięgają Krolow
nieprzytomnych Posłowie: Henryka, Ste-
fana, Władysława y Jána Kazimierza Po-
słowie wykonali przyśięgę w kole: Zy-
gmunt III. w polu: Augustów II. y III. w Ko-
ściele: Znaydujący się zaś w granicach pań-
stwa

stwa Krolowie wykonywaią przyśięgę w
 Warszawie w Kościele Świętego Jana, y
 czytali ją Władysławowi IV. Kanclerze:
 WW. K. y L. Janowi Kazimierzowi Kan-
 cierz W.K. Michałowi Arcy-Biskup Gnie-
 źnieński. (-g) IV. Po wykonaney przy-
 śędze, obranemu Krolowi oddawane by-
 wa iegoż obrania świadectwo uroczyste,
Diploma Electionis zowie prawo: Odda-
 wał ie Władysławowi IV. Prymas. Já-
 nowi Kazimierzowi Kanclerz W. K. Já-
 nowi III. Biskup Krakowski: *Diploma* to
 podpisy z Senatorów y z Rycerstwa wie-
 lu miewa: Augusta II. Arcy-Biskup Gnie-
 źnieński Radzieiowski y Kazimierz Bie-
 liński Podkomorzy Koronny Marszałek
 Seymu obierania Krola podpisali: [i] Po
 oddaniu *Diplomatis*, powinszowania nastę-
 puia Krolowi: obwieszczania Stanom przez
 Marszałkow, że Polska iuż ma Krola, y zwy-
 kłym Ambrożego S. pieniem dziękczynie.
 Bogu. V. Co ieżeli Krol Cudzoziemiec
 obrany, Posłowie do niego wysyłani by-
 waią; ktorzyby go obwieszczali o swoim
 na tron obraniu: Na *pacta conventa* odbie-
 cali przyśięgę: y Jemuż *Electionis Diploma*

oddawali. Przyśięgi na *Paſta conventa*: Henryk Walezy w Paryżu w Kościele P. Maryi. Stefan Batory w Mieście Medgies. Zygmunt III. w Oliwie: August II. w Piekarach, August III. w Tarnomoncie oddawali. *Diploma* zaś czyli obrania swego uroczyste listowne świadectwo: Henryk Walezy w Parlamencie Paryſkim, Zygmunt III. we Gdańsku w Kościele WW. XX. Dominikanów: August III. pod Krakowem w pałacu, odbierali: Ponieważ zaś, Augustów II. y III. uprzywileiowanym tym ichże wybierania listom, Prymasowie y Panow część wielka przeciwna była, dla czego ciż Krolowie, na Seymach ugodnych, odbierali *diploma* drugie ichże podpisami ztwierdzone, iako możesz czytać w prawie w rokach 1699, y 1736.

a *Lengnich. L. c.* b *Konfederacye Interregnorum* c *Konfed. 1696.* f *Upatruiąc.* d *Vol. Leg: t. 6. f. 46.* e *Vol. Leg. t. 6. ff. II. y 16: f Ibid. f. 45.* g *Konf. rokov. 1632. 1648. 1669. 1674.* h *Vol. leg. t. 6. f. 649. y indziey i Ibid. f. 50.*

§ X.

§ X.

W iaki sposób zachodzi dokończenie Seymu obierania Krola? *Odp. I.* Po szczęśliwie obranym y obwieszczonym Krolu, Szlachta do Domu wraca: Senat y Posłowie wyfadzeni z Woiewodztw y Ziem obrady swoje kończą: wyznaczaniem dnia pogrzebu przeszłego Krola, uwieńczenia nowego, y Seymików przedseymowych Seymu tegoż. *Coronationis: II.* Niekiedy, gdy w obieraniu Krola zachodzi niezgoda iaka, nowy powszechny zjazd nakazany bywa, pod nazwiskiem, Poparcia obierania Krola. Czego przykład ukazują: Jędrzeiowski przy wybraniu Stefana: Wiślicki po wybraniu Zygmunta III, y później, nakazywane y składane zjazdy. *III.* To wszystko zaś co się na Seymie obierania Krola stanowi, iako też obwieszczenie czyli oznáymienie Krola obranego: *Paſta Conventa:* Przyſięga obranego Krola: do druku się podaje, y ma między prawami mieysce: Wktorych wypisie, nie w każdym Seymu wybierania Krola wydaniu z druku, znáydzieſz wszystkie

skie wybierających nazwiska: A między temi, co ie położyli warunki y zakłady wyczytałz różne: kończy się Seym wybierania Krola zwykłym Ambrożego pie-
niem: Po którym następuje wałow, bram,
szopy y fossow rozrzucenie. *Hártnoch: Za-
laszowski. Lengnich.*

ROZDZIAŁ IV.

*O Koronacyi czyli uwieńczeniu nowo obrane-
go Krola; iegoż na państwo Namaszczeniu:
Pogrzebie przeszłego Krola: y o Seymie iak
prawo mowi, Coronationis.*

§ I.

Kiedy? y gdzie, Krolow się Koronacya
odprawia? y iaki iej skutek? *Odpow:*

I. Stány na Seymie obierania Krola, wy-
znaczają dzień ku iegoż uroczystemu u-
wienczeniu y namaszczeniu na Państwo.

I między Seymami obierania Krola y ie-
goż poświęcenia miesięcy kilka upływa.

Henryk Walezy wybrany roku 1573 dnia
XIX Maia, koronowany roku 1574 w

Kwietniu; Jan III. ozdobiony koroną do-
piero.

piero w miesiącu 21 od swoiego wybrania: Czas ten wyznaczony na Seymie wybier-
nym Krola, bywa niekiedy z przyczyn
słusznych odmieniany y przedłużany; Od-
miąta ta zaś iego zachodziła w rokach
1576 y 1587. od Rad duchownych y Swie-
ckich, także y Posłom Ziemskich na akt
koronacyi Pana obranego zgromadzo-
nych. *a* II. Mieysce Koronacyi Krola od
czasow Władysława Łokietka, Kraków:
b III. Skutki koronacyi Krola są te: Nay-
przod że od niey dopiero władzy Krole-
wskiej zażywać zaczyna: y iuż mu Stá-
ny Krola nazwisko daia, bez przydatku,
wybranego: Od nieyże lata panowania
swoiego Krolowie liczą, y prawa władzy
Krolewskiej używaią. Taż koniec Kaptu-
rowi czyni: Krolowi Janowi pozwoliły
Stany na Seymie iegoż obierania; Woynę
prowadzić: Koronacya od czasu nazná-
czonego odłożyć na inny. Sejm *Corona-*
tionis dwu niedzielný do sześciu niedziel
przedłużyć. Listy y wici na pospolite ru-
szenie, gdyby tego wyciągała potrzeba,
pod pieczęcią pokoiovą rozsyłać: Do Ca-
ra zaś Moskiewskiego pod pieczęcią W.
X.L.

X. L. á zaś w pisaniu do innych Xiążąt pokoiowey pieczęci używać: Nowego ArcyBiskupa miánować, y ieżeli by odłożenie koronacyi nakazywała potrzeba, czas leżyże inny wyznaczyć. c Zkąd też Jan III. od swoiego wybrania, liczył pánównią látá.

a Vol. Leg. t. 2, f. 890. także f. 1093.

b Ibid. f. 647. n. 5. także f. 770 n. 4. c Vol. Leg. t. 5. f. 2 56. tit. Oznaymienie, także f. 329. n 4.

§ II.

Czas pogrzebu przeszłego Krola? Mieysce? obrządki? y inne okoliczności?
Odp I. Po wieździe Krola do Krakowa, który koronacyą iegoż poprzedza, następuie pogrzeb Przodka Krola: który zwyczaj upomnione Monarchy mieć chce, żeby sprawuiąc rząd Narodu, pomnieli na to, że lubo Panami są, nie przestaią być iednak śmiertelnemi. Zygmunt August 3ma dniami przed Henryka przyiazdem do Krákowa pogrzebány w przytomności iegoż Posłow. Jana na Kazimierza wraz z Michałem, y Jana III. wraz z Augustem II. pogrzeby odprawione dniem

dnem przed koronacją tam Jáná III. tu Augusta III. a II. Mieysce pogrzebu Krolow, od czasow Władysława Łokietka Krakow iest: Ludwik iednak w Węgrzech: Władysław Jagellończyk pod Warną, gdzie w bitwie poległ: Alexander w Wilnie: Walezy we Francyi pochowani. Zmarłych gdzie indziej nie w Krakowie Krolow ciała zprawadzaia: Jana Kazimierza aż z Francyi zprawadzone. Nim zaś pogrzebu czas naideydzie, w Warfzawskim Zamku Krolow zwłoki zkładane bywaią. Stáranie około nich Prymás má z Senatoremami przytomnemi, aż do Seymu *Convocationis*, na którym z Senatu y z Rycerstwa wysadzani bywaią do straży y okazałości przedpogrzebnych obrządkow. *b* III. Nakłady, na ochędostwo Krolewskiego pogrzebu, Podskarbiowie Wielcy, Koronny y Litewski, opatrula z dobr Stolu Krolewskiego. *c* Ktoremu wydatkowi koniec uwieńczenie Krola przynosi. *d* IV. Zwłokow pogrzeb, w te się uroczyfte odprawia obrządki. Ciała zmarłych Krolow na wozie ośm konnym prowadzone bywaią, Miasta Krakowá Obywatele, Rada y Cechy,

Cechy, Zakony, Akademia y wszystko
 Duchowieństwo woz poprzedza: Woie-
 wodztw, Powiatow, y Ziem Chorążowie
 z chorągwiami na koniach się przytomni
 zstąpić powinni: e Przodek trzyma
 Chorągiew Koronna, po nię W. X. L. po
 tych inne: Miecz niesie Królewski ieden
 ostrzem ku pierścionkowi wymierzony. Inni
 chorągiew ku ziemi złożoną, Tarczą ko-
 pią, dzidy: Jąbłko, berło, koronę Senato-
 rowie: Otaczają woz Dworzanie całun
 woz okrywającego utrzymujący końce.
 Stan Rycerski następuje pieszo: Za trumną i-
 dzie od miejsca blisko zamku leżącego Król
 obrany, przed nim Marszałkowie z łaskami
 złożonemi: Posłowie Monarchow,
 Senatorowie, za Królem: Królowa cza-
 sem y Damy Polskie. Przyjmuje ciało Ar-
 cy-Biskup, albo w niebytności jego Krá-
 kowski Biskup: Mszę także śpiewa: a ie-
 den z Biskupow pogrzebną Króla ma po-
 chwalić. Potym Marszałkowie łaski, Kan-
 celerze pieczęcie, inni Chorągiew łamią y
 kopią: Miecz przy trumnie rzuca inny,
 a Senatorowie, jąbłko, berło y koronę na
 ołtarzu składają. f Król nowy wyższą
 część

Część złomnego od chorągwi żelazca
podnosi z ziemi. Na pogrzebie Kazimie-
rza, iako też Jana III. y Augusta II. Cho-
rągwie Woiewodztw łamane były. g

a Zalaszwowski Jur. Reg. Pol. L. 1.
tit. 10. ff. 394. 395. b Konfed. rok. 1632. §.
Iako dotąd, y 1648. 1674. 1696. § §. Iako do-
tąd. 1733. §. Consulendo dignitati. c Kon-
fed. 1632. 1648. §. Strzegąc dignittm 1674.
1733 §. Consulendo d Tamże: l. c. e Kon-
fed. 1632. 1638. § Porządek Elekcyi y in-
dziey. f Guagnin. Pol. rer. t. 2. tit. Sigis-
mundus Augustus à f. 368. in corpore histo-
riae g Bielski w Kronice na kar. 587. Anon:
Arch. Gnesn. f. 105. y Hist. inaug. Aug. 3. f.
41.

§ III.

KTóre są poczatki y które obrządki u-
wieńczenia Krola? Odp. Nazajutrz
po odprawionym pogrzebie Przodka Kro-
la, nawiedza Krol obrany Kościół S. Sta-
niśława Biskupa y Męczennika na Skálce
pieszo: Władysław káretą iáchał, nay-
przed do Kościoła tegoż Polski Patroná
przed Bramą: á ztamtąd do innego w Kro-
lewskim

lewskim zamku położonego pieśzo, gdzie z rąk Arcy-Biskupa Najsświętszego Chrystuśowego Ciała przyjął tajemnice. *a* II. Następnie innego dnia uroczyście Krola koroną uwienczenie, w ten obrządek. Krol z Zámku do Kościoła S. Stanisława blisko zámku położonego pieśzo idzie: Marszałkowie poprzedzają Krola z zniżonemi ku ziemi łaskami. Chorągwie y Miecze Krolestwa y W. X. L. Chorążowie y Miecznikowie Koronni y Litewscy: Koronę, berło, jabłko, Senatorów niosą, y tam ci trzymają ie w ręku, ci składają na Ołtarzu. II. W Kościele Krol zasiada na tronie naprzeciw Ołtarzowi wielkiemu położonym: III. Mszę śpiewa Arcy-Biskup Gnieźnieński, do ktorego według prawa dawnego, *b* uwienczania Krolow dostojienstwo należy: Lubo Stefana y Augusta II. Kuiawski, a Augusta III. Krakowski, Biskupi, uwienczali: z przyczyny rozdwojonych w obieraniu Krola Stánow. IV. Szródkiem potym, między Krákovskim y Kuiawskimi, Biskupami, z tronu do Ołtarza przystępuje Krol: I tam do obrony się Wiary Katolickiey, obowięzuie przysięgając y do

y do chowania praw Narodu. Na Seymie
Coronationis Krola Zygmuntá I, wŹczył
 Źe Źpor, miédy Arcy-Biskupem Lwo-
 wŹskim y Biskupem Krakowskim, który-
 by w prowadzeniu Krola do KoŹcioła pra-
 wá trzymał Źtronę, rozŹtrzygniony przez
 Krola, przez naznaczenie prawey Źtrony
 Biskupowi Krakowskiemu, iáko Pasterzo-
 wi w Źwym KoŹciele. (d) V. Po wykoná-
 ney przyŹiędze, Krol Oleiem S. boku
 prawego, lewego ramienia, y czoła nama-
 Źczenie bierze. Idzie daley tá co do Ko-
 Źcioła obrzédkow uroczyŹtoŹciá, do ká-
 plicy fundacyi Zadzików, y tam nama-
 Źczeniu Krolow przyzwoity ubior wdzie-
 wa: *Sandały, Humerał, Manipularz, Stołę,*
Dalmatykę, y kápę: I ztamtád nayprzód do
 tronu, á ztamtád przed wielki Oltarz wrá-
 ca: Gdzie go Mieczem Arcy-Biskup opa-
 Źnie, (e) którym, teŹ trzy razy na krzyŹ
 Krol z pochw dobytym macha, y zno-
 wu go do tychŹe chowa. Koronę mu po-
 Źym na głowę, wręce berło, y iábłko Źzcze-
 rozłote, Źkárłát na bárki kładzie: Pod
 który Źám czas, Miecznik Koronny miecz
 odpasuie od Krola boku, Krolowi go da-
 S, ie,

ie, y z rąk iegoż odbiera: Podobnież z chorągwią czyni Chorąży. VI. W tej postawie w puł Kościoła na wyższe miejsce wstępuje Krol, prowadzony przez Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, y Krakowskiego Biskupa, przy zpuszczonych jeszcze laskach, chorągwiach, y mieczach; gdzie mu Arcy-Biskup w rząd oddaie Polskę. Następnie śpiewanie himnu Ambrożeo, po ktorego dokonczeniu, Prymas trzykrotnie ogłasza: *Vivat Rex*, y toż lud wszystek powtarza. VII. Wraca daley Krol do Oltarza, pieniądze na iałmużnę daie, zklada potym, koronę y berło, y do stołu pańskiego przystępuje: y znowu na tron wraca w koronie, ktorego zdrowie zaleciwszy P. Bogu, albo samże Prymas, albo Marszałek W.K. trzykrotnie znowu powtarza: *Vivat Rex*: I po tyleżkróć wszyscy życzenia też pogłaszaią, przy trąb, kołow, y dział odgłosach. Z Kościoła do Zamku wraca, z podniesionemi laskami, Chorągwiami, mieczami, y przy rzucaniu na lud pospolity przez Podskarbiow złotych. (f) Obrządki koronowania Krola wypisue Gwagnin *Pol. Rer. ff. 370 ad 379. in Corpore histor.*

(a) *Piaśecki* f. 458. (b) *Przytuśki*
Stat. f. 22. *Vol. Leg.* t. 2. f. 393. y 594. n. 5.
Vol. Leg. t. 6. w roku 1736. p. 94. tit. *Prero-*
gatywy. (c) *Vol. Leg.* pod rokami 1633.
 1694. 1670. 1676. 1697. 1736. (d) *Bielski* w
Kronice f. 505. (e) *Długosz* L. II. f. 667.
 (f) *Hartnoch, Zalaszwowski, Lengnich.*

§ IV.

KTory iest czas? Mieysce ktore uwień-
 czania Krolowey? y kto ją uwieńcza?
Odp. I. Czas uwieńczania Krolowey wy-
 znacza Krol, ktory się za nią o honor ten
 do Stánów wstáwia, y ją prowadzi. (a) Z
 Krolami razem ozdobione są koroną:
 Władysława Łokietka, Kazimierza. W., Já-
 na III. y Augusta III. Zony. II. Mieyscem
 koronacyi Krolowych, Krákw iest. (b)
 Cecylja Renáta Zona Władysława IV. y
 Eleonora Zona Michała Krola, koronowa-
 nie w Warszawie: Wszakże po uwieńcze-
 niu Cecylii w roku 1637 roku następują-
 cego wyszła uchwała, którą warowały
 Stany Krákw dla koronacyi Krolowych:
 (c) A w tym też prawie wyraźne potym
 uczyniły Stany wyłączenie Eleonory, y

Tak mówią dyspensę, (d) na ten szczegó-
ny raz. III. Obrządek koronowania Kro-
lowy, iako y Krola do Arcy-Biskupa Gnie-
źnieńskiego należy. (e) IV. Nie może za-
korony dostojenstwa Krolowa brać, tyl-
ko wiary będąc Rzymskiej prawowier-
ney: (f)

(a) Zalaszwowski z Kromera L. 1. tit.
12. f. 425. (b) Ibid. (c) Vol. Leg. t. 3. f.
945. tit. Koronacya. (d) Vol. Leg. t. 5. f.
50. tit. Koronacya. (e) Vol. Leg. t. 1. 112.
§. Quantum ad Coronationem. (f) Vol.
Leg. t. 5. f. 13. tit. Rex Catholicus, y indziey

§ V.

Jaki jest obrządek odbierania przez Kro-
la przyścięgi wierności od Krakowa mia-
sta, y od innych? Odp. I. Na załutrz po
koronacyi, Krol konno z zamku do Mia-
sta iedzie: przed nim Urzędnicy znamio-
na Krolewskie niosą: Stającwszy w ryn-
ku, nayprzód na Ratusz się udaie: gdzie po
Krolewsku przybrány, wyższe, wyszedłszy
zaśiada w rynku wyślawione *theatrum*. Se-
natorowie go otaczają: Tam wierność
przy-

przyścię od Miasta Krakowa y innych
 pierze. Tamże Szlachtę nową, uderze-
 niem miecza Koronnego y Litewskiego
 stanowi: klucze do Bram mieyskich od-
 biera, y zaraz oddaie. Nakoniec złożywszy
 z siebie w ratuszu odzienie uroczyste Kro-
 la, tąż do zamku okazałością, którą przy-
 lechał, wraca. (a) II. Do większych Miast
 Pruskich wysyła Krol Kanclerza albo Se-
 natora innego, ktory, ich przyścięgi |wier-
 ności Krola imieniem słuca. (b) II. Da-
 wne mi czasy, Krolowie wraz ukorono-
 wane Krolowe z sobą wprowadzali na
 wystawione w rynku *theatrum*; lubo im
 żadna wierności przyścięga nie była odda-
 wana: (c) co luż z zwyczaju wyszło.

(a) *Gwagnin Pol. rer. t. 2. f. 379. tit. Tunc Rex.* (b) *Lengnich L. 2. c. 5. §. 16. f. 197.* (c) *Zalaszwowski L. 1. tit. 12. f. 425. tit. Inauguratio.*

§ VI.

K Orona, Berło, Jablko, znamiona Kro-
 lewskie którą starożytność mają?
 gdzie bywają chowane? y od ktorego cza-
 su? pod szyiem chowane kluczem? Odp.

Sa

Bole

Bolesław Chrobry, pierwszy (iak się wy-
żey mowiło) miał honor odebrania uro-
czystego, korony, berła, y iablka przez rę-
ce Gaudencyusza Arcy-Biskupa Gnie-
źnieńskiego: Ale Ryxa Mieczysława II.
Zona, z kleynotami y z Skarbami wiel-
kiemi, korony te dwie dla Krola, y Kro-
lowy, wywiozła z Polski: Henryk
Krol Rzymiski, za naleganiem Kázimierza
y Posłow Polskich, wrocil ie: (a) Ale
Elżbieta Ludwika Krola Matka: Znamio-
na te Krolewskie z sobą, po ukoronowa-
niu Ludwika do Węgier, zabrała: Zygmunt
ie iednak Cesarz y razem Węgierski Krol
wrocil Władysławowi Jagellonowi;
wszakże iż wrocenie to dopiero zaszło o-
koło roku 1412, dla czego, nowa korona
tenże koronowany Władysław: (b) II.
Znamiona te Krolow godności, w Gnie-
źnie niegdyś zkład zwyczajny miały: te-
raz, zwykłym chowania ich miejscem
Krakowski jest zamek. III. Straż y cho-
wanie tych korony kleynotow pod oso-
bnemi kluczami y pieczęciami polecily pra-
wa, krom Podskárbich, Kasztelanowi y
Wojewodzie Krakowskiemu, Poznań-
skiemu

skiemu, Wileńskiemu, Sendomierskiemu, Kaliskiemu, y Trockiemu, (c) Woiewodom: Uchwała Seymu mianego w roku 1732. Kasztelana nie wspomina, ani Podskarbiego, á przyłącza innych z warunkiem, aby do skárbcu, w którym są złożone, bez wiadomości wszystkich powszechney przystępu nie miał z nich żaden w szczególności osoby. (d) Dla czego też Panow tych w Krakowie obecność, tygodniem przody nim Króla koronacya nastąpi, nakazują też prawa. (e) Dzieie Królestwa ukazują czasy y przykłady (f) wywiezionych tajemnie, y koron, y be-rel: lubo z ichże znowu powrotem.

(a) Długosz L. 3. f. apud me: 215.

(b) Bielski w Kronice ff. 272 y 313. (c) Vol. Leg. t. 2. f. 920 n. 14. tit. Korona Polska. (d) Vol. Leg. t. 3. f. 1730. n. 34 y indziej pod rokami 1648. 1674. 1733. (e) Tamże: f Vol. Leg. t. 6. f. 663. tit. Kleynoty.

§ VII.

Kiedy się zaczyna Seym Coronationis Króla? które iego miejsce? ktorzy

go zkładają? i jakie zaczęcie? porządek dają? y przednieyfze zabawy? uroczyſtoſci na nim Krola? Jegoż zgoła przedłużenie lub zkrocenie? y dokonanie nakoniec? *Odp.* Do zaczęcia Seymu tego wyznacza ſię dzień na Seymie obierania Krola, o czym wyſzey dopiero. II. Zkładany Seym ten bywa w Krakowie, a nie gdzie indziej. a III. Zkładają go Izby 2: Senatorſka z Krolew, y Poſelska: Poſłowie wybierani bywają po Woiewodztwach y Ziemiach, na Seymika, które na iednychże, iak zwyczaj dawny ſeymikowania, bywają zkładanemięſcach, ale nie iednego zawſze czasu, iak ukazuia przykłady: Naprzykład w roku 1648. Seymikom tym w Koronie naznaczony dzień 17. Grudnia: Tenże Generałowi Pruſkiemu: Mazowieckiemu dzień 4. Stycznia: A W Xięſtwa Litewſkiego Seymikom 6 dzień 22. Grudnia. IV. Na Seymie tym, lub też przed iego počęciem, wiernoſci przyſięgę Krolowi Senatorowie przytomni oddawają: y Rycerſtwo: Senátorowie nie przytomni uwienczeniu Krola, wykonywali na rożnych mieyſcach, y w rożnych czasach przyſięgę tę: Po Zygmunta III. uko-

ukoronowaniu, Senatorom (wylaczy-
 wszy Biskupow y Woiewodow do kto-
 rych Sekretarze wysłani) Urzednikom o-
 boyga Narodu, Rycerstwu, y skarbowym,
 nakazana wiernosci przysegá w Niedziel
 cztery w Grodzie przyległym, á w Pru-
 siech przed Woiewodami. (d) V. Na Sey-
 mie tym, Prawa, wolności, swobody, Ná-
 rodu Krol ztwierdza: Oznaymienie uko-
 ronowanego Krola wychodzi: y iuz Gro-
 dzkich, iuz Ziemskich, iuz Głównych oboy-
 ga Narodu Sadow zaczecie wolne, y zgola
 Kapturu się czyni koniec, y ogłasza: iako
 czytać możesz w prawie na kartach, kon-
 stytucye Seymow walnych koronacyi
 Krolewskiej popprzedzaiących. (e) Micha-
 ła oznaymienie y ztwierdzenie przez nie-
 goż praw Polskich y wolności masz indziey.
 (f) Augusta III. w wypisach Seymu ugo-
 dnego. (g) VI. Na Seymie tym zaczyna
 zażywać Krol pieczęci Koronney y Lite-
 wskiej, ktore nowe Kanclerzom y Pod-
 kanclerzom oboyga Narodu Krol daie.
 Na tymże, po złączeniu Poselskiej Izby z
 Senatem, Krol od Marszałka Poselskiego
 kola powinszowanie bierze: Po powin-
 szowaniu

szowaniu Stan Rycerski przytępuie z Mar-
szałkiem do pocałowania Krolewskiej rę-
ki: który honor na Seymie *Coronationis*
Augusta II. miały Miałta: Krakow, Wil-
no, Lwow, Poznań, Warszawa, przyzwa-
ny y Lublin, przez Seymowego Marszał-
ka: (h) VII. Następnie potym dzieiow
interregni czytanie, y ztwierdzenie: A te
niekiedy zamilczane też bywaią (i) albo
po części tylo pochwałone. (k) Niekiedy
biorą Stány naprawę tego co wypadło, z
prawa kluby: *Exorbitantias* zowie prawo,
á dzieło to poprawy, odkłada niekiedy na
inny Seym (l) IX. Pod czas Seymu tego
iż się nie sądzi kaptur, ále odprawiaią się
zwykłe Seymowe Sądy: Pozwy wychodzą
pod imieniem Krola obranego, á pieczęcią
Ziemiąską: Lubo (m) dla różnych przyczyn
Sądy te opuszczane bywaią. (n) X. Seym
ten przedłużany bywa czasem do dwu: do
czterech niekiedy lub sześciu niedziel. (o)
II. y III. Augustow, zamięszania Oyczy-
zny przykrociły. (p) XI. Zerwanego *Co-
ronationis* Seymu przykład pierwszy wi-
dziány w roku 1669. XII. Seym ten koń-
czy się zwykłemi Seymom innym obrząd-
kami

kami y Nabożeństwem: y iuż poprzedzą,
iuż się z tym Seymem łączy, iuż po iego
dokończeniu następuje, Posłow wyzná-
czenie y wyprawa do pòstronnych Naro-
dow z listami wiadomości ukoronowane-
go Krola.

(a) Vol. Leg. pod rokami 1564. 1569.
1638. (b) Vol. Leg. t. 4. f. 188. tit. Oznay-
mienie Krola. (c) Vol. Leg. t. 3. f. 866. n.
marg. 229. (d) Ibid. f. 1226. n. m. 473. (e)
Tamże à f. 1201. ad 1026. y indziey (f) Vol.
Leg. t. 5. à f. 40. (g) Vol. Leg. t. 6. à f. 642.
(h) Załuski Epist. t. 2. f. 442. (i) Len-
gnich Iur. publ. L. 2. c. 5. §. XX. (k) Id:
Ibid. (l) Vol. Leg. pod rokami 1632. 1648.
y indziey. (m) Vol. Leg. t. 5. f. 8. n. m. 9.
(n) Lengnich Jur. Pol. L. 2. c. 5. §. 22. ff.
206. §. 207. (o) Vol. Leg. pod rokami
1648. 1669. 1624: (p) Seym toż ugodny 1736.
ukazuje.

KSIE-

K S I E G I

W T O R E Y,

T O M U

P I E R W S Z E G O.

CZESC TRZECIA.

*C*zęść ta, o Nazwiskach, dostojności Krola, Herbie y pieczęci, Stołicy, Dworze, Dochodach, Prامach iuż tych, ktore Stany Krolom, iuż tych ktore Krolow Stanom, obowięzuia, rozdziałami dwiema, nauczy.

ROZDZIAŁ I.

*R*ozdział ten: O Nazwiskach, y Maieście Krola: Dworze, Gwarayi, Pieczęci, dochodach; tyląż paragrafami nauczy.

§ I.

*K*tore się dają Krolom Polskim tytuły, czyli napisy dostojenstwa? *Odp:* Krolowie Polscy nie iednego zawsze używali tytułu: Władysław Herman w liście do Mnichow Opactwa S. Jdziego we Francyi

pod-

podpisał się: Władysław z Bożej Łaski
 Król Polski. (a) Władysław Łokietek
 tak się pisał: Władysław z Bożej Łaski
 Król Polski, y Ziemi: Krakowskiej, Sen-
 domierskiej, Sieradzkiej, Łęczyckiej,
 Kujawskiej Pan y Dziedzic. (b) Obszer-
 niejszego tytułu używali inni Królowie,
 którzy według przyłączenia Ziemi niektó-
 rych do Polski, lub ichże odpadnienia, tuż
 powiększany, tuż zmniejszany bywał.
 Masz Królów wszystkich tytułów wypis-
 ty w prawie, (c) zacząwszy od Kazimie-
 rza Wielkiego. Terazniejszy taki czy-
 tam (d) August III. z Bożej łaski Król
 Polski, Wielki Xiążę Litewski, Ruski, Pru-
 ski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski,
 Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflancki,
 Smoleński, Siewierski, Czerniechowski. A
 Dziedziczny Xiążę Saski y Elektor. Atoli
 w listach do Dworu Moskiewskiego nie
 kładą się podpisy (e) Kijowa, Smoleń-
 ska, Siewierza, y Czerniechowa.

(a) Kadłubek Hist. Pol. L. 2. Epist. 23.
 7. apud me 668. [b] Bielski w Kronice f. 209
 i Vol. Leg. t. 1. ff. 2, 55, 66. 114, 203, 240.
 285, 257, tom. 2. f. 591, 262, y 263, 910, 1201,

1594 tom. 3. f. 776, tom. 4. f. 258. tom. 5. f. 43. f. 338. t. 6. f. 11. d. Vol. Leg. t. 6. f. 649.
e Tamże ff. 146. 165.

§ II.

KTora iest powaga Maiestatu Krolow
Polskich? Odp. I. Powaga Maiesta-
tu Krola Polskiego nie mnieysza nad inne
Krole: Na weselu Jana Albrychta Xiążę-
cia Mekleburskiego z Anną Zofią Corą
Albrychta Xiążęcia Pruskiego y Margrabi
w Swerynie, Duńczykowiec Posłem Kro-
la Polskiego Piotrem Bąrzym herbu Kor-
czak, Kasztelanem potym Przemysskim,
poswarek o mięysce uczynili, ktore ze wyż-
sze polskiemu dano, usłapił Duński. (a)
Gdy Cesarz Rzymki z Turkiem zawiera-
li ugode, od mięysca Karłowicką nazwa-
ną, poswary o mięysce, Polskiego y Mo-
skiewskiego Posłow, zakończone, oświad-
czeniem Posłow Cesarzkich, że równe o-
bydwóm dają mięysca. (b) II. Postronni
Krolowie dają Krolowi *Majestatis*, nazwi-
sko: krom Cesarza y Fráncuskiego Krola
ktorzy tytuł mu *Serenitatis* kładą. I lu-
bó Iędrzeiowi Olszowskiemu Biskupowi
Chet-

Chelminskiemu y Podkanclerzemu, w da-
niu tytułu *Majestatis* łatwość oświadczył
Dwor Wiedeński, gdy tenże poselstwo tam
sprawował. (c) Atoli tytuł *Serenitatis* listy
poźniejszy ukazywać maia: Leopold Cesarz
w prywatnym do Jana III. liście, daie mu
Majestatis vestrae nazwisko. (d) III. Rzecz
nowa była, y z obrazą Senátu, gdy w ro-
ka 1689 Posel Francuski list świadećwa
(*credenciales literas* zowiemy, ukazywał z
napiem: *Celsissimi Excellentissimi Principis*,
y osadzano, ażeby sprawowanie poselstwa
Posłowi temu nie było dozwolone. Ale
się inaczej Dworowi podobáło (e)

(a) Bielski w *Kronice* f. 690. (b) Za-
łuski *Ep.* t. 2. ff. 677. 685. 690. (c) *Id.* t. 1. ff.
212. 267. (d) *Lengnich* L. c. 6. §. 3. (e) Za-
łuski *Epist.* t. 1. p. 2. f. 1143.

§ III.

KTora Królów Stolica? ktorzy Dwo-
rzanie? y ktore o nich prawa? Odp.
Zamek Krákowski Stolicą był dawniey y
mieszkańiem Królów. Zygmunt III. zá-
mek wystáwiwszy w Warszawie, tamże
swoie mieszkanie przeniosł, gdzie też Zy-
gmunt

gmunt August y Batory przemierzkiwali
 często. II. Jmieniem Dworzan Kro-
 lewskich rozumieli się ci, którzy posługi
 różne na dworze Krolewskim sprawują, y
 są różni od Urzędników Koronnych y
 Litewskich, Senatorskiego y Rycerskiego
 Stanu: I tych podział dwójaki jest: jednych
 którzy wyższe przy dworze urzędy sprá-
 wują, Dworzan, iak mowi prawo: (a)
 Officyerow, aż do Paziow y odźwiernych,
 którzy z Polski y Litwy Stanu Szlache-
 ckiego być mają. Drugich, którzy niż-
 sze posługi sprawują, y ci być mogą, kto-
 regożkolwiek Stanu y Narodu. Liczbą
 tych, zatrzymanie przy Dworze lub od-
 prawą, od woli Krola zawisła: Zapłata na
 nie idzie z dobr stołu Krolewskiego y in-
 trat. III. Dworzanie ci wszyscy podlega-
 ją władzy y Sądom Marszałkow, Koron-
 nego, ieżeli w koronie Krol: a ieżeli się w
 Litwie znajduie, Litwskiego. (b) IV. Au-
 gustowi II. y III. pozwolono mieć Saską
 Kancellaryą z Osob fześciu złożoną, pod
 warunkiem, áżeby się w żadne rady, sprá-
 wy, pokoiowe, woyskowe y gospodar-
 stwie y zalety Osob wdawać nie ważyła:
 Cze-

Czego straż zlecona oboyma Narodu Pieczętářom (c)

(a) Vol. Leg. t. 2 ff. 862. 1099. n. 12. Vol. Leg. t. 3. f. 765. n. 47. Vol. Leg. t. 6. f. 23. tit. Dwor stanowi. (b) Pařta Conventa Władysława IV. Jana Kazimierza: Michała, Jana III. tit. Dwor stanowi: Augusta II. tit. także Gwardye. (c) Vol. Leg. t. 6. f. 51. tit. Bespieczeństwo n. 4. także f. 625. tit. Gwardye: także f. 237. § 5. Krom tego.

§ VI.

GWardy, czyli Żołnierzy do straży boku y Maiestatu Krola, iaka starożytność? z iakiego ta Narodu ludzi składać się má? Jch Pułkownik ktorego równie być má rodu? y iak przysięgły? ich liczba? y płaca żkąd? Odp. I. Z Dzieiopiřarzynařych ukazuje się, że zdawna Krolowie nasi, mieli halabártników (a) końnych, o piechocie Przyłuski świadczy. (b) II. Gwardyacy ci wřzyscy rodowici być zdawna byli winni, z Polski y Litwy, y Kraiów do nich naleřących. (c) III. Ugoda w Warszawie zawarta (d) pozwala, áże-

T by

by Gwardya ta J. K. MCi z żołnierzy Na-
rodu Saskiego, częścią konnych, częścią
piezych, ułożona była. IV. Pułkownik
tey Gwardyi, dawniey Polak y rodowity
Szlachcieć być był powinien. (e) Uгода
Warszawska pozwalająca wərbunku Sa-
sow, nic nie namienia o ich Pułkowniku,
czyli równie być może z Saskiego, lub in-
nego rodu. (f) V. Pułkownik tey Gwar-
dyi przyśiega: że Rzeczypospolitey wier-
nym będzie: liczby żołnierzy nie przy-
czyni, y podług praw napisanych, zwierz-
chności K. lub L. Marszałków podlega-
nie należyte zachowa. (g) VI. Liczba Gwar-
dyaków wynosić nie ma więcej nad 1200
żołnierzy. (h) VII. Płaca dla nich idzie
z skarbu stołu Krolewskiego. (i) VIII.
Sad o krzywdy, gdyby ie gdzie czynić
mieli, y o inne występki przed Pułkowni-
kiem zwodzony być ma, albo przed Na-
miesznikami iego Officyerami, gdzie ieże-
liby sprawiedliwość odmowiona była, stro-
na ukrzywdzona ma wolne wyzywanie
do Marszałkow oboyga Narodow.

(a) *Cromerus in Corp. Hist. Pol. f. 165. L. de situ Pol.* (b) *Statuta. f. 204. (c) Pol.*

*Vol. Leg. t. 6. f. 23. tit. Także Gwardya
Także Paſta Conventa Krolow: Władysław
IV. Jana Kazimierza, Michała, Jana III.
tit. Dwor ſtanowi. (d) Vol. Leg. t. 6. f.
238. tit. Aby Gwardya. (e) L. ſupra c.
(f) L. s. c. (g) Ibid. (h) Vol. Leg. t.
6. f. 51. Także Seymy w rokach 1646. y 1669.
(i) Vol. Leg. t. 6. f. 238. tit. Gwardya. Także
Paſta Conventa Augusta III. J Gwardye, y
Vol. Leg. t. 6. f. 576. tit. Ze zaſ.*

§ V.

Pieczeńć Krola iak wieloraka? y o kaźdey
w ſzczegulności co mają prawa? lub
zwyczaj? *Odp. I:* Pieczęci Krolow ta ieſt
wielorakość: Maieſtatowa; Koronna y Li-
tewska więkſze: Koronna y Litewska
mnieyſze, Pokoiowa, y Sygnetowa. *II.*
Pieczęci maieſtatowey wizerunek ten ieſt:
Krol na Maieſtacie zaſiadający, koroną,
berłem, iabłkiem, zaſzczycony, iaki ſię
widzieć daie u Bielskiego w kronice
pod Przemyſławem Krole: Lubo pie-
częci tę, iuż ſwoie w ryſunkach ſwoich
pomnożone ozdoby ukazują: (a) *III.* Wi-
zerunek Pieczęci Koronnych, więkſzey
T2 y mniey-

y mnieyszey takowy jest: Wyrażają obydwie orła polskiego, na którego pierśiach herb panującego Krola własny. Nad chełmem korona, Tarczą na której Orzeł. W. X. L. Pruff, Woiewodztw innych y Ziem otaczają herby. Nad brzegami czytają się Imię y tytuł Krola. Nie różnią się zaś pieczęcie te obydwie, tylko samą wielkością: różnicy zaś tey początek ukryty czas. Pieczęć większa y mnieysza Litewską wyraża W. X. L. herb, z mitrą nad chełmem, wyżej Orzeł się widzieć polski daie, na tarczy pod koroną; po brzegach Imię y tytuł Krola; Po bokach mężowie zbrojni z tarczą, na której herb panującego Monarchy: y nie różnią się obydwie te pieczęcie tylko wielkością, iak Koronne. Staránie zaś o pieczęciach tych, większey, Koronney do Koronnego, Litewskiej do Litewskiego, Kanclerzow Mnieyszey, do Podkanclerzych, należy. Ani ich komu innszemu powierzać ciż nie mają, ktore gdy Janowi III Radziwiłłowskiemu przesiadł takie ztąd zażło nieukontentowanie, czytamy u Załuskiego: (b) Dla czego też ieden z Pieczętarzy ma się znajdować tam

gdzie znayduie y Krol, ktorego obowię-
 zuie prawo do nie używania innych pie-
 częci, tylko Koronney w koronie, Li-
 tewskiej w Litwie, nawet za granicą, do
 spraw publicznych Polskich: (c) á téż do
 spraw Infant się tyczących oboygá Narodu
 pieczęci przyłożenia wyciąga prawo pod-
 ichże nieważnością. d Mnieysza przyłożo-
 na pieczęć ma równą, co większa ważność.
 IV. Pieczęć pokoiowa Krola dzieli się na
 cztery tarczy pola: w pierwszym y osta-
 tnim, koronny; w drugim y trzecim Lite-
 wski, herb: We śródku tarcza z herbem
 panującego Krola: nad brzegami Imię y
 tytuł Krola, do koła binda orderu Orła
 białego, na wierzchu korona. Zażywa
 Krol tey pieczęci w sprawach Ekonomii
 y siebie samego tyczących, á nie w sprá-
 wach Rzeczypospolitey: I straż iey przy
 Sekretarzu iest pokoiowym Krolá. (e)
 Sygnetowa pieczęć samym się swym
 zmnieyszeniem od pokoiowey różni. U-
 żywa iey zaś Krol w listach interessu Oso-
 by swoiey tyczących: zakazane iey uży-
 wanie w publicznych. (f) Co się wy-
 łoży o Krolu Janie III. powiedziało, to się

stało z szczególnego iegoż wyłączenia na Seymie, od powszechnego (g) prawa.

(a) *W Kromie f. 202.* (b) *Ep. t. I. p. 2. f. 1101.* (c) *Vol. Lég. t. 2. f. 899. n. 8. tak że f. 1666. §. O niewydaniu przywilejów.* (d) *Lib. II.* (e) *Zaluski t. I. p. 670.* (f) *Pa-
ta Conv. Reg. §. Pieczęci* (g) *Vol. Leg. t. 5. f. 258. n. 10. tit. Oznamyienie Krola.*

§ VI.

DOchody Krolow iakie y zkad były dawno? *Odp. I.* Dawne poborow rodzaie wylicza Kromer, y następujące kładzie: Podradlne, Przewod, Powoz, Stro-
ża, Stań, Powołowe, Targowe, Krowa, Podwody, Woiennica, Narzas, (a) Sep, Podworowe, Opolie; ktore dawno usta-
ły. Ludwik w roku 1347. od wszystkich tych dani Polskę uwolnił. [b] Oprocz dwu groszy z káždego morgu, ktoreby Jemuż na S. Márcin bywały wypłacane, y to, [iako znać z przywileju Władysława Jágełła [c] od samych kmieci. Wszakże dań ta, Kro-
lestwem zwana, pieniądzmie bieg zwykły w Polsce małacemi oddawać się miała.

toż

toż poradne, podymnym potym názwa-
ne wiecznemi czaſy dárował (*d*) Włady-
ſław IV. A zátym žádných Krolowie in-
nych z poborow nie mieli intrat, tylko z
dobr iedynie y dzierżaw, ktore zaiſte zda-
wna, arcywielkie były, y Xiążętom Pol-
skim po Krywouſcie podzielonym do u-
trzymánia powági Xiążęcey wyſtarczaią-
ce: Ziemſkie y duchowne wyłączywſzy
dobra, reſzta kraiu Krolów była dzierża-
wą. Atoli darowiznami, zaſtawami, pu-
ſzczaniami dzierżaw tych pod dożywo-
cie, dochody Krolów tak zoſtały zmniey-
ſzone, iż trzeba było potok ſzczodrobli-
wości Krolów prawámi, niby groblą, za-
ſtánáwiać. [*e*] Fredro w mowie przez
Konárſkiego Biſkupa Poznańſkiego do
Wálezego miáney dochody Krolów támtę-
go czaſu, wynoſi do trzech millyonów zło-
tych, (*f*) to ieſt: (gdyż na ten czaſ zło-
ty ieden y groſzy 24 czynił czerwony
złoty ieden.) do pułtora milliona czerw-
nych złotych.

(*a*) *Martinus Cromerus Lib. de ſitu
Pol. in Corpore Hiſt. pol. t. 1. f. 37. (b) Vol.
Leg. t. 1. f. 56. f. 206. f. 202. (c) Ibid. f. 84.
(d)*

(d) *Ibi. t. 3. f. 767. tit. Podymne. (e) Vol. Leg. t. 1. f. 142. f. 231. f. 298. t. 2. f. 633. 612.*

§ VII.

DOchody Królów iakie? y zkad są teraz? *Odpow. Uchwały, Seymow 1589 y 1590 rokow, wyznaczają niektóre dobra, z których intrata na stoł Krolewski idzie, (a) dla czego się też dobrami stołu Krolewskiego zowią: Są zaś: 1. W Koronie następujące: 1. Zupy Krakowskie a te troiaki: Wielickie z żupą Lubomirskich Kunigunda nazwaną we wsi Swiercz, (za które Domowi temu warowania (b) nadgroda) y Boheńskie: 2 Zupy Olkuskie, nie solne iuż, ale srebrne w Krakowskim Woiwodztwie położone przy miasteczku Olkusz: Z tych znaczne Królowie mieli dochody: Ale tę wydarła, ich ruina y potop, zalecane y tylekroć nie znajdujące (c) naprawy: 3. Cła Koronne y Ruskie, z których intrata szła dawnio cała podobno Monarchom polskim, część teraz pewna do skarbu Krolewskiego wnoszona z nich bywa. (d) 4. Zupy Ruskie solne: albo*

wiem

wiem procz żup Krakowskich ziemnych,
 4. w Przemyślskiej y Halickiej ziemiach,
 wody, z| których łoż warzą. 5. Staro-
 stwo Sandomierskie, które z zastawu ode-
 brał Kazimierz III. Zygmunt I. znowu ie za-
 stawił, Syn ięgo iuż zwrocił do dawnego
 stanu, iuż wypuścił zaraz. (e) 6. Staro-
 stwo Samborskie z Oziminą, y Medenica-
 mi. 7. Ekonomia Malborska, Tczew w
 Pomorskiej Ziemi, y Rogożno w Cheł-
 minskim Woiewodztwie leżące majątno-
 ści. 8. Wielkorzady Krakowskie: kto-
 re że wielkie były, z Długosza znać; (f)
 teraz intrata wielkorzadow dużo zmniej-
 szona. 9. Funtczol, Gdański y Elbląski,
 to iest dań od towarow morzem do tych
 Miast przychodzących: y inna, podług u-
 mowy Miast tychże, czasami wypłacana,
 Dań Funtczolu od Rygi miasta z ięgoż o-
 derwaniem ustała. 10. Intraty z monety
 bicia, y z prawem do niegoż ustąpił Rze-
 czypospolitey Zygmunt III. (g) y po nim
 Syn ięgo Władysław IV. A zaś intrata pod-
 wodowa, na porządne poczt publicznych
 ustanowienie obrocona. (h) II. W Li-
 twie dobra stołu Królewskiego te kładzie
 prawo:

prawo: 1. Grodno ze wszystkim: 2. Szawle ze wszystkim. 3. Brześć z Kobrynem, od ktorey Ekonomii, Krynki y Nowosiółki w kluczu Rzeczyckim leżące wioski, wypuszczone są przez Jana III. w ofiarę do czafu: (i) 4. Mohilow ze wszystkim. 5. Olita ze wszystkim, y myta stare: 6. Do dobr tych miały przystąpić Dorpat z przyległościami, za zawroceniem Infant pod rząd polski.

(a.) *Vol. Leg. t. 2. ff. 1285. y 1334.*

(b.) *Vol. Leg. t. 6. f. 629. tit. Rekompensę (c).*

Vol. Leg. t. 6. f. 33. tit. Zabiegając. (d) Długosz L. 6. f. 658. [e] Lengnich L. 2. c. 10.

§ 10. f. 253. (f) L. c. f. 1107. (g) Vol. Leg. t. 3. f. 709. tit. Opatrzenie. (h) Vol. Leg. t. 4. f. 108. tit. Ordynacya poczty. (i)

Vol. Leg. t. 6. f. 27.

§ VIII.

JAkie są prawa o Ekonomiach y dobrach stołu Krolewskiego? a mianowicie komu ich dozór puszczony być może? y iaka ichże wolność? albo iak dostátnie z nichże dochody? *Odpow.* Prawa te, co się ty-cze pytania pierwszego, zdają się zatrzymywać.

mywać w granicy, ani o zmniejszaniu, ani o powiększaniu przez Krole dobr tychże Krolewskiego stołu. (a.) A jeżeli się staie uyma iaká w dochodach Krola z dobr stołu iegoż, zmniejszenie to intrat Krola, nadgrodzone być powinno, z publicznych Rzeczypospolitey dochodów: (b.) Zaczyn przykupno, dla siebie, lub rodu Krolewskiego, dobr, w Kraiu zakazane iest Krolom, chyba z wiedzą Stanow, [c] iakiego dobr y przykupna y dzierżenia przykład dzieie Jana III. Krola ukazuią. Ktoremu też Starostwa y Krolewsczyzny przed swoim na tron wyniesieniem od niegoż dzierżone, po Jegoż wyniesieniu na tron, zachowane, co do wolnego intrat używania. (d.) II. Dobra te Krolewskiego stołu puszczone być nie powinny tylko Szlachcie osiadley: Na Cuzoziemce nie Szlachtę y Zydy kára ustanowiona, y ugód z nimi zawieranych nieważność. (e.) III. Po śmierci Krola, Podskarbiowie WW. Koronny w koronie, Liwski w Litwie, dobr stołu Krolewskiego dozor maia, procz Gdańka y Elbląga, które Krolowi Następcy dochody oddawaią.

waią. IV. Dobra te od wszystkich podat-
tkow y(f) ciężarów są wolne, y sam tylo
Seym włożyć na nie może ciężar iaki,
ktory też wysadza niekiedy Deputatów do
weyrzenia w skarb, y doniesienia Rzeczy-
pospolitey o dobr tychże stanie. (g)

(a) Vol. Leg. t. 2. f. 1334. tit. Ratio-
nes. (b) Co się powtarza w latach 1633.
1635. 1638. y in pactis Conventis Krolow tt:
Ekonomii. (c) L. s. c. P. C. Augusti 2. f. 18.
Vol. Leg. t. 6. f. 622. § Dobr żadnych. [d]
Vol. Leg. t. 5. f. 274. § Waruiemy y f. 356.
tit. Starostwa y f. 622. tit. Wykupno y 564.
tit. Konsens. e P. C. Krolow. f Const. 1673
tit. Ekonomie 1703. tit. Konserwacya. g Kon.
Gener. 1632, 1648. 1668, 1674. 1696. 1733.

ROZDZIAŁ II.

TO co Krolow wielmożność ukazule
naybardziey, iest osob. wysadzanie do
godności, y szafunek dostoięństw y dobr:
O tym Krola prawie w rozdziale następu-
jącym się mowi, tym porządkiem. I. Já-
kie są prawa Krola w szafunku urzędów,
y dobr w powszechności? II. Jakie legoż
sa

I. Prawa w rozdawaniu mianowicie Bi-
 skupstw: III. Opactw? IV. W Zalecaniu
 Papiężowi do dostojności Kardynałskiej?
 V. *Protektoris Poloniae*. VI. Szafunku Ka-
 nonii y Probostw. VII. Urzędow Se-
 natorskich Woiewództwa y Kasztelanii?
 VIII. *Ministeriorum*. IX. Urzędow Ko-
 tonnych y Litewskich? X. Urzędow
 ziemskich? XI. Starostw Grodowych?
 XII. Starostw nie Grodowych? Krole-
 lewskich y Dzierżaw? XIII. Orderu Or-
 ła białego? XIV. Jakie są prawa Krola
 względem Seymów? XV. Senatu rad?
 XVI. Sądow sprawowania? XVII. Wy-
 prawy poselstw? XVIII. Względem woy-
 ska y wojen? XIX. Przywilejow *Servito-*
riatus y Nobilitatis? XX. W obowiązy-
 waniu Senatorow do przytomności przy
 swym boku? XXI. Do wyjazdu za grani-
 ce? XXII. Do odzyskiwania Ziem utra-
 conych? XXIII. Odzyskania Sum Nea-
 politańskich? XXIV. Jaką na koniec reli-
 gią obowiązany Krol do chowania praw
 Narodu. Paragrafami tylaż.

§ I.

JAkie są prawa Krola w szafunku urzędów y dobr w powszechności? *Odp:* Urzędy dwoiakié są: Duchowne y Swieckie: a te pokoiové iedné, woyskowe drugie: Zpokoiowych Senatorskie iedné, drugie nie Senatorskie: Dobra rownie Krolewskie; ktorých wolny szafunek Krol ma: Są Starostwa grodowe, y nie grodowe: Woytostwa: Dzierżawy: Krolewskiemie się ztąd zowią, bo wszystkie przedtym do Krola należały. O szafunku urzędów tych y dobr, te w powszechności są Krola prawa: *I.* Urzędy wszystkie; y Starostwa grodowe dawane być mają Ziemiąnom, Rodakom, Szlachcie, dobra tamże mającym ziemskie, dziedziczne, gdzie ciż urząd lub Starostwo biorą. *a* Byli iednak dawniey z Rodziców nie Ziemiánów, y nie Szlachty zrodzeni Biskupami Warminskimi. *b* *II.* Zaszczyceni nie dawno Szlacheństwem albo indygenatém, aż w trzecim pokoleniu przypuszczani bywają do godności; *c* chyba że zasługi znaczne położą. *d* *III.* Xiążętom (iakiemi dawniey Mazowieckie y Pomor-

Pomorskie Książęta były) nie godziło się
 Urzędow y dobr Królewskich dawać. e
 Zygmunta III. Synowie otrzymali: Jan Al-
 bert Warmińskie, a potym Krakowskie Bi-
 skupstwo, y Karol Ferdynand Opactwo Ty-
 nieckie y Czerwińskie z wiedzą Stanow y
 przyzwoleniem f. IV. Urzędy y dobra
 Królewskie mogą być każdego czasu ro-
 zdawane w niedziel náydaley sześć, iak się
 Król o ich zaproźnowaniu dowie: Co te-
 żeli Seym nádchodzi, zaraz przed wszyst-
 kiemi innemi sprawami rozdane być po-
 winny. g O co się Stan Rycerski má do-
 pominąć, y nie przystępować do niczego.
 V. Nie może zaś Urzędow y dobr rozda-
 wać Król za granicą, chyba duchowne y
 woyskowe. h VII. Nie mają też być za
 pieniądze rozdawane urzędy y dobra: i
 ani obiecywane w nadgrode usług na Sey-
 mie obierania Króla: k Urzędy też te y Sta-
 rostwa Grodowe tylko prawowiernym
 Katolikom rozdawane być mają, według
 Uchwały 1736. która mającym ie, ichże
 ledhak nie odbiera. l Nie mogą także ro-
 zdawane być wcześnie, przez oczekiwania
 nie: m Proźne też y, z okienkami przy-
 wileie

wileje wydawane być nie powinny. Ani dwa ná jeden urząd. o VIII. Lube zaś Krol ma władzą száfunku urzędow y dobr, nie ma mocy оголо́сання zńadaney komu, chybá sądem dla występku. p Mo- gą iednák za dozwołeniem Krola złożyć urząd, ténże piástuiący. q.

a Vol. Leg. t. 1. f. 57. t. 2. f. 900 tit. Urzędy. Pačta Conventa Regum Vladislai, Casimiri, Michaelis, Augusta II. y III. tit. Wa- kancye. b Lengnich Jur. publ. L. 2. II. f. 280. c P. C. Michała y Następcow. § Cudzo- ziemcow ani nikogo. d Vol. Leg. Tam- że y nad to: Vol. Leg. t. 5. ff. 400. E seq. e Vol. Leg. t. 1. f. 57. f Vol. Leg. t. 3. f. 853 tit. Konsens. Także f. 791. tit. Konsens. g P. C. Władysława y inných Krolow tit. Wa- kancye. h Vol. Leg. t. 6. ff. 240. §. 6. Nie- mniej y 630. § Aponieważ państwo. i Vol. Leg. t. 6. ff. 30. §. Wakanse f. 19. § Za ho- nory f. 634. § Agdy ta iest. k P. C. Micha- ła y Następcow § Zeby iustitia distributiva. l Vol. Leg. t. 6. f. 581. §. Dissidentibus. m Tamże f. 628. tit. To też waruiemy że Przy- wileiow. n Tamże f. 241. tit. Przywileiow. o Tamże f. 623. p Vol. Leg. t. 5. ff. 9. 10. tit.

tit. Deklaracya y f. 16. tit. Starostwa. (q) Lén-
gnich. Jur. publ. l. 2. c. 11. f. 9. 4e.

§ II.

JAkie są prawa Krola w rozdawaniu mianowicie Biskupstw? *Odp.* I. Dawniejszymi czasy w Polsce już Papież stanowią Biskupow swą naywyższą władzą: (a) już niekiedy Kapituły, albo zgromadzenia Kanonikow: (b) już bywało że Krol mianował, y tymże Kapitułom podawał kilku, ku iednego z nich do tey godności wyśadeniu; (c) y ieżeli Kapituła obierała innego, nie z liczby Prałatow podanych od Krola, tedy swą mocą Krolowie stawiali Biskupow. (d) Co rożnych zamieszkań y rozterkow przyczyną częstokroć było: tak w roku 1460 trzech mianowanych Biskupow Katedra Krakowska miała: Iednego, ktorego Papież, drugiego, ktorego Kapituła, trzecięgo, ktorego Krol mianował, y ten się przy dostojności tey utrzymał. (e) Od ktorego też czasu władza mianowania Biskupow przy Krolach została. *f* Wszakże Biskupstwo Warmińskie wy-
U łączo-

łączone od tey Krolow w mianowanie władzy: (g) pod tym iednak warunkiem Zeby Król mianował czterech z liczby Kanonikow Warmińskich, iak mówią Kandydatow, Ziemianinow Pruskich, z którychby iednego Kapituła wybierała: Zygmunt 3. Syna swego Jana Alberta zalecał Kapitulę, y August III. Stanisława Grabowskiego, lubo obydway nie byli Kanonikami Warmińskimi. h II. Mianowany od Krola Biskup, potwierdzenia swego szukać u Papieża powinien, y póki go nie otrzyma, w rząd y sprawowanie Kościoła wdawac się nie może. I są przykłady, mianowanych przez Krola Biskupow, a nie otrzymujących potwierdzenia od Papieża: i Prussacy po śmierci Zygmunta Augusta wybrali na Generale Biskupa Chełmińskiego, ale Krol Następca innego podał:

(a) Długosz L. 6. f. 594. an. 1203. Lib. 7. f. 775. y f. 831. L. 9. f. 919. 986. 1087. (b) Długosz L. 6 f. 609. an. 1209. f. 618. 630. 643. 648. Lib. 7. f. 681; Lib. 9. f. 1151. (c) Długosz L. 10 f. 125. 42. 155. Lib. 11. f. 312. 315. Baronius. t. 12. ad an. 1100. (d) Długosz L.

10. f. 56. f. 14. L. (e) Id. L. 123. f. 49. (f) Bietski w
Kronice f. 428. Zalasowski Jur. Reg. Pol. t. I.
f. 553. (g) Lengnich Jur. pub. L. 2. c. II. f. 297.
(h) Id. L. c. (i) Zaluski Epist. t. 2. p. 2. f. 979. 1009.

§ III.

JAkie jest prawo Krola w rozdawaniu O-
państw? *Odp.* Dawnych czasow, wol-
ne przy Mnichach zostawało Opatow o-
bieranie; ktorých iednak potwierdzenie
należało do Krola. *a* Z czasem w wybie-
ranie Opatow Krolowie się mięszać za-
częli, nie tylo przez obranych już utwier-
dzenie, już odrzucenie niekiedy; ale też
przez mianowanie Osob niektorych, *z*
tych nie zawsze z Mnichow porządku, a-
le y z Swieckich Prałatow y Biskupow.
Za rządow Michała Krola, wszczęty po-
swar, gdy Mnisi, dawną obierania wolność
popierali, y Rzym ich prawu zprzysiał,
dawał Seymowym długo obradom maté-
rya, na ktorých, prawo mianowania na O-
państwa, przy Krolu utrzymywały Stany:
b Wyflany jest z Seymu w roku 1726. do
Rzymu Jan Tarło Lubelski Woiewoda, a-
żeby Rzym stanowieniem swoim prawo

Królewskie ztwierdził, ale to w ten czas skutku nie wzięło: W roku dopiero 1736. z seymu ugodnego, tenże Jan Tarło już Sendomierski na ten czas Woiewóda wyznaczony do zakończenia tak długiego poswaru, z Kamillem Paulucyuszem Posłem Papieskim w Polsce, w roku tymże dnia 6. Sierpnia uczynił mu koniec: Ugoda, na Senatorskiej radzie w roku 1738. złożonej w Schowie, pochwaloną, te Królowi Opatwa zostawione z wolnością mianowania Opatów, y stanowiącienią ich iak mowią *per commendam*; Tynieckie, Lubieńskie, Płockie WW. XX. Benedyktynów, Wąchockie, Mogilskie, Sulejowskie, Wągrowieckie, Jędrzejowskie, Paradyżskie, Czerwińskie WW. XX. Cyterfów, Trzemeszyńskie, WW. XX. Kanoników Laterańskich. Hebdowskie WW. XX. Norbertanów, y Probostwo Miechowskie. (c) Do tey jednak, *Juris patronatus* sprzeczeki, Oliwskie y Peplinskie Opatwa nie należały: (d) Szlachcicem zaś z Ojca y z Matki być powinien e Opat.

(a) *Vol. Leg. t. i. ff. 197. 198. (b) Zaluski à f. 780. ad 883. Vol. Leg. t. 6. f. 58. tit.*

Jus

Jus patronatus. (c) Lengnich Juris publ. Lib. 2. c. II. f. 303. (d) Vol. Leg. l. c. y f. 630. tit. Ordinis Cisterciensium. (e) Vol. Leg. t. 1 f. 521. t. 2. f. 599. n. 49. tit. Aby nadania.

§ IV.

O Prawie Króla w zaleceniu Papieżowi do dostojności Kardynalskiej: *Odp:* Maia Królowie prawowierni prawo zalecania Papieżowi, gdy ten stanowi Kardynały, iednego, czyli to Rodaka, czyli Cudzoziemca, do teyż godności: Tak Kazimierz III. zalecił Rudolfa Biskupa Lawentyńskiego, odwdzięczając mu prace w pogodzeniu swoim z Krzyżakami. Za którego też panowania czasow, Zbigniew Oleśnicki Biskup Krakowski pierwszy z Polakow Kardynalską dostojnością uczczony, nie z zalecenia Króla, ale przez wzgląd na niego, y na Królestwo. Za Stefana Króla zaletą Grzegorz XIII. trzech na tę godność podwyższył: Jerzego Radziwiła Wileńskiego Biskupa: Alberta Bologneta swiego w Polsce Posła: y Jędrzeia Batorego Synowca Królewskiego. Jan Kazi-

mierz zalecał Klemenśowi IX. Piotra Bon-
zego Biskupa Buttereńskiego; Krola Fran-
cuskiego Posła, ale godność tę dopiero dla
niego otrzymał Michał Krol od Alexan-
dra VII. tym imieniem Papieża. Jan III.
kilku zalecał, y dla Hrabi Arkwinu zale-
cenie tego skutek wzięło. August II. Sa-
leria zakonu moiego, włożonym swoją
ręką biretem Kardynałskim zaszczycił, da-
lekiego od żączy tej dostojności: Ugo-
dy czyli *Pacta Conventa*, z Augustem III. a
Rzeczpospolitą zawarte, temuż zalecają, te
go prawa Polskich Krolow, w zalecaniu do
godności Kardynałskiej, utrzymywanie; y
skutek tego widziany w ozdobionym Kar-
dynałską purpurą Janie Lipkim Biskupie
Krakowskim, nieśmiertelney pamięci go-
dnym Prałacie. *Lengnich Lib. 2. c. II. § 23.*

§ V.

Podawaniu iednemu z Kardynałow
przez Krola honoru, *Protectoris Po-*
loniae. Odp Podawa także Krol, iednego
z mieszkających Kardynałow w Rzymie,
y za wiedzą Senatu wysadza do pieczy y
obro-

obrony spraw Narodu Polskiego w Rzymie, pod nazwiskiem *Protektoris Poloniae*, którą oni godność do śmierci Króla noszą, y za obieraniem nowego w Polsce Króla, nowym też bywają utwierdzani swojego urzędu listownym świadectwem, chyba że na Papieżką godność postąpią. Czytaj u Załuskiego a iak zagniewał Króla Jana III. Kardynał Urfinus *Protektor Poloniae*, gdy Króla Portugalskiego y swojego Domu rodowitości znamiona, przełożył nad Polskie.

a Tom. 1. ff. 627. 673. 674.

§ VI.

Jakie są prawa Krolewskie w rozdawaniu Prałackich, Kanoniczych, urzędów. Probstw, y Plebanii, w dobrach nie jedynie Krolewskiego stołu, ale wszystkich niegdyś Krolewskich? Odp? Wyrok Klementa VII. czyniący odnowę wyroku Leona swojego Przodka, te miesiące naznacza Monarchom Polskim do mianowania osób na duchowne te urzędy, których w też miesiące zaprzężowanie zaydzie: Luty, Kwiecień, Czerwiec, Sierpień, Pa-

zdzienik, Grudzień. Resztę miesięcy Rzym waruje sobie: *Vol. Leg. t. 1. ff. 449. 451. 452.* Wszakże miánowane być nie mogą na tę urzędy duchowne y *beneficia*: Dzieci, Cudzoziemcy, nie mający *jus indigenatus*, nie Szlachta, krom Kanonii *ex Doctoratu*, *Vol. Leg. t. 5. f. 13. tit.* O Opactwach y Cudzoziemcach.

§ VII.

JAkie są prawa Krolewskie w rozdawaniu urzędu Senatorskiego, Woiewodow y Kásztelánow: *Odp. I.* Száfunek dostoiénstw Senatorskich do prawa Krolow należy: Starostę Żmudzkiego, Połockiego, y Witebskiego, Woiewodow, Rycerstwo tych Ziem wybiera, á zaś Krol potwierdza: (a) Podczas *interregnum* po Henryku, Woiewodztwo Ruskie, po śmierci Jerzego Jazłowieckiego Woiewody Ruskiego, wybrało na tego miejsce Hieronima Sieniawskiego: Woiewodztwo Lubelskie, po śmierci Stanisława Słupeckiego Kásztelana, wysadziło na tęż dostoiyność Jędrzeia Firleia Sendomierskiego Starostę, co Następca

Następca Krol ztwierdził. (b) Prusacy pod *interregnum* po Janie III. Chelminskiego, y Malborskiego, Wojewodow: Elblagskiego Kasztelana, postanowili: Ale Nastepca po Janie III. Augst II innym godności te oddał. (c)

(a) *Zaluski Epist t. 2. f. 638. 639. Vol. Leg. t. 6. f. 79. n. 9. & 10. tit. Approbacya.*
 (b) *Vol. Leg. t. 2. f. 885. Lengnich L. 2. c. II. § 25. f. 311.*

§ VIII.

JAkie są prawa Krola w rozdawaniu *Ministeriorum*, rzędu Senatorskiego? *Odp.* O Marszałkach WW. KK. y LL. rownie jak y o Nadwornych, iako też o Podskarbach WW. K. y L. wyłączeń od prawa pospolitego o innych urządach nie masz żadnych. Urzędy Pieczętarzy, czyli Kanclezych y Podkanclerzych, Koronnych y Litewskich, osobliwość tę mają, że rozdawane być nie mogą, tylko na Seymach: Ale o tym! obszerniey indziey w Xiędze da Bog trzeciej.

§ IX.

§ IX.

JAkie iest Krola prawo w rozdawaniu urzędow nie Senatorſkich Koronnych y Litewſkich? *Odp.* I. Urzędy Hetmańskie mogą być rozdane (ieżeli niemożność ich rozdania na Seymie pierwſzym zaydzie:) krom Seymu, w innym czasie. *a* II. Urzędy Koronne biorący w koronie: *a* Litewſkie w Litwie, oſiadłemi być powinni. *b* Co iednak w ſzaſunku urzędow Koronnych lub Litewſkich duchownych mieſca nie ma.

a Vol. Leg. t. 6. f. 590. tit. Obiaſniając: *b* Tamże f. 241. 242 § Przywileiow.

§ X.

JAkie iest prawo Krola w podawaniu Urzędnikow ziemſkich po Woiewodztwach? y w Pruſiech? *Odp.* Urzędy te wielorakie ſą, y niektore z nich wybieraniem idą; Co ſię tyczy urzędow tych co idą wybieraniem: tedy władza wybierania Kandydatow iak mowią, przy Rycerſtwie iest Woiewodztw, y czterech zwy-
czay.

czaynie wybierają; Krol zaś iednego z nich utwierdza, y swoім zaszczyca przywileiem: Wszakże urzędow dwu ziemskich, ani ziemskiego wraz z Dworskim, zlecać Krol władzy niema, pod nieważnością przywileiow, także urzędy oboygá Narodow, Koronne y Ziemskie, pzzez ustąpienie chodzić nie mają. *a* II. Urzędy inne ziemskie Chorążych naprzykład w Koronie od władzy Krola w swym szafunku zawisły: Atoli odbierający te urzędy ośiadłemi w tychże Woiewodztwach być mają: III. W Prusiech urząd żaden nie powinien być nikomu dany, tylko zaszczyconemu Indygenatem, który otrzymywany bywa na Generale Pruskim. *b* IV. Urzędy Inflantkie przez odmianę rozdawane bywają, Polakom, Litwie, y Inflantczykom. *c* I mogą być zaszczycony przywileiem Krolewskim na urząd ziemski, a dopiero tamże dziedzictwa nabyć. *d* V. Prussacy pod *Interregnum* po śmierci Krola Jana, Podkomorzego, y Chorążego, Malborskich, obrali, ale Krol Następca innych na tę godność wysadził. *e*

a Vol. Leg. t. 5. ff. 15. 14. *b* Vol. Leg.

§. 1. f. 122. P. C. Krolow. y ostatnie Augusta
III. § Providendo de omnibus juribus. (c)
Vol. Leg. t. 5. f. 483. tit. Ordynacya Xięstwa
Inflanckiego. (d) L. c. (e) Lengnich t. 1 L. 2. f. 312.

§ IX.

JAkie iest prawo Krola w szafunku Stá-
rostw Grodowych? Odp. W Koro-
nie liczy się Starostw Grodowych z Gro-
dem Latyczewskim do Generála Ziem Po-
dolskich, z grodem Kaliskim y Przygro-
dami pięcią, należącemi do Generála Wiel-
kopolskiego, 77. Nie zaliczając Mazowie-
ckich tych, ktore społem z infzemichodzą,
naprzykład Wiskie z Wąsockim. I tych
ci wszystkich Starostw szafunek do praw
maiestatu należy. Ogranicza go iednak
prawo, y w tym chce mieć obrębie. I. Co
się mówiło o prawie Krola w powsze-
chności rozdawania Urzędow, tu się ma
ściągać: II. W Koronie Woiewoda ani
Kasztelan w swym Woiewodztwie nie mo-
że być Starostą razem grodowym: w infzym
być może. Krom Woiewodztw Pruskich
tak y Litwy; gdzie Woiewodowie są
Staro-

Starostami razem. (a) III. Starostwa grodowe dwa, dane być nie mogą iednemu: (b) IV. Na Starostwach grodowych *jus communicativum* nie idzie. W czym porównywa prawo Starostwa graniczne, choć nie grodowe. (c) Ani spuszczone Dzieciom.

(a) *Wyżey w Xię: 1. pod każdym Woiewództwem.* (b) *Vol. Leg. t. 2. f. 619. tit. O dwoygu Starostwach:* [c] *Vol. Leg. t. 4. f. 839 tit. Dożywocie: y f. 132. tit. Deklaracya f. 131.*

§ XII.

JAkie jest prawo Krola w rozdawaniu Starostw nie grodowych? Krolewskich Dzierżaw? y Woytostw? *Odp?* Starostw nie grodowych nazwiskiem, rozumieją się dzierżawy Miast y Zamków grodu nie mających. Imieniem Dzierżaw wśie niegdyś Krolewskie: A zaś Woytostw tytułem, niektórych łak, młynów, karczmi, dzierżenie. I Woytostw tych początek się ten być zdaie: gdy Xiążęta dawne place zarosłe pozwalali różnym do oczyszczania, którychby na swoy pożytek pod iakim podatkiem zażywali. Z tych iednę do Starostw

rostw przyłączone, do miaſt drugie, inne
oſobnie chodzą, y złączania ich do Sta-
roſtw zakazują prawa. (a) O wſzyſkich
tych dobr ſzafunku złożonym na łasce Mo-
narchow poſkich maſz przednieyſzẽ te
prawa: I. Staroſtwa nie grodowe nie mo-
gą być puſzczane tylko Szlachcie y Zie-
mianom, iako teſz y Krolewſkie dzierżawy.
Woytoſtwa żołnierzom zaſłużonym za
zaleceniem Hetmanow: Zkąd teſz, mieſią-
ce cztery: Wrzeſień, Październik, Li-
ſtopad, Grudzień, żołnierskiemi ſię zo-
wią. (b) Wyimują ſię iednak od tego
prawa, Woytoytoſtwa w Ekonomiach,
albo w Staroſtwach, na ktorych oprawa
Krolowy zapisana, (c) iako teſz do Staroſtw
grodowych, albo miaſt przyłączone. II.
Nie grodowe Staroſtwa z grodowemi trzy-
máne być razem mogą, lubo liczbę dzier-
żenia ich prawa ſcieſniają. (d) III. Krole-
wſzczyń zaſ żadnych prawem lennym y
w mańſtwa, dopieroſz w dziedzictwo
Krol puſcić nie może. (e)

(a) Vol. Leg. t. 6. f. 623. tit. To teſz wa-
ruiemy: (b) P. C. Augusta 2. Augusta III. y J
Żołnierskie mieſiące. f. 630. J. Waru-
nek

dek. (c) Vol. Leg. t. 4. ff. 844. 845 §. Dekla-
racya. (d) Vol. Leg. t. 6. ff. 19. 20. 623. § Tak-
że. (e) Inwentarz Łado-
skiego tt. Dobra, Sta-
rostwa, summy.

§ XIII.

KTore jest prawo Krolow? y iego iak
dawny początek? w rozdawaniu Or-
deru Orła białego? y czyli dawni Krolow-
wie orderu ktorego używali? albo też ra-
zem zaszczycali nim swoy Narod? Odp.
Orderu Orła białego honor zapoczęty w
Tykocinie roku 1705 na znak wierności
przy Krolu przez Augusta II. Głową Ka-
walerow Orderu tego Krol, na ktorego
Krzyżu Kawalerskim napis się ten czyta:
Pro fide, lege, & grege. Tenże stanowi
Kawalerow, y orderu rozdaie: ktore po
śmierci ichże, przez Następcow krwi, lub
przyłaciol, bywała oddawane. Orderu tego
wizerunek ten jest: Na wstędze niebieskiej,
cztery palce szerokiey, z lewego ramienia
pod prawy bärk ku biodrom, orzeł biały w
koronie, z rozpostartemi skrzydłami zpa-
cia. Na lewym zaś boku sukni wyszyta
gwiazda złota ośmigraniasta, promienmi

otoczona, w iey śródku krzyż srebrny, na kształt Maltańskiego, z napisem: *Profi- de, Rege & Lege*. II. Zaszczyca zaś Krol orderem tym Osoby do swego upodobania, Krole nawet y Xiążęta postronne y Pany: Ozdabia nim y duchowne: y z nich pierwszy honor orderu Orła białego odebrał Jan Lipski, potym Krakówski Biskup y Kościoła Rzymskiego Kardynał, Podkanclerzy na ten czas koronny: Atoli duchowni z tą go różnicą noszą, że wstęga u nich z szyi na pierś spada. Ozdobiły ten Order nimże ozdobione Katarzyna y Anna Samodzierżynie y Imperatorowe, iak mówią, Rosyjskie. III. Władysław IV. Krol ustanowił był, y prawami opisał Order Niepokalanego Nays. Maryi poczęcia; y iegoż z Rzymu potwierdzenie otrzymał: Ale piękne orderu tego zamysły w swych początkach koniec wzięły. IV. Dawni Krolowie różne nosili Ordery: Zygmunt I. złotego runa od Karola V. Cesarza sobie przyślany roku 1525. a Zygmuntowi III. Władysławowi IV. Janowi Kazimierzowi, Michałowi, Augustom, drugiemu y trzeciemu, ofiarowany tenże. Henryk Wa-
lezy

lezy Order S. Michała z sobą z Francyi przywiozł: Zkąd też Janowi III. pzzysłany Order S. Ducha. August II. nosił także Order Duński słońca: iako y Syn iego August III. któremu też Moskiewski S. Jędrzeia order przydany: y z innym S. Henryka, którego dla Saxonii August tenże początkiem iest. *b.*

a Bielski w Kronice na kar. 555. b Zaruski Ep. t. I. f. 185, 265. 322-324.

§ XIV.

Akcie iest prawo Krola względem Seymow? *Odp.* I. Seymy bądź zwyczajne są, y prawem opisane, na nie iednak stany się nie zieżdzaia, chyba listem powszechnym Krola, uniwersałem pospolicie zowią, wezwane: y władza ta przyzywania Stanow na Seymy starożytna iest, y samym właściwa Krolom. *a* II. Má równie Krol władzę nakazania Seymy, iak mowią extraordinarynego, to iest nie w czasie opisanym prawami, gdy potrzeba iaka wyciąga: Wszakże Senat przody wezwany, y rzecz, o ktorey się Stany na Seymie naradzać maia, z nimi na radzie u-

W

łożona

łożona być ma. *Deliberatoria* na ćwierć roku wychodzić powinny od Krola, gdy zwykły prawem nadchodzi Seym. *b* III. Od roku 1542 Historia polska nie ukazuje przykładu, żeby kiedy Seym był odprawiany (wyłączywszy *interregna*) w niebytności Krola: Zkąd dla choroby Jana III. Seym, na który się już Ziemscy Posłowie ziechali byli, nie zaczęty. Jako też dla choroby Augusta II. Seym nie złożony, y Posłowie Ziemscy już wybrani ostrzeżeniem, nie ziechali na miejsce iemuż zwykłe. *c* Dawniejszych iednak czasow są przykłady Seymow bez Krola mianych, w przytomności zesłanych od niegoż Posłow. *d* Bytność zaś ta Krola y obecność na Seymach, tak się rozumieć ma: żeby nie pod czas wszystkich obrad znaydował się przytomny Krol. Roku 1652. gdy Jan Kazimierz w początkach ślomych Seymu na zdrowiu zapadł: Stány się do pałacu, w którym Krol chorobą złożony leżał, zgromadziły z obranym już Marszałkiem. Tam na Sali przed pokojem Krolewskim Senat zasiadł, przy którym mowę miał Marszałek: y Stany uwiadomił Kanclerz,

o rzeczach, o których się naradzać miało.
Po tym Stanow obwieszczeniu Seym się
daley na zamku odprawiał: y dopiero przed
iegoż dokończeniem znowu się stany na
pałac Krolewski zgromadziły, y tam Sey-
mu nastąpił koniec. e Są iednak przykła-
dy, że Krolowie prośzeni od Stanow, po-
zwawali, áżeby się Posłowie Ziemscy z Se-
natem w niebytności Krola naradzali: Tak
Zygmunt August y Zygmunt III. Włady-
ław IV. prośzeni zezwolili na tę obrad o-
sobność, f ktorey iednak Jan III. nie po-
zwolił nigdy. g Roku 1668, gdy Krol
ztechniwszy sobie długie w noc bawienie,
na samym dokończaniu Seymu odszedł,
tłomaczyły sobie Stany to odeyscie Kro-
la, za zerwanie Seymu: Dla czego Kro-
lowie na dokonywaniach Seymow nocy
trawia. Roku 1733. gdy w samym Seymu
zapoczęciu Krol August II. zabrany był z
świata: Smierć iego koniec Seymowi u-
czyniła, y iegoż się rozeyście. Zkąd się wi-
dzi, że prawo żadne nie może być stano-
wione bez wiedzy dopieroż krom woli
Krola: O czym indziej.

a Bielski f. 555. Vol. Leg. t. 6. f. 280.

tit. Gwoli czemu. b Tamże. Także t. 2. f. 899. n. 7. tit. Seym t. 3. f. 928. c Załuski Ep. t. 1. p. 2. f. 1302. d Długosz L. 11. ff. 472 489. Lib. 12. f. 773. Bielski w Krönice f. 371. 376. 577. 583. e Lengnich: Jur. pub. L. 2. c. 12. § 4. f. 336. f Lengnich L. c. § 5. g Załuski Ep. t. 3. f. 420.

§ XV.

JAkie ma Król prawo do składania Senatu rad? *Senatus consulta* zowiemy? *Odp.:* Co o Seymach, toż się o Senatu radach, rozumieć ma: Maia te być składane w obecności Króla: W roku 1594. Arcy-Biskup Senat zezwał na przyjęcie poselsiwa od Cesarza, ale w niebytności Króla (który w Szwecyi był w ten czas) władzą tę na Seymie mu zlecił Król y Stany: a Za Króla też Jana III. Arcy-Biskup Senat do rady wezwał, ale Króla ściśnionego od Turkow, y Królestwa niebezpieczeństwo, y Królówy moche przy tym nalganie, od pospolitego prawa uczynek ten wyłączały. b W roku 1592 miana jest Senatu rada pod czas Seymu zamkniętym drzwiemi bez Króla. c H. To co się na radach

śadach Senatu stanowi, imieniem się Kro-
la zaśczyca. Stany też uchwały Seymow
pod Krolami, Konstytucyami zowią: A
zaś stanowienia swoje na związkach pod
interregna, konfederacyi, albo kapturu na-
zwisko mają: y bywają, na Seymach *Co-
ronationis* albo *Pacificationis* czytane y
ztwierdzone.

a *Vol. Leg. t. 2. f. 1397. tit. o Posłach
Cudzoziemskich.* b *Zaluski Ep. t. 1. f. 662.
690. 691.* c *Lengnich. L. c. §. 6.*

§ XVI.

JAkie jest prawo Krola względem Sądow?
Odp. Sądy w Koronie y Litwie pod
imieniem Krola bywają sprawowanie, y z
tey przyczyny śmierć Krolewska koniec
im czyni, a Sądy kapturowe otwiera. Na
Sądach Seymowych y *Relationum* Krol o-
sobą swą zasiada, inne imieniem tylo y
powagą swą zaśczyca. Ale o tym obszerniey
w Xiędze da Bog czwartey.

§ XVII.

JAkie są prawa Krola w wysyłaniu Po-
łow

stow do postronnych Narodow? *Odp.* W szczególnych sprawach y od publicznego interessu dalekich, Krol może wysyłać Posły, y do siebie przyśłane odprawiać: Ale uroczytsze poselstwa nie mogą być wyprawiane, tylko z wiedzą y zezwoleniem Stánów. A w gwałtowniejszych Oyczyzny potrzebach przynajmniey z Senatu rady. Wszakże zawżze Krol osoby do poselstwa sprawowania wyśadza, lubo nie zawżze poselstw sprawowania rzeczy przepisy daie. O czym w Xiędze czwartey obszerniey będzie. A Ci Szlachtą być mają dobrze osiadłą. *Vol. Leg. t. 6. f. 22. §.* To też wdruiemy.

§ XVIII.

Jakie iest prawo Krola w wypowiedzaniu wojen? Woyska władzy? toczenia wojen? zawieraniu Soiuszow? *Odp.* O wszystkim tym niżej będzie; tu namieniam, że Krol w woysku przytomny ma nad nim naywyższą władzą: a Wyzywania też Szlachty na pospolite ruszenie władza, zostae przy Krolu. Ktorą mu ią na Seymie zlecaią Stany, Konstitucye 1613, 1635, 1693, 1697, 1736.

§ XIX.

§ XIX.

JAkie jest prawo Krola w szafunku przywileiow, mianowicie *Servitutiatis y Nobilitatis*? Odp. Má Krol moc przywileiámi swoiemi iuż nowemi niekiedy, iuż ztwierdzaiącemi dawne zaszczycać miasta: zgromadzenia: Osoby pewne: ále te prawu publicznemu nie mają się zprzeciwiać a y ieżeli álbo przeciw prawu są dane, albo z uymą y krzywdą innych, takowi zapozwani do Sądu, Kanclerskiego przywiliyi wracają. II. Ma także Krol prawo *Servitutiatis*: Prawo to, jest w rzeczy opatrzenie osoby iákiey przywileiem wyimuiącym ją z zwierzchności niższych Sądow, áżeby się tylko przed Krolem lubiego Sądem sprawowała: Mieli też dawno Krolowie moc zaszczycania Szlacheństwem, ale późniejszyé prawo stánowi, b áżeby plebei nie byli wyśádzani na Szlacheństwo, iedno na Seymie za wiadomością Stanow, Rad, álbo w woyszcze dla znacznego w męstwie swego poczynania y dzielności. III: Dostoieństwa Xiążąt, Grafiow, Márgrabiow, od Krolow nie bywają dawane.

Atoli Jan III. Matezylego Lekarza Bonof-
skiego uczcił, *Marchionis* honorem. c Ja-
ko też August II. Alexandra Sallarolego y
z iegoż Bracią d który Margrabstwa przy-
wilyi, y Krol, y wielu osob z Senatu y Ry-
cerstwa, zaczawszy od Prymasa, przytwier-
dzili swoiemi podpisami.

- a *Vol. Leg. 6. f. 626. tit. Przywileie.*
b *Ibid. t. 2. f. 971. tit. Plebeiorū Nobilitatis.*
c *Zaluski Ep. t. 1. f. 708. d Tenże t. 3. ff.*
500.

§ XX.

J Akie jest prawo Krola w obowiazku Se-
natorow do bytnosci przy boku swoim?
Odp. Od czasow Henryka Walezego o-
bowiazali się Krolowie nie w rzeczach
Rzeczypospolitey tyczących, nie stanowić
bez rady Senatu: y z tej przyczyny krom
Ministrow, wyznaczani bywaią na Sey-
mach (choćby te nie doszły nawet) Se-
natorowie, ktorzyby Krolowi poki w
Krolestwa granicach bawł, przytomni zo-
stawali. Ale o tym obszerniey się mowić
będzie w Księdze 3 §. o urzędzie Senatorow.

§ XXI.

§ XXI.

JAkie ma prawo Krol do wyjazdu za granice państwa? *Odp.* Dawnemi czasy wyjazdu za granice Krolestwa pozwalali sobie Krolowie według upodobania swego: Kazimierz W. do Pruss, y do Węgier iezdził roku 1342. *a* Ludwik przemieszkał w Węgrzech. *(b)* Władysław Jagello do Węgier *(c)* tak wyieżdżał. Zygmunt II. wyieżdżając do Cesarza Maxymiliana otrzymał przody Rad Koronnych dozwolenie. *(d)* Gdy Stany wybierały za Krola, Zygmunta III. y Syna jego Władysława, obowięzywali się Krolowie ci w ugodach swiego wybierania, że ieżeli wyciągać będzie potrzeba państwa dziedzicznego, Szwedzklego, iż wyjazd ten nie przody, aż też y Stánów nasz zezwolenie nastąpi. *(e)* Poźnieysze lata wolność Krolow do wyjazdu za granice, mają określona *(f)* prawami.

(a) Bielski w Kronice na karcie 228.

(b) Tenże pod tym Krolew *(c)* Tenże na kar: 279. *(d)* Tenże na kar. 529. *(e)* Vol. Leg. t. 2. f. 1098. *(f)* Vol. Leg. t. 4. f. 4.

f. O od-

§ O odiezdzie t. 6. f. 107. tit. Pozwolenie. f. 239. § Niemniej: f. 650. § A ponieważ.

§ XXII.

J Akie jest Króla prawo, y z którego źródła wynikłe? Jegoż obowiązujące do odzyskiwania Ziemi utraconych? y co się imieniem tym rozumieć ma? *Odp.* I. Jmieniem Ziemi utraconych rozumieć się mają Ziemie odpadłe od Polski nie prawnie y nie sprawiedliwie: Albo jeżeli ich ustąpienie komu ugodnemi pokoiu zakładami jest warowane, tedy iako się zdaie wracać prawo Narodu Polskiego do ich odzyskania, gdy przeciwna strona ugody tey nie dochowuje, tak też y obowiązek na Królów zwracać do ich odzyskiwania: Co też oni ugodą swojego wybierania, czyli *pactis conventis*, warują zawsze. I tegoć obowiązku mocą August II. Kamienieć y Podole odzyskał ugodą bez broni użycia zakończoną: ktorey gdy użył na odzyskanie Inflant od Szweda, szczęście wojenne dało za Szwedem pierwszemu przeciwny wyrok: y nowych woleń á razem y klęsk Polskiemu y Salskiemu

Saskiemu Narodowi otworzyło pole. II. August III. nam szczęśliwie panujący, w zakładzie przedugodnym swojego wybierania, obowiązek który nań kładły Stány odzyskiwania Ziemi utraconych, tak ogranicza: (*Avulsorū recuperationem data occasione justa. Et legitima* mieć na pieczy będziemy f. 624.) Ze zaś utracone Ziemie krom woyny odzyskiwane być często nie mogą, woyny zaś Król, krom wiedzy Stánów podnieść nie może, dla czego przyśięga, którą na część tę, *pactorem Conventorum* Król czyni, Jęgoż nie do czego innego obowiązywać się zdaie, tylko ażeby Stanom Rzeczypospolitey potrzebę tę woyny przełożył, y Stány też do iey uchwalenia, y potrzebnych na nie nakładów, staraniami swoiemi złożył.

§ XXIII.

Jakie jest y z kąd wynika prawo Króla obowiązujące do odzyskiwania pieniędzy summy Neopolitańskiej? Odp. Summy Neopolitańskiej początek takowy ma, Królowa Bona Zygmunta 1. Zona Córka Jana Galeacyusza Sforcyi Medwołańskiego

skiego Xiążęcia, po śmierci Męża, do Włoch zkąd rodem była, wrocila y Krolowi Hiszpańskiemu, wraz y Neapolitańskiemu 430000 czerwonych złotych Neapolitańskich, z dochodu rocznego dała roku 1556. W rok potym umarla Bona z czym summy te na Zygmunta Augusta Syna, y cztery iego Siostry dziedzictwem spadły: August y Anna bezpotomnie zeszliz Katarzyna ich Siostra Jana Szwedzkiego Krola Zona zostawila Następcę Zygmunta III. Polskiego y Szwedzkiego Krola: ktory (iako w ugodzie swoiego wybierania był przyślągl,) (a) prawo swoje do przerzeczoney summy zupełnie na Rzeczpospolitą zlał, przez dane uroczyście pismo dnia 21 Stycznia roku 1588: Atoli dochod coroczny od summy tey dla siebie odbierał: y gdy Anna Krolowa Polska Stefana Batorego Zona á Bony Krolowy Co-ra, bezdzietnie zeszliz: Zygmunt tenże części summ pomienionych po Ciotce Dzie-dzic; takowy w roku 1626, ieyże uczynił podział: żeby połowę rocznego, od niey dochodu, brał Władysław Syn: á druga połowę Zona Zygmunta powtorna Kon-
stancya

Konstancya, y Jey potomstwo: Konstancya roku 1632 dług śmiertelności wypłaciła, po ktorey śmierci części dochodów na siebie spadającej Bracia ustąpili Siostrze Annie Katarzynie Małżonce Filippa Wilhelma Woiewody Neoburgu, ażeby iey zażywała do śmierci: Mąż zaś Anny Filip nie tyło dochody ale y sumnę samę po śmierci Zony Anny sobie przywłaszczył. Władysław część swoją trzymał, iako też Następca jegoż Jan Kazimierz: Lubo obydwaj przyrzekli w ugodach swojego wybierania, (b) na bliskim się Seymie z Stanami o tym naradzić. I owszem Jan Kazimierz (ktoremu Rzeczpospolita była pozwoliła używania rocznych od tey summy dochodów aż do śmierci) wspomnianej summy dziedziczką napisał Annę Gońzagę Zony swojej Siostrę, y Corkę iey Annę Kondeuszowi zaślubioną za Corę przywłaszczył. Anna ta po śmierci Jana Kazimierza, iako jegoż przywłaszczona Córka, gdy iey swego prawa ustąpiła Matka, tych się pieniędzy dopominała, iako też y Krysztyna Szwedzka Królowa krwi zpadkiem: Dopominał y Michał Król Imieniem Rze-
czy-
czypo-

czy politey, ktorey prawá swóiego ustąpił był Zygmunt III. lubo w używaniu dochodów Jemu y Synom Rzeczpospolita przegłądała: Starania w odzyskaniu wspomnionych summ w rokách: 1686. 1695. 1713. ponowione. Roku z tych ostatniego Krzysztof Szembek Biskup w ten czas Inflancki potym Primas sprawował do Cesarza poselstwo w ktorego mocy zostawało Neapolitańskie państwo, dopominając się całej tey summy wypłacenia; ale bez skutku. Familia Kondeuszów odbierała część dochodów od tey summy z wyroku danego od Izby czyli Kámery Neapolitańskiej do roku 1725: to iest czerwonych złotych 11428; bez naruszenia iednak prawa polskiego, ktore warował Cesarz. Dochód tenże roczny odbierali y przedtym Kondeuszowie, nim od Filipa Borboniusza do Karola Austriaka przeszło było Królestwo Neapolitańskie, za którym przeysciem ustawało: Roku 1732 odnowione starania ku przywroceniu tey summy, ale śmierć Królewska skutkowi starunków tych szczęśliwemu przeszkodziła. August III. odzyskania tey summy obowiązek przyjął, wszakże nowe rządu

Neapolitańskiego Królestwa odmiany z
Domu Austriackiego w Dom Borboniu-
szów, skutek iego przewlekły. (c)

(a) *Vol. Leg. t. 2. f. 1098.* (f) *Ibid.*
t. 3. f. 767. n. 61. § *Summy.* (c) *P. C. Jo-*
an. Casim. § A z strony konfed. 1733. § Sum-
my Neapolitańskie P. C. Augusta III. §. Win-
dykacya Summ. Factum, jus & status nego-
tii Neapolitani Polonici tempore Comitiorum
à 1740 publicatum.

§ XXIV.

POD którym warunkiem? obowiazany
jest Krol chowac Obywatelow y ca-
łego Narodu prawa? *Odpow:* W ugodzie
pbierania Henryka Walezyusza znayduie
się warunek takowy; żeby z przyięgi
wierności Krolowi uczynioney y poslu-
szeństwa Obywatele wolnemi tym samym
byli, ieżeliby prawa ich y wolności Krol
łamał. (a) Co że się Henrykowi rzeczą
przyostrzeyszą zdało, tedy Posłowie wy-
slani na iego do Polski zprowadzenie, tło-
maczeniem takim surowość, warunku te-
go miarkowali: że się to rozumieć má, o
gwałceniu praw y wolności Narodu do-
browol-

browolnym, y na praw tych y wolności
wzgardę: y gdyby się od przedsięwzięcia
swego, Prymasa, Senatu, y Stanów napomi-
nianiem niezatrzymywał Krol. (b) Napo-
minanie zaś to ma być powtarzane y ie-
zliby potrzeba wyciągała, na Stany toż na
Seymie włożyć, a iezliby sfluszney przy-
czyny, sprawie tey która będzie wniesio-
na, y postępku w niey, Krolowie nie dali,
y za temi naleganiami uczynić nic nie
chcieli, w ten czas Stany wszystkie mają
się zachować według artykułu: *de non pra-
standa obedientia*: Czego nie zachowujący
a zbierający woysko na Krola mają być
pozwani y sądzeni na Seymie. (c) Ale
dziecie Narodu nie ukazują przykładu, że-
by poddani Królowi kiedy wiare y poslu-
szeństwo wypowiedzieli. Przykład Zy-
gmunta III. od trzech Senatorow y nie
wielu z Szlachty złożonego nagane po-
wszechną odniósł: Wyzucie też Augusta
II. z Państwa broni Szwedzkiej dziełem
było: y ci co go wyzuwali od związku
Sandomierskiego przez Stany całej Rze-
czypospolitey na walnym zjeździe Wár-
szawskim zgromadzone pochwalonego, za
Ojczyzny nieprzyjaciół osądzeni (d)

(a) Vol. Leg. t. 2. f. 864. 922. tit. Decla-
ratio. (b) Ibid. ff. 1634. 1635. tit. Konklu-
zye Seymu. (c) Ibid. f. 1660. 1661. tit. De-
klaracya Artykułu. (d) Ibid. t. 6. ff. 138,
139. tit. Ubezpieczenie:

K S I E G I

W T O R E Y,

T O M U

P I E R W S Z E G O.

CZESC CZWARTA

Część ta Rozdziały dwa zawiera: Pier-
wszy o Krolowey. Drugi o Krolowskim
potomstwie y ich prawach uwiadomi.

ROZDZIAL I.

O K R O L O W Y.

Rozdział ten: Prawa Krola w obieraniu
Zony: Krolowey religia, miejsce ślubu, y
uwieńczenia: Dwor, intraty, mieszkanie: po-
grzeb: Kronikę ich nakoniec wytłomaczy y
poda paragrafami tyłaż.

§ I.

Jakie są prawa Polskie w obieraniu przez Króla Zony? *Odp.* Po Zygmuncie Augustie który przeciw woli Stánów pojął w małżeństwo Radziwiłównę po Gastoldzie Woiewodzie Trockim Wdowę, a po tej śmierci Katarzynę Córkę Ferdynanda I. Cesarza, z którą przeciw Stánów tychże woli rozwodzić się chciał, w ugodzie obierania Stefana Batorego warowano, żeby Król żony nie brał bez wiedzy y przyzwolenia Stánów, y żeby bez przyczyn sprawiedliwych od Kościoła Bożego uznanych z nią się nie rozwodził. (a) Toż się poślednieyszych Królów ugodami wybierania ichże zmaenia y ponawia. (b)

(a) *Vol. Leg. t. 2. f. 901. § 1. A i na małżeństwie.* (b) *P. C. Władysław IV. Jana Kazimierza, Michała JS. Z strony małżeństw.*

§ II.

Jakiej religii Królowa być ma? *Odp.* Królowa być powinna wiary Rzymskiej

Skley Kátólickiey: (a) y historya nasza
ukazuje przykłady Krolowych z tey przy-
czyny nie zaśzczyconych koroną, że nie
były prawowierne; w osobach Alexandra
Zony w odszczepieństwie Greckim zosta-
tacey: y Augusta II. w kacerstwie Lutra.

(a) Vol. Leg. t. 4. f. 13. tit. Rex Ca-
tholicus P. C. Michała: Jana III. Augusta
II. § Lubo dawne prawa Augusta III. § Rady

§ III.

KTóre jest mieysce do zawierania mał-
żeństwa? y do uwieńczenia Krolow-
wy? Odp. I. Mieysce Małżeństwa Kro-
low nie zawsze iedno jest; ani ieden za-
wsze, który łączy Biskup. Władysław Ja-
gello pierwszą y drugą żonę brał w Krá-
kowie: w Sanoku trzecią: a czwartą w
Nowogrodku. Tę Wileński Biskup tańtę
Arcy-Biskup Lwowski łączył. Kázimie-
rzowi IV. ślub dawał Krakowski Biskup
w przytomności ArcyBiskupa Gnieźnień-
skiego w Krakowie. (a) II. Mieysce ko-
ronowania Krolowych (b) Krakow jest:
Władysław IV y Michała żony w Wár-

czawie ozdobione koroną za wyraźnym
Stanow pażyźwoleniem (c) III. Honor
koronowania Krolowy, prawa y zwyczaj
barożytny, Prymasowi wartuią. (d) Są ie-
dnak przykłady, iako Krolow, tak rownie,
y Krolowych nie przez Arcy-Biskupa u-
wieńczonych, dla ich iuż niebytności,
iuż choroby, iuż innych przyczyn: (e) tak
dla choroby Arcy-Biskupa Gnieźnieńskie-
go Biskup Kuławski koronował y nama-
stzał na krolestwo Annę, Zygmunta III.
Zonę: Tenże Zygmunta tegoż Barbarę
zonę uwieńczył, ponieważ Arcy-Biskup
Gnieźnieński ieszcze z Rzymu swojego
nie odebrał był potwierdzenia. IV. Przy-
tomna koronacyi Krola Krolowa, wraz z
tamże koronę bierze, y po lewey Krola
lece na tronie zasiada.

(a) Bielski, Długosz, u Lengnich'a Pa-
publ. L. 2. c. 16. § 5. (b) Vol. Leg. t. 4. f. 945
tit. Koronacya. (c) Tamże t. 4. f. 50. tit. Ko-
ronacya. (d) Tamże t. 1. f. 178. (e) Len-
gnich L. t.

§ IV.

Z Których się ołob składa Dwor Kro-
lowy

łowy? Odpow. I. Ma Krolowa Marszałka, ktorego Kromer, *Magistrum curia*, zowie: Urząd iego jest laskę przed Krolową nosić, gdy sama idzie: Bo gdy w towarzystwie z Krolom, Marszałkowie ią Koronny y Litewski niosą. II. Ma Kanclerza rownie, który imieniem iey odpowiada y pisze. Zkąd Krolowa osobną swoę ma pieczęć, na wzor pokoiowey Krola pieczęci: w szrodku tarcza podzielona na dwie części: na iedney z tych Krola Meża: na drugiey herb iest prywatny: Kanclerzem zwyczajnie duchowny bywa, lubo Ludowiki Zony Jana Kazimierza Władysław Rey Podskarbi nadworny był Kanclerzem. III. Ma ieszcze Ochmistrzynią z Matron godnością znamienitych, y inne Damy y Dworzany Stępu Szlacheckiego: Władysław IV. y Brat iego Jan Kazimierz przyrzekali Stanom w ugodach swowego wybierania: że gdyby z Cudzoziemskich Małżonkę brali, tedy o sob Cudzoziemek przy niey nie więcej zostawać y mieścić ma, tylko tak wiele y tak długo, iako w tym zdanie Senatu zaydzie. (a) Czytay w tym późniejszych las stanowienia. [b]

(a) Vol. Leg. t. 4. f. 196. § Z. strony
Małżeństwa Także t. 3. f. 765. § Z. strony
Małżeństwa. (b) Vol. Leg. t. 5. f. 14. tit. O
Liczbie Cudzoziemców t. 6. f. 23. § Także y
f. 625. §. Także.

§ V.

IAka jest y żkąd intrata Krolowy? Odp.
Intrat Krolowa osobnych od Krola nie
ma, procz dwu tysięcy czerwonych zło-
tych z żup Krakowskich, ale wszystkie iej
potrzeby Krol opatruie. Ani Krol Kro-
lowy Krolewsczyny nadawać może
bez wiedzy Stánow: która zachodziła gdy
Zygmunt III. żonie Konstancyi (a). Go-
lubskie y Brodnickie Starostwa puszczał.
Ludowice, Eleonorze, Maryi, Najiaśniej-
szym Krolowym polskim, także Maryi
Jozefie Augusta III. Małżonce warowały
Stány sto tysięcy wiana, a drugie sto ty-
sięcy przywiánku intraty roczney. (b) II.
Po śmierci Krola, Krolowy dożywocie o-
patrzane bywa: y może Krolowa dobra,
na których zapisana ma oprawę z intraty
puścić Szlachcie: (c) III. Z dobr. tych
Krolowy kwarta płacona być má w ko-
ronie

ronie, a *donativum* w Litwie. (d) IV. Do-
żywocie to Krolowy samey służy poki
krolową polską jest, y poki mieszka w gra-
nicach państwa; traci ie, gdy albo za mąż
idzie, iak ie utraciła Eleonora po Michale
Wdowa, gdy powtornym małżeństwem
za Xiążęcia Lotaryńskiego poszła, albo ie-
dzie za granice: chyba żeby na ich dzier-
żenie zezwoliły Stany: iak zezwalały gdy
Marya Jana III. żona iachała za granicę. (e)

(a) *Vol. Leg. t. 3. f. 668 tit Starostwo*
Brodnickie. (b) *Ibid. t. 6. f. 658. tit. Oprawa*
Ndyi. Krolowy. (c) *Konstytucye rokow. 1581.*
1593. 1609. 1638. 1649. 1670. 1678. (d) *Vol.*
Leg. t. 6. L. s. c. (e) *Zaluski Ep. t. 2. p. 511.*
Vol. Leg. t. 6. f. 187. tit. Pozwolenie.

§ VI

GDzie mieszka Krolowa po śmierci Kro-
la małżonka? y gdzie bywa ie y zwło-
kow pogrzeb? *Odp. I.* Po śmierci Miał-
żonka Krola może sobie Krolową zamek
obrać do mieszkania w dobrach pod do-
żywocie podpadłych: Eleonorze Poznań,
lub Toruń, albo Grodno, lub inne Miałto

krom Krakowa do mieszkaniá pozwola-
ne. [a] Marya Jana III. Zona stalego miey-
sca do mieszkania nie wybrała: Aż też po
czterech latach, z wiedzą Stánow do Rzy-
mu ie przeniosła. II. Pogrzeb Krolowy
w Krakowie bywá. Nakład łoży ieżeli za
życiá iego umiera, Król: ieżeli wdowá zcho-
dzi z dobridzie dożywocia. Jeżeli pogrzeb
razem Krola y Krolowy odpráwia się, Rze-
czypospolitey skarb opátruie iegoż potrze-
by, tak żonę Jana III. Maryá wraz chowa-
no z Mężem roku 1724. (b)

(a) Vol. Leg. t. 5. f. 270. (b) Leg-
gnich. Ju. Reg. Pol. L. 2. c. 16. § 17.

§ VII.

KRONIKA ZEBRANA
MONARCHIN, XIĘŻNYCH y KRO-
LOWYCH Polskich zaczawszy od Piastra
Piastra Zona, Rzepichá.
Ziemowitá Zona,
Leszka IV. Zona,
Ziemomyśla Zona,
Mieczysław I. Zona, Dąbrowka, Corka
Bolesława I. Xiążęcia Czeskiego umar-
ła Roku 977. Bole-

Bolesław I. Chrabrego, Zona, 1. *Hemmilda*, Corka Rydaka II. Margrabi Misnii, z którą się rozwiodł. 2. *Judyta*, Corka Geyzy Króla Węgierskiego, z którą się także rozwiodł. 3. *Konilda* albo *Erminilda*, Corka Dobromira. 4. *Odum*, Corka Edwarda II. Margrabi Turynگی y Misnii.

Mieczysław II. Zona, *Ryxa*, Corka Erenfryda Hrabi Palatyna Rhenu, umarła w Salsfeldzie d. 24 Marca, 1063.

Kazimierz I. Zona, *Marya* albo *Dobrogniewa*, Corka Włodzimierza Xiążęcia Ruskiego, umarła R. 1087.

Bolesław II. Smiałego, *Wycestawa*, Corka Izasława Xiążęcia Ruskiego umarła, 1089.

Władysław I. Hermana, 1. *Judyta*, Corka Wratysława Xiążęcia Czeskiego, umarła 1086. 2. *Zofia*, Corka Henryka III. Cesarza.

Bolesław III. Krzywoustego, 1. *Zbysława*, Corka Michała, albo Swiatopelka, Xiążęcia Kijowskiego, umarła 1108. 2. *Salomea*, Corka Henryka Starszego Hrabiego Bergenskiego, umarła d. 24. Lipca,

Władysław II. Zona Adelajda, Corka Henryka IV. Cesarza, umarła w Altemburgu, 1159.

Bolesław IV. Kędzierzawego, 1. Anastazy, Corka Wsiewłodzimierza Xiążęcia Halickiego, umarła R. 1172, 2. Helena, Corka Roścysława Xiążęcia Przemyskiego.

Mieczysław Starego Eudoxya, Corka Wsiewłodzimierza Xiążęcia Halickiego, 2. Gertruda, Corka Beli II, Krola Węgierskiego. 3. Adelajda, Corka Godofreda II. Hrabiego Lowańskiego.

Kazimierz II. Sprawiedliwego, Helenę, Ufsewolda Xcia Bełsk: Corka.

Leszka V. Białego, Grzymisław, Corka Iarostawa Xiążęcia Ruskiego, umarła, R. 1258.

Władysław III. Łaskonogiego.

Bolesław V. Wstydliwego, S. Kunegunda, Corka Beli IV. Krola Węgierskiego, umarła w Klasztorze Sądeckim, d. 24 Lipca 1292.

Leszka VI. Czarnego, Krystyna, Roścysława Xiążęcia Ruskiego, Corka.

Przemysław Krola, 1. Lukarda, Mikołaj

ia albo Henryka Xiążęcia Windawskiego Corka, zabita. d. 13. Grudnia. 1283.

2. *Ryxa*, Weidemira I. Krola Szwedzkiego Corka, umarła 1335.

Władysława Lokietka, *Jadwiga*, Corka Bolesława Xiążęcia Kaliskiego, umarła, 1340.

Wacława Krola Czeskiego. 1. *Judyta*, Corka Rudolfa Cesarza, umarła 1297.

2. *Elżbieta*: Corka Przemyśława Krola Polsk. u. 1307.

Kazimierza III. Wielkiego, 1. *Aldona*, Corka Gedymina Xiążęcia Litewskiego, umarła d. 8 Czerwca 1339. 2. *Adelalda*, Corka Henryka Grafa Haskiego, umar: 1356. 3. *Jadwiga*, Corka Henryka V. Xiążęcia Głogowskiego, u. 1390.

Ludwika Krola Węgierskiego: 1. *Małgorzata*, Corka Karola IV. Cesarza, umarła 1349. 2. *Elżbieta*, Corka Rządcy Bośni, utopiona.

Władysława II. Jagellona, 1. *Jadwiga* Corka Ludwika Krola Polskiego y Węgier: umarła 15. Czerwca, 1399. 2. *Anna*, Corka Wilhelma Hrabi Celleienskiego, umarła, 21 Marca 1416. 3. *Elżbieta*, Corka

Corka Ottona Pileckiego, Woiewody Sandomierskiego, umarła, 1419. 4. Zofia, Corka Andrzeja Iwanowicza Xiążęcia Kiiowskiego, umarła 21. Września 1461.

Władysław III. Krol Węgierski, bezżenny zginął pod Warną.

Kazimierz IV. Zona, Elżbieta, Albrycht II. Xiążęcia Austriackiego Corka, umarła, 1505.

Jan Albrycht, bezżenny umarł.

Alexandra Zona, Helena, Corka Iwana Wafilewacza Cara Moskiewskiego, umarła 31. Stycznia 1494.

Zygmunta I. Zona, 1. Barbara, Corka Stefana Hrabiego Trentskineńskiego y Spińskiego, umarła d. 2. Pazdziernika, 1515, 2. Bona, Corka Jana Sforcyi Xiążęcia Medyolańskiego, u. 20. List. 1557.

Zygmunta Augusta, Zona, 1. Elżbieta, Corka Ferdynanda I. Cesarza, umarła 15. Czerwca 1545. 2. Barbara, Corka Ierzego Radziwiła Kasztelana Wileńskiego, umarła 12. Maja, 1551. 3. Katarzyna, rodzona Siostra Elżbiety, pierwszey Zony, umarła d. 28. Lut. 1572.

Henryk

Henryk Walezyjski, bezzenny panował.
Stefano Batoryego Zona, *Anna Zygmunta I.*
 Króla Polskiego Corka, umarła 9. Wrze-
 śnia, 1596.

Zygmunta III. Zona, *Anna*, Corka Karola
 Arcy-Xiążęcia Austryackiego, umarła
 10 Lutego, 1598. 2. *Koastancya*, rodzo-
 na Siostra Anny, umarła, 10 Lipca, 1631.

Władysława IV. Zona 1. *Cecylia Renata*,
 Corka Ferdynanda II. Cesarza, umarła
 24. Marca, 1644. 2. *Ludwika Marya*,
 Corka Karola Xiążęcia Mantuy.

Jana Kazimierza Zona, *Ludwika Marya*,
 pozostała Wdowa *Władysława IV.* u-
 marła, d. 10. Maja 1667.

Michał Korybuta, *Eleonora*, Corka Fer-
 dynanda III. Cesarza, umarła d. 17. Gru-
 dnia, 1697.

Jana III. Sobieskiego, *Marya Kazimira*
 de la Grange, Corka Margrabi d' Ar-
 quien, u. d. 30. Stycz: 1716.

Augusta II. *Chrystyna Eberhardyna*, Corka
 Chrystyana Ernesta Margrabi Bareuth,
 u. d. 5. Września 1727.

AUGUSTA III. szczęśliwie nam panują-
 tego **MARTA JOZEF** Corka Jo-
 zefa

zesa Cefarza n. d. 8. Grudnia roku 1699.
zaślubiona d. 20 Sierpnia Roku 1719.
Zabrana z Swiata z powfzechnym za-
lem wfzystkich 17 Listopada roku 1757.

ROZDZIAŁ II.

O KROLEWICACH y KROLEWNACH POLSKICH.

*Rozdział ten o Dochodach y dostoięństwie
Krolewiczow y Krolewn twitdomi.*

§ I.

JAkie są y zkąd Synow Krolewfkich do-
chody? *Odp.* Dawnych czafow, gdy
Krolow dochody znacznieysze były, wy-
starczali Krolowie na wychowanie y do-
statnie Synow y Corek opatrzenie. Gdy
Zygmunt August darowiznami wielkimi
intraty Krolow duzo nadmnieyszył, Zy-
gmunt III. który Synow miał piąciu y
Corkę, iednę szukał u Rzeczypospolitey
dla nich opatrzenia: I otrzymał dla Wła-
dyfława naystarszego Kraie odebrane Mo-
fkwie, z częścią intraty ich, (a) także w
Pru-

Prusiech dzierżawy: Ofiek y Melelantz.
Do ktorych uchwala Seymowa pięćdzie-
siat tysięcy rocznego dochodu z intrat
Państwa przyłączyła. (b) II. Dla Jana tak-
że Kazimierza otrzymał tenże Zygmunt
III. dzierżawy dwie y Krolewiczyszny ty-
leż: (c) Dla Jana Alberta Warminskie nay-
przed a potym Krakowskie Biskupstwa.
(d) Dla Karola Ferdynanda Czerwinskie.
(e) Tynieckie (f) Opactwa, y potym
Biskupstwo (g) Plockie. Dla Alexandra
Karola dzierżawy dwie, (h) a dla Anny
Krolewny, Bródnickie y Golubskie Sta-
rostwa. III. Dla tego zaś w puszczaniu
dobre tych Krolewicom trzeba było przy-
zwolenia Stanow, bo urodzenia zachoscia
przechodza Szlachte, y rowiennosc z ni-
mi. Szlachcie zaś samey dobra te y urzę-
dy dawane według prawa być powinny.
I dla tey przyezyny, Jan Kazimierz y A-
lexander Karol, Krolowi y Rzeczypospo-
litey wiernosci przysege uczynili, pokiby
dobre zażywali. (h) Jan także Albert y Ka-
rol Ferdynand zwyczajną rownie Senator-
ską przysege wykonali, z czego się
ukazuje że Synowie Krolewscy mo-

ga y dobra Krolewskie dzierzyć, y urzędy
 piastować, jeżeli się do stanu Szlacheckiego
 zniżą, y poprzyśięgą wierność: którą
 iednak przyśięgę wierności żeby oddał
 Władysław, lubo otrzymał Krolewskie
 dobra, śladu nie znaydujemy w prawie y
 Narodu dziejach. IV. Dzierżenie dobr
 tych przez Krolewiczów ograniczało się
 zakładami: iuż płacenia ciężarów Rzeczy-
 pospolitey: (k) iuż spuszczenia tych dobr
 lub urzędów gdyby im się dochody inne
 za granicą dostały: a Anna Krolewna w
 Mążństwo postanowiona była. V. Jan
 III Synom trzem y Corce znaczne zostā-
 wił dobra, porządki, summy, srebra, y
 kleynoty, że dostoyne, z nich powagę
 Krolewiczów utrzymywać mogli. Z Cor-
 ką dał w posagu 500000 talerów bitych.
 Wyciągały od nich Stany wierności
 przyśięgi, ale tey żaden nie uczynił. VI.
 Augustowie, II. y III. zkad y iakie dla po-
 tomstwa opatrzenie obmyślili, mało w
 prawie. (k)

(a) *Kol. Leg. t. 3. f. 368. tit. Ordyna-
 nacya.* (b) *Ibid. f. 495. cit. Audia prowizyi.*
 (c) *Ibid. f. 709. tit. Opatrzenie. y t. 4. f.*

54. tit. Prowizya. (d) Ibid. f. 791. (e) Ibid. f. 792. tit. Konsens. (f) Ibid f. 853. tit. Konsens. (g) Vol. Leg. t. 4. f. 4. tit. Konsens. (h) Ib. t. 3. ff. 709. y 710. (i) Vol. Leg. L.c. (k) Vol. Leg. t. 6. ff. 30. § Obawiać się 635. §. A gdy tenże.

§ II.

JAkie jest dostojenstwo Krolewiczow Polskich? Odp: I. Krolewiczowie przedtym następowali w rzady Narodu po Rodzicach: Nawet gdy wolne bywało Krolew wybieranie, wzgląd ná nich pierwszy miewały Stány. pierwszych Jana III. Synow honor ten minął. II. Władysławowi Zygmunta III. Synowi pozwoliły Stány po lewey Oycowskiego tronu stronie zasiadać na Seymie. (a) Toż zasiadał Jakob na Senatu radzie, Jana III Syn: którego mu ubliżono na Seymie. [b] III. Woyna też Moskiewská w rokách 1616. 1632. od Stanow Władysławowi zlecona, lubo Hetmáńskiey władzy warunki razem zachodziły: Stány zaś mniej chętne były, gdy Jákob Jána III. Syn, bez ichże wiedzy, część woy-

Y

ská

fka pod Chocim prowadził. (c) IV. Ma-
 ię dośtoyność tę Krolewiczowie, że w spra-
 wach osobistych nie mogą być pożywani,
 ani sądzeni tylko przed Krolew y Senato-
 rami na Seymie: Co y Jana Synom wá-
 rowały uchwáły. (d) V. Spráwy wyni-
 kájące, z przyczyny dzierzonych przez
 nie dobr, Sądom zwyczajnym podlegáją
 ktorých też dobr dzierzawcami Szlachta
 być má samá, y ciż z nich w sądziech odpo-
 wiádać máją. (e) VI. Nazwisko Krole-
 wicom *Serenitatis*, dawane bywá. (f) Lu-
 bo iednak maieřtat Oycá czczą w Synach
 Polácy, zwierzchności ich nád sobą zá-
 dneý nie przyznáwáją. Michał y Jan Kro-
 łowie rowienność Szlachecką zatrzymy-
 wali dla swych potomków, żeby równie
 z innemi mieli do wfzyłtkiego prawo. [g]
 Takiey dośtoyność pełne Szláhcicá ná-
 zwisko.

(a) *Lengnich Hist. Pruss. t. 5. p. 541*
 [b] *Piaſecki Chron. p. 300. y Załuski E-
 pist. t. 1. par. 2. ff. 1042. 1058. 1059. (c)*
Ibid: p. 1038. 1091. (d) Pařta Conventa
Vladislai Ń Nayiařnicyřzych Krolewiczow.
Augusti II. Ń. A gdyby iaka sprawa: Vol.
 Leg.

Leg. t. 6. f. 262. Art. 6. (e) Vol. Leg. t. 6. f. 23. §. A w dobrach. (f) P. C. Michała y Iana tit. Krewnych. Augusta II. in Vol. Leg. t. 6. f. 23. §. Linea de Lumbis: Augusta III. tamże f. 626. §. Reassumuiąc: (g) P. C. Michała §. Reassumuiąc, y Iana III. §. i. Rady.

PORZA.

PORZĄDEK

TOMU Pierwszego KSIĘGI Wtorey.
ROZDZIAŁOW y PARAGRAFOW.
CZĘSCI PIERWSZEY.
ROZDZIAŁU PIERWSZEGO.

- §. I. Jak dawny przodkowie nasi
rządu y sprawowania swego przez
Monarchy początek ukazują? Na
karcie. - - - 2
- §. II. Jak dawno Monarchowie Polscy
Krolami się zwać poczęli? - - 7
- §. III. Czyli kiedy Krolowie Polscy
Cesarzy Rzymskich dannikami byli? 9
- §. IV. Krolowie Polscy czyli wolnym
Stánów wybieraniem? czyli następ-
waniem y zpadkiem krwi wstępują
na państwo? - - - 13

ROZDZIAŁU DRUGIEGO.

O MONARCHACH POLSKICH

w szczególności.

- §. I. Lech y iego plemię. - - - 18
Wizimir. - - - 21
- §. II. Woiewodowie. - - - 23
- §. III. Krak y Jego potomstwo. 24
Lech II. / - - - 26
Wanda. - - - 27

§ IV.

§. IV. Woiewodowie znowu.	-	28
§. V. Leszek I.	-	29
§. VI. Leszek zdradliwy.	-	31
§. VII. Leszek II.	-	33
Leszek III.	-	35
Popiel I.	-	37
Popiel II.	-	38
§. VIII. Piąst y Jego rod.	-	41
Seymowit.	-	43
Leszek IV.	-	46
Ziemomyśl.	-	48
Mieczyśław.	-	49
Bolesław Chrobry.	-	53
Mieczyśław II.	-	59
Kázimierz I.	-	61
Bolesław Smały.	-	66
Władysław Herman.	-	69
Bolesław III. Krywousty.	-	71
Władysław.	-	80
Bolesław IV. Kędzierzawy.	-	83
Mieczyśław Stary.	-	87
Kazimierz II. Sprawiedliwy.	-	89
Leszek biały.	-	93
Władysław Łaskonog.	-	95
Leszek Biały znowu.	-	97
Bolesław wstydlivy.	-	101
Leszek Czarny.	-	108

Henryk	III
Przemysław	II2
Władysław Łokietek	II4
§. VIII. Wacław Król razem Czeski.	II5
§. IX. Władysław znowu Łokietek.	II7
Kazimierz Wielki.	123
§. X. Ludwik Król razem Węgierski	129
§. XI. Królowie Jagellow krwi: Jagello	134
Władysław Jagellończyk.	145
Kazimierz IV.	147
Jan Olbracht	152
Alexander	154
Zygmunt I.	156
Zygmunt August.	161
§ XII. Henryk Walezy	166
§ XIII. Stefan Batory.	169
§ XIV: Zygmunt y Jego Familya.	174
Władysław IV.	183
Jan Kazimierz	186
§ XV. Michał Korybut.	194
§ XVI. Jan III. Sobieski.	205
§ XVII. August II.	215
August III.	215
Kronika zebrana Monarchow, Xiążąt, y Królów polskich.	221

CZĘŚCI II. ROZDZIAŁU I.

Q. INTERREGNUM y O. INTERREIU.	
§. Co jest interregnum? ktore iego przy-	

czyny? iak wielorakié. 224

§ II. Co jest Interrey? który? y co iego
za urząd? 227

ROZDZIAŁU II O Seymie *Convocationis*.

§ I. Ktory nazwiska Seymu *Convocationis*
początek? mieysce? osoby sey-
muiące? 232

§ II. W iaki się sposób zaczyna Seym
Convocationis? 233

§ III. Iaki dalszy powód y tryb Seymu
Convocationis? 235

§ IV. Iakie są okoliczności y zwyczaje
Seymu *Convocationis* dokończenia? 237

ROZDZIAŁU III.

O SEYMIE obierania KROLA.

§ I. W iaki się sposób Seym obierania
Krola odprawia? iak długo? y na kto-
rym mieyscu. 239

§ II. Ktorzy należą y ktorzy nie należą
do dania *Suffragium* w obieraniu Kro-
la? 242

§ III. Iaki jest początek Seymu obiera-
nia Krola? y nayprzód obraniania nim
Marzałka? 244

§ IV. O czym się nayprzód zwykły na-
radzać Stany po złączeniu się Posłow
z Senatem? 247

§ V. Co się znaczy imieniem *Pacta Con-*
venta Regum w prawie nazwanych?
ktory ich początek y zapisywania
zwyczaj? - - - 248

§ VI. Ktorzy swoięgo do korony obie-
rania mają sobie pozwolony honor?
y ktore są, o tey ich wybierania wol-
ności prawa? - - - 249

§ VII. Ktore są prawa Cudzoziemskich
Posłow tyczące się? ich zprowadzenia
czas? sposob? porządek sprawowa-
nie poselstwa? przyimowanie? miey-
sce? listow świadectwo niosących ich
poselstwa napisy iakie? mowy? odpo-
wiedzi? odprawa? y inne nakoniec ty,
czące się teyże rzeczy zwyczaj? 251

§ VIII. Iaki się zachowuje porządek w
samym wybieraniu Krola? tryb kre-
skowania? obwieszczenie Krola wie-
lokrotne? y od kogo. - - - 257

§ IX. Iaki porządek dalszy Seymu obie-
rania Krola po jego obwieszczeniu? 261

§ X. W iaki sposob zachodzi dokoncze-
nie Seymu obierania Krola? 265

ROZDZIAŁU IV.

O *Koronacyi czyli uwieńczeniu KROLA?*

§ I. Kiedy y gdzie Krolow się Korona-
cya

- eya odprawia? y iaki ieý skutek? 266
- § II. Czas pogrzebu przeszłego Krola? mieysce? obrządki? y inne okoliczności? - - - 268
- § III. Ktore są początki, y ktore obrządki uwienczenia Krola? - 271
- § IV. Który iest czas? mieysce ktore uwienczenia Krolowy? y kto ją uwieńcza? - - - 275
- § V. Iaki iest obrządek odbierania przez Krola przyśięgi wierności od Krakowa Miasta y od innych? - 276
- § VI. Korona, berło, iabłko, znamiona Krolewskie ktorą Starożytność mają? gdzie bywają chowane? y od ktorego czasu? y pod czyim kluczem? 277
- § VII. Kiedy się zaczyna Seym *Coronationis* Krola? ktore iego mieysce? ktorzy go składają? iakie zaczęcie? porządek dalszy? przednieysze zabawy? uroczystości na nim Krola? iegoż zgoła przedłużenie lub skrócenie? y nakoniec dokonanie? - - 280

CZĘŚCI TRZECIEJ ROZDZIAŁU I.

O Nazwiskach y Maieście Krola, Dworze, Gwardyi, Pieczęci, Dochodach.

§ Ktore się dają Krolom Polskim tytu-

- ty? Czyli napisy dośtoieństwa? 284
- § II. Ktora jest powaga maiestatu Krolow
Polskich? - - - 286
- § III. Ktora Krolow Stolica? ktorzy
Dworzanie? y ktore o nich prawa? 287
- § IV. A przez omyłkę VI. Gwardyi czy
li żołnierzy do straży boku y maiesta-
tu Krola iaka starożytność? z iakie-
go ta Narodu ludzi składać się ma? Ich
Pułkownik ktorego rownie być ma
rodu? y iak przysięgly? ich liczba? y
płaca z kąd? - - - 289
- § V. Pieczęć Krola iak wieloraka? y o
każdey w szczegulności co maią pra-
wa? lub zwyczay? - - - 291
- § VI. Dochody Krolow iakie? y z kąd
były dawnio? - - - 294
- § VII. Dochody Krolow iakie? y z kąd są
teraz? - - - 296
- § VIII. Iakie są prawa o Ekonomiach y
dobrach stołu Krolewskiego? á miá-
nowicie komu ich dozor puszczony
być może? iaka ichże wolność? y iak
dośćatnie z nichże dochody? - 298

ROZDZIAŁU II.

O Prawach KROLA.

- § I. Iakie są prawa Krola w szafunku u-
rzędow y dobr w powszechności? 302

- § II. Jakie są prawa Króla w rozdawaniu mianowicie Biskupstw? - 305
- § III. Jakie jest prawo Króla w rozdawaniu Opaństw. - - - 307
- § IV. O prawie Króla w zaleceniu Papieżowi do dostojności Kardynalskiej. - - - 309
- § V. O podawaniu jednemu z Kardynałów przez Króla honoru, *Protectoris Poloniae*. - - - 310
- § VI. Jakie są prawa Królewskie w rozdawaniu Prałackich, Kanonicznych urzędów, Proboszczów y Plebanii w dobrach nie jedynie Królewskiego stołu, ale wszystkich niegdyś Królewskich? - - - 311
- § VII. Jakie są prawa Królewskie w rozdawaniu urzędu Senatorskiego Woiewodów y Kasztelanów? - - 312
- § VIII. Jakie są prawa Króla w rozdawaniu *Ministeriorum* rzędu Senatorskiego? - - - 113
- § IX. Jakie jest prawo Króla w rozdawaniu urzędów nie Senatorskich Koronnych y Litewskich? - 314
- § X. Jakie jest prawo Króla w podawaniu Urzędników Ziemijskich po Woiewodztwach, y w Prusiech? 314

- § XI. á przez omyłkę IX. Iákie iest prawo Krola w szafunku Starostw grodowych? - - - 316
- § XII. Iákie iest prawo Krola w rozdawaniu Starostw nie grodowych? Krolewskich dzierżaw? y Woytostw? 317
- § XIII. Ktore iest práwo Krolow? y iego iak dawny początek? w rozdawaniu orderu orla białego? y czyli áawni Krolowie orderu ktorego używali? álbo też razem zaszczycali nim swoy Narod? - - - 319
- § XIV. Iakie iest práwo Krola względem Seymow? - - - 321
- § XV. Iakie ma Krol prawo do zkładania Senatu rad? - - - 324
- § XVI. Iákie iest prawo Krola względem Sądow? - - - 325
- § XVII. Iákie są prawa Krola w wysyłaniu Posłow do postronnych Narodow? - - - 325
- § XVIII. Iákie są prawa Krola w wypowiedzaniu wojen? woyska władzy? toczenia wojen? zawierania soiuszow? 326
- § XIX. Iakie iest práwo Krola w szafunku przywileiow mianowicie *Servitoriatús y Nobilitatis*? 327

- § XX. Jakie jest prawo Krola w obowiązku Senatorow do bytności przy boku swoim? - - - 328
- § XXI. Jakie ma prawo Krol wyjazdu za granice państwa? - - - 329
- § XXII. Jakie jest Krola prawo? y z którego zrzodła wynikłe tegoż obowiązujące do odzyskiwania Ziemi utraczonych? y co się tym imieniem rozumie? - - - 330
- § XXIII. Jakie jest? y z kąd wynika prawo Krola do odzyskiwania pieniędzy summy Neapolitańskiej? - - 331
- § XXIV. Pod którym warunkiem? obowiązany jest Krol chować Obywatelow y całego Narodu prawa? - 335

XIĘGI W TOREY

TOMU Pierwszego CZĘŚCI Czwartej. ROZDZIAŁU I. O KROLOWY.

- § I. Jakie są prawa polskie w obleraniu przez Krola żony? - - - 337
- § II. Jakiey religii Krolowa być ma? 338
- § III. Ktore jest mieysce do zawierania małżeństwa Krolow? y do uwieńczenia Krolowy? - - - 339
- § IV. Z których się Osob składa Dwor Krolowy? - - - 340

§ V.

§ V. Iaka iest, y zkad intrata Krolowy? 342

§ VI Gdzie miezka Krolowa po smierci Krola malzonka? y gdzie bywa Jey zwlokow pogrzeb? 343

§ VII. Kronika zebrana Monarchiin, Xieznych, y Krolowych Polskich. 344

ROZDZIAŁU II.

O KROLEWICACH y KROLEWNACH

§ I. Iakie sa y zkad Synow y Corek Krolewskich dochody - - - 350

§ II. Iakie iest dostoenstwo Krolewiczow Polskich? 353

Na Większą BOGU Chwałę.

Koniec TOMU PIERWSZEGO
KSIĘGI DRUGIEY.

TOMU II.
KSIĘGA TRZECIA y CZWARTA.

Omyłki TOMU I. KSIĘGI II.

Na karcie w wierszu miasto		czytaj	
9	- 22	Rzywski	- Rzymskich
77	- 16	łożyla	- łożyl
94	- 8	dzugi	- drugi
104	- 1	Polski	- Polski
106	- 14	Sosta	- Siostra
108	- 13	przywizkiem	- przezwizkiem
109	- 25	wypowiedaiący	- wypowiadaiący
120	- 19	Xiążáciu	- Xiążeciu
	- 4	xprzedzać	- xprzedać
137	- 19	zawroceeiem	- zawroceniem
162	- 11	Insłant.	- Insłant.
173	- 8	Stafana	- Stefana
185	- 4	wazqecgo	- wazqącego
203	- 13	w Wigilya	- w Wigilyę
221	- 1	Dzieli, żeby wiekował z nami Polakami.	
237	- 15	zkracana	- zkracany
263	- 21	dziękczyinie	- dziękczyinienie
267	- 7	Postom	- Postow
279	- 16	Coronatonis	- Coronationis
284	- 13	Gwaracyi	- Gwardyi
285	- 16	Zumdski	- Zmudzki
288	- 2	Imieniem	- Imièniem
	- 21	Litwskiego	- Litewskiego
299	- 24	Liwski	- Litewski
309	- 11	zalecił	- zalecił.
311	- 2	nazwisktem	- nazwiskiem
318	- 14	Woytoytoftwa	- Woytoftwa

